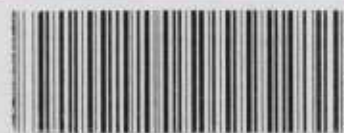

23

שם תיק: משוברים בפיתוח מואץ

מזוזה פיוז: **גל-5/62149**

מזוזה פריט: 000bsoj

כתובת: 3-307-8-6-4

תאריך הדפסה: 3/01/2019

www.metrold.co.il

יוליאנה זביטליאן

31993-

11994

העכבא (העכבא)

העכבא (העכבא)

העכבא (העכבא)

5/37

ג"ג 5 שפיר

7 296001 020106

מיוצר ע"י מטרו בע"מ

טל: 08-8526633

היחידה לכלכלה

כח' בטבת תשנ"ד
11 בינואר 94
עמ' 94/43

סיכום דיון - סקר פיתוח מואץ - 4.1.94

משתתפים: משרד השיכון: גב' רבקה אוולסון, מר מקס, גב' רחל שגיא
מש"מ והחברה למשק וכלכלה: גב' קלרה פלדמן, גב' אלה פיין,
מר עופר תודר, פרופ' גבי ליפשיץ.

1. הוצגה טיוטת דו"ח ל-6 ישובים.
2. העמדה אשר הוצגה הן ע"י נציגי מש"מ והן ע"י נציגי מ. השיכון כי הטיטה מציגה תמונת מצב מקיפה ואולם נעדרים ממנה כמעט נושאים של ניתוח הנתונים, המלצות אופרטיביות ברמה המקומית והמשרדית, ניתוח משמעותי הפיתוח המואץ לטווח הקצר והארוך.
3. בהתייחס לתמונת המצב שבטיטה התבקשה יתר שימת לב לראיה תהליכית, השלמת נתוני תקציב עדכניים, הרחבת נושא ש"ש, השלמת נתונים מהדו"ח הסוציאקונומי שהוכן לצורך ועדת סוארי, השלמת נתוני שיכון ופיתוח לגבי הבניה והשלמת מצב המכירות והדיור הריק.

סוכם:

- א. הדו"ח הסופי ייערך בפורמט הפוך (במרכזו יהיו הנתונים וההמלצות). הדו"ח יכלול: המלצות ברמה ישובית.
- המלצות אופרטיביות כלליות (תקפות לישובים נוספים) תיאור וניתוח.
- ב. יושלם החומר החסר בסיוע המקורות שזוינו, פרופ' ליפשיץ ישלים את המידע הנדרש בראיית מאקרו (משרדי ממשלה, מרכז השלטון המקומי).
- ג. אושרה העברת תשלום שני.
- פרופ. ליפשיץ ימשיך בבחינת 4 הישובים אשר עדין לא נבדקו.
- לישיבה הבאה תוגש טיוטת דו"ח בפורמט עליו הוסכם.

רשם: עופר תודר

העתק: מר יעקב ברדוגו
מר קלמן דינס
משתתפים

מרכז השלטון המקומי בישראל

UNION OF LOCAL AUTHORITIES IN ISRAEL

היחידה לכלכלה

כח' בטבת תשנ"ד
11 בינואר 94
עת94/43

סיכום דיון - סקר פיתוח מואץ - 4.1.94

משתתפים: משרד השיכון: גב' רבקה אוולסון, מר מקס, גב' רחל שגיא
מש"מ והחברה למשק וכלכלה: גב' קלרה פלדמן, גב' אלה פיינ,
מר עופר תודר, פרופ' גבי ליפשיץ.

1. הוצגה טיוטת דו"ח ל-6 ישובים.
 2. העמדה אשר הוצגה הן ע"י נציגי מש"מ והן ע"י נציגי מ. השיכון כי הטיוטה מציגה תמונת מצב מקיפה ואולם נעדרים ממנה כמעט נושאים של ניתוח הנתונים, המלצות אופרטיביות ברמה המקומית והמשרדית, ניתוח משמעותי הפיתוח המואץ לטווח הקצר והארוך.
 3. בהתייחס לתמונת המצב שבטיוטה התבקשה יתר שימת לב לראיה תהליכית, השלמת נתוני תקציב עדכניים, הרחבת נושא ש"ש, השלמת נתונים מהדו"ח הסוציאקונומי שהוכן לצורך ועדת סוארי, השלמת נתוני שיכון ופיתוח לגבי הכניה והשלמת מצב המכירות והדיור הריק.
- סוכם:
- א. הדו"ח הסופי ייערך בפורמט הפוך (במרכזו יהיו הנתונים וההמלצות). הדו"ח יכלול: המלצות ברמה ישובית.
המלצות אופרטיביות כלליות (תקפות לישובים נוספים)
תיאור וניתוח.
 - ב. יושלם החומר החסר בסיוע המקורות שצויינו, פרופ' ליפשיץ ישלם את המידע הנדרש בראיית מאקרו (משרדי ממשלה, מרכז השלטון המקומי).
 - ג. אושרה העברת תשלום שני.
פרופ. ליפשיץ ימשיך בבחינת 4 הישובים אשר עדין לא נבדקו.
לישיבה הבאה תוגש טיוטת הדו"ח בפורמט עליו הוסכם.

רשם: עופר תודר

העתק: מר יעקב ברדוגו
מר קלמן דינס
משתתפים

במשרדי היחידה הכלכלית:

רח' החשמונאים 91, תל-אביב 60201
טלפון 03-5614181/2 פקס 03-5614183

במרכז השלטון המקומי:

רח' הפטמן 3, תל-אביב 61200
טלפון 03-219241 פקס 03-267447

מרכז השלטון המקומי בישראל

UNION OF LOCAL AUTHORITIES IN ISRAEL

היחידה לכלכלה

23-1-94

מר רבקה אללוסן

1. בקב"ה סילבס דבריים. במידה והנ"ל לא נאסף
נא הפיצי את אבולס. ליפשיץ.

2. גאלרמן (29,000) נאסף אכטב

א' רושד, יאסף אכטב י"ה.

יהיה צבן אגס 14,500 נאסף אכטב אכטב.

ב. נאסף אכטב,

אכטב אכטב

במשרד היחידה הכלכלית:

רח' החשמונאים 91, תל-אביב 60201
טלפון 03-5614181/2 פקס 03-5614183

במרכז השלטון המקומי:

רח' הפטמן 3, תל-אביב 61200
טלפון 03-219241 פקס 03-267447

מכון ירושלים לחקר ישראל
The Jerusalem Institute for Israel Studies

רח' רד"ק 20 א, ירושלים 92186, טל. 662798, 662554, 630175 - 02
20 a Radak St., 92186 Jerusalem, Tel. 02 - 630175, 662554, 662798

To אל דקדא / מלחמה / פרימון

Fax no. 02-823502 פאקס מס'

From פרימון / מלחמה / פרימון מאת

Date 10.2.94 תאריך

No. of pages (cover page included) 2 מספר הדפים (כולל דף זה)

Comments: הערות:

Our fax no.

972 - 2 - 639814

מספר הפאקס שלנו

הדקדוק / טוואלען געלט דא,

1. פארגעסן 2 געבן מיטן יארה (חשקא)

2. געבן א פארה געלעבט אי

3. 2 געלעבט פארהאן פארהאן אקציע טאג פארגעסן געלעבט
געלעבט. טאג אקציע אס"ט טאג טאג א פארה
אקציע פארהאן א פארהאן אקציע א פארהאן א פארהאן

4. אקציע טאג פארהאן א פארהאן א פארהאן א פארהאן

א. אקציע טאג אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע

ב. אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע
אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע

ג. אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע
אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע

ד. אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע
אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע

5. אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע אקציע

א. אקציע

א. אקציע

7.2.94
 רבנים
 רב אברהם איזלר

אברהם
 אברהם
 אברהם
 אברהם
 אברהם

תאריך: 2/02/94

מס' חץ ספק: 440060
 02-630175

מכון ירושלים לחקר ישראל
 רח' רד"ק 20 א'
 ירושלים 92186

רצ"ב שיק מספר 21829 המשוך על בנק המזרחי המאוחד בע"מ

מס' חשבון	פרטים	סכום בש"ח
10049	סקר פיתוח מואץ	29,000.00
	סה"כ	29,000.00
	0.0% ניכוי מס במקור	
	סה"כ לתשלום	29,000.00

בנק המזרחי המאוחד
 UNITED MIZRAHI BANK

החברה למשק וכלכלה
 של השלטון המקומי בע"מ

410 - סניף הדר דפנה, שד' שאול המלך 39

למיטב בלבד

רח' החשמונאים 91, תל-אביב 60201, ת"ד 20054, טל' 03-5614181
 520029844

pay to בלבד

מכון ירושלים לחקר ישראל

שלמו ל

עשרים ותשעה אלף ש"ח בלבד

שח

***29,000.00

החברה למשק וכלכלה
 של השלטון המקומי בע"מ
 רח' החשמונאים 91 תל-אביב

DATE 3/02/94 תאריך

00021829 204410004 543848

26 בדצמבר 1993

2/45

לכבוד
גבי רבקה אבולסון ✓
מר מקס וולפסון
גבי קלרה פלדמן
גבי אילנה פרסמן
מר עופר תודר
חברי ועדת ההיגוי

שלום רב,

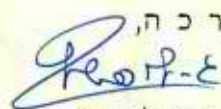
הנדון: דו"ח ביניים בנושא: פיתוח מואץ של
יישובים עירוניים

מצ"ב דו"ח הביניים לקראת ישיבת ועדת ההיגוי שתקיים ביום ג', 4
בינואר 1994.

הדו"ח מתייחס לשישה יישובים: כרמיאל, מגדל העמק, אור עקיבא,
בית-שמש, קרית-מלאכי ודימונה.

אני מציע שהישיבה תעסוק בנושאים הבאים:

- סקירה קצרה של הדו"ח על ידי
 - הערות חברי ועדת ההיגוי לדו"ח
 - דיון על מבנה משוער של הדו"ח הסופי
 - דיון על הצעתי להמשך המחקר לפי המבנה הבא:
1. פיתוח מואץ של יישובים עירוניים קטנים ובינוניים
 2. פיתוח מואץ של יישובים עירוניים גדולים.

בברכה,

פרופ' גבי ליפשיץ

לוט.

פיתוח מואץ של יישובים עירוניים

דו"ח ביניים

מוגש לחברי ועדת ההיגוי במשרד הבינוי והשיכון
ובחברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי

מאת: גבריאל ליפשיץ

מכון ירושלים לחקר ישראל

דצמבר 1993

תוכן העניינים

עמוד

1	מבוא
3	גידול אוכלוסייה ומאזן הגירה ביישובי המחקר ובקבוצת הביקורת
10	מאפיינים חברתיים-כלכליים ביישובי המחקר
17	התפתחות הבנייה למגורים ולתעשייה ביישובי המחקר
21	תקציב הרשויות המקומיות של יישובי המחקר
29	מערכת החינוך בראי המספרים ביישובי המחקר
	התפתחות ותאור המצב הדימוגרפי, החברתי, הכלכלי והפיזי
45	בכל אחד מיישובי המחקר הבאים:
46	- כרמיאל
70	- מגדל-העמק
89	- אור-עקיבא
101	- בית-שמש
140	- קרית-מלאכי
157	- דימונה
173	המלצות למדיניות ברמה היישובית (תקציר)

מבוא

דו"ח הביניים של המחקר עוסק בשישה יישובים בישראל אשר בעקבות גלי העלייה הנוכחיים עברו "זעזוע" מסוים, או במונחים מקצועיים: Shock of Change כלשונו של הכלכלן הנודע גונאר מירדל. מן התיאוריה של כלכלה ופיתוח עירונית עולה, כי עידן של זעזוע הוא הזמן המתאים ביותר לערוך שינויים מבניים בכלכלה של יישוב, בתכנונו הפיזי, בפיתוח מערך השירותים ובמבנהו הארגוני. כאשר השינויים במספר התושבים ביישוב הם תוספתניים/הדרגתיים (incremental changes), קשה לנצלם לשינויים עמוקים במבנה הכלכלי והחברתי.

רוב היישובים (ולא רק בישראל) מתפתחים באופן הדרגתי ומעטים מהם זוכים פעם אחת בחיי היישוב לאותו "זעזוע" מיוחד. עיצוב מדיניות נכונה "לטיפול" בזעזוע זה עשוי לגרום למפנה חיובי במאפייני היישובים השונים (כלכליים, דויריים, תכנוניים וכיו"ב), ואילו מדיניות לא נכונה או מדיניות פאסיבית, בחינת "שב ואל תעשה" - עלולה לגרום לנסיגה בפיתוחם.

מאז הקמתה עברה מדינת ישראל שני זעזועים דמוגרפיים בולטים, אשר השפיעו השפעה ניכרת על המערכות העיקריות במדינה:

האחד - העלייה של שנות ה-50 אשר תוך פחות מעשר שנים גרמה להכפלת אוכלוסיית המדינה, והטביעה את חותמה על המערכת הכלכלית, על המערכת המרחבית ועל המערכת הדמוגרפית.

השני - העלייה הנוכחית, אשר תוך פחות משלוש שנים הביאה ארצה כ-450,000 עולים המהווים יותר מ-15% מכלל האוכלוסייה היהודית במדינה. גל עלייה זה נקלט בישראל דרך האסטרטגיה של "קליטה ישירה". אחת המשמעויות של אסטרטגיה זו היא, שחלק ניכר מתהליך הקליטה והפיתוח המואץ הנגזר ממנו נופל על הרשויות המקומיות.

התפרוסת הגיאוגרפית של העולים החדשים לא היתה אחידה. בחלק מן היישובים העירוניים בישראל השתקעו עולים רבים הן במונחים יחסיים (ביחס לאוכלוסיה הנוכחית) והן במונחים מוחלטים (מסה קריטית, כלשונם של מזמיני המחקר). במילים אחרות, חלק מן היישובים העירוניים בישראל עבר ועובר תהליך של פיתוח מואץ. פיתוח שעד עתה משמעותו העיקרית היא הגדלת מספר התושבים והגדלת מספר הדירות. אולם, המונח "פיתוח עירוני" מקפל בתוכו מרכיבים נוספים, ובתוכם: כלכליים, תעסוקתיים, ארגוניים, חברתיים, קהילתיים ודויריים.

בחינתו של תהליך הפיתוח המואץ במשמעותו הכוללת, במדגם של שישה יישובים, בישראל עומדת במוקד דו"ח הביניים.

תאור וניתוח "מצב יישובי המחקר" (תהליך הפיתוח המואץ) מתייחס לתחומים הבאים, אשר הורכבו מאותן ארבע-עשרה נקודות התייחסות שהופיעו במכתב הזמנת הצעות מחקר (מיום 4 במרץ 1993): מאפייני האוכלוסייה הוותיקה, מאפייני אוכלוסיית העולים, מאפייני מבנה התעסוקה, מאפייני מערכת החינוך, מאפייני שירותי הרווחה, מאפייני שוק הדירה, התארגנות הרשות המקומית, מאפייני תקציבי הרשויות המקומיות, ומאפייני הבנייה והפיתוח הפיזי. תאור המצב ביישובי המחקר לפי התחומים העיקריים מהווה בסיס חשוב והכרחי להמלצות מדיניות הפיתוח.

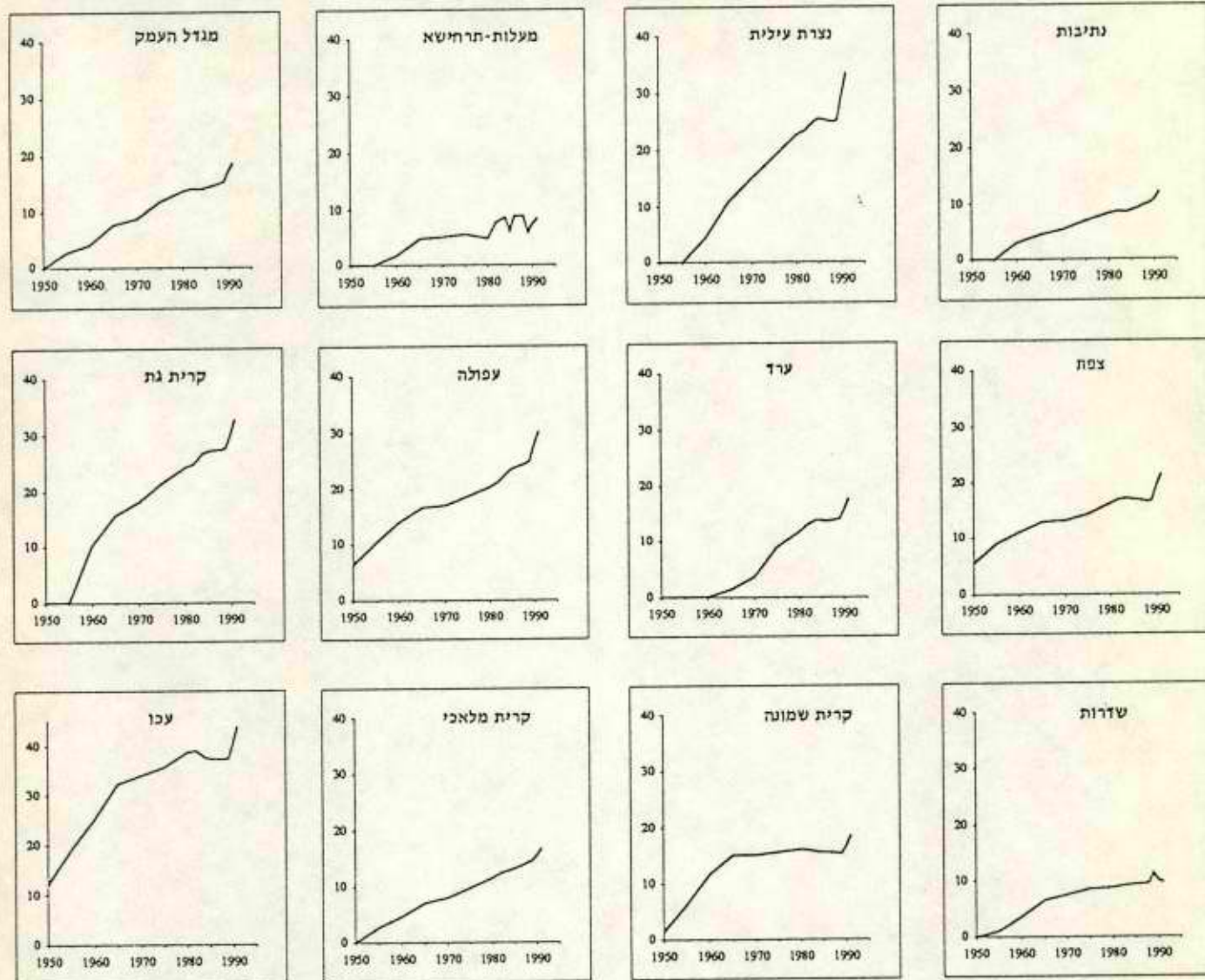
בסיומו של הדו"ח מתוארות המלצות למדיניות ברמה היישובית. תיאור זה נערך בקיצור רב, משום הצורך לקבל החלטה בוועדת ההיגוי על מבנהו של פרק המדיניות. קיימים שני מסלולים אפשריים למבנה הפרק. האחד - פיתוח מערכת המלצות לפי תחומים עבור פיתוח מואץ של יישובים עירוניים תוך התבססות על הממצאים של יישובי המחקר מצד אחד, והתייחסות לתיאוריה של פיתוח וצמיחה מצד שני. יתרונה של גישה זו הוא ניצול הידע שנאסף **במדגם** היישובים והידע התיאורטי לפיתוח המלצות **לכלל** היישובים העירוניים העוברים לפיתוח מואץ. השני - תאור מערכת המלצות לכל יישוב בנפרד. בחלק מן המקרים גישה זו עשויה להיות מעין חזרה על רעיונות שהועלו בריאיונות עם נושאי תפקידים בכירים ברשויות השונות ובמסמכים שחוברו על-ידם.

גידול אוכלוסייה ומאזן הגירה ביישובי המחקר ובשאר יישובי הפיתוח (קבוצת ביקורת)

ממצאים עיקריים:

- דגם גידול האוכלוסייה ביישוב אחד מתוך שישה ביישובי המחקר (כרמיאל) היה במגמת צמיחה גם לפני תחילת עידן הפיתוח המואץ (1989-1990). מספר התושבים בכרמיאל גדל במהלך העשורים האחרונים. דגם צמיחה איטי יותר אפיין את מגדל העמק וקרית-מלאכי. דגם הגידול בשאר היישובים ובמיוחד: אור עקיבא, בית-שמש ודימונה היו בעשורים האחרונים (דימונה רק בעשור האחרון) במגמת קיפאון. כלומר, מספר התושבים שהתווסף ליישובים אלה דרך הריבוי הטבעי וההגירה אל היישוב עזב את היישוב דרך מנגנון ההגירה מהיישוב..
- בעידן הפיתוח המואץ עברו כמעט כל היישובים האלה מ"דגם הצמיחה" ואלה מ"דגם הקיפאון" - לקצב גידול אוכלוסייה, כפי שלא ידעו זה שנים רבות. הגורם העיקרי לכך: גלי העלייה מבריה"מ לשעבר ומאתיופיה.
- הגורם העיקרי לשינויים בקצב גידול האוכלוסייה היא העלייה, אך חלק מן היישובים נהנה באותה תקופה גם ממאזן הגירה חיובי של וותיקים.
- הגורם העיקרי לקיפאון בגידול האוכלוסייה של חלק מן היישובים הוא מאזן הגירה שלילי.
- דגם גידול האוכלוסייה של היישובים שהיו שייכים ל"דגם הקיפאון" דומה ליישובי פיתוח רבים, שאינם נכללים במחקר זה (קבוצת הביקורת).
- מאזן ההגירה החיובי של חלק מיישובי המחקר בשנה-שנתיים האחרונות נובע, בין היתר, מהגירתם של עולים חדשים שהשתקעו לראשונה במרכז הארץ (ב-1989-1990) והיגרו אל יישוב הפיתוח המואץ אחרי תקופה קצרה.

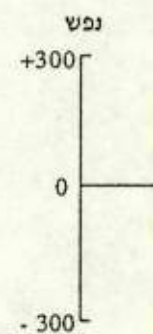
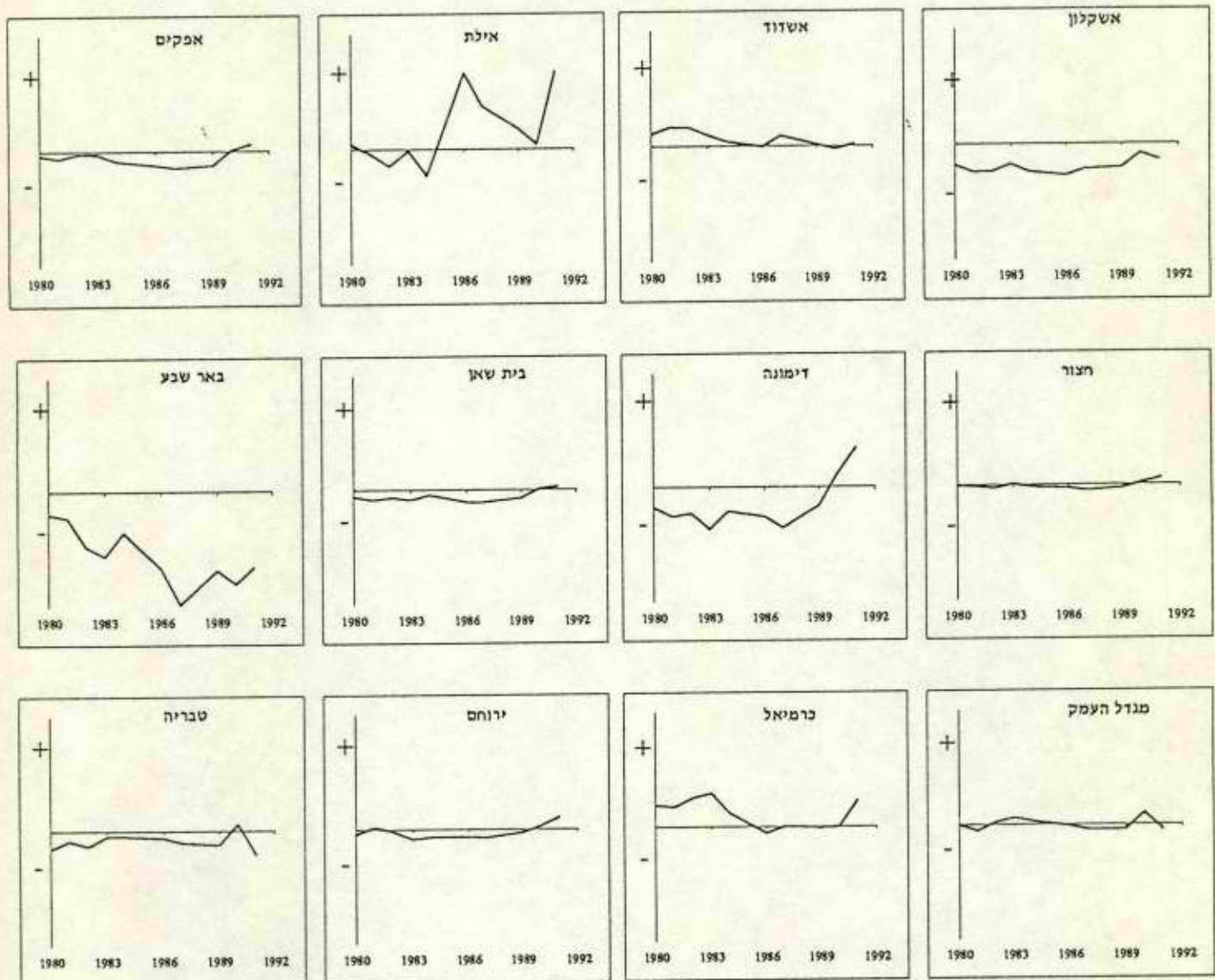
איור מס' 1: מספר התושבים (אלפים) בערי הפיתוח: 1950-1991 (המשך)

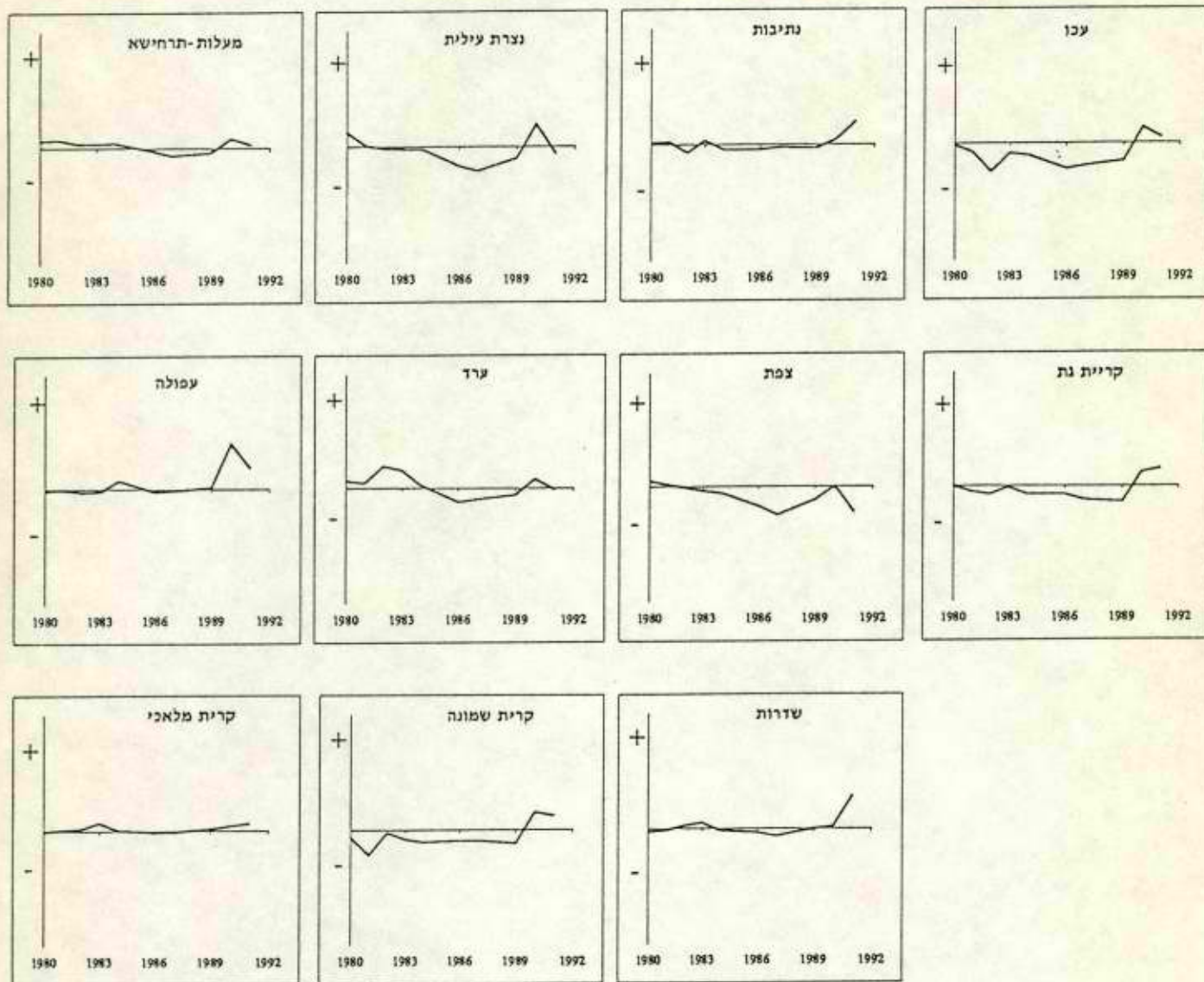
איור מס' 1: מספר התושבים (אלפים) בערי הפיתוח: 1950-1991 (המשך)

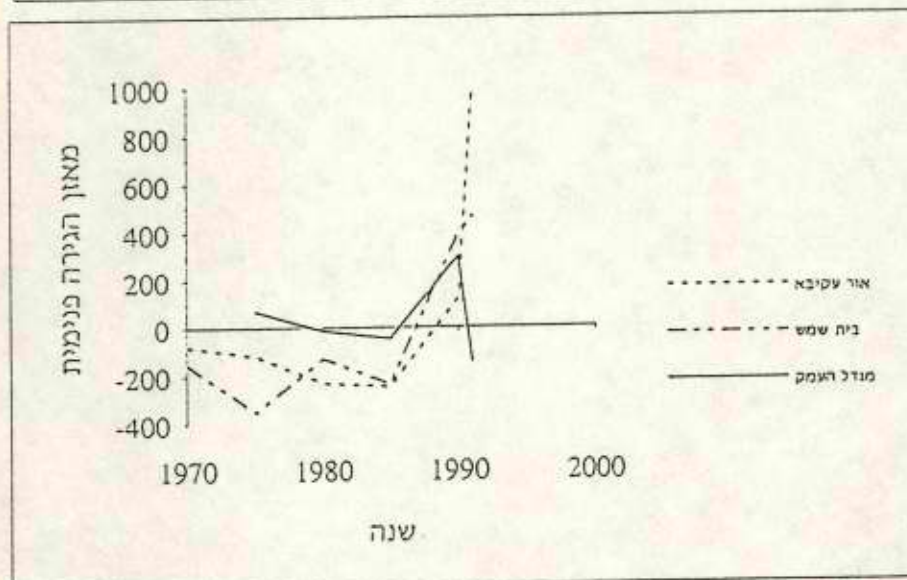
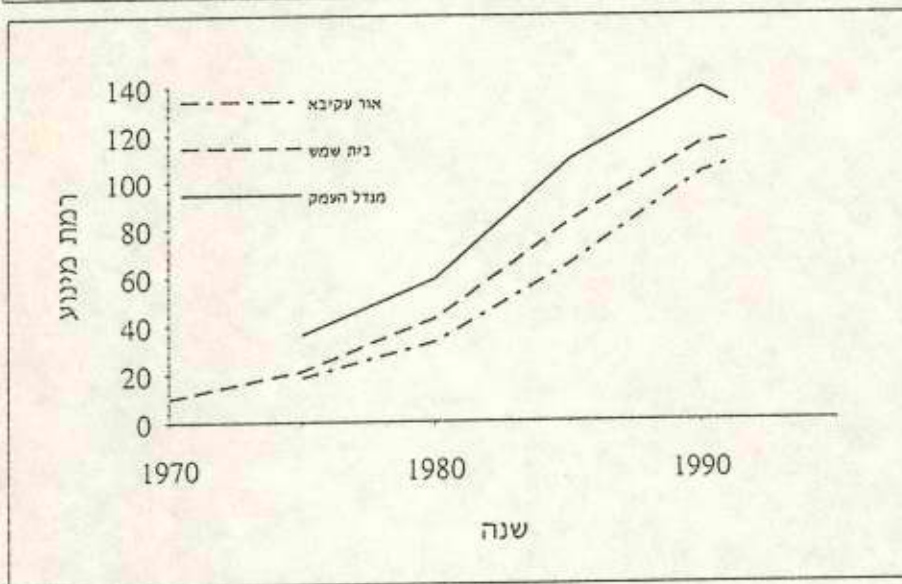
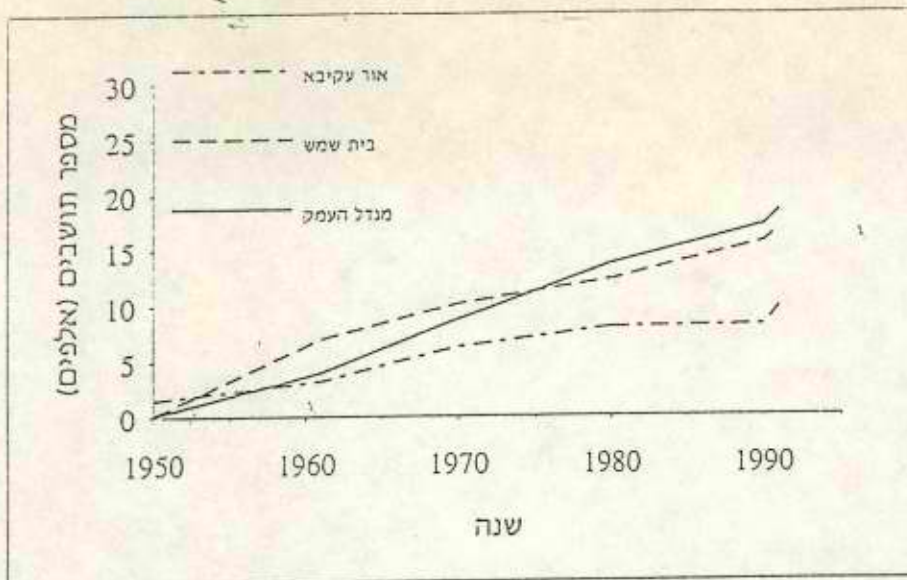

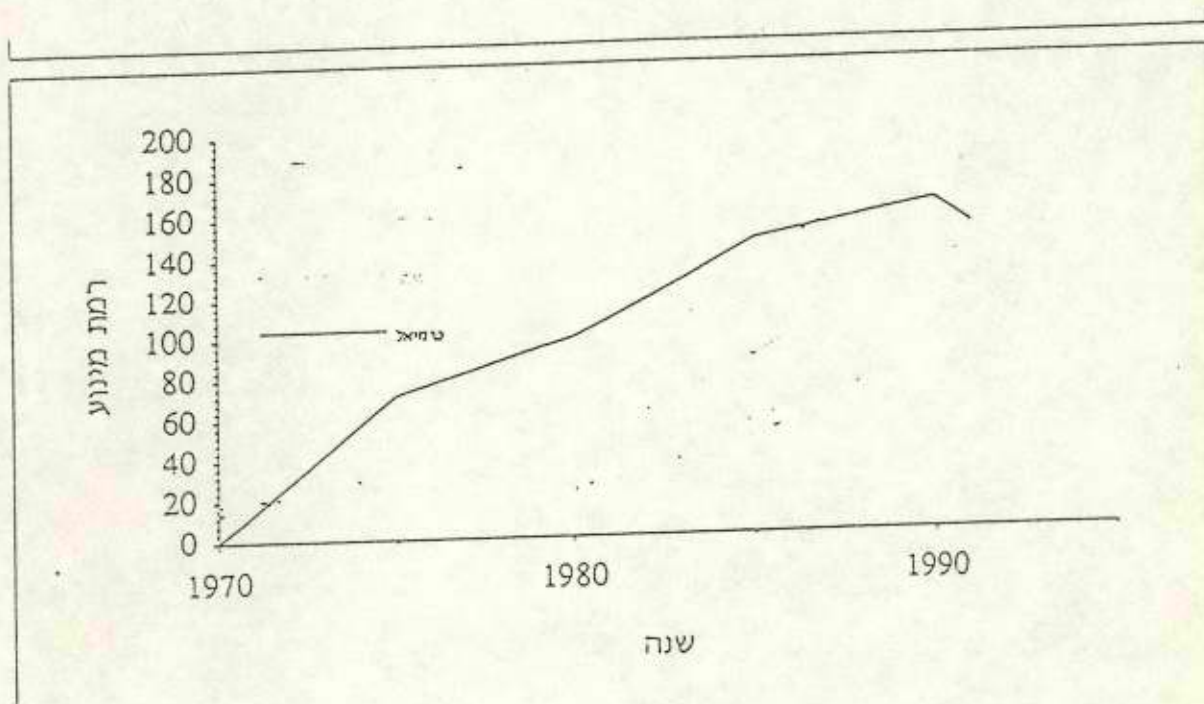
איור מס' 2: מאזן ההגירה בערי הפיתוח: 1980-1991

איור מס' 2: מאזן ההגירה בערי הפיתוח: 1980-1991 (המשך)

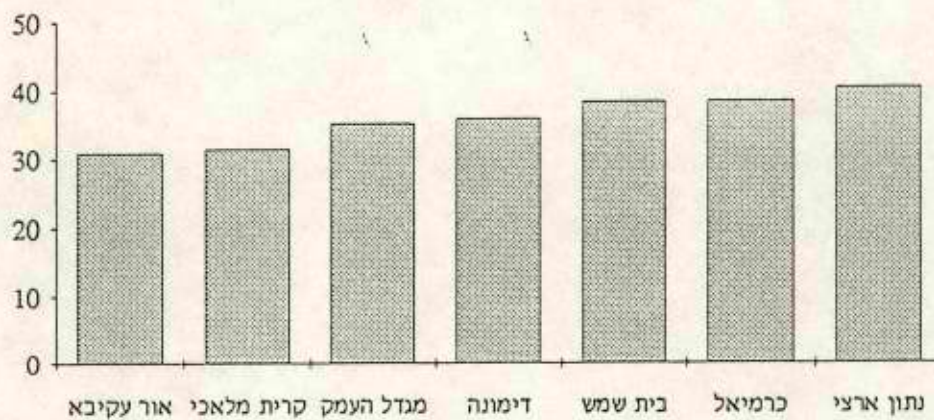
מאפיינים חברתיים-כלכליים של יישובי המחקר

ממצאים עיקריים:

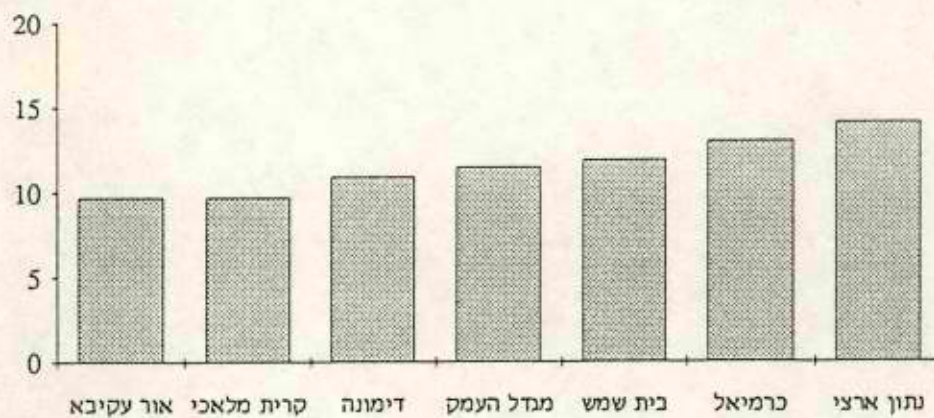
- שתי גישות עיקריות לאפיון רמת פיתוח ורמת רווחה של יישוב: גישת המשתנה האחד - הכנסה ריאלית לנפש של היישוב. הגישה הרב-תחומית: משתני הכנסה, משתני צריכה, משתני השכלה, משתני דיור, משתני תעסוקה וכיו"ב. המחקר נקט בגישה השנייה.
- סעיף זה של המחקר מתייחס לנתוני מפקד 1983, ובכך טמונה מגבלה מסויימת. ברמת ההשוואה היחסית המגבלה פחות חמורה.
- לפי רמת ההכנסה לנפש רמתו של היישוב אור עקיבא היא הנמוכה ביותר ולאחריו קרית-מלאכי, ואילו רמתה של כרמיאל היא הגבוהה ביותר, ומתקרבת לממוצע הארצי.
- בתנאי הדיור המאופיינים על-ידי אחוז המשפחות הגרות בצפיפות דיור של עד נפש אחת לחדר, מאופיינים בית-שמש ודימונה ברמה הנמוכה ביותר ואילו העיר כרמיאל מאופיינת ברמה הגבוהה ביותר, מעט גבוה מן הממוצע הארצי.
- בתנאי הדיור המאופיינים על-ידי אחוז המשפחות הגרות בדירות בנות ארבעה חדרים ומעלה נמצאים ארבעה מתוך שישה יישובי המחקר מעל הממוצע הארצי, והם: בית-שמש, מגדל-העמק, דימונה, קרית-מלאכי וכרמיאל.
- כל יישובי המחקר מאופיינים ברמה גבוהה של שיעור המועסקים בתעשייה. רמה זו היא מעל הממוצע הארצי.
- כל יישובי המחקר מאופיינים ברמה נמוכה של שיעור המועסקים בפיננסים ובמסחר. שיעור זה נמוך מן הממוצע הארצי.
- שיעור המועסקים במשלחי-יד "יוקרתיים" (החשובים לצמיחה כלכלית), נמוך ביישובי המחקר מן הממוצע הארצי. כרמיאל ודימונה מתקרבות מלמטה לממוצע הארצי.
- שיעור בעלי השכלה גבוהה בקרב חמישה מתוך יישוב המחקר נמוך באופן משמעותי מן הממוצע הארצי. רק שיעור בעלי ההשכלה הגבוהה בכרמיאל מתקרב מלמטה לממוצע הארצי.
- הפערים בין יישובי המחקר (להוציא כרמיאל) לבין הממוצע הארצי ניכרים באופן בולט ביותר באחוז בעלי תואר אקדמי. הממוצע הארצי גבוה כמעט פי שלושה מיישובי המחקר.

	%		% גרים בדירות		%		% ראש מש"ב		הכנסה חדשית	
ישוב	פחות מנפש לחדר	4 חדרים או יותר	שננו לפני 1955	1974 אחרי	שכר	עצמאי	למש"ב (אלפים)	למש"ב (אלפים)	לפני (אלפים)	לפני (אלפים)
אור עקיבא	31.2	18.9	9.4	20.9	54.4	9.8	30.9	9.7		
בית שמש	27.5	27.6	9.4	28.7	69.8	5.8	38.3	11.9		
דימונה	27.6	28.5	2.8	22.2	66.2	4.3	35.8	10.9		
ברמיאל	41.0	31.6	7770.4	53.9	77.6	7.9	38.4	13.0		
מגדל העמק	35.5	27.8	5.2	24.8	61.1	6.7	35.1	11.5		
קרית מלאכי	32.3	29.9	11.0	35.6	65.0	8.1	31.4	9.7		
סח"כ יהודים	39.8	23.6	21.4	23.5	60.6	12.3	40.3	14.1		

הכנסה חדשית ממוצעת נטו למשק בית שראש משק הבית שכיר
(אלפים)

הכנסה חדשית ממוצעת נטו לנפש כשראש משק הבית שכיר
(אלפים)

אחוז משקי בית המתגוררים פחות מ-1 נפש לחדר

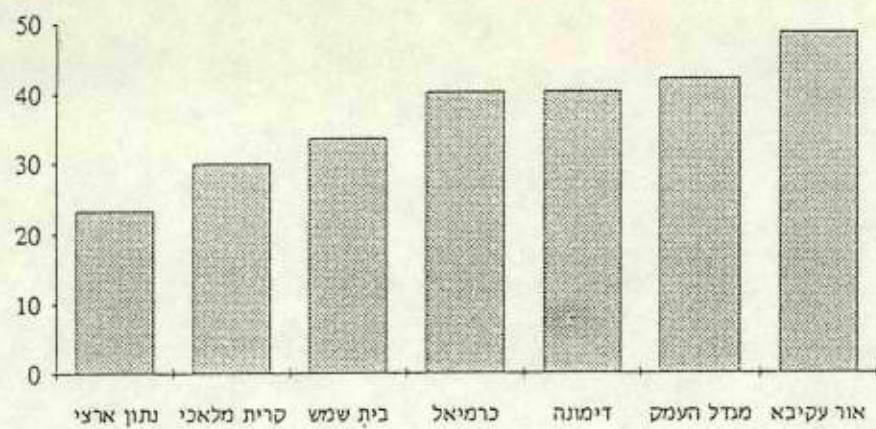
אחוז הגרים בדירות בנות 4 חדרים ויותר

ישוב	ענף כלכלי, אחוזים			משלח יד, אחוזים		
	תעשיה	פיננסים ומסחר	שירותים ציבוריים	אקדמי, חופשי	פקידות	מקצועיים בתעשיה
אור עקיבא	48.8	11.0	19.9	13.2	8.7	39.7
בית שמש	33.6	11.8	34.8	18.7	17.5	34.4
דימונה	40.4	11.7	36.1	23.4	13.2	39.7
כרמיאל	40.3	13.6	34.6	25.8	15.3	36.0
מגדל העמק	42.2	12.9	31.3	18.3	11.8	38.2
קרית מלאכי	30.0	11.3	34.2	15.9	11.3	37.3
סה"כ יהודים	23.3	22.9	31.5	30.1	20.2	23.7

השכלה, אחוזים			
ישוב	0-4	13+	תואר אקדמי
אור עקיבא	16.5	8.4	1.3
בית שמש	14.7	9.7	2.3
דימונה	16.0	10.4	1.7
כרמיאל	5.9	24.2	7.9
מגדל העמק	16.7	12.2	2.7
קרית מלאכי	16.9	9.2	0.9
ישובים עירוניים	9.2	22.9	9.0

אחוז מועסקים בתעשייה

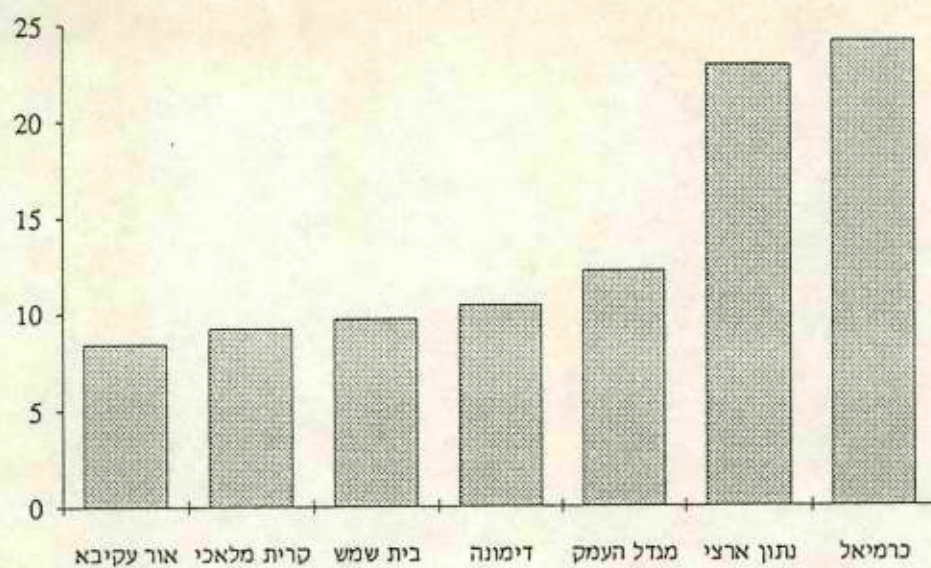
אחוז מועסקים בפיננסים ובמסחר

אחוז בעלי משלח יד אקדמי, חופשי, טכני ומנהלים

אחוז בעלי 13+ שנות לימוד

אחוז בעלי תואר אקדמי

התפתחות הבנייה למגורים ולתעשייה ביישובי המחקר

ממצאים עיקריים:

- ברוב יישובי המחקר התחלות הבנייה למגורים היה בהיקפים נמוכים, עד לעידן הפיתוח המואץ. משנת 1989 החל גידול ניכר ביותר בשטח התחלות הבנייה. היקפי הבנייה הבולטים ביותר היו בבית-שמש, דימונה וכרמיאל.
- בכל יישובי המחקר שטח התחלות הבנייה לתעשייה ומלאכה היה נמוך ביותר, ובחלק מן היישובים הוא היה כמעט אפסי.
- ברוב היישובים שטח התחלות הבנייה על-ידי חברות פרטיות (יזם פרטי) היה גבוה באופן בולט משטח התחלות הבנייה על-ידי חברות ציבוריות (יזם ציבורי).

שטח התחלות בניה ליום פרטי (אלפי מ"ר)

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1980		15.0	1.6	0.0	5.7	1.3	2387.0
1984							
1988		16.4	4.2	14.9	2.9	11.8	2416.0
1989		8.3	2.3	13.5	0.4	14.9	2467.0
1990		12.1	3.3	24.0	0.2	7.2	3403.0
1991		28.5	17.3	18.6	8.8	10.1	3146.0

שטח התחלות בניה ליום ציבורי (אלפי מ"ר)

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1980		0.6	25.6	43.5	31.0	14.4	890.0
1984							
1988		0.2	5.2	18.5	0.9	2.0	359.0
1989		2.7	3.4	3.5	4.0	1.8	378.0
1990		45.4	17.5	94.4	3.0	38.3	1763.0
1991		86.0	72.2	70.3	86.7	86.7	1384.0

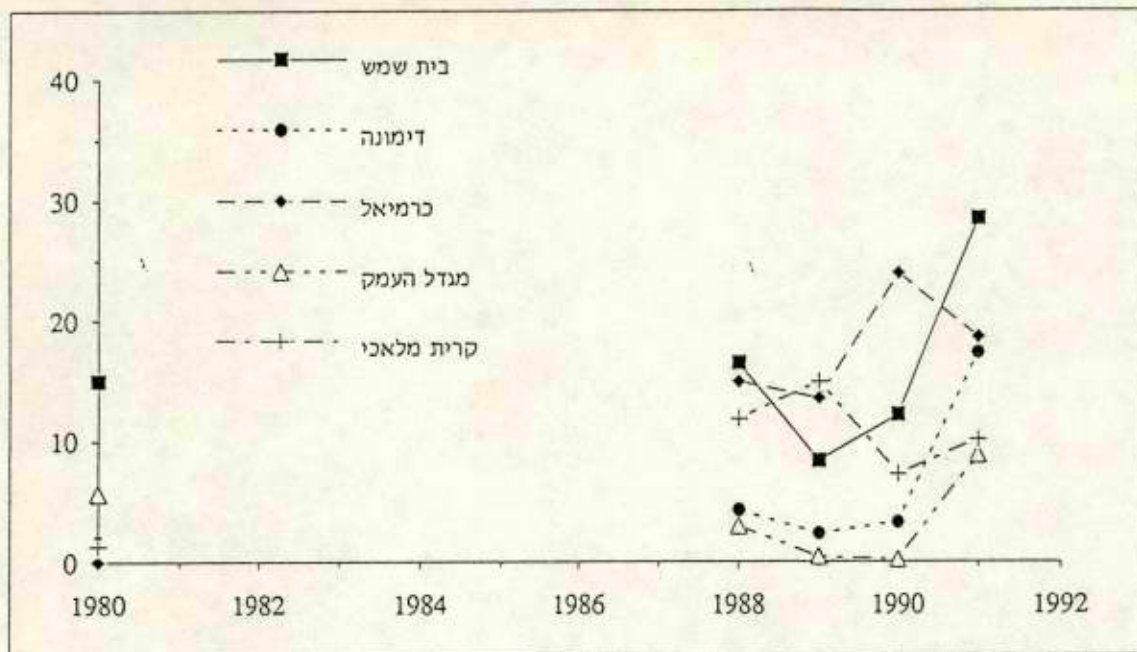
שטח התחלות בניה למגורים (אלפי מ"ר)

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1980		6.9	21.0	36.1	33.3	15.3	2569.0
1984		9.8	1.8	21.4	3.8	11.3	1685.0
1988		13.8	8.7	28.1	2.8	9.0	2260.0
1989		10.0	5.2	7.4	0.4	6.3	2023.0
1990		50.2	19.9	102.9	3.0	44.4	4182.0
1991		107.1	86.5	79.6	76.9	28.7	6449.0

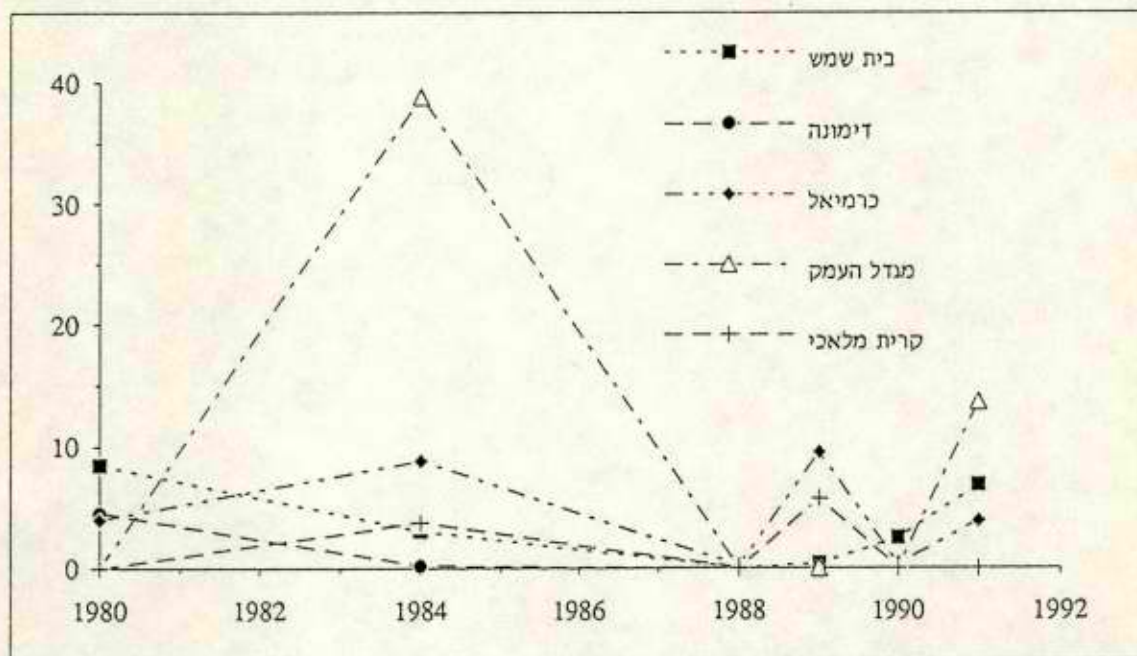
שטח התחלות בניה לתעשייה ומלאכה (אלפי מ"ר)

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1980		8.4	4.5	4.0	0.0	0.0	300.0
1984		3.1	0.2	8.8	38.8	3.8	281.0
1988		0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	315.0
1989		0.4	0.0	9.5	0.0	5.7	365.0
1990		2.5	0.0	0.3	0.0	0.0	342.0
1991		6.8	0.0	3.9	13.6	0.0	469.0

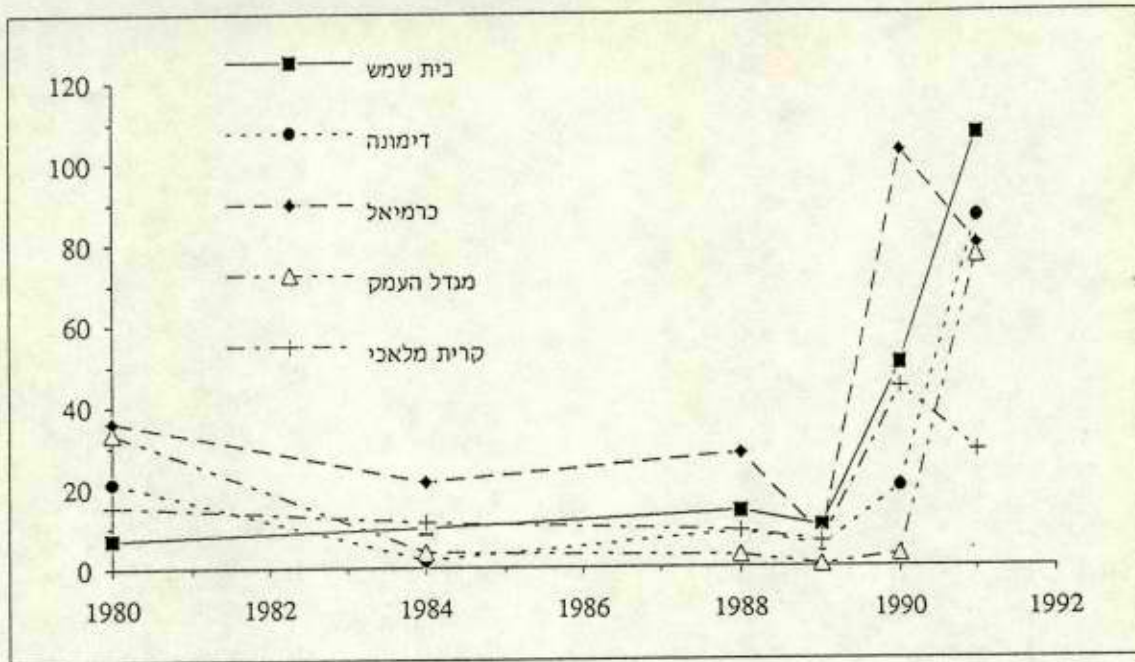
שטח התחלות בניה לפי יזם פרטי (אלפי מ"ר)

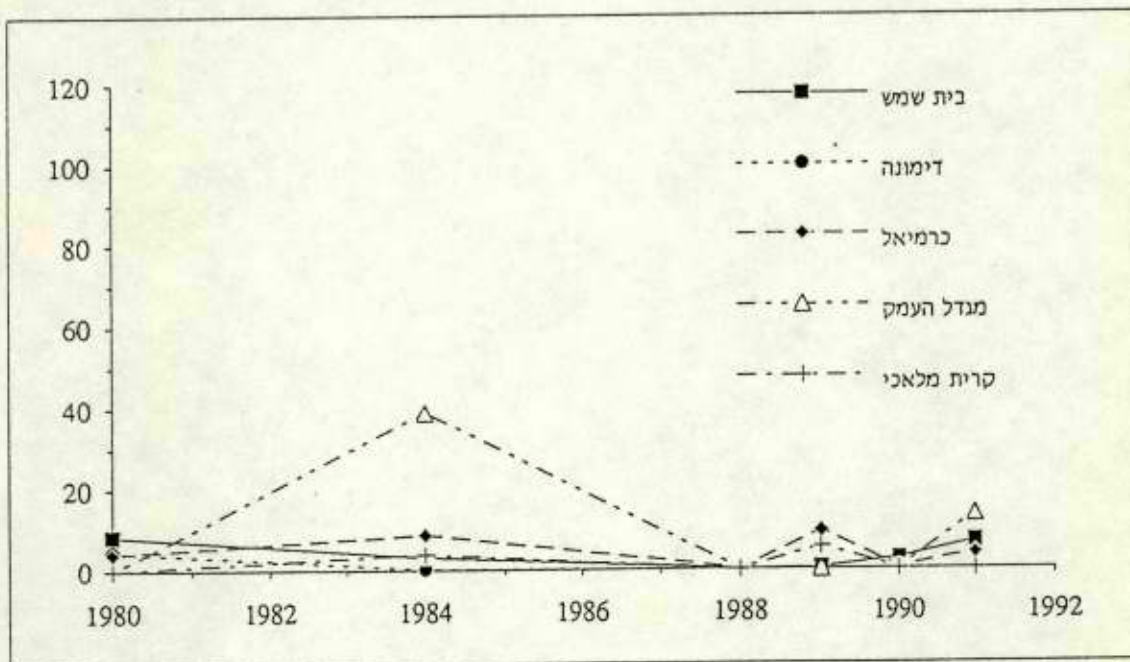
שטח התחלות בניה לפי יזם ציבורי (אלפי מ"ר)

שטח התחלות בניה למגורים (אלפי מ"ר)

שטח התחלות בניה לתעשייה ומלאכה (אלפי מ"ר)

— 130

— 131

תקציב הרשויות ביישובי המחקר

ממצאים עיקריים:

- את העול העיקרי של הפיתוח המואץ של השנים האחרונות נשאו הרשויות המקומיות. הן שעמדו, בסופו של דבר, מול הפרט הדורש: דיור, תעסוקה, חינוך, שירותי רווחה וכיו"ב.
- הממשלה הכירה ול זה והגדילה באופן ניכר את השתתפותה בתקציבי הרשויות המקומיות. האם הסיוע הממשלתי תואם את הצרכים של הרשויות המקומיות בעידן הפיתוח המואץ? האם הרשויות זקוקות מן השלטון המרכזי לסיוע בתחומים נוספים שאין להם תמיד ביטוי כספי? על כך במהלך הדו"ח.
- ההכנסות לנפש בתקציב הרגיל של הרשויות המקומיות של יישובי המחקר גדל מכ-200 ש"ח לנפש ב-1984 לכ-1200 ש"ח עד 1500 ש"ח לנפש בשנת 1989/90.
- השתתפות הממשלה בתקציב הרגיל של הרשויות המקומיות גדל מסדר גודל של 100 ש"ח לנפש בשנת 1984 לסדר גודל של 300 ש"ח עד 600 ש"ח לנפש בשנת 1989.
- ההכנסות העצמיות בתקציב הרגיל אף הן גדול באופן ניכר, ובחלק מן הרשויות היחס בין ההכנסות העצמיות לבין ההכנסות מן הממשלה גדל במשך השנים.
- בעידן הפיתוח המואץ גדלו באופן ניכר ההוצאות לנפש בתקציבן הרגיל של הרשויות המקומיות של יישובי המחקר. ברוב היישובים סה"כ ההוצאה לנפש גדולה מסה"כ ההכנסה לנפש.
- אחוז ההוצאות לחינוך מסה"כ ההוצאות הולך ופוחת בתקציבו הרגיל של רוב הרשויות המקומיות ובמחקר, עם עלייה קלה ביותר בין 1988 ל-1989.
- אחוז ההוצאות לרווחה מסה"כ ההוצאות הולך וגדל (בקצב איטי) בתקציבן הרגיל של רוב הרשויות המקומיות במחקר.

הוצאות לנפש בתקציב הרגיל של הרשויות המקומיות לפי סעיף הוצאה

סה"כ הוצאה לנפש

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		179.0	174.0	132.0	242.0	184.0	
1988/89		1224.0	1481.0	883.0	1483.0	1461.0	
1989/90		1495.0	1565.0	1090.0	1708.0	1722.0	

הוצאות לחינוך (% מסה"כ)

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		40.1	28.9	28.0	22.2	31.8	
1988/89		32.0	21.6	25.3	20.8	27.1	
1989/90		33.6	25.3	26.0	20.7	28.9	

הכנסות לנפש בתקציב הרשויות המקומיות לפי סוג מקור הכנסה (ש"ח)

סה"כ לנפש

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		184.0	138.0	124.0	140.0	150.0	
1988/89		1226.0	1085.0	894.0	1272.0	1011.0	
1989/90		1402.0	1202.0	1052.0	1509.0	1246.0	

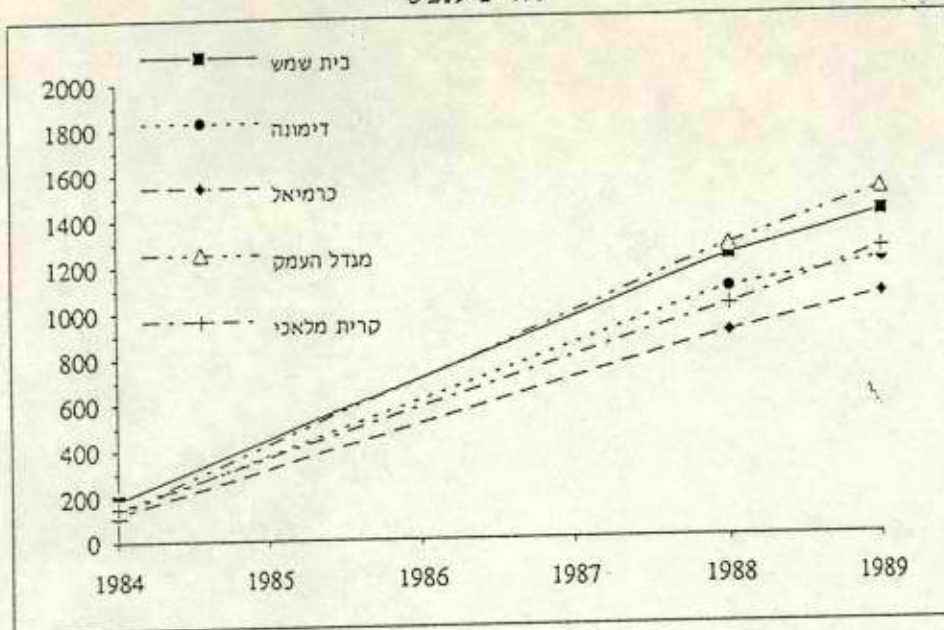
הכנסות עצמיות

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		29.0	27.0	53.0	64.0	23.0	
1988/89		462.0	323.0	529.0	432.0	282.0	
1989/90		513.0	414.0	610.0	523.0	349.0	

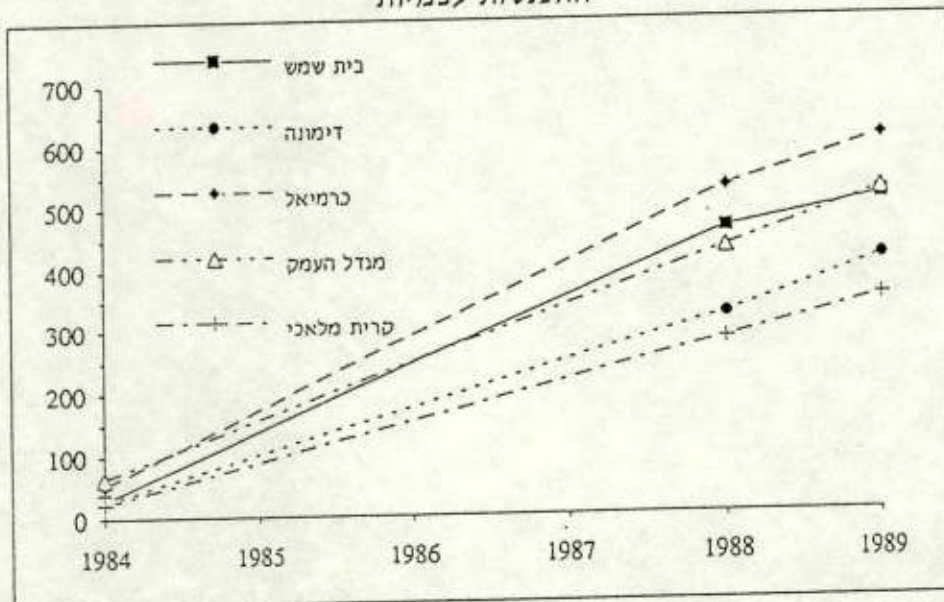
השתתפות הממשלה

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		61.0	66.0	45.0	26.0	78.0	
1988/89		401.0	479.0	208.0	524.0	386.0	
1989/90		395.0	446.0	239.0	616.0	474.0	

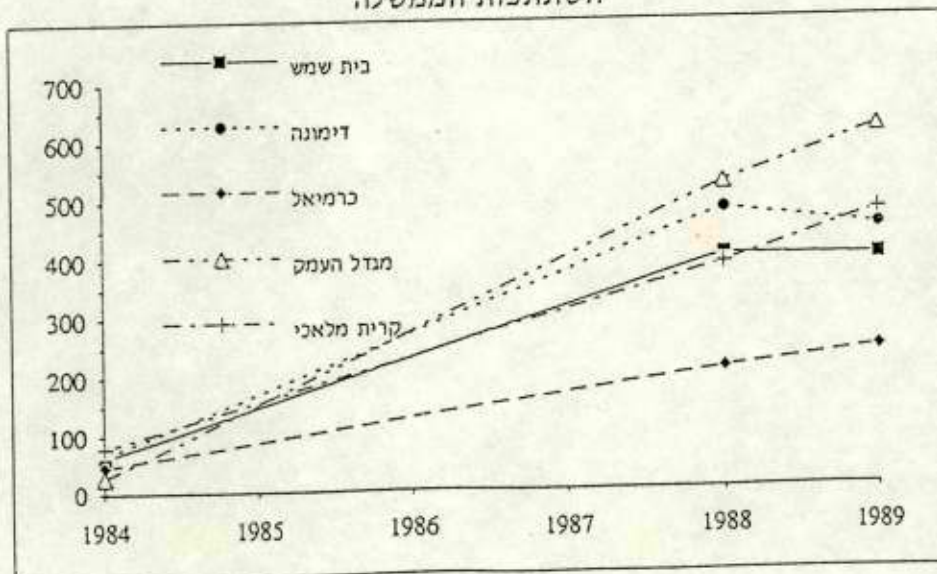
סה"כ לנפש

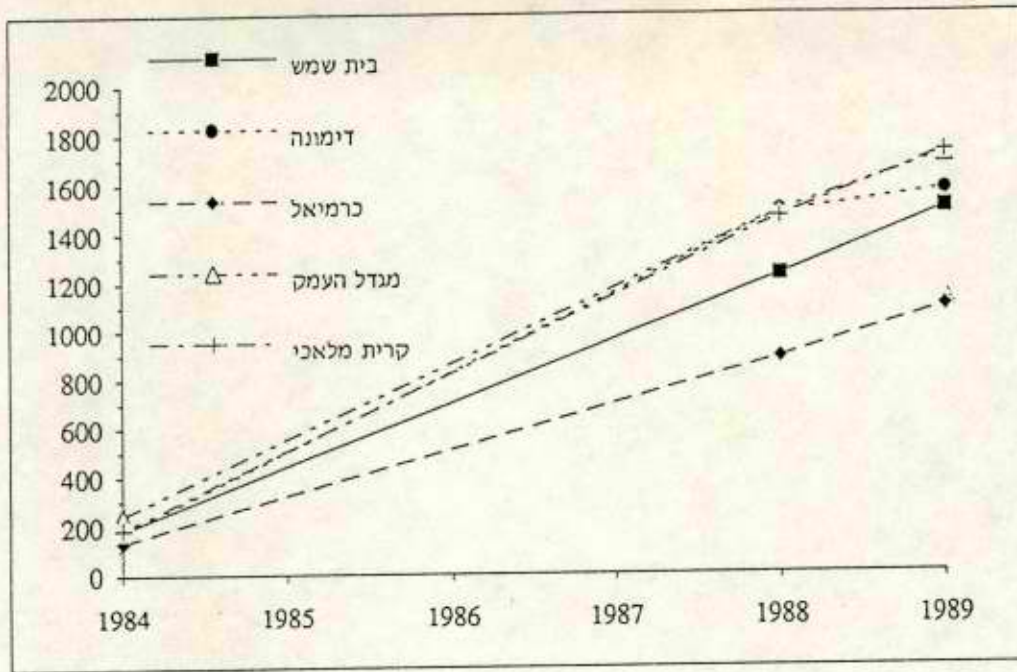
ההכנסות עצמיות

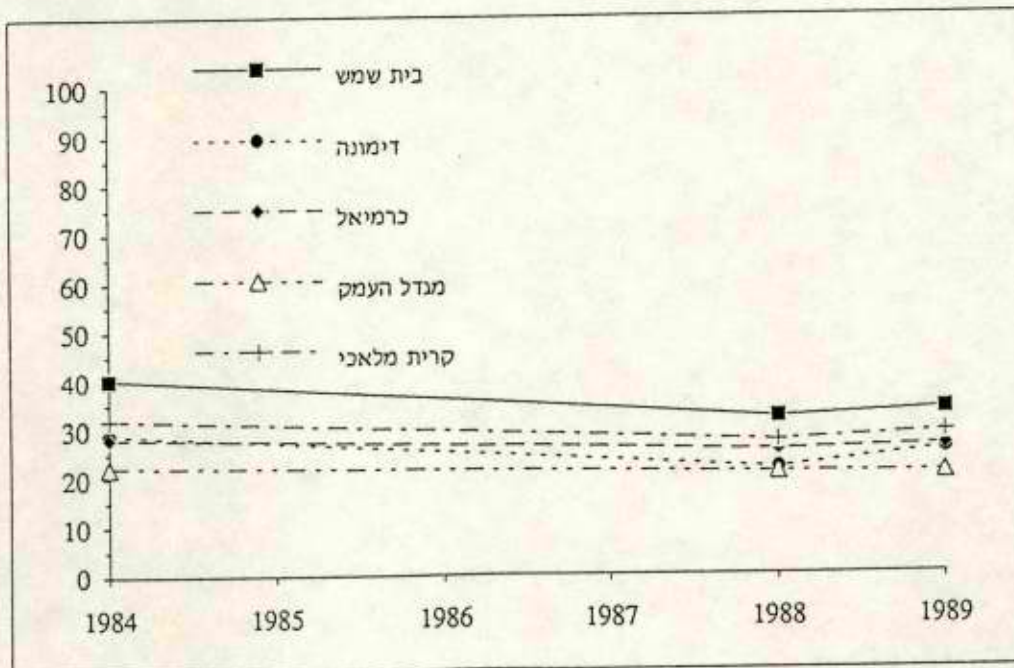
השתתפות הממשלה

סה"כ הוצאה לנפש

הוצאות לחינוך (% מסה"כ)

הוצאות לנפש בתקציב הרגיל של הרשויות המקומיות לפי סעיף הוצאה

סה"כ הוצאה לנפש

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		179.0	174.0	132.0	242.0	184.0	
1988/89		1224.0	1481.0	883.0	1483.0	1461.0	
1989/90		1495.0	1565.0	1090.0	1708.0	1722.0	

הוצאות לחינוך (% מסה"כ)

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		40.1	28.9	28.0	22.2	31.8	
1988/89		32.0	21.6	25.3	20.8	27.1	
1989/90		33.6	25.3	26.0	20.7	28.9	

הכנסות לנפש בתקציב הרשויות המקומיות לפי סוג מקור הכנסה (ש"ח)

סה"כ לנפש

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		184.0	138.0	124.0	140.0	150.0	
1988/89		1226.0	1085.0	894.0	1272.0	1011.0	
1989/90		1402.0	1202.0	1052.0	1509.0	1246.0	

ההכנסות עצמיות

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		29.0	27.0	53.0	64.0	23.0	
1988/89		462.0	323.0	529.0	432.0	282.0	
1989/90		513.0	414.0	610.0	523.0	349.0	

השתתפות הממשלה

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		61.0	66.0	45.0	26.0	78.0	
1988/89		401.0	479.0	208.0	524.0	386.0	
1989/90		395.0	446.0	239.0	616.0	474.0	

הכנסות לנפש בתקציב הרשויות המקומיות לפי סוג מקור הפרנסה (ש"ח)

סה"כ לנפש

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		184.0	138.0	124.0	140.0	150.0	
1988/89		1226.0	1085.0	894.0	1272.0	1011.0	
1989/90		1402.0	1202.0	1052.0	1509.0	1246.0	

ההכנסות עצמיות

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		29.0	27.0	53.0	64.0	23.0	
1988/89		462.0	323.0	529.0	432.0	282.0	
1989/90		513.0	414.0	610.0	523.0	349.0	

השתתפות הממשלה

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		61.0	66.0	45.0	26.0	78.0	
1988/89		401.0	479.0	208.0	524.0	386.0	
1989/90		395.0	446.0	239.0	616.0	474.0	

הוצאות לרווחה

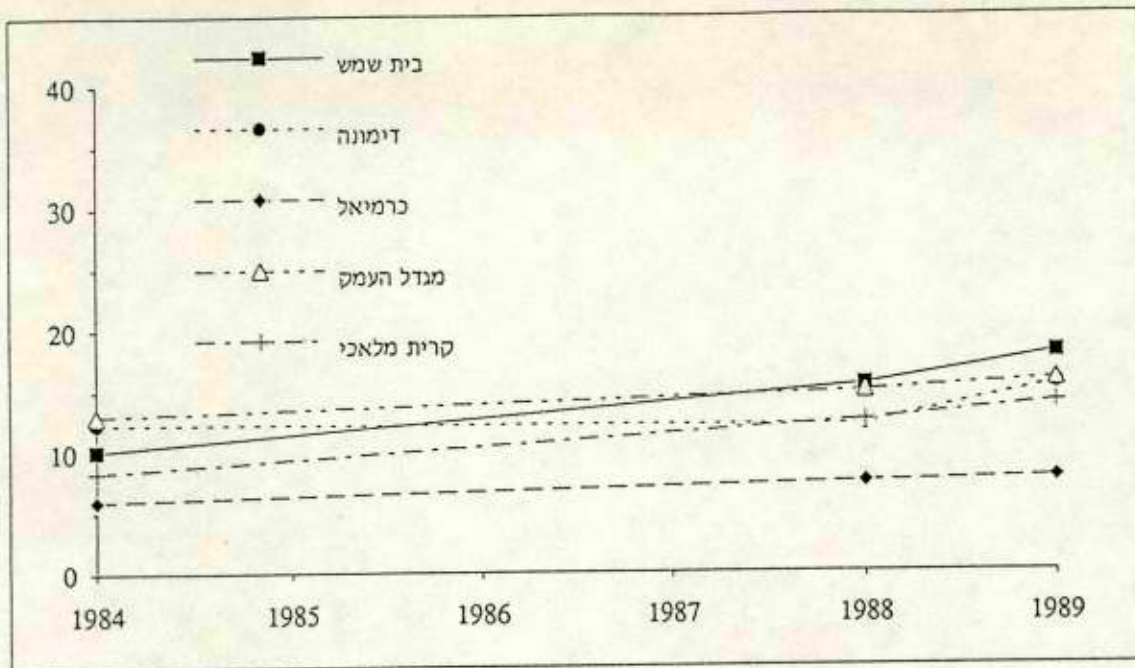
שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		10.1	12.3	5.9	13.0	8.3	
1988/89		15.4	12.2	7.4	14.9	12.5	
1989/90		18.0	15.4	7.7	15.8	13.9	

- 27 -

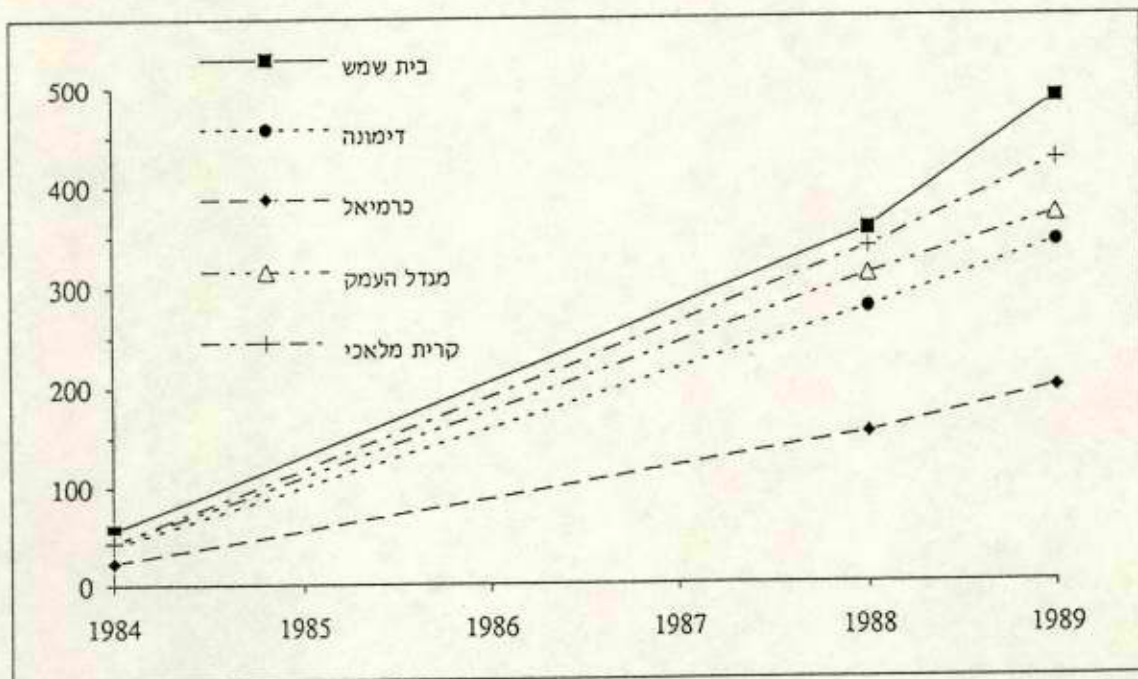
השתתפות מיועדת של הממשלה

שנה	אור עקיבא	בית שמש	דימונה	כרמיאל	מגדל העמק	קרית מלאכי	סה"כ
1984/85		56.0	41.0	23.0	43.0	44.0	
1988/89		356.0	278.0	153.0	311.0	338.0	
1989/90		487.0	342.0	198.0	370.0	424.0	

הוצאות לרווחה

השתתפות מיועדת של הממשלה

מערכת החינוך בראי המספרים ביישובי המחקר

ממצאים עיקריים:

- מדד הטיפוח ביישובי המחקר קטן בין 1984 לבין 1990.
- מדד הטיפוח ברוב יישובי המחקר גבוה מן הממוצע הארצי הרלבנטי (עיריות, מוסדות גדולים, מועצות קטנות). בכרמיאל מדד הטיפוח נמוך באופן משמעותי מן הממוצע הארצי, ובדימונה מתקרב אליו מלמטה.
- ברוב יישובי המחקר אחוז המורים האקדמאיים מכלל המורים נמוך מן הממוצע הארצי הרלבנטי. שיעור גבוה מן הממוצע הארצי נמצא בכרמיאל ובבית-שמש (נראה, שיוממות של מורים מירושלים גורמת לכך).
- בחינוך היסודי - ממוצע שעות לתלמיד וממוצע שעות לכיתה גבוה ברוב יישובי המחקר מן הממוצע הארצי הרלבנטי. בפרמטר זה נמוכה רק בית-שמש מן הממוצע הארצי, ואילו אור-עקיבא וקרית-מלאכי גבוהות יחסית מן הממוצע הארצי.
- בחינוך העל-יסודי - ממוצע שעות לתלמיד וממוצע שעות לכיתה גבוה ברוב יישובי המחקר מן הממוצע הארצי הרלבנטי.
- בחמישה יישובי המחקר גבוה אחוז בתי-הספר בהם יש תגבור לימודים לכל הכיתה מן הממוצע הארצי. רק בכרמיאל האחוז נמוך באופן ניכר מן הממוצע הארצי. בדימונה ובאור עקיבא מגיע האחוז ל-100.
- להוציא כרמיאל, אחוז בתי-הספר בהם יש הקבצה גבוה מן הממוצע הארצי.
- להוציא כרמיאל, בכל בתי-הספר של יישובי המחקר מימון מערכת החינוך משכר לימוד (הנגבה מן ההורים) הוא אפס או שואף לאפס. כאשר הממוצע הארצי נע בין 80 ל-120 ש"ח.
- ברוב יישובי המחקר ההשתתפות המיועדת של הממשלה בהוצאות לחינוך גבוהה מן הממוצע הארצי.
- בכל יישובי המחקר אחוז הסטודנטים לתואר ראשון מכלל האוכלוסייה נמוך מן הממוצע הארצי.
- בחמישה יישובי המחקר גבוה אחוז התלמידים שלמדו בחינוך מיוחד מן הממוצע הארצי. רק בכרמיאל האחוז נמוך מן הממוצע הארצי.

מערכת החינוך בראי המספרים

ההרכב החברתי-כלכלי של היישובים היהודים ושל אוכלוסיית התלמידים, לפי המדד החברתי-כלכלי ולפי מדד הטיפוח בחינוך היסודי העברי, תשמ"ד, תש"ן

שם היישוב	המדד החברתי-כלכלי (1983)	מדד טיפוח לפי יישובים תשמ"ד (1983/84)	מדד טיפוח לפי יישובים תש"ן (1990)	שינוי יחסי במדד הטיפוח (בהשוואה לממוצע הארצי)
כרמיאל	0.55	10	9	0.78
בית שמש	-0.30	48	21	1.60
מגדל העמק	-0.32	37	25	1.04
קרית מלאכי	-0.46	44	28	1.10
דימונה	-0.46	51	36	0.99
אור עקיבא	-0.74	62	38	1.14
עיריות		20	14	1.00
מועצות מקומיות מעל 10,000 תוש'		30	17	1.20
מועצות מקומיות בין 5,000 תו ל-10,000 תו'		34	19	1.27

מקור: משרד החינוך והתרבות, מערכת החינוך בראי המספרים, 1993.

נשים 30 - 34 10 חסרים. 16 מראשונים.

הרכב דרגות השכר של המורים בבתי-הספר היסודיים בחינוך העברי לפי יישובים, בתשנ"ב-1991/92

התפלגות באחוזים

שם היישוב	מס' מורים	סה"כ	אקדמאים	בכירים	מוסמכים	לא מוסמכים
דימונה	345	100	10	48	26	16
כרמיאל	280	100	23	56	15	6
מגדל-העמק	152	100	16	67	14	3
בית-שמש	201	100	24	45	20	11
קרית מלאכי	251	100	6	52	29	13
אור עקיבא	114	100	11	54	25	10
עיריות	24,438	100	21	53	19	7
מועצות מקומיות מעל 10,000 תו'	3,623	100	18	52	22	6
מועצות מקומיות בין 5,000 תו' ל-10,000 תו'	1,039	100	17	49	22	12

מקור: משרד החינוך והתרבות, מערכת החינוך בראי המספרים, 1993.

ממוצע שעות לתלמיד ולכיתה, ממוצע תלמידים לכיתה ולמשרת הוראה (שלמה)

לפי יישובים בחינוך היסודי העברי, תשנ"א-1990/91

שם היישוב	ממוצע שעות לתלמיד	ממוצע שעות לכיתה	ממוצע תלמידים לכיתה	ממוצע תלמידים למשרת
דימונה	1.8	44.4	24.5	16.6
כרמיאל	1.3	41.8	31.3	22.5
מגדל העמק	1.6	45.2	28.2	18.7
בית שמש	1.6	38.3	23.7	18.5
קרית מלאכי	1.8	46.3	26.4	17.1
אור עקיבא	2.1	48.3	22.8	14.2
עיריות	1.5	41.0	27.7	20.2
מ"מ מעל 10,000 תוש'	1.6	41.5	25.5	18.4
מ"מ בין 5,000 ל-10,000 תוש'	1.6	40.6	24.8	18.3

מקור: משרד החינוך והתרבות' מערכת החינוך בראי המספרים, 1993.

ממוצע שעות לתלמיד ולכיתה, ממוצע תלמידים לכיתה ולמשרת הוראה (שלמה)
 בחינוך העל-יסודי העברי (חטיבת ביניים וחטיבה עליונה), לפי יישובים תשנ"א-1990/91

שם היישוב	ממוצע שעות לתלמיד	ממוצע שעות לכיתה	ממוצע תלמידים לכיתה	ממוצע תלמידים למשרה
דימונה	2.0	59.3	28.9	11.7
כרמיאל	1.7	54.5	32.4	14.3
מגדל העמק	2.4	60.3	25.4	10.1
בית שמש	1.8	47.7	26.0	13.1
קרית מלאכי	2.3	55.3	24.3	10.6
אור עקיבא	2.5	56.0	22.4	9.6
עיריית	1.8	56.1	30.4	13.0
מ"מ מעל 10,000 תוש'	2.0	56.9	28.0	11.0
מ"מ בין 5,000 ל-10,000 תוש'	2.2	54.7	25.0	11.0

מקור: משרד החינוך והתרבות' מערכת החינוך בראי המספרים, 1993.

בתי-ספר יסודיים בחינוך העברי לפי מבחר תכניות הניתן בהם, תשמ"ט-1988/89

אחוז בתי-ספר בהם יש:

שם היישוב	תגבור לימודים לכלל הכיתה	הקבצה	לימוד באמצעות הטלוויזיה החינוכית	העשרה אינסטרו-מנטלית
דימונה	100	80	80	10
כרמיאל	17	17	67	33
מגדל העמק	60	80	80	20
בית שמש	60	67	100	0
קרית מלאכי	83	50	33	17
אור עקיבא	100	100	75	0
עיריות	65	53	82	24
מ"מ מעל 10,000 תוש'	65	61	74	17
מ"מ בין 5,000 ל-10,000 תוש'	70	63	87	20

מקור: משרד החינוך והתרבות, מערכת החינוך בראי המספרים, 1993.

**הוצאות לחינוך לתלמיד מתוך התקציב הרגיל של היישובים היהודיים
ומימון לפי מקור ההכנסה ב-1988/89**

מימון בשקלים לפי מקור הכנסה

שם היישוב	הוצאות לחינוך (באלפי ש"ח)	הכנסות משכר לימוד (לתלמיד)	השתתפות מיועדת של הממשלה בחינוך (לתלמיד)	מימון עצמי ואחר (לתלמיד)
דימונה	1,189	0	577	612
כרמיאל	882	154	400	328
מגדל העמק	1,227	0	637	590
בית שמש	1,683	0	909	774
קרית מלאכי	1,521	0	891	630
אור עקיבא	1,398	81	949	368
עיריות	1,188	87	516	585
מ"מ מעל 10,000 תוש'	1,435	78	686	671
מ"מ בין 5,000 תוש' ל-10,000	1,573	118	690	765

מקור: משרד החינוך והתרבות, מערכת החינוך בראי המספרים, 1993.

**הוצאות לחינוך מתוך התקציב הרגיל של היישובים היהודיים
ומימון לפי מקור הכנסה ב-1988/89**

מימון לפי מקור הכנסה באחוזים

שם היישוב	הוצאות לחינוך (באלפי ש"ח)	הכנסות משכר לימוד	השתתפות מיועדת של הממשלה בחינוך	מימון עצמי ואחר
דימונה	7,981	0	48	52
כרמיאל	4,498	17	45	38
מגדל העמק	4,625	0	52	48
בית שמש	5,560	0	54	46
קרית מלאכי	5,644	0	59	41
אור עקיבא	2,008	6	68	26
עיריות	771,903	7	43	50
מ"מ מעל 10,000 תוש'	106,771	5	48	47
מ"מ בין 5,000 ל-10,000 תוש'	26,565	7	44	49

מקור: משרד החינוך והתרבות, מערכת החינוך בראי המספרים, 1993.

**כלל האוכלוסייה ואוכלוסיית הסטודנטים לתואר ראשון
ברשויות המקומיות במגזר היהודי, תש"ן-1989/90**

שם היישוב	כלל האוכלוסייה ב-31.12.89 (באלפים)	סטודנטים לתואר ראשון 1989/90	סטודנטים לתואר ראשון מתוך כלל האוכלוסייה 1989/90	סטודנטים לתואר ראשון מתוך כלל האוכלוסייה 1985/86
דימונה	24.8	139	0.6	0.4
כרמיאל	21.0	113	0.5	0.5
מגדל העמק	15.3	59	0.4	0.5
בית שמש	14.7	54	0.4	0.3
קרית מלאכי	14.6	30	0.2	0.2
אור עקיבא	7.8	22	0.3	0.2
עיריות	3089.2	33,720	1.1	1.1
מ"מ מעל 10,000 תוש'	315.7	3,062	1.0	אין נתון
מ"מ בין 5,000 ל-10,000 תוש'	80.1	693	0.9	אין נתון

מקור: משרד החינוך והתרבות, מערכת החינוך בראי המספרים, 1993.

נתונים כלכליים-חברתיים של האוכלוסייה היהודית לפי יישובים

שם היישוב	המדד החברתי כלכלי (1983)	אחוז אוכלוסייה שקיבלה ב-1990 השלמת הכנסה	אחוז אוכלוסייה שקיבלה ב-1990 דמי אבטלה (ממוצע שנתי)	מספר מכוניות פרטיות ל-1000 תושבים ב-1990	גיל ממוצע של הרכב ב-1990 (שנים)
דימונה	0.46	3.9	2.6	94.7	7.6
כרמיאל	0.55	2.8	1.5	142.1	8.3
מגדל-העמק	-0.32	3.7	2.1	123.8	7.7
בית-שמש	-0.30	2.6	1.7	108.0	8.9
קרית מלאכי	-0.46	2.7	2.0	111.5	8.8
אור עקיבא	-0.74	4.6	2.7	97.9	9.4
עיריות	3	3.3	1.1	185.2	7.0
מועצות מקומיות מעל 10,000 תו'	—	2.5	1.5	180.5	7.6
מועצות מקומיות בין 5,000 תו' ל-10,000 תו'	—	2.2	1.6	163.2	8.1

מקור: משרד החינוך והתרבות, מערכת החינוך בראי המספרים, 1993.

תלמידים בחינוך המיוחד העברי לפי יישובים

שם היישוב	אחוז התלמידים שלמדו בחינוך המיוחד (תשנ"א-1990/91)	אחוז התלמידים שלמדו בחינוך המיוחד (תשנ"ה-1984/85)
דימונה	6.2	7.7
כרמיאל	3.0	1.7
מגדל העמק	9.2	13.4
בית שמש	6.0	5.6
קרית מלאכי	4.5	7.4
אור עקיבא	9.6	6.6
עיריות	4.0	4.2
מ"מ מעל 10,000 תוש'	5.0	6.3
מ"מ בין 5,000 תוש' ל-10,000	4.5	5.0

מקור: משרד החינוך והתרבות, מערכת החינוך בראי המספרים, 1993.

התפתחות ותאור מצב בתחומי
האוכלוסייה, העלייה, הדיור והבנייה,
הפעילות הכלכלית, התעשייה והמסחר,
שירותי הרווחה, שירותי החינוך
ביישובי המחקר הבאים:

כרמיאל
מגדל-העמק
אור-עקיבא
בית-שמש
קרית-מלאכי
דימונה

כרמיאל*

רקע

כרמיאל, הצעירה בערי הפיתוח בישראל (בתחום הקו הירוק) שוכנת על אם הדרך בין עכו לצפת, בבקעת בית הכרם, כאשר מצפון לה מתנשאים הרי הגליל העליון ומדרומה הרי הגליל התחתון. ראשוני המתיישבים הגיעו אליה באוקטובר 1964.

העיר מרוחקת 35 ק"מ מטבריה, 22 ק"מ מעכו ו-45 ק"מ מחיפה; ומשתרעת על שטח של כ-20,000 דונם. כיום מונה היישוב 34,000 נפש שהם כ-9,500 בתי אב. על-פי תכנית המתאר תמנה כרמיאל בעתיד 100,000 נפש.

גובהה מעל פני הים כ-250 מ', ומיקומה בלב ליבו של נוף מרהיב עין ושובה לב. ליישובה של כרמיאל קדמה תכנית אב שציינה מראש את התפתחותה.

בכרמיאל קיימת הפרדה מוחלטת בין אזורי המגורים ובין אזורי התעשייה והמלאכה. בכל שכונה פועלת מערכת שרותים נפרדת, הכוללת בין השאר; מעונות לתינוקות, גני ילדים, בתי-ספר, בתי כנסת, חינוך ועוד. מבנה זה מבטיח את שלווה התושבים והולכי הרגל ומונע הטרדה הנלוות לתחבורה הציבורית.

הבנייה בכרמיאל מודרנית ומגוונת. העיר משופעת בגינות נוי, מדשאות, שדרות עצים, מיתקני משחקים וספורט חדשים, מגרשי חניה מרווחים, כבישים רחבים ותאורה טובה.

בתחום השפוט של כרמיאל אזור תעשייה אחד השוכן בחלקה המזרחי ומשתרע על שטח של 1,800 דונם. באזור התעשייה פועלים כ-70 מפעלים ובתי מלאכה על שטח בנוי של 265,000 מ"ר ומועסקים בו כ-6,000 עובדים. 60% מהם תושבי העיר. פוטנציאל שטחי התעשייה מנוצל כמעט במלואו. למעט 70 דונם שנותרו באזור התעשייה הישן וכ-150 דונם באזור התעשייה המזרחי הוקצו כל השטחים בחלקם לחברות המקימות או עומדות להקים מפעלים חדשים ובחלקם לחברות הבונות מבנים להשכרה. באזור התעשייה כמה אלפי מ"ר של מבנים בלתי מושכרים.

אוכלוסייה

בשנת 1984 מנתה כרמיאל 17,200 תושבים. בשנת 1985 מנתה כרמיאל 17,800 תושבים.
בשנת 1986 מנתה כרמיאל 18,800 תושבים. בשנת 1987 מנתה כרמיאל 19,350 תושבים.
בשנת 1988 מנתה כרמיאל 20,200 תושבים. בשנת 1989 מנתה כרמיאל 21,200 תושבים.
בשנת 1990 מנתה כרמיאל 24,200 תושבים. בשנת 1991 מנתה כרמיאל 29,300 תושבים.
בשנת 1992 מנתה כרמיאל 32,500 תושבים. בשנת 1993 מנתה כרמיאל 33,600 תושבים (נובמבר 1993).

* חלק ניכר מן הנתונים מבוסס על:

1. עיריית כרמיאל, סיור ועדת מנכ"לים לענייני תעסוקה, מרץ 1993.
2. עיריית כרמיאל, כרמיאל קולטת עלייה - דגם שנות ה-90, תיק הצגת מועמדות לפרס קפלן, מאי 1993.

התפלגות האוכלוסייה בכרמיאל לפי קבוצות גיל

אחוזים	מוחלטים	
	2792	מספר התושבים בגילאי 5-0
	4848	מספר התושבים בגילאי 6-12
	3390	מספר התושבים בגילאי 13-17
	2167	מספר התושבים בגילאי 18-21
	9089	מספר התושבים בגילאי 22-40
	7360	מספר התושבים בגילאי 41-60
	3921	מספר התושבים מעל גיל 60

עלייה

- רוב העולים בכרמיאל הם עולי בריה"מ, לשעבר (כ-96% מכלל העולים). כ-62% הם משפחות דו-הוריות, כ-4% חד-הוריות ושליד הם בודדים. לכך, כמובן, השפעה על התכנון החברתי, התרבותי והדיורי בעיר.
- רוב העולים בכרמיאל הם בגילאי גיל העבודה ופנסיונרים. שיעור האוכלוסייה בגילאים הצעירים (גן ובתי-ספר יסודיים ותיכונים) נמוך בקרב העולים בהשוואה לאוכלוסיית כרמיאל. לממצא זה השפעה ברוכה על תכנון מערכת החינוך, מערכת התעסוקה ומערך שירותי הרווחה.
- חלק ניכר מן העולים בכרמיאל הם בעלי מקצועות מדעיים ואקדמאיים. כ-40% הם מהנדסים, מורים, רופאים, כלכלנים וכיו"ב. גם אם הם אינם עומדים בסטנדרט הישראלי, הרי שאין ספק שזהו "יבוא של הון אנושי", ולכך השלכה משמעותית על תכנון מערך התעסוקה.

עלייה

קליטת עולים

מתחילת שנת 1990 ועד היום נקלטו בכרמיאל כ-7,300 עולים, רובם מברית-המועצות.
בשנת 1990 נקלטו בכרמיאל 3,086 עולים. בשנת 1991 נקלטו בכרמיאל 2,920 עולים.
בשנת 1992 נקלטו בכרמיאל 1,130 עולים. בחודש ינואר 1993 נקלטו בכרמיאל 160 עולים.
הקליטה המצטברת בכרמיאל מינואר 1990 עד (כולל) דצמבר 1992 היא כ-3,211 ראשי אב וכ-7,500 נפש.

התפלגות העולים המתגוררים בכרמיאל לפי ארצות מוצא

(נתונים מסכמים לשנים 1990-1992)

מספר ראשי אב	אחוז (%) מכלל ראשי האב	ארץ מוצא
3093	96.40%	ברה"מ
23	0.71%	אתיופיה
19	0.59%	רומניה
12	0.37%	צרפת
11	0.34%	יוגוסלביה
8	0.24%	בריטניה
8	0.24%	ארה"ב
8	0.24%	ארגנטינה
7	0.21%	אלבניה
19	0.59%	אחר

התפלגות העולים לפי סוג המשפחה

(נתונים מסכמים לשנים 1990-1992)

מספר	אחוז (%) מכלל המשפחות	סוג המשפחה
1991	62.0%	דו הורית
139	4.3%	חד הורית
1081	33.7%	בודד/ת

התפלגות העולים על-פי גילאים
(נתונים מסכמים לשנים 1990-1992)

גיל	מספר	מין	אחוז (%) מכלל אוכלוסית העולים
0 - 4	247	נ+ג	3.74%
4 - 6	186	נ+ג	2.82%
7 - 18	1258	נ+ג	19.08%
18-50	2725	נ+ג	41.35%
51-60	371	נ	5.62%
51-65	450	ג	6.82%
+60	912	נ	13.83%
+65	442	ג	6.7%

נ = נשים
ג = גברים

התפלגות המקצועות הבולטים בקרב אוכלוסיית העולים בגילאי 19-51
(נתונים מסכמים לשנים 1990-1992)

ה מקצוע	אחוז (%) מכלל אוכלוסית העולים
מהנדסים	18.4%
מורים	9.6%
סטודנטים	5.8%
רופאים	4.0%
כלכלנים	3.5%
מסגרים	2.8%
מנהלי חשבונות	2.7%
גננות	2.0%
אחר	51.2%

קליטת ילדים עולים במערכת החינוך העירונית

מערכת החינוך בכרמיאל גדלה מאד בעקבות העלייה לעיר. על-פי נתונים משנת הלימודים תשנ"ג, אחוז הילדים העולים בכלל מערכת החינוך בממוצע הוא כ-15% (מהגיל הרך עד לתום התיכון).

- בשנת הלימודים תשנ"ב נפתחו בכרמיאל ארבעה גני ילדים חדשים.

בשנה זו פעלו בעיר 52 כיתות גן חובה וטרום חובה.

בשנת הלימודים תשנ"ג נותרו מספר כיתות הגן 52.

נתונים משנת הלימודים תשנ"ג

- אחוז הילדים העולים החדשים בגן טרום-חובה הוא 16%.

- אחוז הילדים העולים החדשים בגן חובה הוא 16%.

- בבי"ס היסודי אחוז הילדים העולים החדשים הוא כ-15%.

- בחטיבת הביניים אחוז הילדים העולים החדשים הוא כ-19%.

- בחטיבה העליונה אחוז הילדים העולים החדשים הוא כ-12%.

טיפול בעולים במחלקת הרווחה של העיריה

מחלקת הרווחה קיבלה בעת העברת האחריות לטיפול בעולים לידיה, כארבעים תיקים לטיפול במשפחות העולות. עם הזמן נוספו לטיפול פרטני משפחות עולים נוספות ובסך הכל בסוף שנת 1992 טופלו במחלקה 217 משפחות עולים (114 משפחות שלמות, 81 חד-הוריות, 26 בודדים). במסגרת טיפול פרטני לקשישים עולים נמנו בסוף שנת 1992 כ-130 עולים נכים, מתוכם שולבו כ-19 קשישים תשושים במרכז היום לקשיש.

פעילויות לקליטת עלייה במסגרות הרשות השונות

פעילויות לעולי ברה"מ

הפעילויות השונות שנעשו לטובת עולי ברה"מ על-ידי העיריה בשלוש שנות הקליטה המתועדות 1990-1992 מפורטות להלן, על-פי תחומיהן השונים. הקפי הפעילות המצויינים מתארים הקפים מצטברים לאורך שלוש השנים.

תחומי הפעילות שהתבצעו, באופן כללי הם:

- שילוב עולים בתעסוקה.
- מציאת פתרונות דיור לעולים.
- מתן אינפורמציה, הדרכה, הכשרה, ייעוץ והכוון לעולים.
- פעילויות ליצירת הכרות העולים עם מסורת, תרבות ישראל וא"י.
- פעילויות חברה ותרבות לעולים.
- לימוד שפה.
- הנחות, סיוע כספי וסיוע חומרי.
- פעילויות תמיכה.
- טיפול באוכלוסיות חריגים ומוגבלים.
- הסברה ושיתוף תושבים - קרוב לבבות, ליווי ושילוב.

שילוב בתעסוקה

אחד התחומים שנראה כבעל חשיבות עליונה בקרב העולים ובעיני העיריה היה נושא התעסוקה. העולים מצידם שאפו להיקלט בעבודה מהר ככל האפשר כדי לבסס עצמם, לקנות בטחון כלכלי ולחוש יצרנים ובעלי ערך. העיריה מצידה הבינה כי אחד הגורמים העיקריים שיקבעו את איכות קליטת העולים בעיר ואת רצונם להשאר בה אם לאו, יהיה נושא התעסוקה. לכן הוקדשו לנושא מאמצים רבים.

ריכוז והפניית עולים למקומות עבודה

ריכוז מאגר צרכי כח אדם של מעסיקים בכרמיאל וסביבתה, ברור צרכי מעסיקים בעיר לכח אדם, והפניית עולים למקומות העבודה.

סדנאות בנושא תעסוקה לעולים

ארגון סדנאות תעסוקה לעולים ללימוד הכנת קורות חיים, ראיון ועוד.

סיוע בהכנות אישיות לקראת חיפוש עבודה

עזרה אישית לעולים בתרגום מסמכים, דיפלומות, כתיבת קורות חיים ועוד, לצורך חיפוש עבודה.

פרוייקטים למציאת תעסוקה לעולים

ארגון סיורים לעולים במפעלי תעשייה מקומיים לצורך הכרת אפשרויות תעסוקה בעיר וסביבתה. עריכת ירידי תעסוקה לעולים למפגש עם מעסיקים, ועידוד יזמות עסקית - שילוב עולים במסגרת החממה העסקית בעיר ובמסגרת סדנאות ליזמות עסקית.

פתרונות דיור לעולים

פתרונות הדיור האפשריים שעמדו בפני עולים בהגיעם לכרמיאל היו שלושה: שכירות, דיור ציבורי, ורכישת דירה. עם תחילת העלייה היו במצאי הדיור הציבורי כ-300 דירות אשר לאחר התאמתן למגורים הושכרו במהרה. מעבר לכך, שוכנו כ-600 משפחות נוספות במסגרת דיור ציבורי זה. רוב משפחות העולים מצאו פתרונם בדיור בשכירות רגילה ואילו מעטים, לאחר תקופת זמן, החליטו על קניית דירה בעיר לצורך שיכון קבע בה.

העיריה, למרות חוסר יכולתה המעשי לספק דיור לעולים, ראתה לנכון להתערב בנושא אקוטי זה, גם לאור פניות העולים, ופעלה עצמאית ובהתחברות לגורמים ציבוריים וממשלתיים המטפלים בנושא הדיור, כדי להקל על העולים שבחרו להקים ביתם בכרמיאל.

מתן אינפורמציה, הדרכה, הכשרה, ייעוץ והכוון לעולים

אחד האמצעים העיקריים לסייע בידי העולים להיקלט נראה נושא המידע. משום כך עסקו הגורמים הקולטים באספקת מידע מקיף ושוטף לעולים בתחומים השונים שזקקו להם, החל מהכרת מוסדות מטפלים, מוסדות נותני שירותים, זכויות עולים, נושאים משפטיים, מקצועיים, בריאותיים ועד לנושאי דיור וצרכנות. אספקת המידע נעשתה באופנים שונים - מפגשים וירידי מידע, מידע כתוב וייעוץ אישי. כמון כן, ניתנה הדרכה והכוונה לעולים באופן קבוצתי ואישי בנושאים שהוזכרו.

אינפורמציה - מידע כתוב

הפקת עיתון ברוסית לעולים והפצתו בעיר - אחת לשבועיים 2,500 עותקים; הפצת מידע ברוסית לעולים על פעילויות תרבותיות - לכל דורש המגיע למחלקת הקליטה; אספקת עיתונים למועדון עולי ברה"מ.

פעילויות ליצירת הכרות עם מסורת, תרבות ישראל וא"י

קליטת העולים בכרמיאל לוותה בארגון פעילויות אשר יסייעו בקירוב העולים לתרבות ישראל, ליחדות ולארץ-ישראל. בהתאם לכך, נערכו הרצאות, מפגשים, חגיגות חגי ישראל ועוד.

פעילויות חברה ותרבות לעולים

אוכלוסיית עולי ברה"מ אובחנה על-ידי הקולטים כאוכלוסייה צורכת תרבות, אשר בתוכה גם קבוצת אמנים גדולה. הדבר הביא לארגון פעילויות לעולים בתחומי האמנות, התרבות והפנאי.

לימוד שפה

אחד הכלים שנתפס כחיוני ביותר לקליטת העולים בארץ והתערותם התרבותית והחברתית בה, הינו שליטה בשפה. משום כך נערכו הקולטים ליצירת מסגרות תומכות ללימוד השפה העברית את העולים. העולים, על מגוון גילאיהם, מצאו עצמם משולבים בלימוד השפה במסגרות אולפן שונות.

הנחות, סיוע כספי וסיוע חומרי

מצוקתם החומרית, הכספית ולעיתים אף הקיומית של העולים נצפתה על-ידי הגורמים המטפלים בקליטת העולים כבר בתחילת עלייתם. תופעות המצוקה בקרב חלק מהעולים ניכרו עם עלייתם ואילו אצל חלק אחר, לאחר תום שנת זכאותם הראשונה. משום כך, נערכה העיריה לתת לעולים סיוע והנחות חומריים, כספיים וקיומיים. בנוסף, כיוון שברור היה שחיהם קשי היום של העולים ימנעו מהם השתתפות בפעילויות העשרה למיניהן, הוחלט על נתינת הנחות לעולים בתחומי ההעשרה והתרבות.

טיפול באוכלוסיות חריגים ומוגבלים

אוכלוסיות העולים, ככל אוכלוסייה אופיינית הטרוגנית, מכילה בתוכה מגוון אנשים המציגים שונות רבה במאפייניהם, כישורים, יכולות, הישגים ועוד. כך, נמצאה אוכלוסייה מסוימת בקרב העולים, לאורך כל שכבות הגיל, אשר הזדקקה לטיפול מיוחד עקב חריגותה באוכלוסיית בני גילה, מבחינה אינטלקטואלית, חינוכית, נפשית ופיזית.

הסברה ושיתוף תושבים

אחת ממטרות הקליטה היתה להקל על שילוב העולים החדשים באוכלוסיית העיר הוותיקה ומניעת בידודם ממנה עקב זרותם. משום כך, נערכו נסיונות לקרב בין עולים וותיקים, לשלב עולים וותיקים בפעילויות משותפות ועוד.

פעילויות לעולים מאתיופיה ואלבניה

עולים מאתיופיה הגיעו לכרמיאל בחודש מאי 1991 במסגרת "מבצע שלמה". המשפחות שוכנו במרכז הקליטה בעיר ולאחר פינויים נשארו בכרמיאל כ-23 משפחות עולים. העולים מאלבניה הגיעו לכרמיאל במרץ 1991 למרכז הקליטה בעיר. עולים אלו נמצאים ברובם עדיין במסגרת מרכז הקליטה, כאשר 7 משפחות מהן עברו לשכון קבע בעיר. מחלקת הקליטה העירונית קיימה פעילויות שונות בייעדו לשתי אוכלוסיות עולים אלו.

קליטת עולים בתעסוקה

כח העבודה הפוטנציאלי בקרב העולים כולל 3600 נפש (גברים ונשים בגילאי 19-65). סך כל העולים המועסקים כיום הינו 2910 איש, גברים ונשים שהם כ-81% מכח העבודה הפוטנציאלי של העולים.

נתונים על עולים שנקלטו במקומות עבודה שונים:

- כ-1500 עולים נקלטו בתעשייה מקומית בכרמיאל.
- כ-150 עולים מועסקים בבתי מלאכה בכרמיאל.
- כ-400 עולים מועסקים במוסדות שונים בעיר (עיריה, משרד הקליטה, מתנ"ס ועוד).
- כ-260 עולים מועסקים בבתי מסחר וחנויות בעיר.
- כ-600 עולים מועסקים מחוץ לכרמיאל (הנתון הינו הערכה של מחלקת הקליטה של העיריה).

קליטת עולים בדיוור

עולים בכרמיאל מצאו פתרונות דיוור משלושה סוגים: שכירות פרטית, שכירות ציבורית, רכישת דירות קבע.

רכישת דירות קבע - כ-600 ראשי אב רכשו דיוור קבע, דרך פנייה לקבלת משכנתא משפחתית. בפועל מדובר בכ-950 ראשי אב, זאת כיוון שבחלק מהמקרים נקנתה דירה אחת במשותף על-ידי שתי משפחות (למשל: על-ידי זוג והורי אחד מבני הזוג).

דיוור ציבורי - כ-600 ראשי אב קיבלו דיוור ציבורי במסגרת שכירות מהחברות המשכנות (עמיגור ועמידר). כ-130 דירות נוספות יועמדו להשכרה לעולים בעתיד הקרוב.

שכירות פרטית - כ-2150 ראשי אב מקרב העולים מתגוררים בשכירות פרטית, מי בנפרד ומי במשותף עם משפחה/ות נוספות.

מרבית העולים שהגיעו לכרמיאל - כ-94% נשארו לגור בה. פירוש הדבר הוא כי תהליך הקליטה שעברו העולים, היערכות העיר לקליטתם ושביעות רצונם של העולים מאלו, הביאום לבחור בכרמיאל למקום מושבם הקבוע.

הגירה פנימית

הגירה פנימית של עולים לכרמיאל ישובים אחרים בארץ

כרמיאל היוותה מקור משיכה לעולים גם לאחר הגעתם הראשונית לישובים אחרים בארץ.

בתקופה שבין 1990-1992 הגיעו לכרמיאל 590 משפחות עולים מישובים אחרים בארץ, שהם כ-1390 נפשות. כלומר, כ-19% מסך כל העולים שהגיעו לכרמיאל הם עולים שהגיעו בעקבות הגירה פנימית, כנראה לאור תפוצתה של שמה הטוב של כרמיאל כעיר שקולטת עלייה.

קליטת אוכלוסיית ישראלים ותיקים בעיר

במהלך שנת 1992 נקלטו בכרמיאל כ-1,500 נפש. בעקבות בדיקות מדגמיות עולים הנתונים הבאים:

1. גיל ראש המשפחה (ממוצע): 37
2. ממוצע נפשות במשפחה: 2.3
3. הרכב המשפחה:
 - א. זוגות נשואים: 86.7% מכלל המשפחות הנקלטות.
 - ב. אלמנים/ות: 3.3% מכלל המשפחות הנקלטות.
 - ג. גרושים/ות: 5.6% מכלל המשפחות הנקלטות.
 - ד. רווקים/ות: 4.4% מכלל המשפחות הנקלטות.
4. השכלת ראש המשפחה (מדגם 440 ראשי אב = 100%):
 - א. השכלה יסודית: 4.7% מכלל ראשי האב במדגם.
 - ב. השכלה תיכונית/מקצועית: 69.4% מכלל ראשי האב במדגם.
 - ג. השכלה גבוהה: 25.9% מכלל ראשי האב במדגם.
5. מקור עבודה של ראש המשפחה (מדגם 440 ראשי אב = 100%):
 - א. בכרמיאל: 34.6% מכלל ראשי המשפחה במדגם.
 - ב. מחוץ לכרמיאל: 65.4% מכלל ראשי המשפחה במדגם.
6. דיור (מדגם של 440 ראשי אב = 100%):
 - א. רכישה: 72.8% מכלל ראשי האב במדגם.
 - ב. שכירות: 27.2% מכלל ראשי האב במדגם.

כרמיאל בתקופת שלוש השנים שבין 1990-1992, במקביל ואף למרות העלייה הרבה שהגיעה אליה, קלטתה גם תושבים ישראלים ממקומות יישוב שונים בארץ.

בשנת 1990 הגיעו לכרמיאל כ-1290 "ישראלים ותיקים" שהם כ-480 משפחות.

בשנת 1991 הגיעו לכרמיאל כ-1250 "ישראלים ותיקים" שהם כ-450 משפחות.

בשנת 1992 הגיעו לכרמיאל כ-1990 "ישראלים ותיקים" שהם כ-670 משפחות.

במשך כל התקופה שבין 1990-1992 הגיעו לכרמיאל כ-4530 "ישראלים ותיקים" שהם כ-1600 משפחות.

מספר זה מהווה כ-22% מאוכלוסיית כרמיאל בשנת 1990 לפני בוא העלייה הגדולה מברה"מ.

אוכלוסייה זו של "ישראלי ותיקים" שהיגרו לכרמיאל מהווה כיום כ-11% מסך כל אוכלוסיית העיר.

תעסוקה

בתוך שלוש שנים: מ-1989 ועד 1992 גדלה אוכלוסיית כרמיאל מ-21,000 ל-33,000 נפש. כח העבודה גדל מ-7,800 נפש ל-11,000 נפש. כלומר, גידול של 3,200 נפש השייכים לכח העבודה. מתוכם רק 2,700 מועסקים, ואילו 500 מובטלים. שיעור האבטלה על כן דל מ-11% ל-12%. תכנון מערך התעסוקה בכרמיאל ובסביבתה מראה, כי בשנת 2006 ירד שיעור האבטלה לכ-6%.

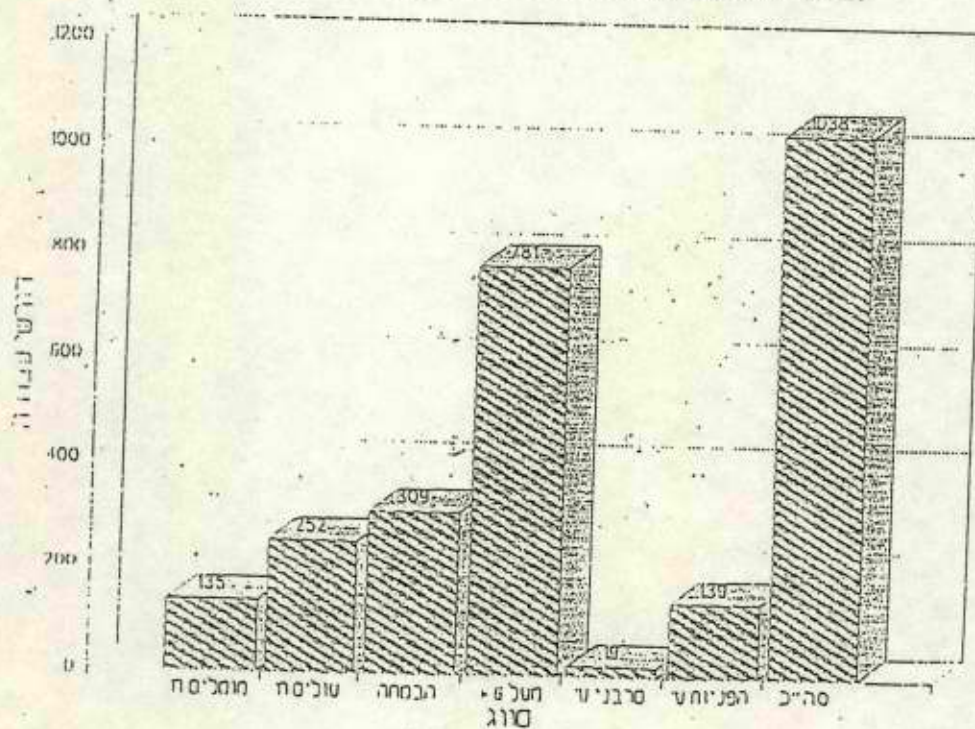
אומדן היצע כוח העבודה בכרמיאל, קיים וחזוי

ותוספת מקומות התעסוקה שידרשו

שנה	גודל אוכלוסייה	כוח עבודה	מספר מועסקים	אומדן שיעור אבטלה
1989	21.0	7.8	6.9	11.0
1992	33.0	11.0	9.6	12.0
2005	77.0	29.2	27.4	6.0
2020	120.0	54.0	52.4	3.0
גידול 1992-2005	מספר	44.0	18.1	
	אחוז	133.3	194.6	
גידול 1992-2020	מספר	87.0	43.1	
	אחוז	263.6	463.4	

מספר מועסקים

מובטלים בכרמיאל - ינואר 93
חתך לפי סוג

דיוור, בנייה ואכלוס

שכונות	סה"כ מספר יח"ד	הערות
ערבה	585	רוב מאוכלס
איריסים	412	מאוכלס
שגיא	412	מאוכלס
כתף	52	רוב מאוכלס חלק פרוגרמה
חדר	159	מאוכלס בשלבים שונים
חוחית	72	
גבעת רם	1,280	כ-668 בתים גמורים. עבודות פיתוח בשלבים שונים.
הגליל	2,000	בשלבי עבודה שונים
סה"כ שכונות מערב	4,740	ת.ב.ע בהליכים סטטוטוריים ת.ב.ע בתכנון
סה"כ כללי	9,874	

התעשייה

אזור התעשייה של כרמיאל משתרע על שטח של כ-1800 דונם. פועלים בתוכו למעלה מ-70 מפעלים ובתי מלאכה על שטח בנוי של 265,000 מ"ר ומועסקים בו כ-6000 עובדים, למעלה ממחציתם הינם תושבי המקום.

התפלגות התעשייה על-פי ענפים

מס'	הענף	מס' המפעלים	מס' מועסקים	באחוזים
1	אלקט' וחשמל	6	793	13.38
2	מתכת	23	1318	22.2
3	בנין	6	357	6.00
4	כימיה	2	56	0.90
5	מזון	7	213	3.59
6	נייר ועץ	6	343	5.78
7	טקסטיל	6	1468	24.70
8	פלסטיק	9	497	8.38
9	שונות*	8	900	15.10
סה"כ		73	9545	100.00

פוטנציאל שטחים לתעשייה

יתרות שטח לתעשייה:

א. אזור תעשייה ישן כולל פארק גל-רם כ-70 דונם.

ב. אזור תעשייה מזרחי כ-150 דונם. בתוך אזור התעשייה המזרחי קיימות חלקות בודדות המוגדרות בת.ב.ע - חלקות חקלאיות. בנוסף להן, נמצאות חלקות שהוכשרו לאחרונה על-ידי חקלאים (ממושב

שזור) לשימוש חקלאי. שטחים אלו על-פי הת.ב.ע הינם שטחי תעשייה ודרושה פעולה נמרצת לפינויים המיידים.

ג. **ציקלון - סה"כ** אותרו כ-3000 דונם מתוכם כ-2000 (66%) בתחום השיפוט של מועצה אזורית משגב וכ-100 דונם במטה אשר. בין הרשויות, עיריית כרמיאל, מועצה אזורית משגב ומועצה אזורית מטה אשר מתנהלים מגעים להקמת אזור תעשייה משותף. בתמ"א - 31 (תכנית מתאר ארצית לקליטת עלייה) הוערך פוטנציאל של האזור כ-2300 דונם ברוטו מהם כ-1400 דונם לתעשייה, כלומר רק 1150 דונם יהיו זמינים לתעשייה ללא מפעל ציקלון.

ד. **אזור תעשייה צפוני (ממזרח לכפר נחף)**
מדובר באזור הנמצא מצפון לכביש עכו צפת על שטח של 250 דונם, נמצא בבדיקת ועדת חקירה לקרקעות.

קשיים ובעיות בתעשייה

1. **מפעל "ציקלון מוצרי תעופה"**
המפעל מייצר מוצרים לתעופה, מעסיק 540 עובדים ופועל למעלה מ-20 שנה. המפעל מייצר לשוק המקומי בעיקר למערכת הביטחון ולשווקי חו"ל, יצרני המטוסים הגדולים בארה"ב.

2. **מפעל מידן לבנייה טרומית**
המפעל פועל כשנה. הושקעו בו 50 מיליוני שקלים והוא מעסיק 200 עובדים כולם מכמיאל, חלקם הגדול עולים חדשים.
המפעל התבסס בחישוביו הכלכליים על הזמנות בהיקף ניכר ממשרד הבינוי והשיכון. הפסקת העלייה טרפה תחזיות וחשובים אלה.
הטכנולוגיה המודרנית וההון הרב שהושקע בצידוד מחייבים היקפי עבודה גבוהים.

3. **מפעל אלביט**
המפעל מעסיק כ-600 עובדים במפעל האם למערכות אלקטרוניקה וכן כ-400 עובדים נוספים במפעל "רעם" רענון ערכות מגן. המפעל סובל מירידה ניכרת בהזמנות ממשרד הבטחון.

4. **בעיות כלליות למפעלים בחקמה**
מפי יזמים ומשקיעים רבים עולות טענות על קשיים ביורוקרטיים רבים בדרכם למימוש תכניתם. התהליך הארוך אותו יש לעבור עד שניתן לבצע הלכה למעשה את ההשקעה בפרוייקט גורם לרתיעה של משקיעים פוטנציאליים מהארץ ומחו"ל.

תכניות פיתוח בתעשייה

פארק תעשיות עתירות ידע

לעירייה כוונה להקנות לכרמיאל תדמית של עיר תעשייה שיש בה גם תעשיות עתירות ידע במובן המדויק של מונח זה. דהיינו מצוי בה אזור בו פועלות תעשיות כגון תעשיות אלקטרוניקה, אלקטרואופטיקה, תכנה, מחשבים ולא רק בחלק הייצורי אלא גם על אגפי המחקר והפיתוח.

קו תמלחות

הכוונה להניח קו נפרד להולכת תמלחות ממפעלי תעשייה אל בריכות אגירה וניטור ליד הים. קו זה יחסוך מיליוני שקלים למפעלים הנאלצים כיום להעביר את התמלחות המיכליות.

המסחר בעיר

בעיר מצויים כ-659 בתי עסק וכ-50 משרדים של בעלי מקצועות חופשיים לפי פרוט כדלקמן:

שם המרכז	שטח (מ"ר)	מס' עסקים
קניון ככר העיר	11.000	150
מרכז מסחרי ישן	3.750	107
מרכז מסחרי מגדים	1.600	46
מרכז מלאכה זעירה	1.250	41
מרכז שווקים	2.800	140
מסחר באזור התעשייה	2.550	35
חנויות ברחבי העיר	5.000	140

בהליכי הקמה נמצאים 3 מרכזי קניות נוספים :

1. קניון לב העיר בשכונה הדרומית כ-12.000 מ"ר
 2. מרכז היפרשוק באזור התעשייה כ-3.000 מ"ר
 3. מרכז מסחרי בשכונת מכוש כ-750 מ"ר
- סה"כ 15.750 מ"ר

המסחר בעיר מעסיק כ-1250 עובדים. 1000 מהם תושבי כרמיאל ו-250 מחוץ לכרמיאל. ענף השרותים והמקצועות החופשיים מעסיק כ-1.500 עובדים למעלה מ-90% מהם תושבי כרמיאל.

תעשייה ומסחר באזור שמסביב לכרמיאל

כרמיאל מהווה מרכז אורבני לחבל ארץ הידוע כחבל שנות האלפיים המשתרע ממעלות בצפון ועד אזור שגב בדרום ומצומת שבע במזרח ועד צומת אחיהוד במערב.

סביב כרמיאל עשרות מצפים ויישובים קהילתיים בהם התפתחו תעשייה זעירה, שרותים למיניהם, תיירות וכדו'. סה"כ כ-100 עסקים שונים.

מערכת החינוך

במערכת החינוך בכרמיאל לומדים (נכון לפברואר 1993) 8270 תלמידים, על-פי הפירוט דלהלן:
 910 ילדים ב-29 גני טרום חובה (גילאי 3-5).
 681 ילדים ב-23 גני חובה (גילאי 5-6).
 3927 תלמידים ב-7 בתי-ספר יסודיים (גילאי 6-12).
 1602 תלמידים ב-2 חטיבות-ביניים (גילאי 12-15).
 1150 תלמידים ב-2 חטיבות עליונות (גילאי 15-18).

בשנת הלימודים תשנ"ד צפוי גידול תלמידים בשעור 15% בשל איכלוס שכונות חדשות ומספרם יגיע לכדי 9535 תלמידים.

ממוצע איכלוס כיתות לימוד

גני ילדים - כ-33 תלמידים בכיתה.
 בתי-ספר יסודיים - 36-40 תלמידים ב-89 כיתות אם שהן כ-80 ממניין כיתות האם.
 חטיבות ביניים בזרם הממלכתי - איכלוס של 40 תלמידים ב-39 כיתות אם.
 בחטיבה העליונה - ממוצע איכלוס של 32 תלמידים ב-36 כיתות אם.

הנתונים הנ"ל מצביעים על רמת צפיפות רבה ביותר בכל מוסדות החינוך.

טבלה משווה - תש"ן - תשנ"ד

צפי תשנ"ד						
אכלוס שכונות חדשות	ללא אכלוס שכונות חדשות					
		תשנ"ג	תשנ"ב	תשנ"א	תש"ן	
1778	1620	1591	1684	1494	1512	גני-ילדים
4366	3942	3927	3608	3337	3216	בתי-ספר יסודיים
3391	3071	2752	2388	2310	2012	בתי-ספר על-יסודי
9535	8633	8270	7680	7141	6740	סה"כ

תלמידים עולים

1138 תלמידים עולים נקלטו במערכת החינוך בכרמיאל והם מהווים כ-14% מכלל התלמידים.

להלן פרוט מצבת התלמידים עולים במוסדות החינוך:

בתי-ספר	מס' תלמידים עולים	% עולים מסה"כ התלמידים
איריסים	44	9
פלמ"ח	74	21
אלון	75	11
אשכול	115	16
פרחים	117	16
הדקל	120	18
מוריה	45	13
חט"ב מגדים	57	8

מורים עולים

346 מורים עולים נקלטו בכרמיאל, מתוכם כ-120 ללא הכשרה קונקרטית, כ-75 מורים למוסיקה, כ-25 מורים למתמטיקה, כ-20 מורים לספורט, כ-10 מורים לאנגלית, כ-5 מורים לכימיה, כ-10 מורים לפיסיקה ועוד.

פרוייקטים לפיתוח כרמיאל

פרוייקטים תיירותיים

הפארק ממוקם באזור מחצבות בולוס לשעבר ומנצל את הבורות הגדולים שנפערו במשך שנות חציבת השיש. הפארק משתרע על פני 120 דונם כולל גן זואולוגי ובוטני, מרכז מבקרים, מוזיאון ואלמנטים לתולדות החציבה, בית מלאכה לתעשיות זכוכית, חקלאות עתיקה ואלמנטים מסחריים אחדים.

פארק תיירות תעשייה

רעיון פארק תיירות תעשייה בא לבטא את הקשר המיוחד שבין התעשייה בכרמיאל והעיר עצמה וההשתלבות המלאה בתפיסת השמירה על איכות החיים והסביבה. "הפארק" כולל מבנה סגור ובו יוצגו תולדות התעשייה בארץ, מרכז מבקרים עם מרכז חנויות מפעל, אולם תצוגות, מרכז הפעלה ופארק שעשועים. מתקני משחק המבוססים על מכונות תעשייתיות ומסלול סיור קבוע ומודרך במפעלי כרמיאל.

פרוייקטים ארכיאולוגיים

בכרמיאל מספר אתרים ארכיאולוגיים מעניינים מהתקופה הביזנטית שהבולטים בהם: תל-בצה, חירבת בנייס, חרבת זגג וחירבת קב. כל האתרים מוכרים על-ידי רשות העתיקות, בחלקם נעשו עבודות חפירה בעבר ואף נתגלו ממצאים מעניינים ביותר.

שמורת נוף נחל חילזון

נחל חילזון מהווה את גבולה הדרומי של כרמיאל. ערוץ הנחל עמוק ומפותל וישנן בו תצורות נוף גיאולוגיות מיוחדות. כדי להכשיר המקום לטיולים יש לבצע שבילים, הכנת תצפיות וחניונים, שילוט וגידור. הפרוייקט הוא משותף עם המועצה האזורית משגב ורשות שמורות הטבע.

פרוייקטים עירוניים כלליים

בית חולים גריאטרי

עקב בידודה היחסי של כרמיאל מבקשת העיריה זמן רב להקים בתחומה בית חולים. בדיקות שונות וחוות דעת של מומחים מצביעים על צורך וכדאיות בהקמת בית-חולים למחלות גריאטריות שיכלול כ-80 מיטות, מערך מרפאות חוץ וחדר מיון קדמי.

בית אבות

אוכלוסיית הקשישים של כרמיאל הולכת ומתרחבת הן עקב "התבגרותה" של כרמיאל והן בעקבות אחוז הקשישים הגבוה שהגיע בגל העלייה האחרון. בנוסף לכך מבקשות משפחות רבות מתושבי העיר להעביר את הוריהן הקשישים לגור יחד עמם בעיר. אשר על כן ייעדה העיריה שטח מתאים לבית האבות בסמוך לאזור אורבני מתאים (שרותים ומסחר).

מרפאה מקצועית של רופאים עולים

המרפאה המקצועית תופעל על-ידי רופאים ואחיות עולים, בכרמיאל היום כ-70 רופאים עולים בעלי רשיון עבודה ישראלי. הרופאים הינם רופאים מקצועיים: ילדים, קרדיולוגים, אורולוגים, גניקולוגים, אורתופדים, רופאי עור, א.א.ג., כירורגים, מיקרוביולוגים, פסיכיאטרים ונוירולוגים.

יזמות

חלק ניכר מפעולות היזמות החדשות מתנהלות על-ידי עמותות מעוף.
מעוף כרמיאל הינה עמותה ללא מטרות רווח (מלכ"ר), שייעודה סיוע בהדרכה ובהכוונת יזמים, במסגרת של חממה עסקית ומט"י (מרכז טיפוח יזמי).
מעוף הוקמה בשנת 1991 על-מנת לסייע בהכוונה ובביסוס עסקים קטנים קיימים ו/או סיוע ליזמים המעוניינים בהקמת עסק חדש.
בייסוד מעוף שותפים הסוכנות היהודית, המחלקה לפיתוח והתיישבות עירוני וכפרי, ג'וינט ישראל, המשרד לקליטת עלייה, משרד התמ"ס, עיריית כרמיאל ובתמיכתה של הפדרציה היהודית פילדלפיה, ארה"ב.

תחומי הפעילות של מעוף כרמיאל

1. בחינת רעיונות של יזמים.
 2. סיוע בהתארגנות והקמה ליזמים בעלי רעיון או מוצר מוגדר.
 3. סיוע לעסקים גם מחוץ לחממה: בדיקת כדאיות ההקמה וסיוע בהשגת מקורות מימון.
 4. סיוע לעסקים ולמפעלים קיימים בתחומי: התארגנות, חונכות, מימון, קליטת עובדים ועוד.
 5. קיום קורסים וסדנאות ליזמים בשיתוף גופים מממנים ומרכזי טיפוח יזמים באזור הגליל המערבי.
- פעילותה של מעוף מיועדת לכלל האוכלוסייה: עולים, ותיקים, חיילים משוחררים מכרמיאל ומסביבתה.

העסק הקטן והחממה העסקית

לפיתוח תחום העסקים ה"קטנים" ניתנת בזמן האחרון תשומת לב רבה וזאת על-מנת ליצור מקומות עבודה ולעודד את הצמיחה הכלכלית.
הדגש המושם על-ידי מעוף הוא שילוב של ליווי וחונכות עסקית עם גיבוש מחוייבות עסקית-אישית לרעיון.
היזמים נהנים מחונך מקצועי צמוד (הממומן בחלקו על-ידי מעוף) וכן מעזרתם של עו"ד ורו"ח, וזאת כלקח מן הניסיון הבינלאומי המלמד שעסקים קטנים הם יוצרי העבודה המהירים והיעילים ביותר. הבעיה היא שרק מעטים מהם שורדים, אולם עסקים חדשים שקיבלו חונכות והדרכה שרדו פי שלושה מאלה שפעלו ללא ליווי.

מימון כיצד?

מעוף מסייעת ליזמים בפניה לקרנות מימון שניתן להעזר בהן כדי להקים עסק קטן.

גידול כח האדם בעיריית כרמיאל

אוכלוסיית תושבי כרמיאל בשנים 1990-1992 גדלה ב-60% (מ-20,980 נפש ל-33,400 נפש).

אחוז הגידול של כח האדם של העירייה בתקופה זו הינו 18.4% בלבד:

בשנת 1990 נכללו בעירייה 314 תקנים.

בשנת 1991 נכללו בעירייה 328 תקנים.

בשנת 1992 נכללו בעירייה 372 תקנים.

מהנתונים הללו נראה כי עיריית כרמיאל הצליחה לספק שירותים מגוונים ורבים לעולים אשר השתכנו בתוכה, להמשיך לספק שירותים ברמה ואיכות גבוהים לתושביה הוותיקים ולשמור על איכות חיי העיר תוך גידול בכוח אדם שהינו קטן ביותר ביחס לגידול אוכלוסיית תושבי העיר.

שמירת הרשות על איזון תקציבי

אחד ההישגים הגדולים בניהול תהליך הקליטה, בד בבד עם המשך תפעול העיר ואספקת השרותים, הוא ההצלחה לבצע את כל המטלות תוך שמירה על המסגרת התקציבית המאושרת, ללא יצירת גרעון. שמירה על איתנות פיננסית היא תנאי הכרחי ליכולת קליטה טובה של אוכלוסייה חדשה בחיקף כה ניכר, תוך גידול פיזי אורבני ניכר ביותר.

סיכום ריאיונות

אייל רותם - מינהל הנדסי

בעת פיתוח מואץ יש להרחיב שטח שיפוט של חלק מן היישובים. שטח השיפוט של כרמיאל הורחב פעמיים. לאחרונה, בשנת 1992 גדלנו ל-22,500 דונם, והתוספת היתה כ-3000 דונם. הבנייה המואצת בכרמיאל הביאה לכך שמחיר מ"ר הוא כ-1000\$. אסטרטגיית הבנייה בכרמיאל: פריסה ואחר-כך מילוי חללים, היצע דירות בטיפוסים שונים, כדי לענות על ביקושים שונים.

קשר טוב בין משרד השיכון לבין הרשות בכל הקשור לתכנון הדיור בעת פיתוח מואץ זה מאוד רצוי. בעת הפיתוח המואץ הושם דגש על בנייה של רוויה ובמחירים "סבירים". בשנה האחרונה הואט קצב הפיתוח, ואז מתרחשים התהליכים הבאים:

- א. קבלנים רוצים לבנות בנייה "יקרה עבור האוכלוסייה המקומית ועבור מהגרים-וותיקים.
- ב. מעבר מבנייה למגורים לבנייה עבור עסקים ומסחר.
- ג. בניית "בנה ביתך".
- ד. מבנים מתוחכמים, הקלים להמרה למלון, לבית-אבות, למסחר, למשרדים וכיו"ב.

בעידן הפיתוח המואץ נוצר פיגור בפיתוח תשתיות ושרותים אחרי פיתוח הדיור. משרד השיכון נתן בונוס על דירות, אך לא על פיתוח. לעיתים נוצרה בעיה אמיתית להגיע אל הדירות, נוצרו קונפליקטים: דיירים שילמו, עיריה לא מוכנה שיכנסו ללא פיתוח.

מסקנה: גם בפיתוח מואץ, ואולי בעיקר בפיתוח מואץ יש צורך לשלב בין פיתוח דיור לבין פיתוח תשתיות, או אפילו להקדים פיתוח תשתיות לדיור. בפיתוח מואץ חשוב לבצע התאמה בין תב"ע לתכניות בפועל, כדי למנוע סתירות בין יעדים. תכניות מגירה לא תמיד מתאימות לפיתוח מואץ.

לכן: חשוב להגדיר רמת גמישות בתכנית תב"ע (שמכין משרד השיכון) עם דרגות חופש למהנדס העיר. אולי יש בכך רמת סיכון מסוימת, אך לרשות אחראית מן הראוי להעניק דרגות חופש, דוגמה לכך: שכונת הגליל בכרמיאל.

בעבר תכננו מוסדות ציבור (בתי"ס, מתנ"ס וכיו"ב) בלב שכונה. כיום בין שכונות כדי להעניק רמת גמישות בתכנון עתידי ושימוש יעיל במבני ציבור (הפיכת בי"ס למתנ"ס בשכונה מזדקנת). בפיתוח מואץ, חיוני להשאיר "קצוות פתוחים", כדי שבעתיד תוכל להתחבר אליהן, גם אם בהווה אינך צופה זאת. כך, למשל, כיום נראה שפיתוח כרמיאל יהיה מזרחה בעוד שבעבר חשבו שהכיוון העיקרי יהיה מערבה. אזור התעשייה סגר מסדרון להר רמון, וזה מגביל את פיתוח הדיור לכיוון זה.

משמעות פיתוח מואץ זה לא רק תוספת בפועל של אוכלוסייה (גם אם זה אכן מתרחש), אלא בעיקר שינוי המרקם החברתי של האוכלוסייה.

פיתוח מואץ זה גם לעיתים משבר חברתי. משבר אצל הוותיקים של כרמיאל הקמים בוקר אחד ואומרים "לא על זה חלמנו".

כרמיאל עבר "נקודת המראה", ורבים מן השרותים נמצאים במקום (סף כניסה). לכן צריכת השרותים מתבצעת בעיקר ביישוב ולא מחוצה לו. זה מורגש היטב בתחום החינוך: בי"ס למחוננים, מכללה, בי"ס למפגרים וכיו"ב.

בפיתוח מואץ נוצרים "פקקים", ומערכת החינוך היא "צומת". זהו שרות שכולם צורכים אותו. בפיתוח מואץ קשה לתכנן מראש, אך למערכת החינוך יש לתת עדיפות, בשל הביקוש המוחלט לשרות ציבורי זה. כיום כ-15% מן התלמידים הם עולים חדשים. בעת הגל הגדול היו קשיים רבים: צפיפות, צורך לשלם בעד החינוך, תקשורת עם התלמידים והוריהם. ננקטו שתי אסטרטגיות בקליטת העולים: "כיתת הקלט" ו"כיתת האם".

בקליטה ישירה עיקר העומס נופל על הרשויות המקומיות. משאבים כספיים שהועברו מן הרשות הממלכתית עזרו, אך הבעיות הן לא רק כספיות, אלא גם ארגוניות ותכניות. חינוך זה לא רק תמיכה כספית לפי מספר תלמידים-עולים.

הבינוי המואץ גרם לזרימת תלמידים בין שכונות ומערכת החינוך צריכה להיערך לכך. בשכונת המייסדים 1800 יח"ד נותנות היום 50 תלמידים לשנתון, ובשכונות הצעירות מצב הפוך. מה לעשות בבית"ס בשכונה המזדקנת?

בעת פיתוח מואץ יש להקפיד על סיכרוניזציה בין בנייה למגורים לבניית בית-ספר וגני ילדים. לקבלן מוטיבציה לסיים מגורים (בשל הבונוסים), אך אין כך לבית-הספר. וכל זה, למרות שקשה לנבא צרכים. תלוי בפרופיל האוכלוסייה שתאכלס את השכונה. זוגות צעירים ישראלים צורכים יותר כיתות גן. עולים חדשים כמעט ולא מגדילים צריכת כיתות, בשל גודל קטן של משפחה. 400 יח"ד יוצרים כיתה בשנתון, אך עולים משנים נוסחה זו. האוכלוסייה האתיופית דרשה בי"ס דתי. הפניתם לבית"ס הממ"ד היחידי בעיר ("מוריה") משמעותו, הפיכתו לבי"ס בו כ-40% מהתלמידים הם אתיופים, וזה יוצר קושי.

דוגמה לקושי הניבוי: השכונה גבעת רם מתוכננת לכ-100 יח"ד. בשכונה גרות כיום 90 משפחות, רובן צעירות עם ילדים בגילאי גני-ילדים. מי יאכלס שכונה זו? אתיופים, עולים, וותיקים. נוסחת הצרכים משתנה בהתאם לאוכלוסיית בית-הספר.

משרד החינוך רואה **ראיה יישובית**, והרשות רואה **ראיה פנים עירונית**. אם בשכונה מסוימת ניתן לאכלס תלמידים מ"אזור רחוק", אומרת הרשות: יש לבנות בית-ספר באזור הרחוק. משרד החינוך טוען: להסיע תלמידים מן האזור הרחוק לשכונה בה יש עודף היצע.

פיתוח מואץ זה גם מודרניזציה, שמשמעותה שינוי תכני לימוד, ולכך גם ביטוי בשינויים הפיזיים של ביה"ס, במיוחד הישנים. יש צורך בתקציב. בעבר הרשות המקומית לא היתה מעורבת בבניית בתי"ס, וכיום הרבה יותר.

ריאיונות נוספים:

אבינועם קיסר - מ"מ ראש העיר (תעשייה)

גורא רזנטל - סגן ראש העיר (כלכלה וכספים)

אבנ אורנשטיין - קליטה

יונה פגיסר - רווחה

י. אלהים ברוך.

מגדל העמק

רקע

מגדל-העמק נוסדה בשנת 1953, על-ידי 80 משפחות ממעברת רמת-ישי. השם "מגדל-העמק" ניתן לשוב ביום העצמאות 1953 על-ידי נשיא המדינה יצחק בן-צבי. העיר שוכנת על אם הדרך בכביש חיפה-נצרת על גבול הרי הגליל התחתון ועמק-זרעאל, בגובה 280 מטר מעל פני הים. אקלימה של מגדל-העמק מצטיין במיוחד, נוח, יבש וממוזג בכל עונות השנה.

תחום שטח שיפוטו הוא 7240 דונם בלבד. בשטח זה מתוכננת העיר לקלוט 30,000 תושבים כמפורט בתכנית מתאר. עתה בשלבי אישור תוספת של כ-500 דונם.

המקום מצטיין בנוף מרהיב ומגוון הצופה על פני עמק-זרעאל, הרי הכרמל, אפרים ומנשה ובתווך אגם כפר-ברוך, מורדות הרי הגליל התחתון המיוערים משקיפים על העיירה מצפון.

מגדל-העמק שוכנת על אם הדרך חיפה-נצרת בצפונה, עפולה בדרום, הישוב גובל איפוא בסמוך לעורק התחבורה לצפון ולדרום וכן לישובי מפרץ חיפה ובקעת הירדן.

מרחקי הנסיעה	לירושלים	145 ק"מ
	לתל-אביב	100 ק"מ
	לחיפה	30 ק"מ
	לטבריה	40 ק"מ
	לעפולה	16 ק"מ
	לנצרת-עלית	10 ק"מ

העלייה במגדל העמק

העולים במגדל העמק לפי אזורי מוצא עיקריים ותקופות עלייה.

תאריך	משפחות אמל"ט	משפחות ברה"מ	משפחות מארצות אחרות	סה"כ משפחות	סה"כ נפשות
1.1.88-31.12.88	64	8	40	112	314
1.1.89-31.12.89	47	29	17	93	245
1.1.90-31.12.91	28	771	13	812	1933
1.1.91-31.12.91	7	814	5	826	1922
1.1.92-31.12.92	8	306	12	326	744
סה"כ	154	1928	87	2169	5158

עלייה

- אזורי המוצע של רוב העולים במגדל העמק הם הרפובליקות של בריה"מ לשעבר. בשנת 1990 הגיעו למגדל העמק כ-800 משפחות, בשנת 1991 כ-820 משפחות ובשנת 1992 כ-320 משפחות. שנת 1992 מסמנת ירידה ברורה במספר העולים במגדל העמק. זו גם המגמה הארצית. כ-80% מכלל המשפחות מונות בין שתיים לארבע נפשות. כ-150 משפחות הן משפחות חד-הוריות. למבנה משפחות העולים השלכה ברורה על מערך הדיור, החינוך והרווחה.
- קבוצת הגיל הבולטת מקרב העולים היא 30-50 והיא מהווה כ-5% מכלל העולים. כ-15% מכלל העולים הם בגיל פנסיה וכ-10% בני 50-60.
- למבנה הגילים השפעה על עיצוב מדיניות במערכת החינוך ובמערכת התעסוקה.
- רמת ההשכלה של העולים גבוהה מאוד, בהשוואה לרמת ההשכלה של התושבים הוותיקים. רבים מהם בעלי משלח-יד אקדמאי, מדעי. העולים מהווים "הון אנושי" ברמה גבוהה ולכך יש לתת ביטוי בתכנון התעסוקה.
- הפער בין הכישורים המקצועיים של העולים לבין היצע התעסוקה במגדל-העמק בא לידי ביטוי בשיעורי אבטלה גבוהים ובשיעור גבוה של דורשי העבודה מקרב העולים.

התפלגות העולים במגדל-העמק לפי גודל המשפחה; 1992-1990

595	בודדים המונות 1 נפש	= 595 נפשות	12.94 %
569	משפחות המונות 2 נפשות	= 1138 נפשות	24.78 %
423	משפחות המונות 3 נפשות	= 1269 נפשות	27.59 %
324	משפחות המונות 4 נפשות	= 1296 נפשות	28.18 %
34	משפחות המונות 5 נפשות	= 170 נפשות	3.71 %
9	משפחות המונות 6 נפשות	= 54 נפשות	1.17 %
4	משפחה המונה 7 נפשות	= 28 נפשות	0.60 %
5	משפחה המונה 8 נפשות	= 40 נפשות	0.87 %
1	משפחה המונה 9 נפשות	= 9 נפשות	0.19 %
		4599 נפשות	100.00 %

אוכלוסיית משפחות חד-הוריות כוללת 153 משפחות.

התפלגות העולים במגדל העמק לפי קבוצות שנת לידה

שנת לידה	מס' נפשות	באחוזים
1910-1919	139	3.02 %
1920-1929	612	13.30 %
1930-1939	466	10.13 %
1940-1949	472	10.26 %
1950-1959	787	17.11 %
1960-1969	663	14.42 %
1970-1979	603	13.11 %
1980-1989	825	17.94 %
1990-1992	32	0.7 %
סה"כ	4599	100.00 %

מקור: עיריית מגדל העמק, לשכת קליטת הכוונה וייעוץ.

התפלגות העולים בני 18 ומעלה במגדל העמק לפי רמות השכלה: 1992-1990.

רמת השכלה	1990 מוחלטים אחוזים	1991 מוחלטים אחוזים	1992 מוחלטים אחוזים
יסודית	156	180	79
תיכונית	119	264	98
מקצועית-תיכונית	158	308	95
קדם אקדמאית	282	—	—
אקדמאית	390	366	148

התפלגות העולים במגדל העמק לפי משלח-יד: 1990-1992.

משלח-יד	1990 מוחלטים אחוזים	1991 מוחלטים אחוזים	1992 מוחלטים אחוזים
אקדמאים ומדעיים	335	34.6	305
רופאים ואחיות	32	3.3	52
טכנאים	198	2.0	247
בלתי מקצועיים	133	13.7	190
הוראה ופקידות	86	8.8	89
פועלים מקצועיים בתעשייה ובתחבורה	58	6.0	55
סוחרים	24	2.5	37
מקצועות חופשיים פשוטים (ספר, שען חייט, צלם וכו')	80	8.2	85
מוזיקאים ואמנים	23	2.3	18
סה"כ	969	1078	312

פניות עולים ללשכת התעסוקה במגדל העמק מינואר 1991 עד דצמבר 1991

חודש	סה"כ	דורשי עבודה		השמה לעבודה		הכשרה מקצועית	אקדמאים	סה"כ כללי
	נשים	גברים	סה"כ	מקצועית	לא מקצועית			
1	81	65	146	—	33	9	לא רשום	146
2	88	99	187	4	58	40	43	230
3	107	94	201	5	79	26	50	251
4	118	122	240	7	59	37	50	290
5	160	150	310	3	39	14	100	410
6	176	109	285	3	77	11	85	370
7	185	107	222	9	48	7	95	317
8	247	173	420	7	65	72	100	520
9	239	137	376	1	23	18	100	476
10	247	174	421	3	56	56	105	526
11	158	129	287	1	17	14	100	287
12	182	141	323	1	22	11	110	433
סה"כ	1988	1500	3418	44	536	315	938	4356

מקור: עיריית מגדל העמק, לשכת קליטת, הכוונה וייעוץ.

פניות עולים לשכת התעסוקה במגדל העמק מינואר 1992 עד דצמבר 1992*

חודש	סה"כ	דורשי עבודה		השמה לעבודה		הכשרה מקצועית	אקדמאים	סה"כ כללי
	נשים	גברים	סה"כ	מקצועית	לא מקצועית			
1	185	125	310	1	23	10	149	459
2	181	142	323	8	26	16	149	472
3	210	162	372	10	70	12	120	492
4	187	143	330	1	2	7	95	425
5	181	164	345	14	60	8	100	445
6	184	143	327	3	73	15	89	416
7	171	128	299	6	83	18	102	401
8	163	136	299	5	48	25	108	407
9	183	124	307	4	47	25	102	409
10	165	117	282	5	40	5	95	377
11	156	123	279	7	44	32	88	367
12	143	102	245	5	32	19	87	332
סה"כ	2109	1609	3718	69	552	192	1284	5002

* לשכת התעסוקה בישוב הינה לשכה איזורית ומשרתת עולים המתגוררים בסביבה הקרובה לישוב.

תעסוקה ותעשייה

- כ-35% מכלל המועסקים במגדל-העמק שייכים לענפי תעסוקה מסורתיים, כמו: טקסטיל ומזון, וכ-20% שייכים לענפים צומחים, כמו חשמל ואלקטרוניקה.
- המפעלים שנפתחו בשנתיים האחרונות ומפעלים המתוכננים להיפתחו בטווח הקצר שייכים יותר לענפים הצומחים מאשר לענפים המסורתיים. זהו כיוון חיובי של פיתוח מואץ.

התפלגות המועסקים במגדל העמק לפי ענפי תעסוקה עיקריים, 1990

הענף	סה"כ	התפלגות העובדים		
		מהישוב	מהחוץ	נשים
א. טקסטיל, הלבשה ועור	817	305	512	233
ב. מזון	479	229	250	157
ג. מפעלים שונים	744	313	431	209
ד. מתכת, חשמל ואלקטרוניקה	1113	392	721	301
ה. מוסדות ציבור וחינוך	1322	978	344	934
ו. בנקים ומסחר	578	422	156	174
ז. התיישבות עובדת	594	170	424	209
ח. בניין + בינוי	205	155	50	3
סה"כ	5852	2964	2888	2220

התפלגות המועסקים במגדל העמק לפי ענפי תעסוקה עיקריים, 1991

הענף	סה"כ	התפלגות העובדים		
		מהישוב	מהחוץ	נשים
א. טקסטיל, הלבשה ועור	762	275	482	204
ב. מזון	485	252	233	149
ג. מפעלים שונים	541	278	263	91
ד. מתכת, חשמל ואלקטרוניקה	1164	445	713	321
ה. מוסדות ציבור וחינוך	1377	990	378	891
ו. בנקים ומסחר	557	429	130	200
ז. התיישבות עובדת	591	165	426	202
ח. בניין + בינוי	285	175	110	3
סה"כ	5662	3009	2713	2061

מקור: מועצת פועלי מגדל העמק, סקר כח אדם, ינואר 1992.

דורשי עבודה ומובטלים במגדל העמק: 1990, 1991

שנת 1990				שנת 1991		
תאריך	מס' דורשי עבודה	מס' מובטלים + 6 ימים	תאריך	מספר דורשי עבודה	מס' מובטלים + 6 ימים	גידול באבטלה ב %
1/90	768	461	1/91	998	751	63 %
2/90	769	493	2/91	1033	770	56 %
3/90	693	500	3/91	1060	835	67 %
4/90	644	464	4/91	1057	815	76 %
5/90	766	490	5/91	1122	851	74 %
6/90	686	330	6/91	1060	803	143 %
7/90	673	377	7/91	1207	1028	173 %
לא נתונים	נמסרו		8/91	1334	1120	—
9/90	848	586	9/91	1257	1120	91 %
10/90	749	559	10/91	1435	1208	116 %
11/90	976	510	1/91	1347	1209	137 %
12/90	884	767	2/91	1395	1242	62 %

מקור: מועצת פועלי מגדל-העמק, סקר כח אדם, ינואר 1991.

מגמות עיקריות:

- אחוז המובטלים 6 ימים + בדצמבר 1991 מסה"כ המועסקים במגדל העמק מגיע ל-21%.
- אחוז דורשי העבודה בדצמבר 1991 מסה"כ המועסקים במגדל העמק מגיע ל-24%.
- הממוצע החודשי במספר המובטלים 6 ימים + בשנת 1991 הגיע ל-979 מובטלים שהם כ-17% מסה"כ המועסקים במגדל העמק.
- הממוצע החודשי במספר דורשי העבודה בשנת 1991 הגיע ל-1192 דורשי עבודה שהם 21% מסה"כ המועסקים במגדל העמק. בהשוואה לשנה החולפת הוכפל מספר המובטלים.
- הגידול הממוצע במספר המובטלים 6 ימים + בהשוואה לשנה החולפת עלה ב-96%.
- המצב יחמיר עוד יותר במרוצת שנת 1992 בהתחשב בעולים חדשים שיצטרפו למעגל העבודה וכן חיילים משוחררים.
- מרבית העובדים הרשומים בשרות התעסוקה - 85% הם בלתי מקצועיים.
- במרוצת שנת 1991 נסגרו 8 מפעלים. במפעלים הנ"ל הועסקו מאות עובדים, בעיקר נשים.

תעשייה

מפעלים חדשים ומתוכננים לשנים 1990-1995 (נכון לאוגוסט 1993)

א. מפעלים חדשים שנפתחו בשנתיים האחרונות:

1. כיפוף עץ	- רהיטים
2. חטיפי העמק	- מזון
3. טוקיר ובניו	- מוצרי תעופה
4. אדאקו	- רכיבים אלקטרוניים
5. הכמי	- חומרי חיטוי לבעלי חיים
6. כנפית	- מוצרי תעופה
7. פרופיליום רולאן	- מוצרי מתכת עבור קירות גבס
8. הידרומטיק - אגרוטים	- מערכות השקיה
9. אלביט	- טלוויזיות
10. דליטק - קויאר מלאכותי	-
11. אי.י.גי. אסואייט	- אלקטרוניקה

ב. מפעלים עם פתיחה מתוכננת לטווח הקצר (תוך 3 חודשים) כולל הרחבה:

1. המ-לט	- מפעל ליצור צינורות מיוחדים לתעשייה
2. לן אופטיקס	- אלקטרוניקה
3. R.S.L.	- אלקטרואופטיקה
4. פן-עט	- רכיבים אלקטרוניים
5. פרדיקרפת	- כלי כתיבה
6. פרוסטוב	- טקסטיל לחדרי ניתוח
7. הידרומטיק	- קפואים
8. גרפסון	- מערכות השקיה
9. קאוסמן	- ציפוי אופטיקה
10. אפריקה ישראל	- מבנים להשכרה
11. מרין לזניק	- מבנים להשכרה

ג. מפעלים עם פתיחה מתוכננת תוך ארבעה עד חמישה חודשים:

1. טכנופלסט	- רכיבים פלסטיים למפעל טלוויזיות
2. מיידן השקעות	של חברת אלביט
3. ט.ז. השקעות	- מבנים להשכרה
	- מבנים להשכרה

ד. מפעלים בשלבי הקמה:

1. המ-לט	- צינורות מיוחדים עבור תעשייה אלקטרונית
2. אשכפר - לן אופטיקס	- אופטיקה - הגדלת מפעל קיים
3. פרדי קרפת	- טקסטיל לחדרי ניתוח
4. פרוסטוב	- קפואים פורטנוי
5. פן-עט	- הרחבה במבנה חדש מכשירי כתיבה
6. R.S.L	- רכיבים אלקטרוניים - הרחבה והעברת המפעל

ה. מפעלים לקראת התחלת הקמה:

1. יוניקום	- מכשירי אל-פסק
2. פרסליין	- ציפוי עץ
3. הידרומטיק	- מבנה חדש - מערכות השקיה
4. טכנופלסט	- עבור אלביט

ו. מבנים להשכרה למפעלים בשלבי ביצוע:

1. אפריקה ישראל - דניה	- 7.500 מ"ר
2. מבנה תעשייה בע"מ	- 15.000 מ"ר
3. מבנה תעשייה בצפון	- 6.000 מ"ר
4. מיידן השקעות	- 5.000 מ"ר
5. גדעון יניב	- 10.000 מ"ר
6. אשכפאר	- 3.000 מ"ר
7. ט.ז. השקעות	- 8.000 מ"ר

קליטה חברתית לשנים 1990 - 1992*

מועדון לאישה העולה

המועדון כולל כ-150 חברות המתכנסות אחת לחודש על כוס קפה ועוגה במתנ"ס מגדל-העמק. הפגישה כוללת הרצאה בנושאים שונים, ותוכניות בידור.

טיולים

מקיימים טיולים ברחבי הארץ לעולים חדשים להכרת הארץ.

* מתוך: עיריית מגדל העמק, לשכת קליטה, הכוונה וייעוץ, בעריכת זוהרה חזן.

כנס למשפחות חד-הוריות

כנס משפחות חד-הוריות מתקיים אחת לחודשיים בשיתוף עם לשכת הרווחה ומרכז השיקום במגדל-העמק במטרה לסייע לאמהות במציאת תעסוקה, והפניה לקורסים שונים.

פרויקט אימוץ על-ידי בסיס בסביבה - 1991

כ-10 חיילים מתנדבים דוברי רוסית וספרדית העורכים ביקורי בית אצל כל משפחת עולים המגיעה לישוב.

מחסן יד שנייה

ביגוד, ציוד, מכשירי חשמל, כלי בית, כלי מיטה, הנעלה, לעזרת העולים בקליטתם הראשונה.

משפחות מלוות

ישנם כ-280 משפחות ממגדל-העמק והסביבה המלוות את משפחות העולים.

לשכת התעסוקה לאקדמאים חיפה

כיתות העולים האקדמאים מסיימי האולפן נהנים מרישומם הראשוני ופתיחת תיק על-ידי נציג לשכת התעסוקה לאקדמאים מחיפה המגיע ליישוב.

תיווך

עזרה בהשכרת דירות לעולים וחתירת חוזים להשכרת דירה, דבר אשר חוסך לשני הצדדים כסף רב.

מועדון "גיל הזהב"

בתחילת שנת 1992 נפתח מועדון לעולים המופעל בשעות הבוקר ואחר-הצהריים ומתקיימות בו פעילויות רבות לכל קבוצות הגילאים. המלחינים והאמנים מבין העולים מוצאים בו ביטוי לכשרונותיהם ומתבצעים קונצרטים שונים.

מועדון עולים ופנסיונרים

במועדון החלוץ נפתח מועדון עולים ופנסיונרים ביישוב. מתקיימות פעילויות חברתיות. הוא פועל בשעות הבוקר בכל ימות השבוע. המועדון מהווה פינה חמה ואוהבת לעולים.

חינוך

התפלגות מספר התלמידים ומספר התלמידים-עולים במגדל-העמק לפי בתי-הספר

בתי-ספר יסודיים

שם בית-הספר	1990-1991		1991-1992	
	מס' תלמידים	מס' עולים	מס' תלמידים	מס' העולים
יגאל אלון	406	146	394	140
עליזה בגין	480	30	510	35
גיורא יוספטל	420	30	420	30
שלום עליכם	443	43	407	12
האר"י	140	21	165	10
מגדל-אור בנים	103	2	102	20
מגדל-אור בנות	141	—	130	10
סה"כ	2133	272	2146	257

ב-1990/91 בני עולים הלומדים בבתי-ספר יסודיים מהווים 13% מכלל התלמידים, וב-1991/2 12%.

חטיבות-ביניים

שם בית-הספר	1990-1991		1991-1992	
	מס' תלמידים	מס' עולים	מס' תלמידים	מס' העולים
האר"י	50	4	15	1
משה שרת	148	—	122	3
רוגוזין	769	101	632	9
אלי כהן	264	—	—	—
מגדל-אור בנות	—	—	113	14
מנחם בגין	—	—	143	48
סה"כ	1231	105	1025	75

ב-1990/91 בני עולים הלומדים בחטיבות-ביניים מהווים 8.50% מכלל התלמידים, ובשנת 1991/2 7.3%.

1991-1992		1990-1991		שם בית-הספר
מס' העולים	מס' תלמידים	מס' עולים	מס' תלמידים	
3	62	10	63	משה שרת
9	675	28	507	רוגוזין
13	74	—	—	מגדל אור בנות
85	811	38	570	סה"כ

סה"כ תלמידים בני עולים הלומדים במוסדות חינוך בישוב מהווים 27.40% מכלל התלמידים.

שיעור גבוה של עולים נמצא בבית-ספר אחד "יגאל אלון". משום שבשכונה זו היו דירות ריקות רבות, שבהן אוכלסו העולים בגל הראשון והשני. מגמת ריכוזם של העולים בבית-ספר אחד מאפיינת גם את חטיבות הביניים. מן הראוי לפזר את העולים באופן שווה, גם אם הדבר כרוך בהסעתם של התלמידים.

בנייה ופיתוח

הבנייה במגדל העמק לשנים 1990-1992

יחידות דיור שנבנו בשנים 1990-1992

278	יח"ד של הקיבוץ הארצי בשכונות יערת העמק.
210	יח"ד של שכונת פנינת העמק.
30	יח"ד בשלבי גמר של מגדלי נוף.
199	יח"ד בדרום הישוב רח' אלי כהן.
60	יח"ד חברת עמיגור בנתה מתחת לעמודים של בניינים מאוכלסים.
160	יח"ד דרומית לרח' רמת יזרעאל.
24	יח"ד שכונת "חומר" ברח' תשי"ג.
40	יח"ד בני בלג'ד בנוף העמק.
1001	סה"כ יח"ד נבנו ומוכנות לאיכלוס בשנים 1990-1992

מבני ציבור שנבנו בשנים 1990-1992

בית-ספר יסודי
בית-ספר חטיבת-ביניים
2 גני ילדים
מקווה
בית כנסת

מקור: עיריית מגדל העמק, לשכת קליטת, חכונת וייעוץ.

תכנון הבנייה לטווח ארוך במגדל-העמק

נתוני דיור לשנים 1990 עד 1995 במגדל-העמק (נכון לאוגוסט 1993)

1. שכונות חדשות:

סה"כ יחידות הדיור אשר הושלמה בנייתן.

שם השכונה	מס' יחידות דיור
פנינת העמק	126
עמק האורנים	64
יערת העמק	264
מגדל אור	200
יפה נוף	260
אתר חימר	150

2. בנה ביתך שלב ג'

(נמכרו כל המגרשים - רוב הבתים מאוכלסים)

סה"כ

80

1044 יחידות

3. שכונות מתוכננות

כאן גולן

דיור לעולה

דיור מוגן לקשיש

סה"כ

60 יח'

120 יח'

160 יח'

1484 יחידות

4. פרויקט סגירת קומת עמודים בדירות חברת עמיגור, - במו"מ - 150 יח"ד.

נתוני הבנייה מראים בצורה בולטת את תנופת הבנייה במגדל-העמק. רוב הבנייה מרוכזת בשכונות חדשות שמצפון-מערב לכביש הראשי. הבנייה לדיור במגדל-העמק לוותה גם על-ידי בנייתם של מבני ציבור ומוסדות חינוך. זו גישה נכונה בתכנון ובביצוע תכניות בינוי ופיתוח.

סיכום סקר עסקים במגדל-העמק

גידול במספר העובדים

גידול קניות מוצרים

שיפור במצב הכלכלי

תקווה לעתיד

יש לפתח תחומי תעסוקה נוספים

סיכום ריאיונות

שמואל שוקרון - שירות התעסוקה

הפיתוח המואץ במגדל-העמק נובע בעיקר בשל גל העלייה של שלוש השנים האחרונות. שיעור מציאת פתרונות התעסוקה לא היה נמוך באופן ניכר משיעור העלייה למגדל-העמק. הביטוי העיקרי לכך הוא עלייה ניכרת בשיעור דורשי העבודה ובשיעורי האבטלה. אך בשלוש השנים האחרונות מספר דורשי העבודה בכלל, ודורשי העבודה בקרב העולים בפרט, יורד באופן משמעותי. בינואר 1991 היו 1450 דורשי עבודה וכיום כ-800.

הסיבות לירידה באבטלה:

1. ירידה במספר העולים לישראל (וממילא גם למגדל-העמק).
2. הפעלת עבודות ציבוריות יזומות, כמו: קק"ל, שימור אתרים, רשות עתיקות.
3. קבלת דרישות לכח עבודה מן הסביבה ונוצרה אווירה משרדית למצות מקסימום מכל מקום עבודה. בהשראת השרה אורה נמיר, לא מקבלים בקלות הבטחת הכנסה ו"סרובניק" לא זכאי לדמי אבטלה במשך 90 יום. האווירה השתנתה מקצה לקצה ותחושת "אין ברירה חייבים לצאת לעבודה" החלה לפעם בקרב העולים, וקצת פחות בקרב הוותיקים. העולים הבינו מהר שהם חייבים להתפשר, ולעשות התאמה כלפי מטה במשלח ידם. ביוני 1993 רק 6 עולים מתוך 161 סרבו לקבל עבודה שהוצעה להם.

קצב פתיחת מפעלים חדשים והרחבת קיימים אינו מדביק קצב גידול אוכלוסיית דורשי העבודה, ובתוכם: חיילים משוחררים, תלמידי תיכון לקראת גיוס, נשים המצטרפות לכח העבודה, מבוגרים וותיקים ועולים חדשים.

הרעיון של הקמת "עמק סיליקון" במגדל-העמק

העמק שבו ריכוז גבוה של מפעלים עתירי ידע וטכנולוגיה לא התגשם, כפי שתוכנן וכן לא תרם רבות למגדל-העמק. שכן ההון האנושי לא גר במגדל-העמק, אלא מגיע מחיפה ומפרבריה. כך, למשל, מפעל "אופטומיק" עבר מחיפה למגדל-העמק יחד עם 85 עובדיו, ומגדל-העמק נהנתה מתוספת שני עובדים בתחום הניקיון. מן המציאות בשטח כדאי לשקול לא רק פיתוחם של מפעלים עתירי ידע, אלא גם מפעלים עתירי כח עבודה. וכן מפעלים המתאימים גם לעבודת נשים, שכן למעלה מ-60% מן המובטלים הם נשים. בעידן של פיתוח מואץ מצטרפות נשים רבות למעגל כח העבודה.

רצוי גם להקים מפעלים חדשים (ריקים) ולא ייבוא של מפעלים על עובדיהם. בדרך זו ניתן לקלוט מסה של עובדים מקומיים, ושיכשירו אותם תוך כדי עבודה. כמו מפעל PCB, שמעסיק 280 עובדים ומתוכם 205 ממגדל-העמק.

בעידן פיתוח מואץ כדאי לשקול הקמת חברות פרטיות לכח עבודה, במקום לשכת העובדים.

למשבר הכלכלי במושבים סביב מגדל-העמק השפעה חיובית על צמיחתה.

במהלך הפיתוח המואץ רבים מבין העולים עברו הסבה מקצועית בתחומי החריטה, העיבוד השבבי והבנייה. בתחום הבנייה יש ביקוש מן הקבלנים לפעולים, וחלק מן העולים נענה לביקוש זה עוד טרם סיומו את קורס ההתמחות.

הבעיה הקריטית בתחום התעסוקה היא אצל האקדמאים העולים. חלק מהם מוכן לעבוד בכל תחום, אך רבים - רופאים ומהנדסים - מתעקשים למצוא תעסוקה במקצועם. עצמת ההתקשות פוחתת ככל שמתקרבים לסיום תקופת האבטלה המאושרת.

חלק מפתרונות התעסוקה של העולים במגדל-העמק נמצאים בישובים הכפריים שמסביב, בעבודות עונתיות.

שיעור גבוה יחסית מקרב העולים הם מבוגרים בגילאי 50-60, הנדרשים פחות בשוק העבודה. הם מגדילים את שיעור האבטלה.

זוהרה חזן - מדור קליטה

מדור הקליטה יזם וערך סקר בקרב העולים, כדי לעמוד על תכונות בסיסיות של העולים, כמו: גיל, משלח-יד וכיוב'.

בעת פיתוח מואץ, שנבע בעיקר בשל גל העלייה האחרון, יש צורך במאגר מידע מיידי, המסוגל להעניק תשובות ליזמים, לאוכלוסייה, לרשות המקומית ולרשויות השונות.

יחס אישי, טיפול קבוצתי ודאגה לפרט הם מאבני היסוד של קליטה חברתית במגדל-העמק. חלק ניכר מתרומתה של גב' חזן לריאיון שקיימתי עמה נמצא בדו"חות ובפרסומים שהעמידה לרשותי. חלקם בעריכתה.

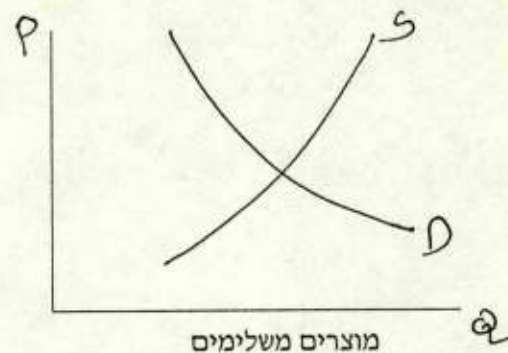
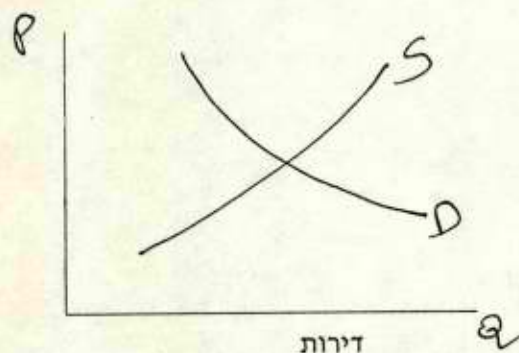
אלברט בן צריפן - סגן ראש העיר

פיתוח מואץ מתקשר ישירות לקליטת עלייה. ההצלחה בפיתוח זה תלויה ביכולתנו לקלוט את העולים, בכל תחומי החיים.

ההנהגה המקומית יזמה פעולות שונות, כדי לקלוט את העולים בחברה, בחינוך, בדיור ובתעסוקה. בשל כך נכנסו גם לגרעון תקציבי.

ראש העיר שהוא גם חבר כנסת פעל נמרצות לתוספת מפעלים ליישוב. בפעילותו יוקמו בטווח הקצר כארבעה מפעלים שיעסיקו יחד כ-700 עובדים. ההנהגה המקומית גם לחצה על קבלנים לקלוט עולים חדשים בבנייה, ולהעבירם קורסים מקצועיים, תוך כדי עבודה. הואיל והפיתוח הואץ נוצר על-ידי העולים, הוא האיץ את בניית הדירות. הבעיה שהעולים - שעבורם נבנו הדירות - אינם מסוגלים לרוכשן. החל אמנם תהליך של "שרשרת דיור": וותיקים קונים דירות חדשות ועולים קונים או שוכרים את הישנות - אך זה עדיין אינו מדביק את ההיצע הצפוי של דירות. ישנו כבר מלאי דירות גמורות, אך אין קונים.

בפיתוח מואץ מן הסוג שמגדל-העמק מצויה בו יש צורך למצוא דרך, כדי שהעולים ירכשו דירות חדשות, ובכך יואץ הפיתוח.
האלטרנטיבה - בלימת הפיתוח.

בקליטת גל העלייה הנוכחי נוצרו בעיות חברתיות בקרב העולים. הבעיות החברתית אינן מנותקות מן הבעיות הכלכליות והדיוריות. לכן, הוספנו משרה של עובדת סוציאלית, דוברת רוסית. היא מהווה את "סוכנות התיווך" בינינו לבין העולים. "גשר" זה הוא הכרחי וחיוני להקים פונקציה כזו בכל רשות הקולטת עלייה.

מגדל-העמק סובלת מהעדר רזרבות קרקעיות. לכן, אישרנו לבנות דירות בקומות העמודים. השכונה המערבית, שהיתה חלשה מבחינה סוצי-כלכלית ומשופעת על-כן בדירות ריקות אוכלסה על-ידי העולים שהפילו בה רוח חיים.

רוזה טרכמן - עובדת סוציאלית

כעולה חדשה, עברתי בעצמי חלק מן הבעיות שהעולים עוברים כעת. לכן, היו לי לא רק את הכלים, אלא גם את היכולת לעודד את העולים, בעת משבר.

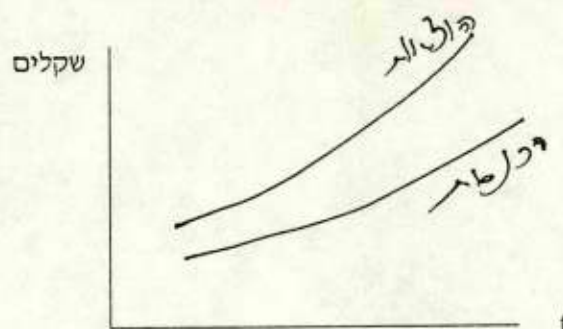
מידע או יותר נכון חסר מידע בקרב העולים מגביר אצלם את אי-הוודאות. לכן, נקטתי יוזמות להגברת המידע בקרב העולים. המתנ"סים נוצלו ליצירת מפגשים חברתיים בין העולים, ובשלב יותר מאוחר בינם לבין הוותיקים.

דני אדלר - גזבר

ליישובי פיתוח הנמצאים בפיתוח מואץ נוצר פער בין ההכנסות העצמיות לבין ההוצאות. פער זה בחלקו ממומן על-ידי משרד הפנים (הממשלה). בתקופת העלייה הגדולה של השלוש שנים האחרונות, נוצרה נוסחה בממשלה עבור מענק ממשלתי לרשויות המקומיות, בגין קליטת העלייה.

לתקציב רגיל של רשויות יש, פחות או יותר, קריטריונים ברורים, מה שאין כן בתקציב הפיתוח. הרשויות מגישות הצעות למשרדי הממשלה, אם זוכים ומקבלים אישור - מתחיל ביצוע. בתקציב הפיתוח משתתפים מספר משרדים ובתוכם: משרד השיכון, משרד החינוך, משרד הפנים ומשרד התחבורה.

ההוצאות בפיתוח מואץ גדלות, בעיקר בשל גידול האוכלוסייה. הוצאות אלה כוללות: חינוך, חשמל, אשפה, גינון וכיוב'. ואילו ההכנסות לא גדלות בקצב דומה, בעיקר בשל היות העולים מרכיב ניכר בפיתוח המואץ. אכן, בתקציב השוטף פער ניכר בין ההכנסות לבין ההוצאות.

בעידן של פיתוח מואץ קשה לתכנן את תקציב הפיתוח. בתקציב פיתוח אין קריטריונים ברורים. מגישים הצעות ואם מקבלים אישור מתחילים לעבוד. הצעות מגישים למשרדים השונים. למשרד השיכון עבור שיקום שכונות ובניית בתים, למשרד החינוך עבור בניית בתי-ספר וכיתות גן. "זו מלחמה יום-יומית". קשה לתכנן תקציב פיתוח. למשל, בניית בתי-ספר נענית שאוכלוסיית תלמידים גדלה ב-10%. הוצאות החינוך והפיתוח גדלות בהרבה יותר. בנוסף, עיר שקלטה 1000 משפחות עם תשתית קיימת אינה דומה לעיר שקלטה 1000 משפחות ללא תשתית קיימת (מים ודרכים).

הוצאות הפיתוח למערכת בתי-הספר בעיר עם בתי-ספר מסודרים אינן דומות לעיר עם בתי-ספר מוזנחים. מענק הקליטה של משרד הפנים לרשויות המקומיות נועד לכסות פער בין ארנונה לבין ההוצאות בתקציב הרגיל.

ברשות הממלכתית יש לעיתים חשש מלהעניק כספים לפיתוח, שמא יעוקלו או יופנו לתקציב השוטף (משכורות).

בערים חזקות ישנן הוצאות פיתוח שניתן להטיל על האוכלוסייה או שהאוכלוסייה הרלוונטית משתתפת בעצמה, ואילו בערי הפיתוח הוצאות אלה נזקפות על חשבון תקציב הפיתוח, למשל: בתי-כנסת. אחת הבעיות בתקציב הפיתוח המואץ היא הצורך "לרוץ" אחרי משרדי ממשלה שונים לפיתוח אותו אתר. בהשגת כספים לפיתוח מואץ יש חשיבות ללחצים הפוליטיים של גורמים מן הרשות המקומית על הרשות הממלכתית.

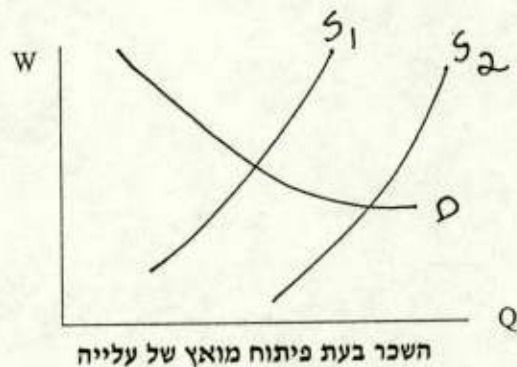
ריאיונות במפעלים הבאים:

1. PCB - המייצר מעגלים מודפסים לתעשיית האלקטרוניקה.
2. ניישונל סמיקונדקטור - המייצר עבור תעשיית האלקטרוניקה והמחשבים.
3. פן-עט - המייצר עטים שונים.

המשותף לכל המפעלים הוא, שהפיתוח המואץ שעבר על החברה הישראלית בגין קליטת העלייה לא השפיע רבות על היקף תפוקתם. משום שאוכלוסיית העולים אינה מהווה את גורם הצריכה העיקרי של התפוקה, העולים רוכשים בעיקר מוצרים בסיסיים.

אולם, בכל המפעלים מסתמנת מגמה ברורה: כניסתם של עולים חדשים למאגר כח העבודה. ברוב המקרים מעדיפים מנהלי המפעלים להעסיק את העולים במסלולי הייצור ופחות במסלולי התכנון והפיתוח. הסיבה העיקרית לכך: ידע מקצועי.

בהכללה ניתן לומר, כי בעלי המפעלים מרוצים מאיכות העבודה של העלים, גם אם לקח זמן מסויים לשלבם בעבודה. יציבותם בעבודה גבוהה מזו של אוכלוסיית הצעירים הוותיקים. שביעות רצון זו מגדילה את הביקוש לעולים ומורידה את שיעורי האבטלה בקרב קבוצה זו של אוכלוסיית מגדל-העמק. בחלק מן המפעלים השכר הוא בהתאם לתפוקה. כך שעולה חדש יכול להשתכר תוך פרק זמן קצר כשכרו של וותיק. במקרים אחרים שכר העובדים גבוה מעט משכר המינימום, אך קיים מסלול קידום בשכר. אחד המפעלים עבר מחיפה כדי לצמוח ולהתרחב. בעליו אומר, כי מפעלים המעוניינים להרחיב את שטח הייצור (ובעידן הפיתוח המואץ מספרם גדל) מעתיקים את מקומם מן המרחבים המטרופוליניים לאזורי הפיתוח.

אור עקיבא

רקע

ייסוד אור-עקיבא - אור עקיבא נוסדה בשנת 1951.

ביום 24 באפריל 1951 העבירה הסוכנות היהודית ארבע משפחות ממעברת ברנדס בחדרה אל דיונות החול בקיסריה כדי להקים כאן ישוב. 5 ימים אחר-כך, ביום 29 באפריל 1951, בשעות הערב המוקדמות הגיעו עוד 39 משפחות שתקעו יתד בחולות קיסריה החשופים. כל העולים "שוכנו" באהלים ואחרי כחדש ימים הועברו ל"משכנות" מרווחים יותר, לצריפים.

שם הישוב - תחילה נקרא המקום "מעברת חוף הכרמל".

אחר-כך שונה השם ל"מעברת קיסרי". רק ביום 11.6.1953 נקרא המקום בשם אור-עקיבא.

מיקום גיאוגרפי - אור-עקיבא שוכנת לצידו המערבי של הכביש הישן חיפה/תל-אביב (ממנו מסתעפת הכניסה הראשית לעיירה) ולצידו המזרחי של הכביש המהיר חיפה/תל-אביב. הישוב נמצא במרחק 10 ק"מ מחדרה ו-60 ק"מ מתל-אביב. העיירה נמצאת אל אם הדרך המובילה לקיסריה ועתיקותיה, לשדות-ים, למגרשי הגולף ולמלון "דן" קיסריה.

שטח ואוכלוסיה - עם היווסדה של העיירה, השתרע הישוב על שטח של 2600 דונם. בשנת 1963 סופחו לאור-עקיבא עוד 300 דונם שהיו ללא מעמד מוניציפלי וכיום משתרעת העיירה על שטח של 2900 דונם.

בשנת 1951 מנה הישוב 200 נפש

בשנת 1960 מנה הישוב 3186 נפש

בשנת 1970 מנה הישוב 6350 נפש

בשנת 1980 מנה הישוב 7760 נפש

וכיום העיירה מונה 8360 נפש.

תכנית המיתאר מדברת על אוכלוסיה של 30,000 נפש.

בנייה ופיתוח

שתי תכניות פיתוח בתחום הבנייה העצמית מתוכננות:

א. נווה אילן

שכונה זו הוקמה בשנת 1981 - תושבים רכשו חלקות ובנו את בתיהם ללא כל תשתית. המועצה בשיתוף עם מינהל מקרקעי ישראל וחברת ערים החלו בהכנת תכנית פיתוח שתכלול תשתית של מער' כבישים, מים, חשמל, ביוב ותקשורת. בשכונה זו יימכרו כ-60 חלקות, במחיר מוזל יחסית, לבני אור-עקיבא שירצו לקשור עתידם בעיירה.

ב. שכונת גני אור

הכוונה להקים שכונה יוקרתית חדשה בדרום הישוב.

המדובר ב-100 מגרשים שישווקו לאחר פיתוח ותשתית ברמה גבוהה. מערכות החשמל והתקשורת יהיו "תחתיים" והרחובות בשכונה יהיו "הולנדיים", בעלי ריצוף משולב וערוגות גינון שיהוו חלק מן הכביש.

תעשיה ומלאכה

הופשרו כ-20 דונם לתעשיה, מחציתם יוקצו לבעלי מלאכה מאור-עקיבא. המגמה היא להעביר את בעלי המלאכה הזעירה שהקימו עסקיהם בצדי בתים אל מחוץ ליישוב, בשטח מיוחד שיוקצה למטרה זו. התכנית מדברת על הקמת 48 תאים בני 100 מ"ר כל תא ב-2 קומות.

מרכז חנויות

בכניסה לשכונת קנדי, בצד הכביש נמצאים כ-15 צריפים המשמשים למסחר. מראה זה מכער את הסביבה וגורם איכות חיים נמוכה. התכנית שהותוותה על-ידי ראש המועצה, מדברת על הקמת 24 חנויות ופינוי הרוכלים אל החנויות הללו.

מרכז פייס קהילתי ומגרשי טניס

בתכנית להקים ברחבה שעל-יד בית-ספר התיכון מרכז טניס בן 5 מגרשים טובל בשבילי ירק ולצדו מועדונים ומרכז קהילתי לנוער בשכונות הצפוניות. בסמוך למגרשים עומד לקום מרכז פייס קהילתי.

שיקום שכונות

בשנת 1980 החלה קהילת מיאמי לאמץ את אור-עקיבא. הקהילה הבטיחה סיוע של 5 מיליון דולר בפרוייקטים חברתיים ופיסיים. בסיוע הקהילה הורחבו מעונות היום "אמונה" ו"נעמת". בשנה האחרונה החליטה הקהילה להירתם לסיוע להוראה היחידנית והקצתה כ-600,000 דולר למטרה חשובה זו. השנה התקיימו דיונים בין ראש המועצה ונציגי הקהילה להקים קרן לסיוע בהלוואות לבעלי הצריפים ובתי המלאכה במגמה להעבירם למרכזי החנויות ולמבני התעשיה החדשים.

תכניות נוספות לעתיד

הקמת בנין מועצה חדש, שיקום גנים ציבוריים, הקמת בית עם, הרחבת המתנ"ס, מרכז יום לקשיש ועוד. לפי התכנית, בטווח של 5 השנים הבאות תקבל אור-עקיבא תנופת פיתוח עצומה שתהפוך אותה לעיירה בעלת איכות חיים גבוהה ומקום שנעים לחיות בו.

תעשייה

מפעלים קיימים

שם המפעל	תשלובת שטיחי כרמל	מפעל פולימרים
מוצרים	שטיחים, פרוות	מזרונים
מספר עובדים	370 - מתוכם 30 עולים	130 - מתוכם 20 עולים
שנת הקמה	1960	1960
מצב המפעל	ירוד, המפעל מופעל על-ידי כונס נכסים, חלו בו תנועות חדות של פיטורין ואיומי סגירה עוד לפני חצי שנה. מספר הפועלים אינו יציב וקיים חשש מידי יום לפיטורי עובדים נוספים.	המפעל יציב, נמכר לא מזמן על-ידי חברת כלל.
אזורי שווק	המפעל מייצר לשוק המקומי וכן לשווקי חוץ עבור השוק העולמי.	המפעל מייצר לשוק המקומי.

מפעלים מתוכננים באור עקיבא לפי תחום המפעל ומס' העובדים

שם המפעל פונקציות	תחום המפעל	מוצרים	מספר עובדים	שנת הקמה	התחלת שנת התפעול
יונידרס	טקסטיל	בגדים	200	94-5	95
טיבנויל	עיבוד בשר	בשר	130	94-5	95
רפאל מגופים	יצור מגופים	מגופים	100	94-5	95
מוצרי שלם	פלסטיקה	פלסטיקה	100	94-5	95
C.I.S אלקטרוניקה	אלקטרוניקה	אלקטרוניקה	70	94-5	95
סולומון את ססבון	זיווד לתעשיות מתוחכמות	זיווד	90	94-5	95
דרפלסט	פלסטיקה	פלסטיקה	120	94-5	95
אוריושליין	קוסמטיקה	קוסמטיקה	80	94-5	95
ברברה וולף	קוסמטיקה	קוסמטיקה	60	94-5	95
מלחי יריחו	קוסמטיקה	קוסמטיקה	40	94-5	95
אנא לוטן	קוסמטיקה	קוסמטיקה	40	94-5	95
בלנק מוצרי נייר	מפיות לחות	נייר	50	94-5	95
סומת - מוצרי חשמל	מוצרי חשמל תעשייתיים	חשמל	50	94-5	95
לורדן	מחליפי חום	מחליפי חום	30	94-5	95
מטרה - אנטנות	תקשורת ממוחשבת	אנטנות	40	94-5	95
דייש מנועים	שיפוץ מנועים	מנועים	30	94-5	95
בירמן	עיבוד עץ	רהיטים	80	94-5	95
א.ר. תעשיות	מפעל רהיטים	רהיטים	20	94-5	95

לוח זה מראה את תנופת הבנייה עבור מפעלים חדשים באור-עקיבא. סוג המוצרים במפעלים השונים מראה, כי שיעור גבוה של המפעלים שייך לענפים המסורתיים. עידן של פיתוח מואץ הוא הזמן המתאים לשינוי מבני, וכזה לא משתקף בתכניות החקמה של מפעלים חדשים באור-עקיבא.

עלייה

התפלגות העולים באור עקיבא לפי משלח יד ולפי מין

אחוזים		מוחלטים		משלח היד
נשים	גברים	נשים	גברים	
		41	76	מהנדסים
		11	8	רופאים
		37	2	אחים/אחיות
		42	18	מורים/גננות
		45	10	כלכלנים/הנהלת חשבונות
		32	18	סוכני מכירות וזבנים
		0	16	סנדלרים
		28	73	פועלים בלתי מקצועיים
				עבודי תעשייה ומלאכה
		27	42	(טקסטיל ומתכת)
		43	69	טכנאים
		0	50	נהגים
		0	5	טכנאי שיניים
				מקצועות חופשיים (ספר, צורף,
		37	10	צלם, קוסמטיקאית וכו')
		0	3	מוזיקאי/ת
		20	0	פקידות
		40	0	עקרת בית
		132	80	פנסיונרים
		127	94	לא ידוע

התפלגות העולים באור עקיבא לפי שנת לידה

אחוזים	מוחלטים	קבוצות גיל ב-1993 בני:	שנת לידה
	232	עד גיל 10	1992-1983
	219	20-11	1982-1973
	174	30-21	1972-1963
	256	40-31	1962-1953
	150	50-41	1952-1943
	81	60-51	1942-1933
	89	70-61	1932-1923
	44	70 ומעלה	1923 ומטה

- התפלגות משלחי-היד של העולים באור-עקיבא מראה על ריכוזיות גבוהה יחסית, פחות מן הממוצע הארצי) במקצועות המדעיים, האקדמיים וההנדסאים.
- המפעלים הקיימים והמפעלים המתוכננים לא עונים על הכישורים המקצועיים של רוב העולים.
- רוב העולים באור-עקיבא, כמו גם ביישובים אחרים - שייכים לקבוצת גילאי כח העבודה.
- העולים באור-עקיבא מרוכזים בשכונות מוגדרות, כמו שכונת שזר. לריכוזיות זו השלכות חברתיות שליליות (וראה על כך גם בסדרת הריאיונות).

התפלגות העולים באור-עקיבא לפי חודש ושנת השתקעות בישוב

החודש	השנה	1989	1990	1991	1992	1993
ינואר	—	15	48	21	29	
פברואר	—	11	32	5	28	
מרץ	—	9	43	31	23	
אפריל	—	24	38	16	17	
מאי	—	21	39	8	—	
יוני	1	21	74	12	—	
יולי	—	18	25	23	—	
אוגוסט	3	39	25	23	—	
ספטמבר	—	39	38	28	—	
אוקטובר	3	52	30	34	—	
נובמבר	3	70	33	24	—	
דצמבר	1	100	57	27	—	

התפלגות העולים באור-עקיבא לפי שכונות מגורים עיקריות

השכונה	מוחלטים	אחוזים
שכונת קנדי	216 עולים	
שכונת שז"ר	329 עולים	
שכונת בן-גורין	157 עולים	
שכונת ק"ר	204 עולים	
שכונת גני אור	30 עולים	
שכונת הנשיא	42 עולים	
שכונת חללי דק"ר	31 עולים	

תכניות פיתוח על-פי מסמך ראש המועצה, מר יעקב אדרי, מספטמבר 1993

דיוור

- א. נבנו כ-1000 יחידות דיוור בשכונת בנה ביתך גני אור.
- ב. נבנו 101 יחידות קוטג'ים, על-ידי חברת פוגאץ.
- ג. נבנו כ-400 יחידות דיוור - קוטג'ים על-ידי חברת תבור גלבוע.
- ד. חברת תבור גלבוע החלה בבניית 26 מבנים בעלי 9 יחידות דיוור בכל מבנה.
- ה. חברת אנגל תבנה 700 יחידות דיוור בדרום אור-עקיבא (בנתה כבר כשליש).
- ו. הקרן לפיתוח קיסריה תבנה בעתיד כ-2000 יחידות דיוור באזור דרום ב' - הם יבנו וישווקו אותם, אך הם ישתייכו לתחום שיפוטה של המועצה המקומית (התכנית לפני מתן תוקף).
- ז. בצפון הישוב יבנו שכונות בנה ביתך, בסך של כ-2000 יחידות דיוור, הנושא בתכנון מאסיבי ולקראת סיום.
- ח. בניית 3 בניינים רבי קומות (20 קומות), תחום המחירים בין 70,000 ל-125,000 \$.
- ט. מפעל "דקסון" לתרופות יחל בפעילות יצור בסביבות ספטמבר 1993 ויעסיק כ-400 עובדים בשלב ראשון.
- י. במרכז קופולוביץ נבנו 44 תאים שישמשו לתעשייה זעירה וכן אולם שמחות והוא יחל בפעילות בקרוב מאוד.
- יא. בצפון הישוב יבנו כ-30 מפעלים מאושרים שיעסקו בכל תחומי העשייה המקובלים בשוק הישראלי.
- יב. חברת אנגל זכתה במכרז לבניית מרכז מסחרי (קניון) ומשרדים בשטח של 12000 מ"ר.
- יג. בועדה המחוזית נמצאת תכנית בהפקדה של מרכז עירוני שיכלול את בנין העירייה, היכל תרבות, ספריה עירונית ותחנת אגד וכן 3 רבי קומות של 20 קומות בכל אחד.

עסקים קטנים ביישוב

- א. בניית מרכז מסחרי של 44 חנויות כולל מסעדה ובית מרקחת.
- ב. בניית מרכז מסחרי ומשרדים על שטח של 12,000 מ"ר.

מטה המועצה

- א. משרדי קליטה.
- ב. משרד תכנון כלכלי.
- ג. משרד טכני.
- ד. הרחבת מחלקות קיימות.

הבאים לגור באור-עקיבא: הרוב ותיקים ממרכז הארץ וכן עולים חדשים שהשתקעו במרכז הארץ דרך ובאמצעות עמותת תקע יתד.

תכניות הפיתוח כפי שפורטו בסעיפים לעיל:

- א. בניית מפעלי תעשיה.
- ב. בניית אלפי דירות לקליטת דיירים חדשים מתוך תכנון להגיע ל-30,000 תושבים בתוך 5 שנים.
- ג. בניית בתי-ספר וגני ילדים.
- ד. בניית מרכז עירוני, בנין עירייה, היכל תרבות, ספריה עירונית ותחנת אגד.
- ה. בניית קריית ספורט ונופש.
- ו. בניית מחלף לכביש המהיר, נגישות לשוב מהישוב ליתר חלקי הארץ.

עולים חדשים נקלטו במפעלים ומקומות הר"מ:

1. מפעל לתרופות דקסון.
2. מפעל תשלובת שטיחי שפירא.
3. מפעל פולימרים.
4. בחפירות.
5. במוסדות הארחה באזור.
6. במפעלים כגון תע"ש, אליאנס חדרה ומפעלי נייר חדרה וכו'.

שיעורי האבטלה ירדו לאחרונה וקיימת דרישה לעבודה מצד כ-400 נשים. מהלשכה נמסר שאין דרישה לעבודת נשים ודבר זה יתכן וימצא פתרון כאשר יסתיימו בניות מפעלים באזורנו.

טרם הורגשה תרומת העלייה האחרונה לפיתוח הישוב בתחום הכלכלי משום שאנו נמצאים כיום רק בתחילת התנופה של הישוב בדיוור, בהקמת מפעלים, בהקמת מוסדות חינוך וכן במתן השרותים המוניציפליים לכל אלו שיגיעו לישוב.

מפירוט זה יש להבחין במסקנות כדלקמן:

- א. אור-עקיבא עוברת ממצב של עיירה נחשלת ונתמכת לישוב עירוני שיעמוד יציב מבחינה כלכלית וחברתית בכוחות עצמו.
- ב. עם השלמת הפיתוח הנ"ל מספר התושבים בישוב יגיע לכ-30,000.
- ג. האבטלה תלך ותפחת עם בניית המפעלים עד למצב שנפתור את בעיות התעסוקה בישוב ואף נקלוט עובדים מחוץ לישוב.
- ד. הישוב יתחזק עם קליטת התושבים החדשים שבאים עם רקע כלכלי וחברתי טוב מאד.
- ה. רמת גביית הכספים תשתפר לאין ערוך עקב רמת וכמות האוכלוסיה החדשה שבאה להתגורר בישוב וכן המפעלים ומרכזי המסחר החדשים שנבנים ויבנו בעתיד הקרוב.

סיכום ריאיונות

1. ראש המועצה, יעקב אדרי:

- לאור עקיבא פוטנציאל גדול לפיתוח, בשל מיקומה הגיאוגרפי בין תל-אביב לבין חיפה ובשל רזרבות קרקעיות העומדות לרשותה מצפון ומדרום.
- בעקבות גל העלייה של השלש שנים האחרונות החלה תנופת בנייה חסרת תקדים באור-עקיבא. שוק הדיור שהיה רדום כמה עשורים החל להתעורר. דירת 4 חדרים שערכה לפני כשלוש/ארבע שנים היה \$ 50,000 נאמדת כיום בין \$ 80,000 ל-\$ 85,000.
- במקביל להתעוררות שוק הדיור, החל שוק העסקים והיזמים להתעורר.
- בתכנון הקמת אזורי תעשייה בצפון ובדרום, שיהיו משולבים עם האזור.
- שאר דברי ראש המועצה במסמך מיוחד המצ"ב שנשלח אל פרופ' גבי ליפשיץ.

2. מר אדוארד סאיג, מנהל שרות התעסוקה:

- בתחום התעסוקה אור-עקיבא מאופיינת בתעסוקה בתעשייה. חלק ניכר מתושביה מועסק במעט מפעלים גדולים. כך למשל ב"תשלובת שפירא" ("שטיחי כרמל") כ-450 מתוך 500 עובדים הם תושבי אור-עקיבא. רובם פועלי ייצור. מצבו של המפעל ירוד, המפעל מופעל כיום על-ידי כונס נכסים וחלו בו תנועות חדות של פיטורים ואיומי סגירה עד לפני חצי שנה.
- במפעל אחר, "מפעל פולימרים" (אליאנס לשעבר) מועסקים כ-100 עובדים וכ-70 מהם הם תושבי אור-עקיבא, רובם במסלול הייצור.
- במפעל "פרי טעים" כ-50 הם תושבי אור-עקיבא, ובעונה מועסקים שם כ-100 עובדים מאור-עקיבא.
- באור-עקיבא יחנך בקרוב מפעל חדש לתרופות "דסקול". כ-100 עובדות, העוברות כעת הכשרה בטירת הכרמל הן תושבות אור-עקיבא, ומתוכננות כ-70 עובדות נוספות. המפעל עובר בקרוב מטירת הכרמל לאור-עקיבא. זאת בשל תמיכה שקיבל מן האוצר מצד אחד, ומן השטח הנרחב לו זוכה המפעל באור-עקיבא.
- מלון דן קיסריה מעסיק בין 20 ל-30 נערות מאור-עקיבא. שדות-ים מרצפות מעסיק כ-10 עובדים מאור-עקיבא ועבודות גינון וניקיון בוילות של קיסריה. כ-20 מאור-עקיבא ועוד עשרות נשים העובדות כעוזרות בקיסריה. העבודות היוזמות בחפירות הארכיאולוגיות בקיסריה מעסיקות כ-150 עובדים, מתוכם כ-100 מאור-עקיבא.
- "יונידרס" מפעל - מתפרה חדש העומד לקום באור-עקיבא מתכנן להעסיק כ-200 עובדים.
- תחנת הכח בחדרה העסיקה כ-100 עובדים מאור-עקיבא, כמו: מסגרים, טפסנים, בנאים וניקיון, אך כל אלה עבודות זמניות בפיתוח.
- כל היתר הם בתי מלאכה קטנים, כמו נגריות ומסגריות.
- בשל גל העלייה נרשמו באור-עקיבא שיעורי אבטלה גבוהים מאוד, משום שלא היו מפעלים שיקלטו את העולים, ואם היו קולטים עולים היו חייבים לפטר וותיקים.

- הרשות נקטה מספר פעולות והחלו להוציא עובדים (וועליקס ועוילס) לבניין ולמעט מפעלים שהיו זקוקים באותה עת לתוספת עובדים, כמו "דקסול" ו"פרי טעים".
- חלק מסיבות האבטלה קשורות לא רק בהעדר תעסוקה באו-עקיבא, אלא גם בשל החוק (שבינתיים שונה) שהקל על מקבלי דמי האבטלה. בעבר די היה לעבוד 75 יום, כדי לזכות בדמי האבטלה וכיום זה עלה ל-150 יום. העוילס החלו ללמוד את הטריקים מן העובדים, בסוגיה זו. יש צורך בחוליות פיקוח, למנוע את ניצול החוק להעמקת האבטלה. בעת פיתוח מואץ - מן הראוי לשנות את חוק דמי האבטלה.
- באור עקיבא תכנון לשני אזורי תעשייה חדשים. אם הם יקומו, ישנם סיכויים טובים שנוכל להקטין באופן ניכר את שיעורי האבטלה באור-עקיבא, ונוכל גם לעזור בתחום התעסוקה ליישובי הסביבה; כמו פרדס-חנה ובנימינה.
- מן העוילס אין ציפיות ליוזמות, ולכן אין לצפות שהם בעצמם יצרו מקומות תעסוקה עבורם ועבור תושבי אור-עקיבא (מה שכן קיים בקרב עוילס למדינות המערב, כמו קנדה וארצות-הברית).
- המפעלים הגדולים באור-עקיבא הוכיחו, כי יותר משהם תורמים לכלכלת היישוב ולתעסוקה בו הם ניצלו את תקציב המדינה לטובתם. עדיף לפתח מפעלים קטנים ובינוניים בעלי כח פוליטי מוגבל ובעלי מוטיבציה אישית לפיתוח הכלכלי המקומי.
- באזור הצפוני של היישוב, בו מתוכנן אזור תעשייה חדש, אני מקווה שנצליח להקים מפעלים מגוונים ובגדלים שונים.

3. מר אלי אברג'ל - מדור קליטה

בשנת 1990/1 החלה עלייה מוגברת לאור-עקיבא. 60% מכלל העוילס הגיעו ממזרח רוסיה ואילו 40% מרוסיה הלבנה. שיעור גבוה של העוילס ממזרח רוסיה (קווקז, אזרביג'ן, גרוזיה וכו') נקלטו באור-עקיבא, בעיקר בשל השפעת עוילס שהגיעו מאיזורים אלה בשנות ה-70. בשמונת החודשים האחרונים של שנת 1991 החלה בריחה ממרכז אסיה של משפחות רבות. גודלן של משפחות אלו הוא מעל הממוצע וישנן משפחות שמנו בין 7 ל-8 נפשות למשפחה. רבים מהם הגיעו ארצה ללא ציוד בסיסי. שיעור גבוה יחסי הגיע לאור-עקיבא הישר מנמל התעופה בן-גוריון. רק שיעור קטן יחסית מקבוצה זו הגיע לאור-עקיבא אחרי שהשתקע לראשונה במרכז הארץ.

שתי סיבות עיקריות לבוא לאור-עקיבא:

אחת - חברתית-תרבותית, כלומר ריכוז גבוה של יוצאי חבלים אלה שהיווה מעין "סוכן קליטה". שניה - כלכלית-דוֹרית. מחיר דירה שערכה באיזור תל-אביב כ-160,000 \$ נמכרת באור-עקיבא בכ-40,000 \$. גם מחירי שכר הדירה באור-עקיבא נמוכים יחסית.

מן הראוי לציין כי "העולים המזרחיים" (הקווקזים) אינם נוטים לקנות דירות, אלא לשכור. ואילו ל"רוסים הלבנים" נטיה גבוהה לרכישת דירה. העולים ממזרח רוסיה ממתינים לדירות ממשלתיות בשכר דירה נמוך ולעתים זמן ההמתנה מגיע למספר חודשים ובתקופה זו גרות מספר משפחות גדולות יחסית בדירה אחת. בקרב העולים מקווקז "רשתות הידידות" פועלות בעוצמה רבה ובמסגרת זו הם מקבלים עצות לא למהר ברכישה ולהמתין ל"עמידר".

הביקוש הגדול לדירות באור-עקיבא נביא לעלייה משמעותית במחירי הדירות, לדוגמה: באיזור הישן של אור-עקיבא דירה שערכה היה 40,000 \$ ב-1990 עלתה לכ-57,000 \$ ב-1991 ואילו כיום ערכה נע בין 50,000 \$ ל-52,000 \$. באיזור החדש של אור-עקיבא דירת שלושה חדרים עולה בין 70,000 \$ ל-75,000 \$ וזאת בתנאי משכנתא נוחים. כך למשל זוג + הורים יכולים לקחת שתי משכנתאות לרכישת דירה אחת, כשערכה של כל משכנתא כ-40,000 \$ ל-25 שנים.

רוב העולים מ"רוסיה הלבנה" הינם בעלי משלח-יד אקדמי ואילו העולים ממזרח רוסיה הם רובם עובדי ייצור. הרוסים הלבנים מהווים כ-45% מכלל משפחות העולים לאור-עקיבא וכ-20% מכלל נפשות העולים באור-עקיבא. ואילו העולים מקווקז מהווים כ-60% מכלל המשפחות וכ-80% מכלל הנפשות.

באור עקיבא יש ריכוז גדול של קווקזים מלפני 15 שנה והם היו סוכני הקליטה של העולים החדשים. בשל כך, הרשויות לא הקדישו את תשומת הלב הראויה לקליטתם, וזו היתה טעות ראשונה. טעות נוספת היא אופן ריכוז העולים מקווקז באזורים מוגדרים בתוך אור-עקיבא (ראה על כך נתונים בנספחים).

נציין כאן, כי ריכוזם של העולים מקווקז ברמה הארצית אף היא טעות תכנונית.

חשוב להדגיש, כי קיימים הבדלים ניכרים בין עולי קווקז מן הערים הגדולות לבין עולי קווקז מן הכפרים. העולים מן הערים הגדולות הם מודרניים יחסית וזקוקים בארץ לטיפול כלכלי ודיורי. לעומתם, העולים מן הכפרים זקוקים לטיפול כלכלי, דיורי, חברתי ותרבותי. בתוך אור-עקיבא שוכנו העולים בשכונות ישנות של "עמידר".

רוב עולי הקווקז שכרו/קנו את דירותיהם מן האוכלוסיה הוותיקה ואילו האוכלוסיה הוותיקה עברה לשכונות חדשות באור-עקיבא. כך חולקה אור-עקיבא בפי תושביה ל"מעברה" (אור-עקיבא הישנה) ול"עיר" - אור-עקיבא החדשה.

יש לשער כי השכונות הישנות (שז"ר, בן-גוריון ואולי אף קנדי) יגדילו את הריכוז של אוכלוסית הקווקז ואילו העיר החדשה תהפוך יותר ויותר למגורים של האוכלוסיה הוותיקה.

בשל גל העלייה פרחו במשך שנה וחצי עסקי התיווך למיניהם ועם דעיכת העלייה דעכו גם הם.

תנופת הבנייה באור-עקיבא הביאה להגירה ממרכז הארץ לאור-עקיבא ובתוך זרם ההגירה עולים חדשים שהשתקעו לראשונה במרכז הארץ והקימו עמותה לאור-עקיבא ("תקע יתד").

בקליטת האוכלוסיה מקווקז חשוב לרכז את מאמץ הקליטה בתחומי הכלכלה, הצריכה והתרבות. במיוחד חשוב להדריכם בתחום הצריכה, שמום שחלקם חוסך כסף בכך ש-3 משפחות גרות בדירה אחת ובסכום החסכון קונים מוצרי מותרות במקום מוצרים בסיסיים ובתוכם חינוך. קורה שסל הקליטה אוזל מהר למשפחות אלה והן נמצאות על סף רעב. בשל מצבם הכלכלי הירוד של העולים הם לא תרמו רבות לעסקים הקטנים באור-עקיבא. מעט מאד עולים נקלטו בעסקים והמעטים שנקלטו הם לרוב בחנויות החשמל, בעיקר לצרכי תרגום. רוב העולים נקלטו במפעלי תעשייה ביישוב ובאזור ובתוכם אקדמאים. מעטים מהם נקלטו בעבודות שונות ברשות המקומית כמו מחלקת הניקיון, מחלקת הקליטה ומחלקת הגבייה.

בית-שמש*

רקע

ההתיישבות החדשה באזור בית-שמש החלה עם הקמת מעברת הר-טוב ב-1951, באזור תחנת הרכבת העולים הראשונים היו מעירק, רומניה ופרס והם מנו כ-1,000 תושבים.

ב-1954 הוקמו המבנים הראשונים באזור הגבעה הצפונית - בתי אבן צמודי קרקע שכללו דירות חדר וחצי בנות כ-30 מ"ר.

ב-1956 הצטרפו לבית-שמש עולים רבים ממרוקו, תוניס ופולין ונבנו שכונות חדשות בסמוך לגבעה הצפונית.

הקמת מפעלי תעשייה אזוריים סייעה לעיירה להתבסס ולהיות לאזור בינוי מועדף עד תחילת שנות ה-70. בין השנים 1973-76 לא חל גידול באוכלוסייה שעד אז מנתה כ-11,200 נפש.

בשנת 1990 מנתה אוכלוסיית בית שמש כ-4,500 בתי אב המונים כ-17,000 תושבים, 60% מהם מתגוררים בשכונות הותיקות ו-40% בגבעת שרת.

שטח השיפוט של בית-שמש כולל כיום כ-10,000 דונם למגורים, מוסדות ציבור ומסחר ו-3000 דונם לתעשייה, אולם התכניות הקיימות במשרד הבינוי והשיכון הם להרחיב את גבולות השיפוט של בית-שמש במידה יוצאת דופן ולהפכה לבירת האזור בסדר גודל של כ-140,000 תושבים.

בראשית שנות ה-70 הוחל בבניית שכונה חדשה - גבעת שרת, אשר שילבה בתוכה בנייה רוויה ברווחה יחסית ושכונות "בנה ביתך" שמטרתן היתה למשוך אוכלוסייה חזקה לשוב. ואכן לאחר אכלוס גבעת שרת, החל מ-1974, הגיעו לבית-שמש גם עולים מארצות הרווחה.

לאורך השנים התפתחה גבעת שרת בצורה משמעותית ביותר. בעוד שבשנת 1983 האוכלוסייה בגבעת שרת הוותה 27% מכלל התושבים, הרי שבשנת 1989 שיעורה גדל ל-41%, הגידול באוכלוסיית גבעת שרת מורכב מגידול הן בריבוי הטבעי, הן בהגירה הפנימית והן בהגירה החיצונית. בשאר חלקי היישוב חלה ירידה במספר התושבים.

בין שני חלקי העיר, הותיקה והחדשה, קיימת עדיין הפרדה פיזית, פונקציונאלית וחברתית, אחת ממטרות פרויקט שיקום השכונות היתה לגשר על פער זה.

בשנה האחרונה חלה התפתחות משמעותית ביישוב וכבר היום נבנות בבית-שמש כ-2,500 יח"ד ועוד כ-2,500 נמצאות בתהליכי רישוי, כאשר התחזית היא שמספר התושבים יוכפל תוך 2-3 שנים. רוב רובן של הדירות החדשות נבנות בגבעת שרת, ורק מיעוטן, עד 300 יח"ד, תבנה בבית-שמש הותיקה.

* חלק מן הלוחות לתאור הנתונים מבוסס על: ענבל רבקה ותור פנחס (עורכים), בית-שמש - המערכות החברתיות ביישוב, קווי פעולה, במסגרת עבודת צוות ייעוץ של משרד הבינוי והשיכון, והצוות למדיניות חברתית - פרויקט לשיקום והתחדשות, יוני 1991. תודתי לרבקה ענבל על הפנייתו לפרסום זה.

מאפיינים דמוגרפיים

התפלגות גילאים

בית-שמש מאופיינת על-ידי הרכב גילאים צעיר. אוכלוסיית הצעירים (0-14) גדולה באופן משמעותי מקבוצה זו בממוצע הארצי. בעוד שממוצע גילאים אלה בשנת 1983 הגיע בכלל האוכלוסייה היהודית ל-29.9% בלבד, הרי שבבית-שמש אוכלוסייה זו הגיעה ל-36.8%, דהיינו בבית-שמש יש כ-20% יותר צעירים מאשר בממוצע הארצי (ראה לוח 1).

מגמה זו נמשכת גם בגילאים 15-24; כאשר בבית-שמש אוכלוסייה זו מגיעה ל-20%, בממוצע הארצי היא עומדת על 15.9% בלבד.

לוח מס' 1

גיל	התפלגות גילאים				ממוצע ארצי 1983	ממוצע ארצי 1989	שינויים דמוגרפיים בין 1983-1989 (ב- %)	
	1989	1983	1989	1983			(במס')	(ב- %)
0-4	1965	2158	15.2	14.7	10.2	10.1	193	9.8
5-14	2803	3504	21.6	23.9	19.7	19.3	701	25.0
15-19	1236	1237	9.5	8.4	8.3	8.8	1	0.1
20-24	1362	1045	10.5	7.1	7.7	7.7	-317	-23.3
25-34	2447	2709	18.9	18.5	14.2	15.8	262	10.7
35-49	1514	2210	11.7	15.1	15.4	13.8	696	46.0
50-64	1015	1114	7.8	7.6	12.8	15.7	99	9.8
65-74	419	462	3.2	3.2	6.5	6.6	43	10.3
75+	195	202	1.5	1.4	3.6	3.8	7	3.6
סה"כ	12956	14641	100.0	100.0	100.0	100.0	1685	13.0

הנתונים הנ"ל מבוססים על נתוני שנת 1983. מאז ועד 1989 חלו שינויים משמעותיים באוכלוסיית בית-שמש.

האוכלוסייה בתקופה הנ"ל גדלה ב-13%, מ-12,956 ל-14,641 נפש בסוף 1989. העלייה המשמעותית ביותר היא בקבוצת הגיל 49-35 מ-11.7% ל-15.1% מסה"כ האוכלוסייה בבית-שמש, וכן עלייה בקבוצת גילאים 14-5 מ-21.6% ל-23.9% (לוח 1).

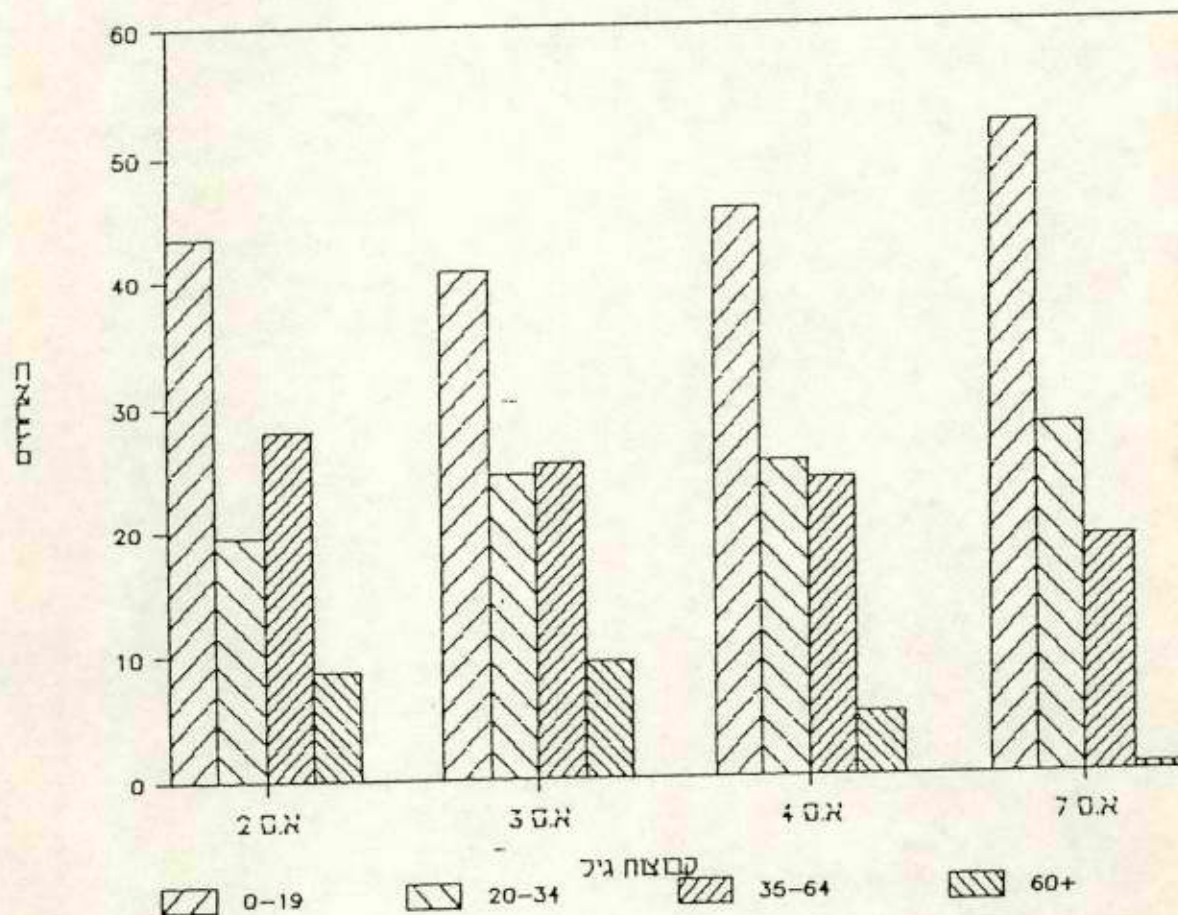
בולטת ירידה בשיעור גילאי 24-20 מ-10.5% ב-1983 ל-7.1% בשנת 1989. יש להדגיש כי האוכלוסייה בקבוצת הגיל 14-5 עלתה בשנים אלו ב-25%, ובגילאים 49-35 עלתה ב-46%. לעומתם, ישנה ירידה של 23.2% בקבוצת הגיל 24-20. בקבוצת גילאי הביניים 25-49, דומה אוכלוסיית בית-שמש לאוכלוסייה הכללית. 30.6% בבית-שמש, לעומת 31.2% בממוצע הארצי.

בגילאים המבוגרים 50-64, המגמה משונה כיוון, בעוד שבבית-שמש שיעור קבוצת גיל זו הוא 7.8%, הרי שבממוצע הארצי שיעור גילאים אלה מגיע ל-12.8%.

אוכלוסיית הקשישים (65+) בבית-שמש מגיעה לכמחצית שיעורה באוכלוסייה הכללית, 4.7% לעומת 10%.

בית שמש - קבוצות גיל (1989)

לפי אזורי סטטיסטיים

מרכיבי הגידול ומאזן ההגירה ביישוב

כללית, קיים גידול מתון בהיקף האוכלוסייה ביישוב החל משנת 1976 ועד היום. חשוב להדגיש כי לאורך השנים מסתמנות תנודות גדולות ביחס בין הנכנסים לבין היוצאים מבית-שמש, כאשר במרבית התקופה היה מאזן הגירה שלילי, להוציא השנים 77, 82, 89. מאזן ההגירה השלילי ביותר נמצא בשנת 1986, ומאז הולך ומסתמן מאזן הגירה חיובי.

מהנתונים בלוח מס' 2 בולט כי קיימת תחלופה גבוהה מאד של אוכלוסיית היישוב, הדבר מתבטא בכך שבין השנים 1983 ל-1989 חיו הנכנסים ליישוב 31% מכלל האוכלוסייה לעומת 36% שעזבו את היישוב.

מתוך כל המרכיבים, הריבוי הטבעי הוא המרכיב העיקרי המשפיע על גידול האוכלוסייה, ריבוי טבעי של 18% בשנים 1983-1989.

לוח מס' 2

תנועת אוכלוסין (נתוני הגירה) בבית-שמש

בשנים 1983-1989

1983 - 1986

אוכלוסייה	לידות	פטירות	בתוך הישוב	בין ישובים	תושבים	מאזן	אוכלוסייה				
4.6.83			נכנסים יוצאים	נכנסים יוצאים	בח"ל	המרכיבים	31.12.89				
סה"כ	12956	1639	-241	2679	-2670	2137	-2654	27	-53	954	13910
ב- %	100.0	12.7	-1.9	-20.7	20.6	16.5	-19.8	0.2	-0.4	7.4	107.4

1986 - 1989

אוכלוסייה	לידות	פטירות	בתוך הישוב	בין ישובים	תושבים	מאזן	אוכלוסייה				
4.6.86			נכנסים יוצאים	נכנסים יוצאים	בח"ל	המרכיבים	31.12.89				
סה"כ	14210	1214	-201	1850	-1850	1823	-2063	33	-71	-2655	14641
ב-%	100.0	8.5	-1.4	13.0	-13.0	12.8	-14.5	0.2	-0.5	-18.7	103.0

1983 - 1989

אוכלוסייה	לידות	פטירות	בתוך הישוב	בין ישובים	תושבים	מאזן	אוכלוסייה				
4.6.83			נכנסים יוצאים	נכנסים יוצאים	בח"ל	המרכיבים	31.12.89				
סה"כ	12956	2853	-442	4529	-4520	3960	-4632	60	-124	-3609	14641
ב- %	100.0	22.0	-3.4	35.0	-34.9	30.6	-35.8	0.5	-1.0	-27.9	113.0

הכלכלה המקומית

בדומה לרוב עיירות הפיתוח, בית-שמש נמצאה תקופה ארוכה במצב של קיפאון ואף של נסיגה מסוימת בתחום הכלכלי. הנסיונות ל"החיות" את הפעילות הכלכלית בעזרת החוק לעידוד השקעות הון, או במלים אחרות, על-ידי משיכת השקעות ויוזמות מבחוץ, לא עלו יפה ולא הביאו לתוצאות הצפויות. בעקבות חוסר האפקטיביות והאכזבה מהחוק לעידוד השקעות, הולכת ומתפתחת בארץ, בשנים האחרונות, גישה חדשה לפיתוח כלכלי-מקומי. ביסודה של גישה זו טמונה הטענה שעידודם של **כוחות מקומיים** והרחבת הבסיס הכלכלי המקומי של הערים, עשוי להוות, בטווח הרחוק, בסיס יציב יותר לצמיחת הכלכלה המקומית מאשר השקעות מבחוץ. להלן מספר מאפיינים של הבסיס הכלכלי של בית-שמש:

גודל השוק המקומי

השוק המקומי של בית-שמש נאמד בזמן הסקר בכ-15,000 נפש והוא נחשב כקטן בהשוואה לשאר עיירות הפיתוח. לגודל השוק השפעה רבה על שיעור היוזמות במקום שכן יוזמות חדשות וקטנות נוטות לשרת את השוק המקומי בשלב הראשון של התפתחותן.

מרחק היישוב ממוקדי פעילות כלכלית

מבין כל עיירות הפיתוח, בית-שמש נמצאת במקום השני מבחינת נגישותה למוקדים הכלכליים של המדינה (ת"א, ירושלים וחיפה). למרחק הפיזי השפעה ישירה על עלויות הובלה וזמן. לעיתים הריחוק מהשווקים וממקורות ההספקה מכריח את העסקים להחזיק מלאי יקר, ובנוסף, המרחק יכול לגרום להפסד הזדמנויות בשל אי-היכולת להגיב לאיתותי השוק.

איכות ההון האנושי המקומי

גורם זה נמדד על-ידי רמת ההשכלה של האוכלוסייה המקומית והוא בין הגורמים החשובים ביותר אשר עשויים להשפיע על התפתחותה הכלכלית של עיר ועל האטרקטיביות שלה ליזמים.

רמת ההשכלה של אוכלוסיית בית-שמש (הנמדדת בשיעורים של בעלי השכלה עד 8 שנות לימוד, בעלי 13+ שנות לימוד, בעלי תעודה תיכונית, בעלי תואר אקדמי, חציון שנות לימוד ואחוז המועסקים שהם בעלי מקצועות חופשיים אחרים), נופלת בהרבה מתחת לממוצע של כלל ערי הפיתוח, עם 14 ערים מדורגות מעליה. יחד עם זאת, ניתן לראות שלאורך זמן קיימת מגמה של עלייה ברמת ההשכלה הבאה לידי ביטוי בגידול משמעותי במספר התושבים בעלי השכלה של 9-12 שנות לימוד וגידול זעיר של בעלי 13+ שנות לימוד.

לוח מס' 3:

חשונות שנות לימוד בבית-שמש לממוצעים ארציים
בשנים 1972, 1983 (באחוזים)

שנות לימוד	בית שמש		ממוצע ערי פיתוח (*)	ממוצע ערי (*) המרכז
	1972	1983		
0 - 8	57.6	32.6	33.0	29.1
9 - 12	33.7	57.0	51.5	47.3
13 +	8.7	9.7	15.7	23.6

(*) משוקלל לפי גודל העיר.

המבנה התעשייתי המקומי

תחום התעשייה מהווה את אחד מענפי התעסוקה הדומיננטים במרבית הערים הקטנות בישראל. הוא מהווה גם את התחום הכלכלי שבו, יש סוברים, טמונות ההזדמנויות הרבות ביותר ליזמות מקומית.

בבית-שמש ענף התעשייה הינו הענף הכלכלי השני בגודלו מבחינת מספר המועסקים בו. בחינה מדוקדקת יותר מראה כי בתוך ענפי התעשייה קיימות תלות תעסוקתית גדולה בענף המשנה של "כלי הובלה" (מנועי בית-שמש) שבו מרוכזים כ-30% מכלל המועסקים בתעשייה.

לוח מס' 4:

התפלגות המועסקים לפי ענף כלכלי
בשנים 1972, 1983 (באחוזים)

ענף כלכלי	בית שמש		ממוצע ערי פיתוח (1983)	ממוצע ערי המרכז (1983)
	1972	1983		
חקלאות	33	29	2.0	1.0
תעשייה	36.0	33.5	27.4	23.4
חשמל ומים	23	10	1.0	1.2
בינוי	11.0	6.6	7.8	4.6
מסחר	4.7	6.4	10.4	13.7
תחבורה	6.2	5.4	5.0	6.9
פיננסיים ועסקים	1.7	5.4	5.7	12.2
שרותים ציבוריים	31.0	34.8	4.6	5.6
שרותים אישיים	4.1	3.8	36.9	31.6

מעקב אחר ההתפתחות התעשייתית בבית-שמש מראה גידול הדרגתי במספר המפעלים ובמספר המועסקים בתעשייה עד לתחילת שנות השמונים. אולם, השינויים המבניים שפקדו את כלל התעשייה הישראלית במחצית השנייה של העשור, לא פסחו על העיירה והדגימו את רמת הפגיעות של ערים בהן הגיוון הענפי התעשייתי צר למדי. המפעל העיקרי של העיר עבר תהפוכות רבות ונסיונות ממשלתיים של הבראה ומכירה. לאורך תקופה זו צומצמה פעילותו בצורה ניכרת והיום מפעל "מנועי בית-שמש" מעסיק כ-400 עובדים לעומת 1,400 בתחילת שנות ה-80.

המבנה התעסוקתי המקומי

לוח מס' 4 מפרט את התפלגות המועסקים לפי ענף כלכלי. נתוני הלוח מצביעים על ירידה בתעסוקה חקלאית ותעשייתית ועלייה בתעסוקה בענף השירותים הציבוריים. לעומת זאת, נמצא כי יש ירידה בתעסוקה בענפי התחבורה והשירותים האישיים וזאת בניגוד למגמה במשק בכלל. הגידול שנרשם בסקטור הציבורי צריך להצביע על מגמה מדאיגה בערים קטנות, שכן הוא מהווה אינדיקטור לאבטלה סמויה. הירידה בחלקם של ענפי התחבורה והשירותים האישיים אף היא מדאיגה שכן בענפים אלה קיים פוטנציאל ליוזמות עסקיות של גורמים פרטיים.

מהנתונים המתייחסים למבנה התעסוקה לפי משלח יד, המופיעים בלוח מס' 5, ניתן להבחין בהעמקה של איכות כח העבודה המקומי על בסיס העלייה היחסית במספר העובדים האקדמאיים, טכניים ומינהליים. אולם, משקלם היחסי של משלחי יד אלו עדיין נמוך ממשקלם בכל ערי הפיתוח.

הירידה היחסית במספר המועסקים בתעשייה ובחקלאות איננה מצביעה בהכרח על צמצום התפוקה או הרווחיות של הענפים. ייתכן שירידה זו מלמדת דווקא על גידול, התייעלות ותחלופה בין עבודה לבין הון. אולם הנסיון מערים קטנות אחרות מלמד שבערי הפיתוח בהן רוב הפעילויות היצרניות הן עתירות עבודה, ולכן מגמות אלו הן בדרך כלל סימנים של קפאון ולא של צמיחה.

לוח מס' 5:

התפלגות מועסקים לפי משלחי יד נבחרים ב-1972, 1983 (באחוזים)

משלח יד	בית שמש		ממוצע ערי פיתוח (1983)	ממוצע ערי מרכז (1983)
	1972	1983		
אקדמאיים ומקצועות חופשיים אחרים	15	2.0	20.3	24.1
מנהלים	1.7	5.2	17.3	24.0
עובדי פקידות	16.6	17.5	6.2	9.7
עובדי מכירות	3.5	4.0	15.3	11.5
עובדי שירותים	16.4	18.5	2.3	1.2
עובדים מקצועיים בתעשייה	22.9	18.1	14.6	11.7

למרות שמצב האבטלה בבית-שמש אינו מהגרועים בהשוואה לשאר ערי הפיתוח, מספר המובטלים באזור הוכפל בין 1988 ל-1989 מ-3.6% ל-7.1%.

בדיקת הנתונים של ביקוש לעובדים מראה כי בשנת 1988 היו 1.7 דורשי עבודה לכל הזמנה וב-1989 מספר זה גדל ל-2.4. הנתונים הללו מלמדים על כך שהעובדים הנפילים מענפי כלכלה שהצטמצמו אינם נקלטים בענפים "צומחים", היות ובתנאי השפל והקפאון הקיימים אין צמיחה כלכלית בענפים אלה בעיר. מן הראוי לציין כי מצב האבטלה בבית-שמש לא הורע בסוף שנות השמונים ביחס לשאר ערי הפיתוח.

האינטראקציה התעסוקתית בין העיר לסביבתה

גורם זה מתייחס למידת ההשענות התעסוקתית של תושבי העיר על מקורות תעסוקה מחוץ לעיר (תלות העיר) ובמידה שבה מספקת העיר תעסוקה לעובדים שאינם תושביה (מידת המרכזיות).

המשק התעסוקתי המקומי של בית-שמש הוא בעל מבנה פתוח כאשר העיר מספקת יותר תעסוקה לסביבה ממה שהיא שואבת ממנה. כמחצית מתושבי בית-שמש בלבד מוצאים את תעסוקתם בעיר ולפחות עוד 25% עובדים בסביבה: בירושלים (13.5%), בקיבוצים ומושבים ובסביבה (8.4%), ובאזור גוש דן (5%). שאר התושבים מוצאים את פרנסתם במקומות אחרים מחוץ ליישוב.

הענפים העיקריים בגינם יוצאים עובדים לתעסוקה מחוץ לעיר הם החקלאות והשירותים הקהילתיים והציבוריים, בהם קיימת זרימה גדולה הן לירושלים והן לסביבה הכפרית. בצד הביקוש ניתן לזהות שני ענפים כלכליים שבהם העיר צריכה לייבא עובדים על-מנת לספק את הביקושים המקומיים: ענף התעשייה וענף השירותים הקהילתיים והציבוריים.

ענף התעשייה אחראי לכמעט 70% מסך העובדים הנכנסים לעבוד בבית-שמש. ברמה של ענפי המשנה רואים כצפוי ש"מנועי בית-שמש" מהווה את הגורם הדומיננטי במשיכת עובדים מבחוץ (46% מסך כל הנכנסים).

ענף השירותים הקהילתיים והציבוריים סופג 18% מכל הנכנסים. ענף זה הוא גם בין הענפים המובילים בייצוא תושבי בית-שמש, עובדה זו מצביעה על עלויות גבוהות ואי יעילות בפעילות של שוק העבודה המקומי בענף זה.

מספר המפעלים הגדולים בעיר ומבנה בעלותם

בבית שמש קיימת התופעה של מפעל מוביל, אם כי בשנים האחרונות הצטמצמה חשיבותו בהתפתחות הכלכלה המקומית, כתוצאה מהפחתת הפעילות הכלכלית בו. "מנועי בית שמש" לא יצר את המכפיל הכלכלי הרצוי וכמעט ולא התפתחו סביבו שירותים יצרניים. השלב הראשון של הצמצום במפעל (לפני כ-3-4 שנים) היה מקרב תושבי העיר. מפוטרים אלה קיבלו פיצויים אשר ניתן היה לנסות ולכוונם ליזמות מקומית, אך דבר זה לא קרה ולא ברור מה עלה בגורלם. בשלב הנוכחי, השני, הפיטורים היו בעיקר של תושבים מחוץ לעיר ורק מעטים יחסית מקרב תושבי העיר.

בבית-שמש קיימים עוד 2 מפעלים בסדר גודל בינוני - 150 עד 200 מועסקים בכל אחד, בבעלות חוץ. מבין היוזמות בבעלות מקומית, גם הגדולות ביניהן עדיין נחשבות כמפעלים קטנים (פחות מ-75 עובדים), אם כי לפחות אחדים מהם מהווים סיפור הצלחה.

איכות והיקף התשתית הפיזית

קיימות בבית-שמש עתודות קרקע נרחבות עם פוטנציאל תעשייתי. נראה כי הקרקע הזמינה מתאימה יותר לפעילות תעשייתית הצורכת שטח גדול, מאשר לעסקים קטנים. לסוג פעילות זו יש לבית-שמש חסרון לעומת מקומות קרובים לה כגון ירושלים ומעלה אדומים.

בעסקים קטנים יש חשיבות לקרקע ומבנים כולל מבנים בשכירות ללא התחייבות לזמן ארוך. ליזמים מקומיים יש העדפה סוביקטיבית להתמקם באזור בו הם ממילא נמצאים, הם נוטים פחות (בחשוואה ליזמים חיצוניים) לערוך השוואת תנאים בין מקומות שונים; לפיכך חשוב ליצור תנאים טובים לצמיחתם הכלכלית.

רמת החיים

רמת חיים גבוהה מגדילה את האטרקטיביות של העיר, במיוחד לפעילות כלכלית שעבורה נדרש כח עבודה ברמות מקצועיות גבוהות או פעילות שדורשת ביקושים למוצרים ושירותים בעלי ערך גבוה. כמו כן, בערים עם רמת חיים גבוהה יש סיכוי גבוה יותר ליזם כי ערך השקעתו תשמר. המשתנים שנלקחו בחשבון לצורך מדידת רמת החיים היו:

- הכנסה חודשית ממוצעת לנפש.
 - אחוז מכלל משקי הבית ביישוב הגרים בדירה שנבנתה אחרי 1974.
 - ממוצע נפשות למשק בית ביישוב.
 - אחוז המשפחות בעיר שיש בבעלותן רכב.
- רמת החיים בבית-שמש נופלת מתחת לממוצע של כלל ערי הפיתוח והיא תופסת את המקום ה-15 בדירוג היחסי.

פירוט מפעלים באזורי התעשייה בבית-שמש

בנייה ופיתוח בבית-שמש

א. דיור

- במסגרת השכונות הותיקות וגבעת שרת קיים פוטנציאל של כ-5,000 יח"ד, כדלהלן:
 1. משקיע שיינפלד - כ-800 יח"ד (שלב א' - בניית קוטג'ים).
 2. שכונה חרדית - נחלת אבות - 1,100 (בתכנון משב"ש שכונה נפרדת).
 3. ליד בי"ס "לוי"ן" - 45 קוטג'ים ובנייה רוויה כ-200 יח"ד (גל רוס, בן-אבן).
 4. "בנה ביתך" תוספת 400 יח"ד (בכניסה לגבעת שרת וממערב לטרומיים).
 5. שטח ישראל הצעיר - בתכנון כ-600 יח"ד, על-ידי חברות משכנות.
 6. אזור בריכת המים - בתכנון כ-1,600 יח"ד (שוקן).
 7. בבית-שמש הותיקה קיימת אפשרות לתוספת של כ-300 יח"ד של וילות וקוטג'ים - תב"ע מאושרת.
- ב. קאונטרי קלאב - מוצע ליזם פרטי לפתח פרויקט שיכלול את הבריכה, מגרשי הטניס והמטווח, תוך בניית חדר כושר ומתקני ספורט נוספים.
- ג. תכנון פארק העיר וטיילת בתפר בין השכונות הותיקות לגבעת שרת.
- ד. פרויקט המע"ר החדש (אושר בתכנית המתאר, בצומת ליד מסוף אגד). בינתיים הוקפא התכנון בגלל התכניות למע"ר בית-שמש רבתי.
- ה. פרויקט/שיפוץ מרכז העיר - על-ידי מבני תעשייה, תוספת קומה + חניה (לקראת ביצוע). קיימת אפשרות לשיפוץ צנוע יותר - בהתאם לתקציב.
- ו. פרויקט השוק העירוני.
- ז. מגרש כדור רגל בכניסה ליישוב.
- ח. מרכז גולף - בכניסה החדשה ליישוב מדרום.
- ט. פרויקט המוזיאון - תקופת העלייה וההתיישבות ההמונית, במבני תחנת הרכבת בצידו הצפוני של היישוב (רעיוני בלבד) וחפירות תל בית-שמש. בוצעה חפירה ראשונית על-ידי אוניברסיטת בר-אילן, וצפויות 4 עונות חפירה נוספות.
- י. ריכוז מבני תעשיות זעירות באזור התעשייה החדש - בבנייה על-ידי חברת מבני-תעשייה.
- יא. שיפוץ מרכזונים מסחריים באזור הישן - בתכנון.
- יב. מרכז מדעים וטכנו-דע.
- יג. מרכז לפיתוח בית-שמש והאזור.
- יד. הקמת מרכז מוסיקה.
- טו. הקמת מרכז לאנימציה - שלב א': הכשרת העולים בבית-שמש.
- טז. הקמת מרכז מבקרים אזורי, כחלק מתכנית תיירות כוללת - שלב רעיוני.
- יז. הקמת מרכז נופש בריאותי - שלב רעיוני.

פרוגרמה למרכז מדעים אזורי בבית-שמש

המטרה בפרוייקט היא לשלב את פוטנציאל כח ההוראה של העולים מרוסיה במסגרת פרוייקט שישרת את תושבי האזור כולו. כבר עתה פועל גרעין הוראה המתבצע על-ידי העולים החדשים, בתחומים שונים. בנוסף לכך ישמש המרכז כמקום לימוד לילדי העולים הידועים כצרכנים פוטנציאליים למגמות המדעיות, ויוכל לשמש גם לצרכי הכשרה והסבה מקצועית למורים עולים מברית המועצות. בפרוייקט שתי פונקציות מתוכננות:

1. טכנו-דע
2. מרכז מדעים

"טכנו-דע"

מיועד לאוכלוסיית בתי-הספר היסודיים ביישוב, המונה כיום כ-2,500 ילד, כאשר הרעיון הבסיסי הינו שהילדים יבואו למרכז במסגרת כיתתית יחד עם המורים המלמדים את הנושא, ובשעות אחה"צ יוכל הטכנו-דע לשמש את המרכז להרחבת הדעת. חוג ראשון בתחום זה מתחיל לפעול בימי אלה במרכז, על-פי תכנית משותפת עם הטכניון.

מרכז מדעים

אוכלוסיית היעד העל-יסודית ביישוב מנתה בזמן כתיבת הפרוגרמה כ-1,400 תלמידים. בשלב ראשון מסתיימת הקמת מעבדה ממוחשבת להוראת המדעים לחטיבות-הביניים ואחריה בשלב ב' יוקמו שלוש מעבדות לפיסיקה, כימיה וביולוגיה. מתוכננות מעבדות התמחות בביוטכנולוגיה, מיקרו-תקשורת, אלקטרו-אופטיקה, רובוטיקה, אלקטרוניקה, חומרים מורכבים ופלסטיים, מכונות ומעבדות לבורנטיס. הרעיון הוא שהילדים יבואו למרכז במסגרת כיתות הלימוד שלהם עם המורים הרגילים שיעברו הכשרה מתאימה לשימוש במעבדות.

פרוגרמה למרכז לפיתוח בית-שמש והאיזור

המטרה של הקמת המרכז היא לעודד ולדרבן את הפיתוח של בית-שמש והאזור על-ידי שיתוף פעולה בין כל הגורמים הכרוכים בתהליך, תחת קורת גג אחת, בשטח השייך לבנק לאומי במרכז היישוב. המרכז יכלול בתוכו מספר יחידות וביניהן היחידות לפיתוח כלכלי, פיתוח כ"א וקליטת עלייה שתפקידה העיקרי:

- א. קידום ופיתוח כלכלי ויצירת מקורות תעסוקה נוספים לתושבים ותיקים ולעולים חדשים.
- ב. מתן מידע לפונים, ייעוץ ליזמים קטנים וסיוע בקשר עם המוסדות השונים (מסו"ת, עבודה, סוכנות, ש"ש, מועצה וכיו"ב).
- ג. הכוונת עולים וותיקים להכשרה והסבה מקצועית, בהתאם לצרכי המשק ולצרכי התושבים.
- ד. סיוע במציאת תעסוקה הולמת לעולים חדשים ולוותיקים.
- ה. סיוע בקבלת מימון ומתן בטחונות ליזמים פוטנציאליים.
- ו. מיון היזמים הפוטנציאליים וסיוע בשלבים השונים של הקמת העסק, כולל ליווי בייעוץ והדרכה בשנים הראשונות.

ישיבת הבע"י והשיכון מחוץ ירושלים

תחילת עיר חדשה

מרחב בית שמש קרית

מחנה בית-שמש

עבודות שימוש ויעוד קרקע

ק"מ 1:40,000

מפת

הקרקע במחנה קרית

בית-שמש

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

המחנה

אוקטובר 1990

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

מחנה בית-שמש

רווחה וחברה

רקע כללי

על-פי המדד החברתי-כלכלי של הרשויות המקומיות (במגזר היהודי) מדורגת בית-שמש במקום ה-18, לפי סדר עולה, היינו בעשירון השני הנמוך מתוך 95 רשויות מקומיות. ערך המדד של בית-שמש הוא - 0.93. עומס הבעיות החברתיות של בית-שמש משתקף מנתונים סטטיסטיים קיימים וגם מניתוח הנתונים של מפקד האוכלוסין בשנת 1983. אומנם חלק מהנתונים חללו אינם מעודכנים ואף-על-פי-כן הם תקפים דיים כדי להצביע בצורה מהימנה על מצב היישוב.

תמצית הבעיות המרכזיות

אוכלוסייה

במשך 10 השנים האחרונות גדלה, לכאורה, אוכלוסיית בית-שמש בכ-3,000 נפש. למעשה לא היה כל גידול משמעותי, מאחר ובאותן 10 השנים נולדו כ-4,200 תינוקות חדשים כלומר שבמשך שנים רבות היתה הגירה שלילית. הגירה כזאת נוצרת כתוצאה של עזיבת משפחות, לרוב מבוססות, וממילא שיעור האוכלוסיות החלשות הלך וגדל.

הנתונים על התפלגות ההשלכה בבית-שמש מראים כי לגבי רמת השכלה של מעל 12 שנות לימוד בית-שמש מתקרבת לממוצעים של השכונות הכלולות בפרויקט השיקום, אך נופלת בהרבה מהממוצע הארצי. מסתבר גם שחלק גדול מהצעירים לא סיימו בתי-ספר תיכוניים למרות שחלקם סיימו 12 שנות לימוד.

גודל המשפחה

שיעור המשפחות בעלות 6 נפשות ויותר מגיע בבית-שמש ל-19.8% מתוך סה"כ משקי הבית, בעוד שבממוצע הארצי מגיע שיעור המשפחות עם אותו מספר נפשות ל-9.7% בלבד. כלומר, מספר המשפחות הגדולות הוא כפול בבית-שמש. במיוחד הדברים אמורים לגבי משפחות עם 10 נפשות ויותר שבבית-שמש הם פי חמישה מאשר הממוצע הארצי.

יחס תלות

יחס האנשים בגילים לפי הנוסחה:
$$\frac{(19 - 0) + (65 \text{ ומעלה})}{64 - 20}$$

יחס זה מצביע על מידת התלות הכלכלית של קבוצות הגיל הצעירות 0-19 והמבוגרות 65+ בקבוצת הגיל 20-64, גיל העבודה, ומשקף מצב חברתי-כלכלי מסוים. כל כמה שיחס התלות נמוך יותר המצב החברתי-כלכלי טוב יותר.

בבית-שמש יחס התלות מגיע ל-1.047 בעוד שיחס התלות הארצי הוא 0.932.

מועסקים

שיעור המועסקים מקרב תושבי בית-שמש היה ב-1983 53.3%, בעוד ששיעור המועסקים בממוצע הארצי היה 67.1%. הפער נובע בין היתר מחלקן הנמוך של הנשים בכח העבודה של היישוב.

הכנסה סטנדרטית לנפש

הכנסה לנפש במשק בית בו ראש המשפחה עובד היתה כ-11,900 שקל (ישן) בעוד שהממוצע הארצי היה 14,100 שקל לחודש, היינו הכנסה פחותה בכ-18% לכל נפש.

המצב החברתי-כלכלי כיום

נתונים מעודכנים יותר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד הפנים ומשרד העבודה והרווחה מהשנים 1986-1989 מראים על שינויים מסוימים במצב החברתי-כלכלי של בית-שמש, אך נראה שאין בהם עדיין כדי להצביע על שינוי משמעותי במצב האוכלוסייה. לגבי גודל המשפחה אין נתונים מעודכנים אבל יתכן שחלו שינויים בגודל המשפחה העשויים להשפיע על המצב החברתי-כלכלי.

יחס התלות: בשנת 1986 היה 1.046 לעומת 1.047 בשנת 1983, כלומר אין שינוי בהרכב הגיל של האוכלוסייה.

אין נתונים מעודכנים על המועסקים, אולם נראה ששיעור דורשי העבודה הוא גבוה למדי. מתוך סה"כ כח העבודה ביישוב המוערך בכ-3,800 מבוגרים אחרי גיל צבא, כ-12% היו דורשי עבודה בשנים 1987 ו-1988 (440 דורשי עבודה). כיום המספר נמוך יותר ומתקרב יותר ל-350 דורשי עבודה רשומים. שיעור מקבלי הבטחת הכנסה בשנת 1987 היה קרוב ל-6%.

נתונים השוואתיים בלוח מס' 6 בין 8 ישובים דומים לבית-שמש, בגודל וסוג האוכלוסייה, מראים שמבחינות מסוימות חלה התפתחות חיובית כגון שיעור נמוך יחסית של מקבלי הבטחת הכנסה ושיעור נמוך של עבריינים צעירים. יחד עם זאת, הנתונים הנוספים מצביעים בעליל על מצב חברתי-כלכלי חמור המשפיע על רמת הנזקקות של האוכלוסייה ועל הצורך בהערכות חדשה ובהיקף גדול יותר של שירותים חברתיים.

נתונים השוואתיים ל-8 ישובי בעלי

13,000 עד 16,000 נפש

עבריינים	% מקבלי		ש' רכב	ש' עבירות	אחוז	ש' לידות	יחס		
צעירים בגלא	הבטחת	הכנסות	פרטי ל-1,000	ל - 1,000	גילאי +65	ל 1,000	תלות	אוכלוסיה	
13-18 שיעור	הכנסה 87	עצמיות	נפש	נפש		נפש ביישוב	1986	1988	
עבריינים 1988	1987	86/87	1988	1981	1986	85/87			
46.4	8.98	156.0	91.9	71.7	4.8	8.6	1.114	13,383	אופקים
71.5	5.52	231.0	105.2	71.6	4.5	14.8	1.113	13,072	בית שאן
22.6	5.59	295.0	108.7	76.3	4.7	12.8	1.046	14,197	בית שמש
49.0	8.78	293.0	137.8	82.7	7.4	15.6	1.039	14,964	מגדל העמק
62.7	3.20	340.0	127.4	50.8	8.1	14.3	0.846	14,650	טירת הכרמל
25.3	2.94	362.0	172.3	33.5	10.5	5.5	1.030	16,192	כרדס רצה
32.9	6.52	272.0	116.7	60.7	4.8	5.5	1.088	14,210	קרית מלאכי
49.5	8.29	244.0	139.8	98.8	4.8	13.4	0.985	15,396	קרית שמונה

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד הפנים.

נתונים השוואתיים של משפחות בטיפול וכת-אדם
בלשכות לשירותים חברתיים

שיעור עוסי"ם ל- 1,000 תושבים		עובדים בלשכות לשירותים חברתיים				מטופלים				מס' תושבים 11.89	הישוב
		סה"כ		מזה עוסי"ם		נפשות		משפחות			
1989	1988	1989	1988	1989	1988	1989	1988	1989	1988		
0.52	0.54	7	7	15	15	491	302	103	63	13,400	אופקים
0.76	0.62	10	8	23	21	2,442	1,788	574	405	13,100	בית שאן
0.56	0.50	8	7	21	19	3,934	3,490	1,041	962	14,200	בית-שמש
1.16	0.93	17	14	29	25	2,879	2,740	789	722	14,700	טירת הכרמל
0.87	0.82	13	12	25	25	2,442	2,495	767	784	14,600	מגדל העמק
0.19	0.37	3	6	15	17	2,089	2,120	513	520	16,200	פרדס חנה
0.70	0.73	10	10	19	17	1,780	791	423	227	14,200	קרית מלאכי
1.04	0.88	16	14	25	24	1,501	1,505	318	319	15,500	קרית שמונה

המקור: "הרשויות המקומיות בישראל 1988-1987, נתונים פיזיים" סדרת פרסומים מיוחדים מס' 872,
הלשכה לסטטיסטיקה, משרד הפנים ירושלים, תש"ן, מרץ 1990.

מערכת החינוך

בתחילת 1988 היו בבית-שמש כ-14,000 נפש. מספר הילדים בגיל חינוך טרום חובה, גני הילדים, חינוך יסודי וחינוך על-יסודי, היינו הצעירים בגילים 3 עד 18 שנה, הגיע לכ-4,600 נפש (כ-33% מהאוכלוסייה). בכל שנה מהשנים 1983-1989 נולדו בממוצע 450 ילדים, היינו ריבוי טבעי של יותר מ-3% בשנה, כאשר הילדים משתלבים במערכת החינוך המקומית תוך 3-4 שנים.

גני ילדים

מספר הילדים בגילים 3-5 המבקרים ב-42 גני-ילדים של הרשות המקומית, היה בשנת תש"ן 1,283 שהם כ-9% מסה"כ אוכלוסיית היישוב. פרט ל-4 כיתות גן טיפוליות, רוב כיתות הגן מאכלסות 35-36 ילדים. מסתמנת מגמה ברורה של עלייה במספר הילדים הצעירים בגבעת שרת לעומת השכונות בבית-שמש הותיקה. בעוד שסה"כ התושבים בגבעת שרת מהווים כ-37% מכלל תושבי בית-שמש, הרי שיעור הילדים בכיתות הגן שבגבעה מגיע ל-50%-52%. לאור ההתפתחות האורבנית הגדולה ותכניות הבנייה המקיפות המתבצעות כבר היום בגבעת שרת ומאחר ושיעור הזוגות הצעירים בגבעת שרת גבוה יחסית, יש לצפות לגידול משמעותי באוכלוסיית הילדים, ובהתאם לכך יש להערך לקליטתם במסגרות החינוך בגיל הרך ובבתי-הספר, בעתיד הקרוב.

בתי-הספר היסודיים

התפלגות תלמידי בתי-הספר היסודיים

מספר התלמידים בבתי-הספר היסודיים (כיתות א'-ו') היה 1,885 בשנת תשמ"ו והגיע ל-2,259 בשנת תש"ן. בשנים האחרונות אנו עדי לגידול הדרגתי-מתון במספר התלמידים בשעור של כ-5.6% לשנה. בשנים תשמ"ו-תש"ן היה גידול כולל של כ-20%. הגידול חל בעיקר בשני בתי-הספר בגבעת שרת. בששת בתי-הספר באזור הישן היה לרוב צמצום משמעותי במספר התלמידים, הן בבתי-הספר הממלכתיים והן בממלכתיים-דתיים.

התפלגות התלמידים בבתי-הספר היסודיים
בשנים תשמ"ו-תש"ן

שם בית הספר	תשמ"ו		תשמ"ז		תשמ"ח		תשמ"ט		תש"ן	
	מס' כתות	מס' תלמידים	מס' כתות	מס' תלמידים	מס' כתות	מס' תלמידים	מס' כתות	מס' תלמידים	מס' כתות	מס' תלמידים
לוי אשכול	18	421	18	378	19	392	18	425	17	400
עדיהו	12	306	12	307	11	281	10	250	7	215
זיבוטינסקי	15	402	16	487	16	493	17	494	18	510
אליקים	11	333	10	301	13	321	10	248	11	274
שדה יהושע	5	114	6	127	9	142	7	125	6	101
לוי	6	125	8	173	10	241	12	362	13	413
בית-יעקב	10	139	9	142	10	155	10	153	7	180
ת"ת אור-החיים	4	45	7	55	4	66	5	94	8	166
סה"כ	81	1,885	86	1,970	91	2,091	89	2,151	87	2,259

(*) הנתונים אודות ת"ת "אור החיים" עד תשמ"ט אינם מדויקים ונמסרו עפ"י הערכה בלבד

בתי-הספר בגבעת שרת

בגבעת שרת ישנם שני בתי-ספר: האחד ממלכתי, בית-ספר "זיבוטינסקי" שהוקם עם יסוד השכונה לפני קרוב ל-15 שנים והשני ממלכתי-דתי, בית-ספר "לוי", שהוקם בשנים האחרונות ומחזור המסיימים הראשון שלו היה בשנת תשמ"ז.

קיימת מגמה ברורה של גידול במספר התלמידים בבתי-הספר בגבעת שרת על חשבון הצטמצמות מספר התלמידים באזור הישן של בית-שמש. הדבר בולט יותר בזרם הממלכתי-דתי. בעוד ששיעור התלמידים בשנת תשמ"ו באזור הישן היה כ-69% מסה"כ התלמידים בבית-שמש (חינוך ממלכתי וחינוך ממ"ד ביחד), הרי, שבשנת תש"ן הוא ירד ל-60%.

מאפייני אוכלוסיית התלמידים

התלמידים בבתי-הספר בבית-שמש הותיקה באים בשיעור גבוה יחסית, ממשפחות ברמה סוציו-אקונומית נמוכה. חלק משמעותי מתלמידי בית-שמש הותיקה מאופיינים כבנים למשפחות במצוקה, בעלות הכנסה נמוכה, המתגוררות בחלקן בדירות קטנות. אפיון זה מסתמן גם על-פי הנתונים של מפקד האוכלוסין 1983, לפיו ממוצע הרמה הסוציו-אקונומית של תושבי גבעת שרת גבוה בהרבה מזה של תושבי בית-שמש הותיקה.

יחד עם זאת, יש לזכור שחלק גדול מתושבי גבעת שרת הינם תושבי בית-שמש הותיקה לשעבר, וזה מצביע על העובדה ששיעור גבוה יותר מהתושבים ה"חזקים" ומשפחות צעירות יחסית, הצליחו לשפר את תנאי החיים, בעוד שחלק גדול יחסית שלה משפחות ה"חלשות" נשארו בבית-שמש הותיקה. שיעור משמעותי, אם כי קטן יחסית, של משפחות ברמה סוציו-אקונומית גבוהה נשאר בבית-שמש הותיקה תוך כדי שיפור תנאי החיים על-ידי הרחבת דיור או בנייה חדשה.

מאפייני אוכלוסיית התלמידים מחייבים לכן התייחסות מיוחדת לבתי-הספר בבית-שמש הותיקה, בנושאים כגון חיזוק האינטגרציה, סיוע לקבוצות תלמידים תת-משיגות והתמקדות בשיטות הוראה מתאימות.

המצב הפיזי של בתי-הספר היסודיים

מהתשובות שנתקבלו מהמנהלים מסתבר שכל בתי-הספר ביישוב זקוקים, במידה כזו או אחרת, לשיפוצים, הרחבות, התקנת מתקני חצר וכו'. באופן כללי ניתן, לדעתנו, לתאר את המצב הפיזי של מבני בתי-הספר ומיתקניהם כחמור ודורש התייחסות מיוחדת ודחופה. ברוב בתי-הספר מספר כיתות הלימוד הוא לפי התקן. ברוב בתי-הספר ביישוב קיימות אמנם סיפריות, אך הן דלות ולא עונות על צרכי התלמידים. כמו כן זקוקים אולמי הספורט ומגרשי הספורט לשיפוצים ולתוספת מיתקנים בחצר. יש צורך בפיתוח חזות בית-הספר וציודו כנדרש.

סגל ההוראה

בשבעה מתוך שמונה בתי-הספר היסודיים (לא נתקבלו פרטים מבית-ספר "אור-החיים") מועסקים בשנת תשמ"ט כ-150 מורים במשרות מלאות וחלקיות (139 משרות). 57% מהמורים מתגוררים בבית-שמש, 11% ביישובים בסביבה ו-32% באים מירושלים.

השירות הפסיכולוגי הייעוצי (שפ"י)

על-פי דווח המנהלים ואנשי חינוך במקום, קיים מחסור חמור בפסיכולוגים או התערבות מקצועית פסיכולוגית בכל מערכות החינוך ביישוב. מהנתונים שנאספו עולה, כי סה"כ מספר ימי העבודה של פסיכולוגים בבתי-הספר היסודיים הגיע לכ-4.5 עד 5.5 ימים וזה כולל איבחון, מיון וטיפול בחינוך המיוחד בבית-הספר "אשכול" ו"אליקים". מנהלי בתי-הספר הדגישו כי המחסור החמור בפסיכולוגים מונע מלתת מענים מקצועיים אלמנטריים בכל הנוגע לקשיי למידה, בעיות התנהגות, מופרעות וסטיות של תלמידים למיניהם.

בתי-הספר העל-יסודיים

התפלגות תלמידי בתי-הספר העל-יסודיים

בבית-שמש שני בתי-ספר על-יסודיים הפועלים במתכונת של בתי-ספר מקיפים. האחד בית-ספר "שייבר" מהזרם הממלכתי, המופעל על-ידי רשת "עמל" והשני בית-ספר "פירסט" מהזרם הממלכתי-דתי, המופעל על-ידי רשת "אמי"ת".

מספר התלמידים בשנת תש"ן בבתי-הספר העל-יסודיים הגיע ל-1,180 והסתמנה תוספת קטנה במספר התלמידים בשנתיים האחרונות. הדברים אמורים הן לגבי התלמידים בחטיבת הביניים והן לגבי תלמידי החטיבה העליונה. יש לזכור שבבתי-הספר העל-יסודיים לומדים גם מספר תלמידים מיישובי הסביבה - בשנת תשמ"ט הגיע מספרם ל-65 תלמידים (היוו כ-6%).

על-פי הדווח של מחלקת החינוך במועצה המקומית למדו בתשמ"ח כ-250 תלמידים (24%) בגיל חינוך על-יסודי במוסדות חינוך שמחוץ לבית-שמש: בישיבות תיכוניות, בתי-ספר תיכוניים מטעם האגודה לקידום החינוך ובמסגרות אקסטרניות.

לוח מס' 9:

התפלגות התלמידים בבתי-הספר העל-יסודיים לפי חטיבות, זרם חינוכי וכיתות, בשנים תשמ"ו-תש"ן

בית-הספר והזרם	חטיבה	תשמ"ו		תשמ"ז		תשמ"ח		תשמ"ט		תש"ן	
		מספר תלמידים	כתות מגמות	מספר תלמידים	כתות מגמות	מספר תלמידים	כתות מגמות	מספר תלמידים	כתות מגמות	מספר תלמידים	כתות מגמות
ת. ביניים	15	433	13	432	14	444	16	454	16	467	16
ת. עליונה	17	281	18	260	21	258	18	296	11	339	11
"שייבר"	32	714	31	692	35	702	34	750	27	806	27
(ממלכתי) ב-מסה"כ תלמידי על-יסודי		66.0		65.0		66.0		67.0		68.0	
ת. ביניים	10	198	10	194	8	182	8	197	9	209	9
ת. עליונה	9	174	9	172	9	173	8	172	9	165	9
"פירסט"	19	372	19	366	17	355	16	369	18	374	18
(ממ"ד) ב-מסה"כ תלמידי על-יסודי		34.0		35.0		34.0		33.0		32.0	
סה"כ	51	1,086	50	1,056	52	1,057	50	1,119	45	1,180	45

עזיבה או נשירת תלמידים בבתי-הספר העל-יסודיים

במהלך חמשת השנים ישנן תנודות משמעותיות ביותר במעבר מכיתה לכיתה. כלומר, במקרים מסויימים כ-25% ובמקרה יוצא דופן 43% אינם עוברים לכיתה גבוהה יותר באותו בית-ספר. לא ברור מה קורה לתלמידים הללו לגבי המשך לימודיהם ביישוב או מחוצה לו. בשנתיים האחרונות מסתמן גידול הדרגתי די משמעותי במספר התלמידים העוברים מכיתה לכיתה. בעוד שבתשמ"ז 31% מתלמידי י"א לא עברו לי"ב הרי בתש"ן רק כ-1.5% לא עברו מי"א לי"ב. יחד עם זאת, קיים עדיין הפרש ניכר במעבר בין כיתה י' לי"א (12.5% בתש"ן).

לוח מס' 10:

התפלגות תלמידי בתי-הספר העל-יסודיים בבית-שמש
שעזבו או נשרו משנת תשמ"ו עד תש"ן

שיעור תלמידים שעזבו או נשרו - באחוזים						0.8	6.9	6.2	18.6	39.8		
ז'	ח'	ט'	י'	יא'	י"ב							
תש"ן						227	252	202	196	175	133	31.8
						ז'	ח'	ט'	י'	יא'	י"ב	
תשמ"ט						254	195	202	200	135	133	18.7
						ז'	ח'	ט'	י'	יא'	י"ב	
תשמ"ח						217	221	198	162	139	130	31.3
						ז'	ח'	ט'	י'	יא'	י"ב	
תשמ"ז						209	214	203	163	153	116	
						ז'	ח'	ט'	י'	יא'	י"ב	
תשמ"ו						215	122	195	160	169	126	
						ז'	ח'	ט'	י'	יא'	י"ב	

המצב הפיזי של מבני בתי-הספר העל-יסודיים

על-פי התשובות שנתקבלו ממנהלי בתי-הספר העל-יסודיים נראה כי בדומה לבתי-הספר היסודיים, מצב המבנים והמיתקנים של בתי-הספר העל-יסודיים חמור למדי. הקושי העיקרי הוא בבית-ספר "שייבר" בו חסרות כיתות לימוד, מעבדות וחדרי ספח, חדרי אמנות וחדר להכנת שיעורים. כמו כן, יש צורך בתוספת מגרש ספורט ב"פירסט", שיפוץ מיתקני הספורט ב"שייבר" והשלמת ציוד וריהוט בשני בתי-הספר.

סגל ההוראה

בשני בתי-הספר העל-יסודיים מלמדים בכל שנה בין 100 ל-115 מורים בכ-50 כיתות ומגמות הלימוד השונות. שיעור המורים הגרים מחוץ לבית-שמש בשנת תשמ"ט היה גבוה, 45% מכלל המורים, לפי החלוקה הבאה:

מסיימי י"ב כיתות ותעודת בגרות

המנהלים דווחו על תלמידים שלמדו בכיתות י"ב בשנים תשמ"ו-תש"ן אבל לא התקבלו נתונים מסודרים על תלמידים המסיימים י"ב כיתות ומתוכם תלמידים המקבלים תעודת בגרות, עיונית או מקצועית, או אלה שלא עומדים בבחינות באופן מלא.

מדווח אחד שבחלקו ניתן בעל-פה, לתשמ"ח בלבד, מתקבלת התמונה הבאה (לוח מס' 12):

לוח מס' 12:

התפלגות תלמידי בתי-הספר העל-יסודיים, מסיימי י"ב
כיתות, על-פי מצב הבגרות בתשמ"ח

בי"ס "פירסט"	בי"ס "שייבר"	
במספרים %-ב	במספרים %-ב	
11 22.0 כולל עיוני ומסמ"ת	16 20.0	סיימו בגרות מלאה (עיונית)
אין פירוט	6 7.0	(מהם סיימו בגרות מלאה - מקצועית - מסמ"ת
אין פירוט	8 10.0	סיימו וחסרה בחינת בגרות אחת - עיוני
7 14.0	8 10.0	חסרות 2 בחינות ויותר (עיונית)
31 63.0 (אין פירוט)	16 20.0	מסמ"ת חלקית
	34 40.0	מסמ"ר חלקית
49 100.0	90 100.0	סה"כ תלמידי י"ב בתשמ"ח

תיאור זה איננו משקף במלואו את היקף מקבלי תעודות בגרות ומסיימי י"ב שנות לימוד, וגם איננו נותן תמונה ברורה לאורך זמן. יחד עם זאת, נראה לנו כי שיעור מסיימי בגרות ו/או י"ב כיתות הוא נמוך בהרבה בהשוואה לממוצעים הארציים. בגלל חשיבותו הרבה של הנושא לעתיד בית-שמש, יש הכרח לבדוק אותו ביסודיות ובדחיפות, על-מנת להגיע להצעות אופרטיביות לשינוי המצב.

קליטת עלייה

בשלושת השנים האחרונות, מסוף שנת 1989 ועד סוף 1992, נקלטו בעיר בית-שמש 1,959 עולים חדשים. אוכלוסיית היישוב גדלה בתקופה זו ב-27%, מ-14,676 נפש ל-18,635 נפש. בית-שמש עברה בתקופה זו שינויים משמעותיים המאפיינים יישובי פיתוח קטנים עד בינוניים, אשר היו שותפים לתהליך ובעצם היו את חוד החנית של תהליכי הגידול המואץ בישראל. באשר לעתיד - בית-שמש מתוכננת להפוך ליישוב המונה לפחות 40,000 נפש בשנים הקרובות, וליישוב של כ-120,000 נפש לטווח הרחוק.

עיקר השינויים חלו בתחומים של גידול דרמטי באוכלוסייה, כניסת אוכלוסייה של עולים חדשים מחבר העמים, בעלת מאפיינים דמוגרפיים, חברתיים, השכלתיים ותרבותיים שונים מאלו של האוכלוסייה הוותיקה, ובדרך-כלל אוכלוסייה חזקה יותר. כל התהליך לווח וקודם באמצעות בנייה נרחבת ומאסיבית של בנייני מגורים. בבית-שמש בוצעה או מבוצעת בנייה בהיקף של 2,222 יחידות דיור חדשות, שנבנו בעיקר בשכונת גבעת שרת.

אומנם מספרם הנומינלי של העולים שהגיעו לבית-שמש אינו גדול, בהשוואה למספרי העולים שנקלטו בערים הגדולות. עם זאת, כאשר מדבור ביישוב קטן, אשר בשנים האחרונות שקדמו לגל העלייה היה במצב של עמידה במקום או גידול איטי והדרגתי במספר תושביו, הגידול הפתאומי והדרסטי באוכלוסייתו מהווה נקודת שינוי ומפנה בחיי היישוב - הן מבחינת האפשרויות החדשות הנפתחות בפניו, והן בשל האתגרים והמשימות החדשות שעומים עליו להתמודד

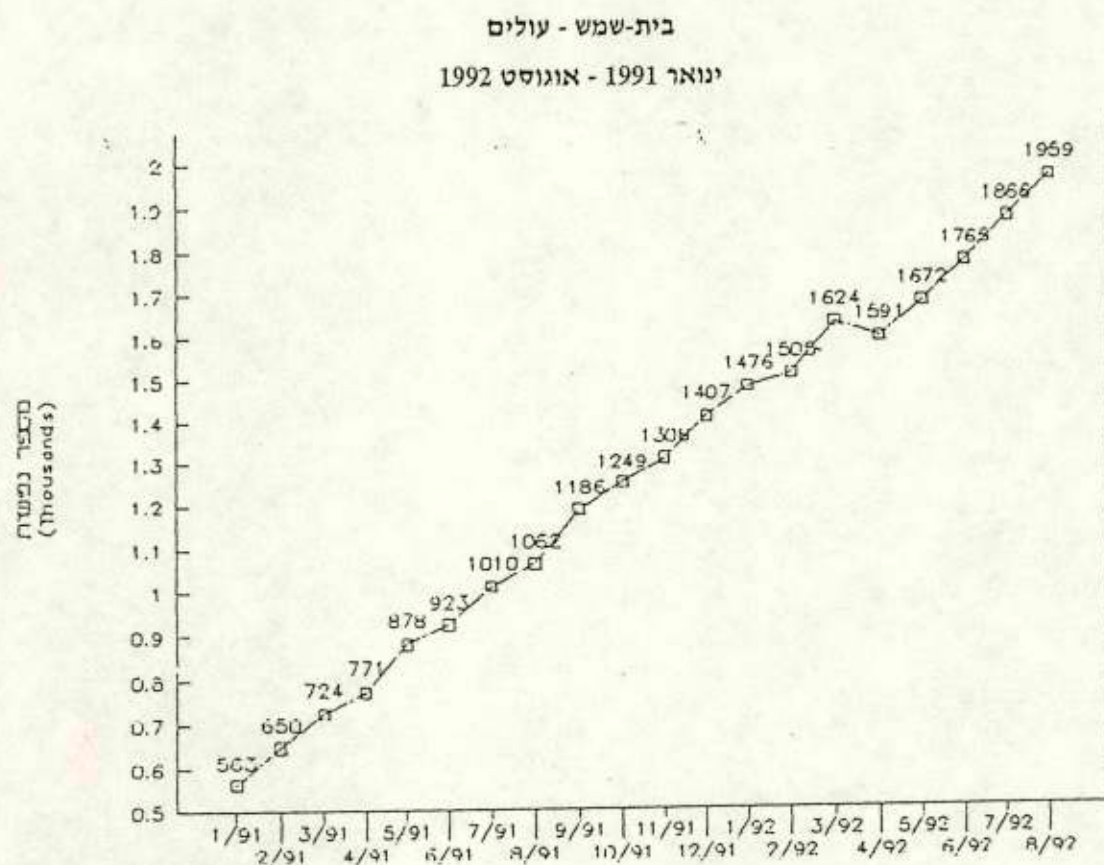
מאפיינים דמוגרפיים של העולים

מסוף שנת 1989 ועד לחודש ספטמבר 1992 נוספו לבית-שמש 1,959 עולים ב-574 משפחות. שיעור העולים מתוך האוכלוסייה הכללית ביישוב עומד היום על 10.5%, שיעור גבוה משיעור העולים הממוצע באוכלוסייה היהודית בישראל. בשלושת השנים עזבו 287 מבין העולים את בית-שמש - שיעור הגירה של כ-15%. ואם מסתכלים על חצי הכוס המלאה, כ-85% מהעולים שהגיעו לבית-שמש, נשארו בה.

כניסת העולים ליישוב היתה רציפה לכל אורך התקופה, אך לא התבצעה בקצב אחיד. קצב ההגעה ליישוב השתנה מ-29 עולים (בפברואר 1992) ועד 124 עולים (בספטמבר 1991), אולם אין תקופה מוגדרת בה היה גידול במספר העולים שנכנסו ליישוב, והחלוקה לפי השנים היא כדלקמן: 16 עולים בשנת 1989, 547 עולים בשנת 1990, 860 עולים בשנת 1991 ו-552 עולים מינואר עד אוגוסט 1992.

חשוב לציין, כי קצב כניסת העולים ליישוב לא הואט בשנת 1992, והירידה במספר העולים המגיעים מחבר העמים לישראל לא מתבטאת בקצב כניסתם לבית-שמש. עובדה זו מצביעה כנראה על התופעה כי העולים המגיעים לבית-שמש לא מגיעים משדה התעופה, אלא לאחר תקופת מגורים במקום אחר בישראל. השערה זו מתחזקת על סמך העובדה שעולים רבים רכשו דירה בבית-שמש, ומתעתדים לעבור בשנה הקרובה ליישוב ולהיכנס לדירתם החדשה.

בגרף מס' 1, ניתן לראות בבירור את תהליך וקצב כניסת העולים ליישוב בית-שמש. המגמה הרצופה היא של עלייה במספר העולים ביישוב, להוציא חודש אחד בו היתה ירידה במאזן העולים ביישוב (עזבו יותר מאשר נכנסו):

המאפיינים הדמוגרפיים של העולים בבית-שמש מקבילים לאלה של כלל העולים מחבר העמים בישראל. המאפיין הבולט ביותר העולה מתוך הנתונים הוא השוני בהתפלגות הגילאים בין העולים לוותיקים: אוכלוסיית העולים היא מבוגרת יחסית לאוכלוסיית היישוב - שיעור נמוך יחסית של ילדים בגיל הרך, בגילאי בית-ספר יסודי ותיכון, ושיעור גבוה החל מקבוצת הגיל 31-40 ואילך, כאשר הפער הגדול ביותר הוא במספר הקשישים - 16.6% עולים מעל לגיל 60, מול 5.6% קשישים באוכלוסייה הכללית.

ההבדלים בהתפלגות הגילאים בין אוכלוסיית העולים לבין הוותיקים מוצגת בגרף מספר 2:

בית שמש - התפלגות גילאים

עולים מול וותיקים

שנה	סוג דירה	עולים	וותיקים חסרי דיור	וותיקים בעלי דירה	סה"כ	סה"כ כללי
1990	עמידר	1	4	22	27	436
	חדשה	55	104	69	228	
	יד שניה	49	99	33	181	
1991	עמידר	6	4	29	39	889
	חדשה	166	200	227	593	
	יד שניה	172	61	23	256	
1992	עמידר	1	3	4	8	702
	חדשה	84	233	183	500	
	יד שניה	121	66	7	194	
סה"כ	עמידר	8	11	55	75	2027
	חדשה	305	537	479	1321	
	יד שניה	342	226	63	631	
סה"כ כללי		655	774	598		

תעסוקת העולים

על-פי נתוני האבטלה הכלליים מתוך דו"ח שירות התעסוקה מחודש ספטמבר 1992, מצב האבטלה בבית-שמש אינו מהגרועים בארץ, אולם עדיין בית-שמש ממוקמת מעל לממוצע האבטלה הארצי: שיעור המובטלים הממוצע בישראל עומד על 5.5% מכח העבודה האזרחי (101,585 נפש). שיעור המובטלים מכח העבודה בבית-שמש עומד על 6.4% (681 נפש). לצורך השוואה עם ערי פיתוח אחרות, נזכיר את אור עקיבא - 19% מובטלים, שדרות - 16% מובטלים, כרמיאל, נתיבות, אופקים וירוחם - למעלה מ-12% מובטלים. אחוז המובטלים הממוצע בקרב ערי הפיתוח הוא 8%.

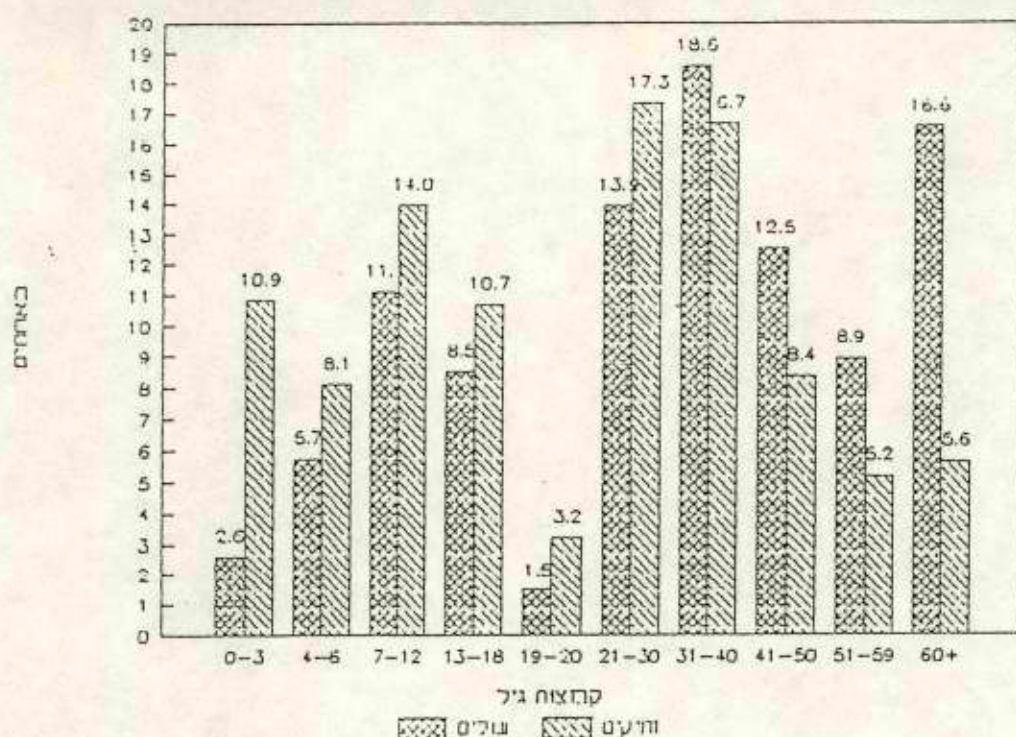
יש לציין, כי שירות התעסוקה בבית-שמש משרת לא רק את תושבי העיר בית-שמש, אלא גם ישובים רבים בסביבתה. הנתונים על שיעורי האבטלה מתייחסים גם לתושבי ישובים אלה. כמו כן, חשוב להדגיש כי מבנה התעסוקה בעיר בית-שמש הוא של 'עיר פתוחה' - כמחצית מתושביה עובדי מחוץ ליישוב, ואילו מחצית מהעובדים בבית-שמש 'מיובאים', מגיעים מיישובים אחרים.

במקביל לעלייה במספר ושיעור המובטלים הכללי בישראל מאז שנת 1988 ועד היום, ישנה מגמה של עלייה בשיעור המובטלים גם בבית-שמש: בדצמבר 1991 היו 4.6% מובטלים מסך כח העבודה האזרחי, לעומת 6.4% באוגוסט 1992.

מספר דורשי העבודה גם הוא נמצא בעלייה: מ-707 בחודש דצמבר 1991, ל-922 בחודש ספטמבר 1992. בבדיקת מקומם של העולים בקרב אוכלוסיית המובטלים, ניתן לראות כי לאורך שנת 1991, ישנה עלייה רצופה במספר העולים שפנו לשירות התעסוקה, וקיבלו סיוע (דמי אבטלה או הבטחת הכנסה). בינואר 1991 50 עולים קיבלו סיוע, ואילו בחודש ספטמבר 1991 - 99 עולים. עם זאת, אין שינוי באחוז המובטלים מבין

בית שמש - התפלגות גילאים

עולים מול וותיקים

תעסוקת העולים

על-פי נתוני האבטלה הכלליים מתוך דו"ח שירות התעסוקה מחודש ספטמבר 1992, מצב האבטלה בבית-שמש אינו מהגרועים בארץ, אולם עדיין בית-שמש ממוקמת מעל לממוצע האבטלה הארצי: שיעור המובטלים הממוצע בישראל עומד על 5.5% מכח העבודה האזרחי (101,585 נפש). שיעור המובטלים מכח העבודה בבית-שמש עומד על 6.4% (681 נפש). לצורך השוואה עם ערי פיתוח אחרות, נזכיר את אור עקיבא - 19% מובטלים, שדרות - 16% מובטלים, כרמיאל, נתיבות, אופקים וירוחם - למעלה מ-12% מובטלים. אחוז המובטלים הממוצע בקרב ערי הפיתוח הוא 8%.

יש לציין, כי שירות התעסוקה בבית-שמש משרת לא רק את תושבי העיר בית-שמש, אלא גם ישובים רבים בסביבתה. הנתונים על שיעורי האבטלה מתייחסים גם לתושבי ישובים אלה. כמו כן, חשוב להדגיש כי מבנה התעסוקה בעיר בית-שמש הוא של 'עיר פתוחה' - כמחצית מתושביה עובדי מחוץ ליישוב, ואילו מחצית מהעובדים בבית-שמש 'מיובאים', מגיעים מישובים אחרים.

במקביל לעלייה במספר ושיעור המובטלים הכללי בישראל מאז שנת 1988 ועד היום, ישנה מגמה של עלייה בשיעור המובטלים גם בבית-שמש: בדצמבר 1991 היו 4.6% מובטלים מסך כח העבודה האזרחי, לעומת 6.4% באוגוסט 1992.

מספר דורשי העבודה גם הוא נמצא בעלייה: מ-707 בחודש דצמבר 1991, ל-922 בחודש ספטמבר 1992. בבדיקת מקומם של העולים בקרב אוכלוסיית המובטלים, ניתן לראות כי לאורך שנת 1991, ישנה עלייה רצופה במספר העולים שפנו לשירות התעסוקה, וקיבלו סיוע (דמי אבטלה או הבטחת הכנסה). בינואר 1991 50 עולים קיבלו סיוע, ואילו בחודש ספטמבר 1991 - 99 עולים. עם זאת, אין שינוי באחוז המובטלים מבין

העולים הנמצאים בגיל העבודה, הוא עומד על כ-15%. חשוב לציין, כי חלק נכבד מעולים אלו הינם עולים בגילאי טרום פנסיה (מעל לגיל 50), נכים ועם מגוון של בעיות, המקשות על מציאת עבודה עבורם. הענפים בהם יש הצעות תעסוקה באזור: ענף המתכת (אמנור, אלקיים) מיכשור רפואי וכימיקלים (אבקו), מזון (כרמית, עוף ירושלים), רהיטים (צרעה), טקסטיל וכן עבודות זמניות של גיזום, ייעור, חפירות ארכיאולוגיות וניקיון.

לעולים שהגיעו לבית-שמש יש פוטנציאל תעסוקתי גבוה, רבים מהם בעלי מקצועות ברמה גבוהה: אקדמאים, מהנדסים, רופאים, מורים, מוזיקאים, ובעלי מקצועות טכניים וחופשיים. נקודה זו מודגשת יותר אם משווים את נתוני העולים לנתוני כלל האוכלוסייה: מתוך העולים בכח העבודה, 33% מהם בעלי מקצועות אקדמאים, חופשיים, רופאים, רוקחים, מהנדסים, זאת לעומת 2% בלבד באוכלוסייה הוותיקה.

רכז תעסוקה לעולים

הרכז מאתר מקומות תעסוקה באזור בית-שמש ומנסה ליישם עולים מתאימים לעבודות המוצעות. העבודה נעשית באמצעות מעקב אחר מודעות דרושים בעיתונות, ובאמצעות פניה ישירה לבעלי מפעלים ומעסיקים פוטנציאליים ביישוב וסביבתו.

בנוסף, הרכז מדריך את העולים לגבי זכויותיהם כעובדים - לדוגמה, הזכות לקבלת פיצויים בגין תאונות עבודה, טיפול במקרים של ניצול העולים (עיכוב משכורות, שכר לא הוגן). לטענתו, העולים חוששים להתמודד עם המימסד ועם המעסיקים, מחשש שאם יעמדו על זכויותיהם, הדבר יפגע בהם.

הרכז מטפל גם בהכוונת העולים למסלולי הכשרה מקצועית המוצעים על-ידי משרד העבודה. כל מהנדס מופנה לקורס של 'עדכון טכנולוגי', שבסיומו יכול להרשם בפנקס המהנדסים והאדריכלים בישראל. בנוסף, ישנם קורסים מקצועיים המועברים במרכז להכשרה מקצועית בבית-שמש לעולים ולוותיקים, כמו הנהלת חשבונות, מיחשוב וכו'.

תודות לעבודתו של רכז התעסוקה, עולים רבים בבית-שמש מצאו מקומות עבודה מתאימים ביישוב ובסביבתו. על-פי דו"ח מחודש דצמבר 1992, הרכז טיפל ב-557 עולים, 314 מהם היפנה למקומות עבודה. אלה שלא הופנו לעבודה מתחלקים: 150 נשים, 93 גברים, (69 מהגברים מעל לגיל 40).

רכז פיתוח כלכלי

היוזמה להעסקת רכז לפיתוח כלכלי משותפת לסוכנות היהודית, לעיריית בית-שמש ולפרויקט שיקום שכונות, ומאחוריה עומדת התפיסה כי הפתרון האמיתי לבעיות התעסוקה של בית-שמש הוא בפיתוח כלכלי שיגרום ליצירת מקומות עבודה נוספים באזור. הרכז הקים עבור העולים 'מועדון עסקים' המעודד ותומך בייעוץ ובמתן מידע לעולים ביישוב בעלי רעיונות ליוזמות עסקיות.

במועדון חברים כבר כ-40 עולים בעלי תכניות ורעיונות לעסקים פרטיים. בחודשים האחרונים ישנם ניצנים ראשונים לפעילות כלכלית של חברי המועדון כמו מרפאה לרפואה משלימה, אטליז, חנות צילום וכו'.

בעיות וקשיים - תעסוקת עולים

הבעיה המרכזית היא מציאת תעסוקה לאוכלוסיית העולים המבוגרים, כאשר הבעיה מתחילה בגיל 45, ומחריפה ככול שהגיל עולה. כמו כן, אין מספיק הצעות עבודה לנשים, המהוות כשני שלישי מכלל המובטלים.

בתחילת גל העלייה היה ביקוש רב לעובדים עולים. כיום ישנה אכזבה מסויימת מאיכות עבודתם, גם בשל מוסר העבודה הירוד בארץ המוצא, ומשום שחלקם מאמץ 'נורות עבודה' ישראליות. כמו כן, בשל כישוריהם המקצועיים הספציפיים מדי, שאינם מתאימים למגוון הדרישות בארץ. כיום אין ביקוש רב לעבודת עולים. מעבר לשאלה האם דעה זו של מעסיקים נכונה או לאו, יש לראות בירידה בתדמית העולה כעובד טוב - נושא חשוב הדורש מחשבה וטיפול.

להלן טבלה של פרופיל תעסוקתי של העולים, מתוך ממצאי הסקר:

המקצוע	עולים			כלל התושבים
	מספר עולים	אחוז מכח העבודה	אחוז מכלל העולים	
מקצועות אקדמאים, חופשיים	62	5.2		{
רופאים, רוקחים	66	5.5		{
מהנדסים	269	22.4		2.0
מקצועות חופשיים, טכניים	172	14.3		11.5
מנהלים, פקידים	49	4.1		22.7
עובדים בתעשיה	128	10.7		5.2
עובדי שירותים	139	11.6		18.5
מורים	106	8.8		
עובדים בחקלאות	21	1.7		1.8
עובדי מכירות	21	1.7		4.0
עובדי תעשיה מקצועיים	69	5.7		18.1
לא ידוע	99	8.2		
סה"כ כח עבודה	1201	100.0	55.8	100.0
ילדים עד גיל 6	165		7.7	
תלמידים, סטודנטים	473		22.0	
גימלאים: נשים +60, גברים 65	312		14.5	
סה"כ כללי	2151		100.0	

(הערה: ישנם 51 אמנים בקרב העולים, מתוכם 31 מוזיקאים).

שלושה גורמים עיקריים מטפלים בנושא תעסוקת העולים החדשים בבית-שמש: לשכת התעסוקה המקומית, רכז תעסוקה לעולים והרכז לפיתוח כלכלי, ולחלן נפרט לגבי שלושתם:

שרות התעסוקה:

השירות פועל בבית-שמש עבור העולים במתכונתו הרגילה דהיינו, רישום הזמנות עבודה, הפנית העולים המתאימים למקומות עבודה פוטנציאליים, רישום וטיפול בנושאי דמי אבטלה ודמי קיום וחיפוש אחר מקומות תעסוקה באמצעות קשר ישיר עם מעסיקים באזור. כמו כן, השירות מטפל במקרים בהם יש חשש לניצול עובדים או במצב של תנאי עבודה לא סבירים.

החינוך הפורמלי בקרב העולים

הגיל הרך

ישנם 112 ילדי עולים בגילאי 6-3 בבית-שמש, 66 מהם היו בשנת הלימודים תשנ"ב במסגרות של גני ילדים: 30 בגנים ממלכתיים ו-36 בגנים ממלכתיים-דתיים. בגילאי 0-3 ישנם 51 ילדי עולים. מאחר ושיעור הילדים בגיל הרך בקרב העולים נמוך יחסית, לא נוצר עומס על מערכת גני הילדים ביישוב בעקבות קליטת העולים. יש לציין, כי אחוז גבוה מהילדים אינם נמצאים במסגרות חנוכיות.

בעיות וקשיים - חינוך יסודי

התחושה העיקרית של מנהלת בית-הספר היא שמשמית קליטת ילדי העולים הוטלה על כתפי בית-הספר בלבד, ללא סיוע או תמיכה כספית של משרד החינוך, של העירייה או כל גורם אחר. אפילו לצרכים בסיסיים וצנועים, כמו ציוד לימודים לילדי העולים (קלמר, כלי כתיבה, מחברות), תקציב לכריכים ושתייה למועדונית - לא נמצא מממן.

חסר איש קשר דובר רוסית שיקשר בין בית-הספר לבין הילדים וההורים. התקשורת בעייתית מאוד וכרוכה באילתורים ובמאמץ מצד בית-הספר.

ישנה תופעה של אלימות פיזית בקרב ילדי העולים - בינם לבין עצמם, ובינם לבין ילדי הוותיקים. האלימות מתבטאת באלימות מילולית, זריקת אבנים, מכות וכו'. לדעת מנהלת בית-הספר, אלימות זו הינה ביטוי לקשיים ותיסכולים שמקורם מהבית, קשיי הקליטה וההסתגלות של כלל המשפחה.

משפחות רבות של עולים מתקשות מאוד לשלם את אגרת החינוך, או הוצאות מיוחדות כמו ספרי לימוד וטיול שנתי.

חינוך על-יסודי

במסגרת החינוך העל-יסודי בבית-שמש, למדו בשנת תשנ"ב 63 ילדי עולים: 16 בבית-הספר פירסט, ו-47 בבית-הספר שייבר. חשוב לציין, כי בעת הבדיקה היו כ-130 ילדי עולים בגילאי על-יסודי בבית-שמש. מכאן שפחות ממחצית הילדים נמצאים במסגרת תיכונית ביישוב, והיתר לומדים במקומות אחרים, או שנשרו ממסגרת חינוכית כלשהי.

בעיות וקשיים - חינוך על-יסודי

מערכת החינוך לא נערכה ברמה יישובית לקליטת ילדי העולים, ולא הוכנה תכנית היערכות כוללת לנושא קליטת ילדי העולים. הנושא הוטל על כתפי בתי-הספר, והטיפול בכל בית-ספר בנושא היה מצומצם ביותר. יש בעיות קשות בין הילדים הוותיקים לבין ילדי עולים - קיימת תופעה של מכות ואלימות, בין היתר בגלל מסרים נגד העולים שהילדים שומעים בבית - העולים לוקחים את העבודה, העולים קונים מכוניות חדשות וכו'. ילדי בית-שמש אינם קולטי עלייה מובהקים. כתוצאה מכך, ילדי העולים נוטים להסגר בתוך עצמם, ולהתחבר בעיקר עם ילדי עולים אחרים.

בגילאים המבוגרים יותר, משבר העלייה מקבל אופי שונה, ומשתלב עם משבר ההתבגרות ה'רגיל'. מתחילות בעיות של שתייה, אלימות, פריקת עול והשתמטות מלימודים (גם כדי לצאת לעבודה), בעיקר בקרב הנערים מהרפובליקות האסיאתיות.

ילדים רבים מקרב העולים (בדרך-כלל התלמידים הטובים יותר) לומדים בבתי-ספר בירושלים, בעיקר במכללת אורט.

לחלק מהילדים אין ספרי לימוד ואין כלי כתיבה. מחציתם אינם יוצאים לטיול השנתי בגלל התשלום הכרוך בו.

חוסר הסדר וחוסר המשמעת השוררים בבית-הספר קשים ביותר לילדים, הרגילים למסגרות לימוד קשיחות ומסודרות בארץ מוצאם.

ההורים העולים אינם מעורבים מספיק במתרחש בבית-הספר, ואינם באים לפגישות הורים.

חינוך בלתי פורמלי

בבית-שמש ישנה חלוקה מוסדית בין הטיפול בחינוך הבלתי פורמלי לילדים ונוער, המתבצע על-ידי המחלקה לנוער וספורט של העירייה, לבין הטיפול בגיל הרך ובאוכלוסיית המבוגרים, המתבצע על-ידי המתנ"ס, אשר אחראי גם על המרכז להשכלת מבוגרים, שבמסגרתו מופעלים האולפנים לעולים בבית-שמש.

מספר ילדי העולים המשתתפים בפעילויות בשנת הלימודים תשנ"ג הוא כדלקמן:

חוגי ספורט של העירייה	- 36 ילדים.
חוג דרמה בבית הנוער	- 10 ילדים.
קונסרבטוריון	- 80 ילדים.
חוגי מתנ"ס	- 20 ילדים.

רווחה וקהילה

הלשכה לשירותי רווחה בבית-שמש פעילה ביותר בתחום הקהילתי חברתי בקרב העולים, בשיתוף עם גורמים שונים ביישוב שצוינו לעיל - המתנ"ס, היחידה לנוער וספורט, בתי-הספר, אירגוני מתנדבים (צדקה וחסד) וכו'. הפעילויות העיקריות שבוצעו:

- פתיחת 4 מועדוניות שכונתיות לילדי עולים בשכונות בהם היתה כניסה של עולים רבים - ברמת לחי, בגפן ובגבעת שרת (המועדונית בגבעת שרת מטפלת בילדי יוצאי הכפר אילינקה). המועדוניות פועלות בשעות אחה"צ ומספקות ארוחות, עזרה בשעורי בית וחוגי העשרה לילדי עולים וותיקים.
- במרכז יום לקשיש הוקמה קבוצה נפרדת לכ-40 עולים קשישים, המקבלים במסגרת זו פעולות תרבות ופנאי. כמו כן פועלים במקום כ-30 עולים חברי הארגון למלחמה בנאצים.
- בית שמש היתה חלוצה בארץ בעריכת 'קורס לפעילי ציבור' לקבוצה של פעילים עולים חדשים, באמצעות מכון יוספטל. הקורס הוכתר בהצלחה, וכיום ישנה קבוצה שנייה של עולים מבית-שמש המועמדת לעבור קורס זה.

מתוכנן, יחד עם מחלקת הנוער והספורט להכניס מדריך קידום נוער לילדי העולים הבעייתיים, וכן נוצר קשר עם הפורום הציוני לקיום סדנה של 15 שעות להורים עולים - הרצאות של פסיכולוגים, אנשי חינוך וכו'. בתחום הטיפול בפרטני המצב שונה לחלוטין מתחום הטיפול הקהילתי - עד אמצע שנת 1992 לא היה בלשכה עובד סוציאלי דובר רוסית, לטיפול פרטני ומקצועי במצוקות של אוכלוסיית העולים, שבנוסף על קשייהם הרגילים עוברים גם משבר ההגירה. העובדת הקהילתית, שאינה עובדת סוציאלית במקצועה, טיפלה בעולים המגיעים ללישכה. נפתחו כ-100-150 תיקים לעולים כולל קשישים, נכים, במגוון בעיות, אולם הטיפול היה ברמה של 'כיבוי שרפות', פתרון בעיות קיום דוחקות. לא ניתן טיפול מעמיק לאוכלוסיית העולים. בלשכה היו בשנה הקודמת שלוש סטודנטיות דוברות רוסית, שסייעו בתרגום ובקשר בין העובדים הסוציאלים לעולים. כמובן שפתרון כזה אינו מספק, וכתוצאה מהמצב רק 2-3 משפחות עולים היו בטיפול סוציאלי ממשי וממושך.

לאחרונה, מועסקת במשרה מלאה עובדת סוציאלית ממוצא רוסי בלשכה, לטיפול באוכלוסיית העולים החדשים, והמצב בתחום זה השתפר מאד.

בריאות

נושא הבריאות מאד בעייתי - יש עולים רבים עם בעיות בריאות קשות. עולים שהיו מבוטחים בירושלים בקופ"ח לאומית - לא מתקבלים לקופ"ח כללית, ובבית-שמש אין סניף של קופ"ח לאומית. לכל משפחת עולים שהגיעה ליישוב נפתח תיק בתחנה לבריאות המשפחה עם פרטי המצב הבריאותי והחיסוני של בני המשפחה, וכן נאסף מידע בבתי-הספר על נושאים אלו. בתחילת גל העלייה נערך מבצע לחיסון כל אלה שאין להם חיסונים (כ-45%), וכן פעולות הסברה באמצעות הרצאות בפורומים שונים, סדנאות וחומר מודפס בנושאי תכנון משפחה ואמצעי מניעה, הגיינה אישית, תזונה וחינוך לבריאות. התחנות לבריאות המשפחה ערות לנושאים הבעייתיים בתחום הבריאות - דהיינו, השלמת מתן חיסונים לכל העולים, ומתן הדרכה בנושאים שהוזכרו (תכנון משפחה, חינוך לבריאות).

דיוור ופיתוח

כאמור ברקע, 2,222 יחידות דיוור נמסרו לקבלנים לבנייה בבית-שמש, ומתוכן 1936 יח"ד נמצאות בשלבים שונים של בנייה ואיכלוס. הפוטנציאל ברוטו (בגבולות הקיימים) עומד על 3,900, אשר נוספים על 4,500 יח"ד הקיימות, ובכך כמעט מכפילות את גודל היישוב. הפוטנציאל ברוטו על-פי התכנית לבניית 'בית-שמש רבתי' עומד על 34,000 יח"ד.

על-פי דו"ח מצב אתרים של משרד הבינוי והשיכון מ-10.12.92, הבנייה החדשה בבית-שמש נמצאת במצב כדלקמן:

- 461 יח"ד בשלב התחלת הבנייה.
- 532 יח"ד בשלב בנייה.
- 151 בגמר בנייה
- 792 בשלב מסירה לדיירים.

הבנייה מבוצעת במספר אתרי בנייה, כולם בגבעת שרת. באתר הבנייה 'נחלת אבות' נבנות 786 יח"ד המיועדות לאיכלוס על-ידי עמותות חרדיות. באתר 'גבעת סביון' וכן באתר מס' 1 - נבנות 259 יח"ד בשיטת "בנה ביתך".

נתוני משרד השיכון על רכישת דירות בבית-שמש, מורים על גל גדול של רכישות ביישוב בשלוש השנים האחרונות, חלקן דירות ישנות, אולם מרביתן דירות חדשות. הדירות נרכשו הן על-ידי תושבים מקומיים של בית-שמש, והן על-ידי תושבים שהגיעו מחוץ ליישוב, עולים וותיקים כאחד. נתוני הרכישה לשלוש השנים מאז 1989, על-פי חלוקה להגירה בתוך היישוב (מקומיים) מול הגירה בין יישובית (מועברים) נכון לינואר 1993, מפורטים להלן:

שנה	מקומיים	מועברים	סה"כ
1990	252	270	522
1991	316	642	958
1992	122	664	588
סה"כ	789	1,576	2,365

להלן נתוני רכישת דירות חדשות, דירות עמידר ודירות יד-שנייה פרטיות, על-פי שנת הרכישה, סוג הרוכשים וסוג הדירות, מעודכן לנובמבר 1992:

שנה	סוג דירה	עולים	וותיקים חסרי דיור	וותיקים בעלי דירה	סה"כ	סה"כ כללי
1990	עמידר	1	4	22	27	436
	חדשה	55	104	69	228	
	יד שניה	49	99	33	181	
1991	עמידר	6	4	29	39	889
	חדשה	166	200	227	593	
	יד שניה	172	61	23	256	
1992	עמידר	1	3	4	8	702
	חדשה	84	233	183	500	
	יד שניה	121	66	7	194	
סה"כ	עמידר	8	11	55	75	2027
	חדשה	305	537	479	1321	
	יד שניה	342	226	63	631	
סה"כ כללי		655	774	598		

מתוך הנתונים ניתן לראות כי מתחילת שנת 1990 ישנו תהליך משמעותי ביותר של רכישת דירות רבות בבית-שמש - בתקופה זו נרכשו מעל ל-2,300 יח"ד ביישוב, אשר כלל 4,500 יח"ד עד לשנת 1989. חשוב לציין, כי מרבית הרוכשים (65%) קנו דירות חדשות. הדירות החדשות נרכשו בחלקן על-ידי תושבי בית-שמש הוותיקים, שניצלו את כל הבנייה והמחירים המוזלים לשפר את תנאי הדיור שלהם, ובמקביל מכרו את דירתם הישנה לעולים חדשים ולזוגות צעירים חסרי דיור, מהיישוב ומחוצה לו. העולים נוטים יותר מהוותיקים לרכוש דירות מיד שנייה, כנראה בגלל מחירן הנמוך יותר (52% מהעולים בהשוואה ל-21% מהוותיקים). יש לשער כי רכישת כ-35 דירות יד שנייה על-ידי עולים בשכונות הוותיקות ביישוב, תגרום לשינוי דמוגרפי משמעותי בהרכב האוכלוסייה המתגוררת בשכונות אלו ותשפר ותחזק את המירקם החברתי הקיים בהן. השכונות בהן היתה עד היום כניסה רבה של עולים, בשכירות וברכישת, הן: רמת לחי, הגפן וגבעת שרת. מבין הוותיקים - אלה שיש להם דירה קודמת, נוטים יותר מחסרי הדיור לרכוש דירות חדשות (80% מול 69% בהתאמה), בתהליך של שיפור איכות הדיור של המשפחה. אם מצליבים את הנתונים על מקומיים מול מועברים, וסוג הרוכשים, מתקבלת תמונה כדלהלן: (1) כמעט 800 בתי אב של תושבים וותיקים מבית-שמש רכשו דירות, מרביתן דירות חדשות תוך שיפור תנאי הדיור. (2) כ-700 עולים חדשים רכשו דירות, ישנות וחדשות. (3) ישנו תהליך משמעותי ביותר של כניסה של למעלה מ-1,100 בתי אב ישראלים מחוץ לבית-שמש, שרכשו דירות ביישוב. חלק ניכר מהן (786) משפחות שיאוכלסו במסגרת העמותות החרדיות. היתר, וכ-400 משפחות שנכנסות לגור ב'בנה ביתך'.

בעיות וקשיים - תחום הדיור

צירף זכאויות: בבדיקה של מספר הדירות שנרכשו על-ידי העולים, ניתן לראות כי מספר הדירות שנרכשו על-ידי העולים קטן ב-107 ממספר מימושי הזכאות (548 יח"ד לעומת 655 מימושי זכאויות). מכאן, שקבוצה גדולה של 214 עולים, שהם כשליש ממשפחות העולים שביצעו רכישה, רכשו דירתם בשיטה של צרוף זכאויות, בדרך-כלל צירוף של משפחת גרעין עם קרוב משפחה מקירבה ראשונה (סב, סבתא, אח, וכו'). המגורים של מספר משקי בית תחת קורת גג אחת היה מצב מקובל בארץ המוצא. מצב זה עלול להפוך לבעייתי בישראל, בה נורמות המגורים שונות, וקרוב לוודאי שהנורמות המקומיות יאומצו במשך הזמן על-ידי העולים.

למרות הבנייה המוגברת, ישנה בעיה של דיור למשפחות חלשות ולקשישים בודדים - עולים וותיקים כאחד. בעקבות גל העלייה והגברת הביקושים, מחירי השירות עלו באופן משמעותי בבית-שמש כמו במקומות אחרים בארץ, ומלאי הדירות בשכירות סוציאלית של עמידר - אזל.

סיכום ריאיונות

משה פרץ - אגף פיתוח

בית-שמש עובר בשנים האחרונות תנופת בנייה שלא ידעה כמוה שנים רבות. הבנייה היא בכל התחומים: דיור, עסקים, מסחר, חינוך ותעשייה. הבנייה כוללת גם שיפוץ מבנים קיימים. מרכז הקניות "קניון השמש" נבנה על בסיס מפעל טקסטיל שננטש לפני כעשר שנים. לפני כשלוש שנים נפתח קניון נוסף "שוקניון", המכיל 60 חנויות וסופרמרקט אחד. בחצר המבנה 92 דוכני שוק.

בשלוש השנים האחרונות נבנו מפעלי תעשייה חדשים, כמו: מפעל שושן לבטון מוכן, בית מסחר לחומרי בניין, מסוף אשפה מודרני, מפעל לג'קוזי, בית מלאכה לסוכריות, מוסכים, מסגריות ונגריות ועוד.

בתחום המגורים נבנו כ-450 יחידות דיור בגבעת סביון, בנוה ספיר 800 יחידות דיור (מתוכם גמורים ומאוכלסים 745 יח"ד). בקרית אריה 150 יח"ד גמורות. 100 באישורי וכ-1000 בתכנון סופי. בקרית הרב ניסים (שכונה חרדית) בשלב אכלוס כ-370 יח"ד, בנחלה ומנוחה 340 יח"ד בבנייה, בשכונת חסידי גור כ-120 יח"ד, ומתוכננים 250 נוספים. בפסגות השיש משרד השיכון לקראת הוצאת מכרזים של 1000 יח"ד. ריכוז חרדי ביישובי פיתוח הוא נושא מעניין בפיתוח מואץ.

נבנו לאחרונה 4 גני ילדים ועוד 2 בתי-ספר בבנייה, וכן 8 מקלטי ציבור שחלקם משמשים ככוללים וגני ילדים, וכן 2 מקלטים שאחד משמש כבית כנסת והשני כ"טיפת חלב".

בנוסף, נבנים מרכזים מסחריים. מרכז מסחרי "אור" נבנה שלב ב' ובקרית אריה נמצא בבנייה מרכז מסחרי חדש.

נמצא בבניה אולם ספורט והנוחה אבן פינה למתנ"ס חדש.

הורחבו כבישים, נבנתה טיילת ונבנתה אנדרטה לחללי צה"ל.

עד ספטמבר 1990 שוק הדיור היה חלש ומאז פיתוח מואץ מחירי הדיור הכפילו את עצמם. וותיקים מכרו לעולים, ועברו לדירות מרווחות יותר - 2 שכונות חדשות. העולים עצמם גם רכשו דירות בשכונות החדשות. אולם לעולים נטייה להתרכז גיאוגרפית ורבים מהם רכשו בנוה ספיר ובטרומיים בגבעת שרת. כ-250 רכשו בנוה ספיר ובגבעת שרת וכ-150 רכשו בבית-שמש הישנה.

יאיר טבת - מזכיר העיר

ראש העיר (שבינתיים הוחלף) בא בגישה חדשה לפיתוח העיר - שינוי תדמית. לא עוד "עמוס עוז" המשקף מתחים פנימיים, תסכול ומתח עם הקיבוצים, אלא עיר גאה הנמצאת בתנופת פיתוח.

לדעת טבת יש לגישת מנהיג היישוב (ראש העיר / מועצה) תפקיד חשוב בפיתוח מואץ.

החלו בשיפוץ דרכים והמרכז המסחרי. החלו בשיווק חדש של העיר, וכבר בהתחלה נראו תוצאות. על 70 מגרשים היה ביקוש של 230 מועמדים.

בקרב המבקשים לרכוש מגרשים היו גם משפחות מירושלים, רחובות, ראשון-לציון, בנוסף למשפחות מבית-שמש. המדיניות היתה לעודד "משפחות חזקות" מירושלים ומן המרכז להגיר לבית-שמש.

נקטנו בשיווק נכון של בית-שמש. בתערוכת "אדם ומעונו" העמדנו ביתן; תושבת ותיקה דוברת רוסית שידרה כתבות ברוסית לרוסיה; הקמנו מטה קליטה; התנגדנו לקראוונים; שינינו מעט תכניות מאושרות כדי לתת לבנייה החדשה עיצוב מודרני ואטרקטיבי.

המדיניות למשיכת יזמים ולשיפור איכות החיים באזורי התעשייה, הביא לקליטת רכז כלכלי ביישוב. כדי למשוך יזמי העירייה יצרה הנחות בארנונה למפעלים חדשים במשך חמש השנים הראשונות. זהו אמנם הפסד הכנסו ניכרות לעירייה, אך בטווח הארוך אנו מצפים שזה יקוץ, על-ידי תרומת המפעלים למשיכת אוכלוסייה.

בעת הפיתוח המואץ דאגנו גם לשרותים החברתיים, וערכנו שינוי יסודי במחלקה לשירותים חברתיים. משרד מהנדס העיר, שעסק בעבר במעט התחלות בנייה עומד בעת הפיתוח המואץ, בקצב התחלות בנייה שלא ידע בעבר. המחלקה התרחבה והתארגנה מחדש.

בפיתוח מואץ יש לערוך אפוא גם שינוי במבנה הארגוני של הרשות. אוכלוסייה גדלה, ואם היא מגוונת נוצרות דרישות מגוונות, והרשות צריכה להתייחס לכך. כך, למשל, בנייה של שכונה חרדית מחייבת אספקת שרותים מתאימים.

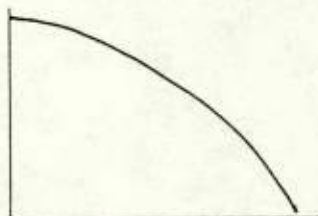
הפיתוח המואץ חייב להתייחס לסביבה, ושאל יהיה על חשבונה. הקמנו יחידה לאיכות הסביבה. מפעל "נשר" יוצר פרנסה לכ-500 איש, אך מזהם שכונה שלמה (הצפונית-מזרחית). היחידה לאיכות הסביבה בשיתוף עם גורמים נוספים פתרה את הבעיה. לאחרונה נחנך מיתקן פילטר בהשקעה של 6 מיליון דולר.

רבקה ענבל - מנהלת כוללנית של שיקום שכונות

מאז העלייה ישנה אווירה של תנופה וצמיחה. כל הדירות הריקות של "עמידר" (כ-150) שופצו וניתנו לעולים. "עמידר" עודדה וויתקים לצאת מן הדירות ולשפר רווחת דיורם ותחתם נכנסו העולים. הבנייה בבית-שמש היתה בהיקף נרחב, ובראייה שאין כיום דירות ריקות מעידות על האטרקטיביות של היישוב.

שכונות ישנות שחשבו להורסן שופצו גם לפני גל העלייה. פרויקט שיקום השכונות החליט לעודד שיפוץ והרחבת דירות ישנות. שכן, שטחן המקורי קטן אך משבצת הקרקע גדולה. רוב האזור הישן הוא אזור וילות. לאזור זה נכנסו גם עולים חדשים, וכל האזור מתחדש לא רק בתחום הפיזי אלא גם בתחום החברתי. תהליך שיקום השכונות בבית-שמש הוא תהליך מצטבר והעלייה רק דחפה אותו. כך, למשל, בית-ספר מסויים נועד לסגירה וחשבו להפכו לאכסניות נוער, ואילו העלייה הפיחה בו רוח חיים. היה חשש שחלק מתקציב שיקום השכונות יועבר לעולים - ובעת פיתוח מואץ אין לשכוח וויתקים - חלשים.

עלייה (פיתוח מואץ)

שיקום (פיתוח הדרגתי)

בפיתוח מואץ משתנה גם המרקם החברתי וגם המרקם האתני. בחלק מן היישובים נבנות, למשל, שכונות חרדיות בעת הפיתוח ולכך השלכות על השרותים החברתיים.

בפיתוח מואץ יש לייעל מערכות והקמת "המרכז לפיתוח" בבית-שמש המרכז בתוכו את כל הפונקציות העוסקות בפיתוח היא דוגמה טובה לכך. במרכז שוכנים: המשרד לשיקום שכונות, היחידה לפיתוח כלכלי, מטה הקליטה העירוני, סניף משרד הקליטה ביישוב והאגודה לתרבות הדיוור.

בעידן הפיתוח המואץ למחלקה לשיקום (שהיא בעלת ניסיון לראיה אינטגרטיבית ורב-תחומית), שעסקה עד עתה רק בוותיקים תפקיד לבחון פיתוח גם עבור העולים. בעידן הפיתוח המואץ יש לבחון אספקת שירותים חברתיים לכלל האוכלוסיה.

תנופת הפיתוח בשל העולים תסייע בעקיפין גם לוותיקים.

כדי לספק שירותים מגוונים ואיכותיים יש להגדיל את סף הכניסה, והעלייה תרמה לכך, לפחות במונחי אוכלוסייה והרבה פחות במונחי כח קנייה.

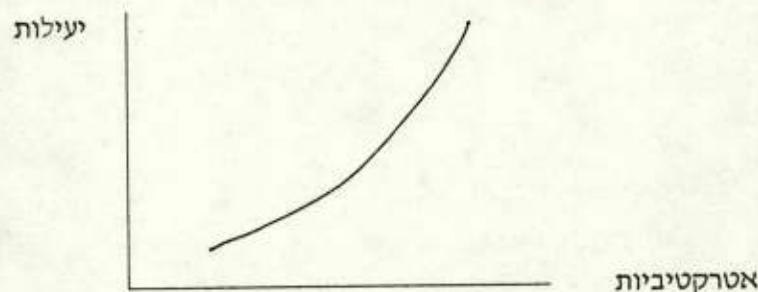
האם בית-שמש תהפוך ל"יבנה" שנייה? גבעת שרת מול בית-שמש הישנה השערת גבי ענבל - שלא. ומכל מקום יש לפעול למנוע זאת. השיקום עשוי לסייע לכך, משום שהוא מעודד את הוותיקים לשפר את איכות מגוריהם בבית-שמש הישנה.

חלק ניכר מנתוני בית-שמש סופקו לי על-ידי גב' רבקה ענבל, תוך הפנייה לפרסומים שונים, שחלקם נכתבו או נערכו על-ידה (בשיתוף עם נושאי תפקידים ברשות).

דוד סיטבון - היחידה לפיתוח כלכלי

ב-1989, עם בואם של אלפי עולים לישראל חיפשו פתרונות מהירים בתחום הדיוור. נבדקה אפשרות להקים עיר נוספת במשולש: קרית-גת, קרית-מלאכי ובית-שמש. מסקנות צוות הבדיקה: הרחבת בית-שמש, תוך שינוי ניכר בגבולות שטח השיפוט. ההמלצה: במזרח - כביש מחסיה-זנוח, במערב - כביש בית-שמש-בית-ג'וברין ובדרום הרכס מול נתיב הל"ה. זו תוספת של 26,000 דונם לשטח שהוא כיום 13,000 דונם. על שטח זה מתוכננת תוספת של 120,000 תושבים. הבנייה תהיה בעיקרה צמודת קרקע והמספר המקסימלי של קומות יהיה ארבע. הכוונה לשוות לבית-שמש אופי פרברי ולהגדיל באופן ניכר את איכות החיים בה. להשוואה נציין, כי בבתי-ים, על שטח של 7,000 דונם גרים 170,000 נפש.

בפיתוח מואץ יש לחשוב היטב על הגדלת שטח השיפוט ועל ניצולו בדרך נכונה (אטרקטיבית).

הפתרונות לדיוור בפיתוח המואץ נראים כטובים, אך מה לגבי התעסוקה?

הנחה א': רוב המהגרים לבית-שמש ימשיכו לעסוק במקום עבודתם הקודם: מרחב ירושלים ותל-אביב.

הנחה ב': חלק ניכר מן המהגרים, ובמיוחד עולים וחיילים משוחררים ירצו לשנות גם את מקום תעסוקתם.

לכן, הוקמה היחידה לפיתוח כלכלי. היעד: הגדלת מקומות תעסוקה ביישוב (הנחה ב'). היחידה פועלת לשינוי תדמיתה של בית-שמש בקרב יזמים, ולשווקה באופן חיובי. היחידה הכינה תיק לזים על כל המידע שהוא נזקק. בשל הפרסום החלה התעניינות רבה בקרב יזמים.

בעקבות עבודת היחידה הסתבר שחברות ממשלתיות (כיום הן פרטיות), מחזיקות קרקעות בבית-שמש ואינן מפתחות אותן. פעילות היחידה הביאה לפיתוח תעשייה על שטח זה.

היחידה הכינה תב"ע להרחבת אזור התעשייה הצפוני והמערבי. בצפוני ירוכזו בתי מלאכה ומוסכים (הזקוקים לנגישות גבוהה לאוכלוסייה), ובמערבי - המפעלים הגדולים - צרכני השטח.

בפיתוח אזורי התעשייה הושם דגש על פיתוח סביבתי: תאורת רחוב, תכנון נוף, גינון. המטרה לתת לעובד ולמבקר (מן הארץ ומחו"ל) הרגשה נעימה.

פיתוח מואץ יוצר שרשרת פעילויות, לא רק דיוור ולא רק תעשייה, אלא פעילות ליצירת טיפוס שונה של אזורי מגורים ותעשייה. עדיין אנו רחוקים מיישום הפיתוח הסביבתי והנופי, אך זה היעד.

אחת המטרות העיקריות של היחידה היא לסייע ליזמים וותיקים וליזמים חדשים בניהול נכון של העסק שלהם. ניהול כולל: מימון, ייצור, שווק ופרסום. לכך שותף משרד המסחר והתעשייה. יזמים מקבלים שעות ייעוץ לאבחון בעייתם ולהמלצות לפתרונות. יש לכך תוצאות חיוביות בשטח.

בחלק מן המפעלים חששו להכניס יועץ למפעלם. סיטבון (מנהל היחידה) החל בקטן. הכניס יועצים למעט בתי מלאכה קטנים. בשלב מודם יחסית רבים שמעו על כך, ופנו לקבלת הייעוץ.

מימון פרויקט הייעוץ/חונכות: 75% משרד התעשייה והמסחר, 25% היום.

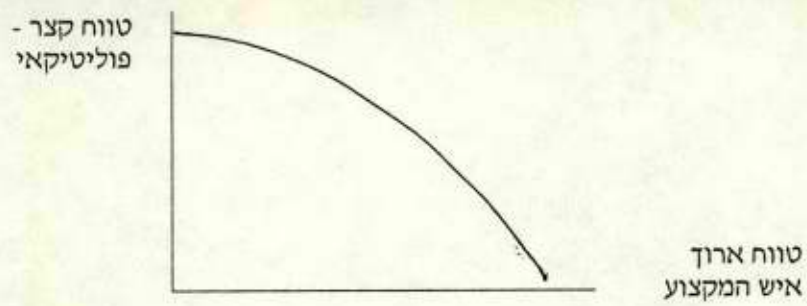
עלות הייעוץ: 200 שעות X 150 ש"ח לשעה: כ-30,000 ש"ח.

היחידה חושבת על פיתוח חממה טכנולוגית (עבור מפעלים עתירי ידע ומו"פ, בצד המט"י (מרכז טיפוח יזמים), שהיא עמותה של הג'וינט, הסוכנות והתמ"ס). בנוסף, מתכננת היחידה "חממה תיירותית" - שתרכז את פיתוח התיירות בבית-שמש והסביבה. דוגמה: רופא-עולה רוצה להקים "מרפאה של ביקור רופא". הכוונה לצוות רפואי הנותן שרותים בערבים ובילילות (כשהמרפאות סגורות). היחידה הכלכלית, בעזרת יועץ מתאים בוחנת בחיוב הצעה זו, ומדריכה את היזם.

יזם חדש או וותיק ממלא טופס אחד, ואת שאר עבודת הבירוקרטיה עושה עבורו היחידה. זה חשוב, משום שישנם יזמים שהם בעלי רצון לפתח, אך הבירוקרטיה שוחקת אותם. לנו, היחידה, סיכויים לקצר הליכים ובכך להוציא רעיונות מן הכח אל הפועל, ובעת פיתוח מואץ יש לכך חשיבות רבה. בבית-שמש קמו בשנתיים האחרונות (כחלק מעבודת היחידה): שמונה מפעלים חדשים המעסיקים כיום בין 5 ל-20 עובדים.

הפוליטיקאי רוצה מפעלים גדולים, שיעסיקו הרבה (וראה על כך מאמרו של ערן רזין). הוא רואה לטווח קצר. היחידה רואה לטווח ארוך והיא מעוניינת בפיתוח מפעלים יציבים ובעלי שכר בינוני-גבוה לעובדים. ברוב המקרים אלו מפעלים קטנים ובינוניים.

בעת פיתוח מואץ ישנו מתח בין הפוליטיקאי לאיש המקצוע.

היחידה הצליחה ליצור אמון של המפעלים ביכולת היחידה לתאם ולייעל. אמון, זהו פרמטר נוסף בעבודת היחידות לפיתוח כלכלי, בעת פיתוח מואץ.

קרית מלאכי*

רקע

קרית-מלאכי הוקמה בסוף שנת 1950 בדרום, על אדמת קסטיניה שבקרבת באר-טוביה, במסגרת פיזור האוכלוסין, כיום חולשת העיירה על צומת דרכים מרכזית וחשובה לדרום ולצפון הארץ: 50 ק"מ מירושלים, 60 ק"מ מבאר-שבע, 45 ק"מ מתל-אביב ו-20 ק"מ מרחובות, אשדוד, אשקלון וקרית-גת. שטחה כ-2,224 דונם. לאחרונה הוקצתה לקרית-מלאכי קרקע חקלאית משטחי גבשטיין וכן אדמות שהיו שייכות למשרד הבטחון.

בימיה הראשונים היתה קרית-מלאכי מעברה אשר הוקמה בחופזה על-מנת לקלוט 300 משפחות עולים שהגיעו לארץ ואשר שוכנו באוהלים ובמבנים נטושים של הצבא הבריטי; 16 ימי עבודת-דחק בחודש ניתנו לראשי המשפחות. ב-1952/3 הוחל בהקמת צריפים ולכל משפחה הוקצבה חלקת אדמה לפיתוח משק-עזר. במרוצת השנים 1954-1973, פקדו את העיירה גלי עלייה גדולים מצפון-אפריקה ומצרים, מרומניה ופולין, מגרוזיה ומבוכרה. בשנת 1958 חל מפנה במעמדה המוניציפלי של העיירה שעה שהוחלט להפכה ליישוב עצמאי ולמועצה מקומית.

כיום מונה קרית-מלאכי 15,000 תושבים, כ-4,500 בתי-אב. על אף שבתחילה נועדה העיירה ל-5,000 נפש מתוך מגמה שתושביה יספקו שירותים ליישובי הסביבה, שונה יעוד זה בשנת 1956 כשהוגשה הצעה לתכנית מתאר ליישוב של 25,000 נפש.

מאז הקמתה כמעברה ב-1950, הפכה קרית-מלאכי למרכז עירוני אזורי המספק שירותי מסחר ותרבות לכל הסביבה, הכוללת את קרית-מלאכי והמועצות האזוריות באר-טוביה, שפיר, יואב, מטה יהודה וחלק מלכיש. שני אזורי תעשייה גדולים ביישוב מספקים תעסוקה ל-6,000 איש, 50 אחוזים מהם מן האזור. בקרית-מלאכי יש תנופת פיתוח בבנייה. שטחים רבים מוקצים להקמת שכונות חדשות הכוללות בנייה בשיטת בנה ביתך ובנייה מודרנית מדורגת הכוללת מרכזי שירותים, כגון: מרפאות, מעונות-יום, גני-ילדים, בתי-ספר, מועדוני-נוער ומרכזים קהילתיים.

בשלושים שנות קיומה עברה קרית-מלאכי תמורות רבות בכל הקשור לתעסוקת תושביה ולתשתית הכלכלית. מיישוב מאולתר שהתאכלס במהירות, ללא תכנית-אב וללא מקורות פרנסה עצמיים ואשר תושביו עבדו במשקי הסביבה בעבודות עונתיות או בעבודות-דחק יומיות, הפכה העיירה תוך משברים ועזיבות ליישוב יציב ומאורגן, בעל תכנית-אב מפורטת, תכנית מתאר ויעוד כלכלי.

קרית-מלאכי היא אזור פיתוח ב' מאושר, ומפעלי התעשייה המוקמים באזור נהנים מתמריצים ממשלתיים ממשיים. המיקום הגיאוגרפי המצויין שבו שוכנת העיירה מעניק למפעלים ולעסקים יתרון גדול. מלכתחילה תוכננה התעשייה בקרית-מלאכי להיות מגוונת ביותר ואין היא נשענת על ענף חרושתי אחד. בקריה יש מפעלי ברזל, טקסטיל, מזון ומגוון רב של מפעלים וענפים.

* חלק מן הנתונים מבוסס על פרסומים פנימיים של המועצה המקומית קרית-מלאכי, ובתוכם פרסומי מחלקת החינוך, מחלקת הרווחה והיחידה הכלכלית.

התעשייה כוללת מפעלים מתקדמים כמו תדיראן - מעגלים מודפסים, כצ"ט - תרופות, אלקטרואופטיקה וכדו'. התעשייה באזור מעסיקה כ-5,000 עובדים, 50% מהם תושבי האזור. כיום מתוכנן פארק מדע לתעשיות עתירות-ידע, שיבטיח תעסוקה לדור הצעיר, החולמת את הטכנולוגיה והמדע של שנות ה-2000. מערכת החינוך מהווה את הנושא המרכזי ביותר בחיי הקהילה בקרית-מלאכי.

מערכת החינוך כוללת כיום: 42 גני-ילדים; 7 בתי-ספר יסודיים; 1 תיכון כללי; 1 תיכון דתי; 1 מרכז טכנולוגי אזורי; 1 מרכז להכשרה מקצועית

כהשלמה למערכת החינוך הפורמלי, מפעילה המחלקה לנוער של המועצה מערכת שלמה של בתי-נוער, חינוך חברתי בבתי-הספר, תנועות נוער, מרכז לאומנויות ולמוסיקה, פעולות תיאטרון, להקות זמר, מחול ועוד.

רווחה

קרית-מלאכי הינו יישוב המונה כיום כ-18,000 תושבים. מתוכם כ-4,000 עולים שנקלטו בשנה האחרונה והגדילו את אוכלוסיית היישוב בצורה משמעותית.

גידול זה באוכלוסייה מצריך מערך שרותים שיתן מענה הולם מבחינת השרותים החברתיים לקהילה, הן מבחינת היקף השרותים והן מבחינת עומק הבעיות וההתמודדות עם חברה מעורבת של וותיקים ועולים הצריכים להסתגל לחברה חדשה, לשפה ולמערכות של שירותים ציבוריים שונים ממה שהיו רגילים בארצות מוצאם.

המחלקה לשירותים חברתיים, כחלק מהמועצה המקומית, רואה עצמה אחראית למתן שירותים לאוכלוסייה במגוון רחב של נושאים:

- ילד ונוער - תחום הילד והנוער נמצא בראש סולם העדיפויות של המחלקה, במיוחד בטפול בילדים הנמצאים בסיכון.
- המשפחה - המשפחה הינה הבסיס החשוב ביותר להתפתחותו של הפרט. כדי למנוע התפתחות מצוקות במשפחה יש לתת עדיפות לטפול בה, כדי לחזקה.
- קשישים
- עבודה קהילתית
- אוכלוסיות מיוחדות (נכים, מפגרים וכו')
- נוער ונערות במצוקה
- נפגעי סמים.
- עולים חדשים
- התנדבות
- כח אדם

עולים - בקרית מלאכי יש כיום כ-1,500 בתי אב עולים חדשים המונים כ-4,000 נפש, מתוכם מטופלים על-ידי המחלקה לשירותים חברתיים כ-120 משפחות, מתוכם 35 משפחות קשישים.

סדרי עדיפויות לטפול על-ידי המחלקה לשירותים חברתיים:

א. **עדיפות ראשונה** - אוכלוסייה הזקוקה לטפול על-פי חוק כדלהלן:

1. ילדים בסיכון (חוק הנוער)
2. חוק הסעד (סדרי דין וחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות)
3. חוק למניעת אלימות במשפחה
4. חוק חסרי ישע
5. קשישים סיעודיים ומרותקים.

ב. **עדיפות שנייה**

1. משפחות הזקוקות לטפול בצל החוק כאשר מדובר בילדים בסיכון.
2. נפגעי סמים.
3. עולים

4. נוער וצעירים ונערות במצוקה.
5. אוכלוסיות מיוחדות (נכים, מפגרים וכו') במקרים בהם אין סיכון לפרט ולמשפחתו, (במקרה של סיכון הנושא עובר לעדיפות א').

ג. עדיפות שלישית

1. משפחות הזקוקות להתערבות בשעת משבר - עם מתן עדיפות למשפחות צעירות שטפול קצר מועד יכול לחלצן ממעגל המצוקה (עד שלושה חודשים).
2. עבודה קהילתית
3. התנדבות

ד. עדיפות רביעית

משפחות הזקוקות להתערבות מתוחמת לאורך עד שנה - מתוך הנחה שהתערבות כזו תחלצן מהצורך בטפול המחלקה - העדפה למשפחות עם ילדים.

ה. עדיפות חמישית

משפחות הזקוקות להתייחסות לא מוגבלת בזמן - משפחות רב בעיתיות ("כרוניות"), לגביהן יש תכנית התערבות אלטרנטיבית שגובשה עם השרות לפרט ומשפחה במשרד העבודה והרווחה.

עולי אתיופיה

בקריית מלאכי נמצאים כיום כ-100 משפחות אתיופיות אשר חלקם הגיעו במבצע משה וחלקם הגיעו בשנה האחרונה ממרכזי קליטה (מבצע שלמה) וטרם מבצע שלמה ישנם כ-20 משפחות שהגיעו בשנה האחרונה. מרבית העולים מאתיופיה הם חסרי מקצוע והשכלה בסיסית, חלקם מועסקים במפעלים שונים, חלקם מועסקים במפעל השקומי "אופק" וישנם החיים מקצבאות בט"ל ונמצאים בבית. בעיות אישות, סידור ילדים, בעיות חולי, בעיות תעסוקה והשתלבות בעבודה, בעיות הסתגלות לחיים בארץ, בעיות הורים וילדים, הכנסה נמוכה, בעיות אלימות בין בני זוג ובין הורים לילדים.

שרותי רפואה בקריית מלאכי:

4 מרפאות של קופות חולים שונות; 6 מרפאות שיניים ציבוריות; 5 מרפאות שיניים פרטיות; מרפאת שניים אחת בבית-ספר; מוקד תורניות לילה; מוקד אמובלנס; מוקד יד שרה לנזקקים.

מערכת החינוך

מערכת החינוך בקריית-מלאכי עוברת זה מספר שנים שידוד מערכות, המערכת כולה נמצאת בתהליך של פיתוח והתרחבות מתמדת. התרחבות זו, באה לידי ביטוי בגידול משמעותי הן באוכלוסיית בתי-הספר היסודיים והן באוכלוסיית בתי-הספר העל-יסודיים.

בשנים האחרונות נקלטו כ-650 תלמידים עולים למערכת החינוך.

פרויקטים חינוכיים שונים המופעלים בבתי-הספר במימון המועצה המקומית ובשיתוף משרד החינוך והתרבות, הביאו את התלמידים לרמת הישגים גבוהה שבאה לידי ביטוי במספר הזכאים לתעודת בגרות עיונית וריאלית, יחסית למספר הניגשים.

בשיתוף פעולה עם מכון ויצמן, הסוכנות היהודית ומשרד החינוך והתרבות התקיימה פעילות ענפה במשך 3 שנים בהכשרת מורים להוראת המדעים, בחינוך העל-יסודי (פיסיקה, כימיה, ביולוגיה ומתמטיקה).

כמו כן מתקיימת גם פעילות הנחיה יוזמה על-ידי מחלקת החינוך לבתי-הספר היסודיים, בחשבון ועברית. הכשרת צוותי הוראה ברמה גבוהה, היא ערובה להמשך המגמה החיובית המסתמנת זה כשנתיים, ואשר ביטוייה המובהק הוא, רמת נשירה נמוכה מבתי-הספר בקריה במעבר מחטיבת-הביניים, לחטיבה העליונה. חלה עלייה משמעותית במספר המורים והגננות תושבי קרית-מלאכי, מדד מובהק של הציבור לבטא את אמונו במערכת החינוך ורמתה.

מספר התלמידים הלומדים באוניברסיטאות, במכללות, בבתי מדרש למורים ובישיבות גבוהות גדל בהתמדה.

המחלקה לחינוך במועצה, מעניקה מלגות לכיסוי שכר לימוד במוסדות להשכלה גבוהה, ומשתדלת שלא יימצא סטודנט אשר יפסיק את לימודיו בגלל מצוקה כלכלית.

היעדים המרכזיים במערכת החינוך

1. המשך ביסוס מערכת החינוך בגיל הרך, והרחבת הכנת התלמידים כבר בהיותם במעונות, כפי שזה נעשה בשנת הלימודים תשנ"ג.
2. הרחבת המסגרות לתיגבור והעשרה בחינוך היסודי, על-מנת להעביר כמה שיותר תלמידים לנתיבים בהם ניתן להשיג תעודת בגרות מלאה. במסגרת זו, נותנים קורסי הכנה לתלמידי כיתות ו', כפעולת הכנה למעברם לחטיבות הביניים.
3. קליטת התלמידים העולים זוכה לתשומת לב, מסירות ואהבה במטרה לזרז את תהליך שילובם החינוכי והחברתי של העולים.
- מועצת התלמידים נרתמה לפרויקט יחד עם ההורים הוותיקים, אשר יצרו קבוצות תמיכה לילדים בתוך בתי-הספר.
- המועצה אף נוהגת לספק לעולים אחת לשנה, ערכת ציוד לבית-הספר עבור התלמידים העולים.
4. תשומת לב מיוחדת מוקדשת להעמקת שיתוף הפעולה ומעורבות ההורים בעשייה החינוכית, הורים רבים מבקשים להיות שותפים פעילים בחינוך ילדיהם ומבטאים זאת במפגשים, ביוזמות ובביקורת בונה המסייעת להעלאת רמת ההישגים ושיעור הרצון של התלמידים מבית-ספרם.

התפתחות מערכת החינוך במשך שמונה שנים

שנת לימודים	בתי-ספר יסודיים	בתי-ספר תיכוניים	% הגידול יסודיים	% הגידול תיכוניים
תשמ"ז	2018	791		
תשמ"ח	2208	774	9.42	-2.15
תשמ"ט	2268	854	2.72	10.34
תש"ן	2425	885	6.92	3.36
תשנ"א	2631	913	8.49	3.16
תשנ"ב	2764	1018	5.05	11.51
תשנ"ג	2919	1111	5.60	9.14
תשנ"ד	2998	1178	2.70	6.03

תעודות גמר ותעודות בגרות בקרית מלאכי

שנה	תעודות בגרות מכלל הלומדים לבגרות	תעודות בגרות מכלל הניגשים לבגרות	תעודות גמר מכלל הניגשים לגמר	תעודה מכלל הלומדים במחזור
תשמ"ו	14.10%	33.33%	28.89%	30.77%
תשמ"ז	20.00%	45.65%	25.42%	34.29%
תשמ"ח	18.89%	41.46%	15.71%	31.11%
תשמ"ט	26.44%	71.87%	32.73%	47.13%
תש"ן	30.63%	66.67%	36.67%	50.45%
תשנ"א	37.69%	37.69%	24.62%	62.31%
תשנ"ב	58.33%	58.33%	50.91%	59.84%
תשנ"ג	58.51%	61.11%	50.00%	53.70%

מקום מגורים של המורים בבתי-הספר בקרית-מלאכי

שם בית-הספר	סה"כ תושבי קרית-מלאכי	סה"כ תושבי חוץ
"אלי כהן"	25	17
"ישורון"	3	19
"מקיף כללי"	22	55
"חבד-בנים"	14	3
"נצח-ישראל"	16	21
"הראל"	21	14
"מט"מ"	5	10
"מקיף דתי"	15	34
"האחים"	15	30
"חבד-בנות"	39	1
סה"כ	175	204

המסחר והתעשייה

לקרית-מלאכי שני אזורי תעשייה עם מפעלים בשטח בנייה תעשייתי של 250,000 מ"ר המעסיקים כ-5,000 עובדים בין המפעלים הגדולים: מעגלים מודפסים, פקר פלדות, פקר גלוון, כצ"ט תרופות, מרבק, גוטקס, טנא נוגה, פליציה, פלוקטקס.

בשנה האחרונה הוקמו: סולפלקסט, יושקו מוריס, אוטיקון וחברת מבני תעשייה הולכת להקים את השלב הראשון של פארק תעשיות מדע בהיקף של 15,000 מ"ר מתוך שטח בנייה כולל של 25,000 מ"ר בפארק החדש יעסקו כ-1,000 עובדים רובם אקדמאים, מהנדסים, הנדסאים ועובדים מקצועיים.

שישה מרכזים מסחריים במרכז היישוב, מהם 3 מודרניים עם 300 חנויות ומשרדים עם מגוון רחב של עסקים ומקצועות חופשיים המשרתים את כל האזור של 40,000 נפש, תשתית המסחר מתרחבת ומפתחת כדי לשרת 80,000 נפש. תשתית זו כוללת: שתי רשתות שווק שק"ם וקו-אופ, שלושה בנקים. בנוסף לאלה קיימים 10 מרכזים מסחריים שכונתיים. המסחר והעסקים מעסיקים היום כ-1,000 איש.

מסחר ותעשייה לשנת 1993

מס' עסקים	
371	חנויות ובתי מסחר
46	משרדים
2	אולמי שמחות
4	בנקים
1	תחנת דלק
190	תעשייה

בינוי ופיתוח

בשנה האחרונה, עם גלי העלייה הגדולים קיבלה קרית-מלאכי תנופה בבינוי ופיתוח. עד היום נקלטו 1,000 משפחות של עולים ביישוב. בשנה זו נבנות חמש שכונות והיישוב ערוך לבנייה של 3,300 דירות נוספות בשלוש השנים הקרובות. בנייה זו תביא את היישוב לאוכלוסייה של 25,000 נפש עד שנת 1995. אוכלוסיית היעד של קרית-מלאכי לשנת 2000 היא יישוב של 40,000 נפש.

בנוסף לפיתוח היישוב מתרחשים תהליכים לפיתוח האזור. המועצות האזוריות באר-טוביה, שפיר, יואב, חלק מלכיש ומטה יהודה, המונים היום אוכלוסייה של כ-20,000 ומקבלות שירותים בקרית-מלאכי, קולט עלייה וכפיל את האוכלוסייה תוך 5 שנים. התפתחות זאת מחייבת את קרית-מלאכי להערך בפיתוח

שרותים, מסחר ותעשייה לאוכלוסייה של כ-70 - 80 אלף נפש, דבר שניתן דחיפה גדולה לפיתוח כלכלי, תעשייתי ואורבני של קרית-מלאכי כמרכז לכל האזור.

תכניות בינוי בקרית-מלאכי לפי שכונות*

פירוט	בנייה רוויה	צמודי קרקע	סה"כ	הערות
מחנה צבאי	420	80	500	בשלב סיום
גיבשטיין	1,050	450	1,500	הליכי אישור מזורזים
שכונת מ"ג	200	100	300	שלב גמר ואכלוס
חב"ד	80	—	80	אישור
נרקיסים	—	50	50	בשלב עבודה
מתחם אילת	—	60	60	אושר ת.ב.ע.
שכונה צפונית	64	35	99	גמר
אצטדיון	200	—	200	הליכי אישור מזורזים
הצדיקים	100	100	200	תכנון
הרצל	—	80	80	תכנון
בית גיל	76	—	76	הפקדה
סה"כ	2,190	955	3,245	
מערך נוכחי	3,200	1,200	4,400	
סה"כ מערך חזוי	5,390	2,150	7,545	

סה"כ אוכלוסייה לטווח הקצר (שנת 1995) מסתכם ב-29,000 נפש. סה"כ אוכלוסייה לטווח ארוך = 38,000 נפש.

תכנית לעתיד: תוספת אזור התובלה - מחנה קסטינה 2,500 יח"ד = 9,000 נפש

* עבודות הבינוי המפורטות הן בשלבי בינוי שונים, החל מעבודות גמר ותכנון אכלוס, ועד לתכניות שטרם הופקדו. כל העבודות הינן לטווח קצר, שהשלמתן תעשה בטווח הזמנים של השנתיים הקרובות.

פעילות כלכלית

בשנים האחרונות הפעילות הכלכלית בקרית-מלאכי מנוהלת על-ידי היחידה לפיתוח כלכלי ביישוב. היחידה לפיתוח כלכלי הוקמה בקרית-מלאכי בפברואר 1991 במסגרת פרויקט הפיתוח הכלכלי של פורום הנגב של הסוכנות היהודית. מנהל היחידה ממומן על-ידי הסוכנות היהודית.

יעדי היחידה לפיתוח כלכלי הם:

1. הכשרה מקצועית לעולים חדשים - עדכון מקצועי.
2. הקמת חממה עסקית וטכנולוגית.
3. הפניה למקורות מימון וסיוע.
4. סיוע בהקמת רשת עסקים בינלאומי.
5. שירותי ייעוץ.
6. הקמת גופים הקשורים בפיתוח ובעסקים במועצה המקומית.
7. טיפול באזור התעשייה.
8. ייזום, ליווי וטיפול בפרוייקטים.
9. פיתוח עתודות קרקע.

היחידה הכלכלית מעורבת גם בהקמת גופים חדשים ובהם:

- העמותה לעידוד יזמות עסקית לעולים חדשים וחיילים משוחררים.
- יחידה לתכנון אסטרטגי למועצה המקומית קרית מלאכי.
- החברה הכלכלית לפיתוח קרית מלאכי.
- מרכז שירותים לתעשייה ועסקים.

החברה הכלכלית

בשנת 1991 הוקמה גם החברה הכלכלית לפיתוח קרית-מלאכי בע"מ שהיא חברה לפיתוח בבעלות המועצה המקומית. החברה הוקמה ביוזמת היחידה לפיתוח כלכלי. החברה עוסקת כיום בארבעה פרויקטים, שוק רוכלים, פיתוח תשתיות בשכונת חב"ד, פיתוח תשתיות ב-4 גנים ציבוריים, שיפוצים בתשתיות במוסדות חינוך, פיתוח תשתיות ושיווק קרקעות ל-1500 יחידות דיור על קרקע פרטית, הקמת מבנה משולב מגורים ומסחר הכולל 2 מגדלי מגורים ו-3 קומות מסחריות.

העמותה לעידוד יזמות עסקית לעולים חדשים וחיילים משוחררים

ב-1992 הוקמה העמותה לעידוד יזמות עסקית והמרכז לפיתוח עסקים, ביוזמת היחידה לפיתוח כלכלי.

מטרות העמותה:

1. פיתוח או שיפור מוצרים או תהליכים חדשניים ליישומים עסקיים המבוססים על טכנולוגיות מתקדמות, פטנטים והמצאות.

2. ניצול מאגר הידע הטכנולוגי ומדעי וכן הרעיונות והמצאות שהעולים מביאים איתם מארץ מוצאם, תרגומם לשפת התעשייה הישראלית והפיכתם למוצר עסקי.
3. יצירת מקומות תעסוקה מיידים לעולים ולחיילים משוחררים בתחומים טכנולוגיים ומדעיים, ובתחומים נוספים.
4. הכשרת העולים החדשים לדרישות שוק העבודה הישראלי.
5. מתן הזדמנות לחיילים משוחררים לבנות עסק עצמאי ולפתוח רעיונות עסקיים שונים.
6. בטווח היותר רחוק, הקמת מפעלים חדשים שיסייעו:
 - א. בהגדלת התוצר הלאומי והיצוא.
 - ב. ביצירת מקומות תעסוקה חדשים ברמה גבוהה.

מרכז העסקים מטפל בראיה אזורית ופועל בתחומי המועצה המקומית קרית מלאכי, מועצה אזורית באר-טוביה, מועצה אזורית יואב ומועצה אזורית שפיר.

המרכז נותן מענה לצרכי אנשי העסקים, תעשייה, מסחר ושרותים בתחומים האלה:

- * סיוע בתהליכים מוסדיים
- * טיפול באיתור שטחים הן לבנייה והן להשכרה, הן מוסדיים הן פרטיים.
- * הכוונה למקורות מימון
- * שירותי ייעוץ עסקי (פרויקט חונכות)
- * שילוב ברשת קשרים עסקיים
- * סיוע בשירותי משרד.

מקורות למימון פעילות מרכז העסקים:

הסוכנות היהודית; משרד הקליטה; משרד התמ"ס; הרשויות המקומיות; משתמשים (חלקי).

בתכנון לטווח הקצר מרכז לפיתוח עסקים מרחיב פעולתו למועצות האזוריות לנושא חדש - עידוד חקלאים ליזמות עסקית.

כמו כן, המרכז יתחיל לנהל את אזור התעשייה בקרית-מלאכי גם בהיבט האחזקה והניקיון, תוך מגמה להרחיב את הפעילות גם לאזור תעשייה באר-טוביה הצמוד לקרית-מלאכי.

ההישג הגדול של מרכז העסקים הוא הוספת 400 מקומות עבודה בשנה האחרונה בעסקים קטנים שהתרחבו ובאלה שהוקמו. במסגרת פעילות היחידה הכלכלית קיימת מחשבה להפוך את צומת קסטינה וסביבתה למוקד תעשייה עתירת ידע, שהעוגנים יהיו לב התעשייה ומפעלי כ.צ.ט מצד שני ומבנים נוספים שיושתו על תעשיות וטכנולוגיות מתקדמות בסביבה הצמודה.

בשנה הקרובה מתוכננים כ-30 עסקים חדשים (כולם בהליכי הקמה) דבר שיתרום לתוספת של 1000 מקומות עבודה לפחות.

	העסקים בקרית-מלאכי ובסביבתה
195	סה"כ עסקים באזור תעשייה קרית-מלאכי
400	סה"כ עסקים בתוך היישוב
71	סה"כ עסקים במועצה אזורית באר-טוביה
11	סה"כ עסקים במועצה אזורית יואב
22	סה"כ עסקים במועצה אזורית שפיר
104	סה"כ עסקים המקבלים שירות במרכז העסקים
30	סה"כ עסקים בהליכי הקמה
19	סה"כ בקשות של עסקים להקמה
5	סה"כ עסקים שהוקמו על-ידי עולים חדשים
130	סה"כ עולים ששולבו בעבודה על-ידי המרכז

סה"כ עסקים שקיבלו הקצאת קרקע בטיפול מרכז העסקים:

22	א. בקרית-מלאכי
3	ב. מועצה אזורית באר-טוביה
6	סה"כ בקשות לאיתור שטח

רשת קשרים עסקיים

תחת הכותרת קשרים עסקיים מטפל המרכז בשני תחומים עיקריים:

1. הכנת פרופילים באנגלית לעסקים המעוניינים והפצת החומר על-ידי הסוכנות היהודית לפדרציות השונות.
2. שידוך בין יוזמות ועסקים ישראלים לחברות או משקיעים בחו"ל באמצעות הקהילות היהודיות ברחבי העולם.
3. איתור הזדמנויות ויצירת קשרים עסקיים בתוך הארץ בין מתעניינים לאנשי עסקים בקרית-מלאכי.

חממה עסקית

המרכז מפעיל ומחזיק שטחים עבור חממה עסקית.

עיקר פעילות החממה היא בסיוע להקמת והנבטת עסקים חדשים באזור תעשייה קרית-מלאכי, ובאר-טוביה, ובאתרים שונים במרחב הן בשטח המסחרי והן פרויקטים תירותיים.

סיכום ריאיונות

בועז אמיר - היחידה הכלכלית

עד 1990 לא היה בקרית-מלאכי גוף שיתאם וירכז את הפעילויות הכלכליות: עסקים, יזמות ותיעוש. הסוכנות פתחה במהלך חשוב והקימה 14 יחידות כלכליות ברשויות שונות. אחת מהן קרית-מלאכי. עיקר הפעולות עד עתה:

- הכשרה מקצועית לעולים
- יצירת מקומות תעסוקה
- עידוד יזמים חדשים
- הדרכה וסיוע ליזמים קיימים
- הקמת חברה כלכלית לפיתוח קרית-מלאכי

מפעולות היחידה (חלקן בלעדיות וחלקן שיתוף פעולה עם יחידות אחרות):

- * בשנת 1991 היו 4134 יח"ד בקרית-מלאכי, ובשנת 1993 היו 5747 יח"ד בקרית-מלאכי.
- * בשנת 1991 היו 375 בתי מסחר, ובשנת 1993 390 בתי מסחר.
- * בשנת 1991 שלושה בנקים ובשנת 1993 שישה בנקים, וזו אינדיקציה של כוחות השוק לפיתוח הכלכלי של קרית-מלאכי וסביבתה.

מספר המפעלים גדל מ-182 בשנת 1991 ל-195 בשנת 1993.

הסביבה הכלכלית שיצרה היחידה מעודדת יזמים רבים לבקש שטח בקרית-מלאכי. 19 יזמים בתהליך מתקדם ועוד 30 בשלבים ראשוניים.

היחידה הקימה **מרכז שירותים לתעשייה**. מיקום אופטימלי באזור התעשייה, וזה טרם בוצע ביישוב. במרכז: חדר ישיבות, שירות פאקס, תיבות דואר, שירותי ייעוץ, שירותי טלפון (קבלת שיחות לבעל עסק שעוזב את העסק (לכמה שעות), ועוד.

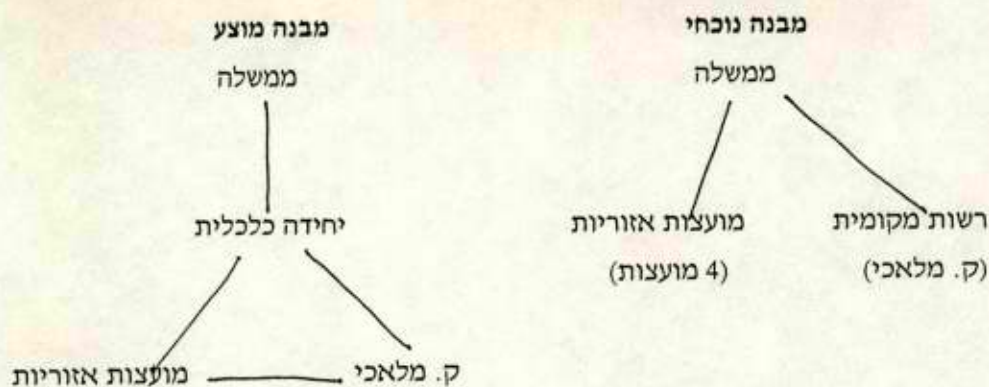
מנהל היחידה הכלכלית הוא, בין היתר, גם נציג התאחדות התעשיינים, וביכולתו ליצור קשרים עם הפקידות הבכירה במשרדים השונים.

העסקים הקטנים אינם יודעים על קרנות סיוע, ותפקידי היחידה לידע אותם ולסייע להם בהשגת מימון. **מידע** זה מרכיב חשוב בפיתוח כלכלי, וליזמים רבים אין את המידע. תפקידי, בין היתר, לרכז מידע ולהפיצו. לדוגמה: "קרן נאה" בענף הרהיטים.

בשש שנים עד 1991 כמעט ולא היתה תנועת מפעלים ומסחר ליישוב. ההתפתחות המואצת בשנים האחרונות הביאה לתנועת מפעלים ומסחר לקרית-מלאכי. ליחידה הכלכלית היה בכך תרומה חשובה. רק בשנה האחרונה נוצרו ביישוב ובסביבה כ-100 משרות חדשות.

ההחלטה בקרית-מלאכי (ובכך היתה היחידה מעורבת מאוד) היא **פיתוח כלכלי אזורי** ולא פיתוח נקודתי. היחידה מנסה לשכנע בתפיסה זו את המועצות האזוריות שבסביבה: מ.א. יואב, מ.א. שפיר, מ.א. באר-טוביה. חלקן כבר מוכנות להיכנס לשיתוף פעולה.

היחידה יוזמת כעת מאמץ בפיתוח תיירות ברמה האזורית.

תפקיד מנהל היחידה לסייע לשילוב האזורי, ולמנוע חששות במגזר העירוני ובמגזר הכפרי, שמא צד אחד יצא נפסד מן השיתוף האזורי.

בעת פיתוח מואץ יש להביא מערכות אזוריות לעילול כלכלית בכל הקשור לפיתוח הכלכלי ולפיתוח השירותים.

היחידה הכלכלית, בשל תפיסתה האזורית, דואגת גם לבחינת אילוצי הסביבה (בעיות של איכות סביבה). חלק מהגירת יזמים לקרית-מלאכי נובע מהמידע המופץ על היחידה, וזה בנוסף למיקומה הגיאוגרפי. מיקום גיאוגרפי הוא תנאי הכרחי, אך לא מספיק. יש צורך ביצירת "אקלים כלכלי" ובכך פועלת היחידה.

היחידה מעוניינת להביא תעשיות עתירות ידע, אך ידוע כי בקרית-מלאכי אין הון אנושי מתאים לכך. לכן, פועלת היחידה להעלאת רמת המדעים המדויקים בבתי"ס התיכוניים ובמכללות האזוריות ("אחוה"). היחידה גם מתכננת סקר במושבים ובקיבוצים לאיתור כח עבודה מיומן ומשכיל, עבור תעשיות עתירות הידע.

הסקר נועד להשגת הון אנושי בטווח הקצר, ואילו היוזמה לשיפור רמת המדעים המדויקים נועדה לטווח הארוך.

הערות נוספות:

- קיימת מגבלת שטח רצינית לפיתוח המגורים והתעשייה. אנו מפשירים שטחים ומשנים ייעוד, אך יש צורך בפתרון אזורי-ממלכתי.
- כמעט ואין יזמות כבדה בין העולים, להוציא מעט תיווך ורפואת שיניים. מתוך כ-1000 משפחות עולים, יש כיום כ-13 עצמאיים קטנים.
- העולים חדרו בעיקר כשכירים וכעובדי ייצור. העולים תורמים בינתיים בעיקר בתחום הצריכה ופחות בהגדלה ריאלית של התפוקה.
- בפיתוח מואץ יש צורך בהגדלת התפוקה הריאלית, ויש לפעול בכיוון זה גם בקרב העולים.

עוזי חיבה - מזכיר

מזכיר המועצה מדגיש את תרומתה של העלייה לפיתוח המואץ של קרית-מלאכי. כ-5000 עולים בשלוש השנים האחרונות: כ-3000 מבריה"מ וכ-2000 מאתיופיה. נטיית האתיופים להתרכז בשכונות ואף בבלוקים מסוימים, וכוחות השוק יגבירו זאת. חלק מן העולים בקרית-מלאכי, הם כאלה שהשתקעו לראשונה במרכז הארץ והיגרו לקרית-מלאכי.

בעבר היו דירות ריקות ביישוב, ואילו כיום כל הדירות מאוכלסות. בעבר קשה היה למכור ולשווק דירות, ואילו בעידן הפיתוח המואץ, הביקוש הזניק את מחירי הדירות. כיום דירה בת 3-4 חדרים עולה כ-\$120,000.

שטח לווילה ב-1989 כ-\$40,000 עבור 300 מ"ר.

שטח לווילה ב-1993 כ-\$85,000 עבור 300 מ"ר.

מחירה של וילה מסודרת בקרית-מלאכי יכול להגיע ל-\$220,000 על שטח של כ-400 מ"ר.

בעת הפיתוח המואץ נוצרה פעולה של שרשרת דיור: וותיקים מוכרי לעולים ועוברים לשכונות חדשות. בשכונות אלה בונים כיום מגוון של דירות, חלקן "יוקרתיות", וזה כדי למנוע עזיבת "כוחות חזקים" את היישוב, ומשכית "כוחות חזקים" מחוץ ליישוב. בשכונת גיבשטיין למשל, נבנו 1500 יח"ד. כ-1/3 מהן צמודות קרקע.

אינדיקציה לפיתוח המואץ היא הקמתם של שק"ם וקו-אופ ביישוב, וזה לאחר סקר כח קנייה ביישוב ובסביבה. כח הקנייה כיום הוא כ-40,000 איש (20,000 ביישוב ו-20,000 בסביבה), ובתכנון הגדלה ניכרת במספר התושבים.

אנו מנסים לשפר את איכות השירותים, כדי לחזק קשר עם הסביבה הכפרית (חמש מועצות אזוריות: באר-טוביה, שפיר, יואב, לכיש, וחלק ממטה יהודה), וכן להקים מוזיאון, קאנטרי-קלאב ופארקים על בסיס אזורי.

התפיסה: פיתוח מואץ של קרית-מלאכי זה בעצם פיתוח מואץ של קרית-מלאכי והסביבה.

קרית-מלאכי זקוקה לשיתוף פעולה עם הסביבה, במיוחד בתחום הקרקעות (רזרבות).

גבי קיינר - מהנדס המועצה

הבעיה העיקרית בהתפתחותה של קרית-מלאכי בעידן הפיתוח המואץ היא העדר שטח. ללא שינוי גבולות שטח השיפוט, קרית-מלאכי תעמוד בפני מגבלה חמורה. לשם שינוי הגבולות יש לערוך שינוי רדיקלי במערך האזורי, שכן קרית-מלאכי מוקפת שטחים חקלאיים השייכים למושבים ולקיבוצים. תקנה 611 של המנהל, בדבר הפשרת קרקעות חקלאיות (כ-10%) עשויה לסייע למצוקתה של קרית-מלאכי.

עד היום כמעט ונוצלו כל הרזרבות הקרקעיות. בשולי היישוב רזרבות של כ-900 דונם.

שטחים פוטנציאליים: מחנה צבאי קסטינה, שחלק ממנו סופח בעת הפיתוח המואץ ב-1990/1 ועליו נבנתה שכונת גן שמואל ובה 500 יח"ד.

כדי למנוע עזיבה ולעודד הגירה אל היישוב בונים בקרית-מלאכי טיפוסים שונים של דירות. כ-50% מן הדירות החדשות שנבנו בשכונת גן הן וילות, ובמחנה הצבאי כ-25%. בכל היישוב כ-35% מן הדירות הן בתים צמודי קרקע.

בקריית-מלאכי קיים תהליך של שרשור הדור: וותיקים מוכרים לחדשים, והוותיקים מהגרים לשכונות חדשות. אל קריית-מלאכי מהגרים עולים חדשים ממרכז הארץ. בתחום הבינוי קיימת גם תנופה בתחום המסחר. שיפוץ המרכז הישן ובניית קניון חדש באזור המחנה הצבאי. בנוסף החלה בניית מבני תעשייה.

מיכאל בוהדנא - חינוך

לבתי-הספר הדתיים בקריית-מלאכי תחרות כבדה עם בתי-ספר דתיים במרחב, כמו: חפץ חיים, שפיר, יד בנימין ורחובות. רוב האוכלוסייה הדתית שולחת את ילדיהם לבתי-ספר אלה. בעידן הפיתוח המואץ גדלו גם מספר הילדים הנמצאים בפיגור קל. אין מסגרות תומכות לקבוצה זו. הצרכים גדלו.

קלטנו שתי קבוצות עולים: רוסים ואתיופים. אלו הן שתי קבוצות בעלות תפיסות עולם שונות ביחס לחינוך. תחזית גידול התלמידים מתשנ"ג לתשנ"ד 6.5%, כאשר הממוצע 1.5%-2%. בתוך גידול אוכלוסיית התלמידים נמצאות משפחות אתיופיות עם ילדים, שחלקם לא ביקר בבית-ספר שנה-שנתיים.

קיימת תקנה לשלוח ילדי אתיופים לבתי-ספר דתיים. בקריית-מלאכי שני בתי-ספר דתיים טובים, שהיו יכולים לקלוט את ילדי האתיופים, ובסופו של דבר הם עומדים כיום בפני קריסה. הואיל ואין פיזור האתיופים ברמה הארצית וברמה התוך יישובית, יש חשש שמערכות שכונתיות (רווחה, חינוך) יעמדו בפני קשיים גדולים. כל זאת, משום שהאתיופים הם ברמה סוציו-כלכלית נמוכה. המיקום הגיאוגרפי הטוב של קריית-מלאכי לא מסייע בתחום החינוך, משום שמורים רבים מעדיפים לגור ברחובות ובירושלים וללמד בקריית-מלאכי. "מימון המונית" על-ידי משרד החינוך, רק מחזק מערך מרחבי זה: מגורי מורים מחוץ לקריית-מלאכי ותעסוקה בה. מערך זה אינו מעודד הגירה של מורים ליישוב. כך, למשל, במקיף הכללי 76 מורים, 22 מתוכם תושבי המקום. במקיף הדתי 47 מורים ומתוכם רק 2 מקריית-מלאכי.

יש להזהר מ"מאכרים" שמתלבשים על ילדי העולים ושולחים אותם לפנימיות דתיות. חלקם חוזר ליישוב ומתגלגל ברחובות, ללא שליטה. לא תמיד יש למערכת החינוך שליטה על ילדי העולים. קרה, שנמצאו ילדים העובדים/מסתובבים בשוק במקום ללמוד.

לימוד בפנימיות, אולי זה רעיון טוב עבור העולים, אך כל זה על-פי קריטריונים והכנה מתאימה. בעידן הפיתוח המואץ נוצר לחץ גדול על בתי-הספר, וכולם, ללא יוצא מן הכלל, היו "פקוקים" לתקופה ארוכה יחסית. לאחרונה, החלה בנייה להרחבת שני בתי-ספר. קליטת העלייה העיקה על מערכת החינוך ביישוב, שכן, גם ללא העלייה נמצאו שיעורים גבוהים יחסית של תלמידים בקבוצות סיכון גבוהה (ילדים של אסירים, מובטלים וכיו"ב). מערכת החינוך מועמסת בבעיות (יבוא) מבלי שיכללו את הכלים ויוסיפו תקנים, כמו: פסיכולוגים ועובדים סוציאליים, מתרגם רוסי שיהווה "אוזן קשבת" לתלמידי העולים, שיסייע למנוע טעויות מסוג "שנות ה-50". די קשה לחדור לאוכלוסיית העולים. וכדי למנוע טעויות שעשו לי בשנות ה-50 אני זקוק לכח עזר. גם התשתית הפיזית של בתי-הספר כבר לא מתאימה "גני הפרפר" של שנות ה-60 כבר לא מתאימים לשנות ה-90. בגנים אלה מתענים כיום 35 ילדים בכל גן ושתי גננות.

בשל עומס במערכת החינוך, נאלצו חלק מן "העולים החזקים" (מהנדסים, פרופסורים) לעזוב את היישוב.
"חבל שלא השכלנו לשמור אותם ואת ילדיהם".

יצחק פרנקו - שירותי רווחה

מצוקה קשה ביישוב לפני הפיתוח המואץ, שבא בשל גלי העלייה ליישוב.
בתקציב היום ניתן לשרת פחות נזקקים.
המיקום הטוב של קרית-מלאכי ומחירים זולים יחסית מביא ליישוב אוכלוסייה ברמה סוציו-כלכלית נמוכה.
אחוז הנזקקים לשירותי רווחה גדל על פני זמן.
לאתיופים בעיות קיומיות, לרוסים בעיות חברתיות-משפחתיות, והאוכלוסייה הוותיקה ממשיכה לצרוך שירותי רווחה, בעיקר בשל בעיות כלכליות.
לא רק שהביקוש לשירותי רווחה גדל, אלא עומק הבעיות גדל.

שאר המידע שסופק על-ידי מר פרנקו נמצא בלוחות ובטקסט בסעיף רווחה.

דימונה*

רקע

דימונה נוסדה בשנת 1955. העיר ממוקמת ברמת נגב כ-600 מ' מעל פני הים, 35 ק"מ מערבית לים המלח ו-36 ק"מ דרומית-מזרחית לבאר-שבע. האקלים בדימונה מן הנוחים ביותר בארץ. שטח השיפוט של העיר משתרע על 30,000 דונם. אוכלוסיית דימונה מונה כ-31,000 נפש.

123 עולים - 36 משפחות, יוצאי צפון אפריקה הגיעו בבוקרו של ה-19.9.1955 לנמל חיפה והועברו באותו היום לצריפים הזעירים בדימונה. קבוצה זו היתה קבוצת החלוץ בהקמתה ויישובה של העיר דימונה במרכז הנגב.

משנת 1955 עד שנת 1988 סבלה דימונה ממאזן הגירה שלילי, ולאחרונה מאזן ההגירה הינו חיובי והוא נובע מקליטת העלייה ושיבה של משפחות, סטודנטים וחיילים משוחררים אל העיר.

כ-37% מאוכלוסיית דימונה הינם בגילאים 0-14

כ-27% מאוכלוסיית דימונה הינם בגילאים 15-29

כ-28% מאוכלוסיית דימונה הינם בגילאים 30-59

כ-8% מאוכלוסיית דימונה הינם בגילאים 60 +

בנוסף לשכונות הקיימות בעיר החל משנת 1990 הוחל בהכשרת ובניית 3 שכונות חדשות נוספות לעיר - שתיים בצפון מזרחה של העיר ואחת בדרומה.

לדימונה אין עורף כלכלי איתן עליו יכולה להישען, שכן רוב המפעלים בסביבה הקרובה - משלמים את הארנונה למועצה האזורית תמר (לדוגמה "קמ"ג, פוספטים, ים המלח, פריקלאס, רותם דשנים ועוד). ואילו המפעלים הגדולים בדימונה עצמה מתקשים בתשלומיהם לעיריית דימונה. דרושה חלוקה מחודשת של גבולות השיפוט כך שיכללו חלק מהמפעלים המבוססים. יש בה כדי לתת מענה הולם (תיקון תחום השיפוט) ולהקל על מצוקתה הכספית של עיריית דימונה, דבר שיביא לשיפור ויקל על תפקודה.

* חלק מן הנתונים מבוסס על פרסומים פנימיים של עיריית דימונה שהועמדו לרשותי על-ידי מנהלי המחלקות.

בינוי ופיתוח

בשנתיים האחרונות ניכרת תנופת בנייה וחידוש בדימונה. שכונות וותיקות חוזקו על-ידי הפרשת קרקעות בתחומן לבנייה פרטית. דוגמה לכך הינה שכונת שבעת המינים. למגמה זו יש המשך ובשכונת יוספטל כבר הוצאו למכרז 16 מגרשים במסגרת בנה ביתך, כך גם בשכונת הערבה שם הופשרו מגרשים וזוגות צעירים כבר החלו בהקמת ביתם והבנייה בשלבים מתקדמים ביותר. בנוסף, ניכרות עבודות חידוש ומחזור דירות בשכונות הוותיקות בעיר לטובת הזוגות הצעירים, העולים החדשים ושיפור תנאי אכלוס למשפחות ברוכות ילדים.

לשכונות הוותיקות נוספות כיום 3 שכונות חדשות, 2 בצפון מזרחה של העיר ו-1 בדרומה של העיר. בשכונות בצפון-מזרח החלה אף המכירה של הבתים באחת השכונות ואילו בדרום העיר עובדים עתה על הכנת התשתיות.

שימושי קרקע בדימונה

ייעוד / שימוש	מס' דונמים
אזור התעשייה	3,521
מלאכה ואחסנה	321
מסחר	148
בנייני ציבור	324
שטח ציבורי פתוח	1,800
מתקנים הנדסיים	1,046
מרכזי תחבורה (אגד, רכבת)	330
מגורים	3,436

בימים אלה, בסיוע משרד הבינוי והשיכון שוקדים על הכנת תכנית אב חדשה לדימונה, המתבססת על תחזית וצפיה של 100,000 תושבים. במקביל מתבצעת הרחבת תכנית מתאר לאזור הדרום-מזרחי של דימונה.

התכנית מתבצעת על-ידי צוות משותף למשרד הבינוי והשיכון, מינהל מקרקעי ישראל, עיריית דימונה, מינהלת פיתוח התיירות בנגב והסוכנות היהודית.

עלייה וקליטה

נתוני עולים - קבוצות גיל והתפלגות בשכונות (הנתונים המעודכנים לספטמבר 1993)

בדימונה 4,637 עולים והתפלגותם לפי ארצות מוצא היא כדלקמן:

-	4,265	מרוסיה
-	319	מאתיופיה
-	2	מארצות הברית
-	51	מארצות אחרות.

מניתוח התפלגות אוכלוסיית העולים בקבוצות גיל מול אותה התפלגות של האוכלוסייה הוותיקה ניתן לראות כי חלקה היחסי של אוכלוסיית העולים בקבוצות גיל צעירות הוא נמוך (0-5) ואילו בקבוצות גיל מבוגרות (+60) הוא גבוה. יחד עם זאת, כמעט ואין הבדל משמעותי בקבוצות גיל הביניים 22-40.

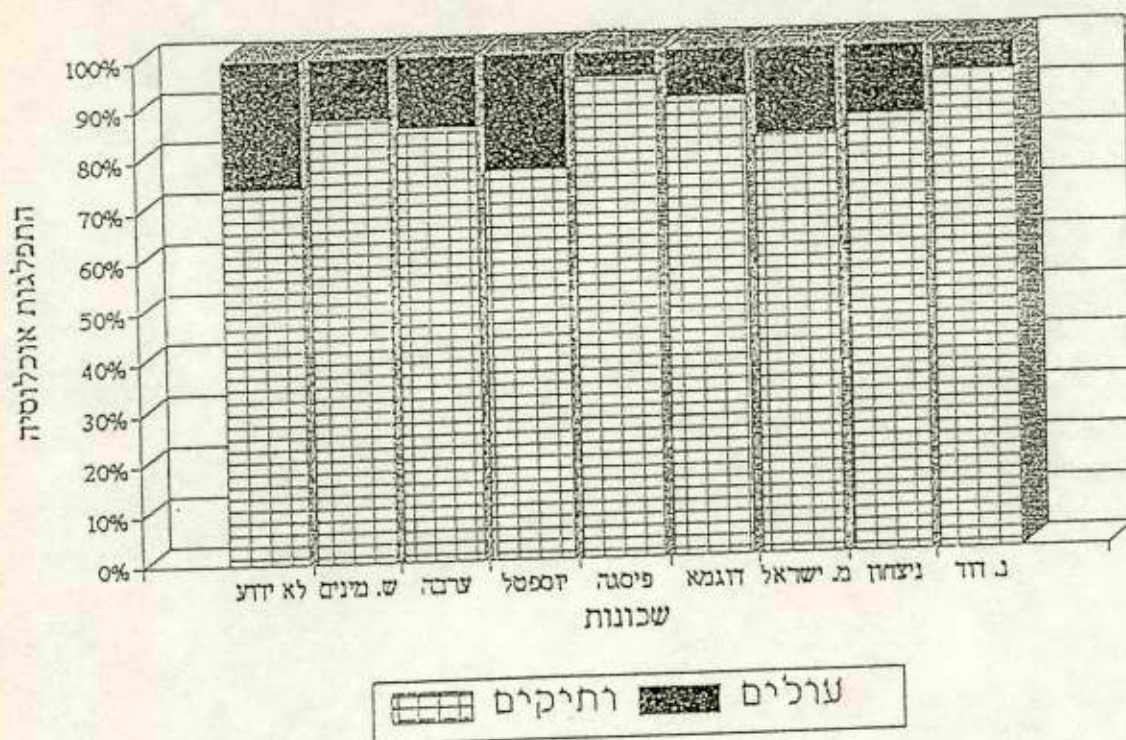
מיפוייה של אוכלוסיית העולים בשכונות העיר העלה כי 22% מהם שוכנים בשכונת יוספטל. בשכונות הדרומיות (ערבה, שבעת מינים ויוספטל) שוכנים בסך הכל 51% מהעולים, ומיעוטם מתגורר בשכונות חדשות יחסית כמו נווה דוד או נווה חורש. עובדה זו קשורה הן להיצע הדיור בשכונות אלו (דירות עמידר) ולמחירו. כאמור, השכונה בה שיעור העולים הוא גבוה ביותר היא שכונת יוספטל.

התפלגות תושבים לפי שכונות

שכונה	התפלגות עולים בשכונות	התפלגות וותיקים בשכונות	מספר העולים	מספר וותיקים	סה"כ וותיקים ועולים
לא ידוע	2%	1%	84	243	327
שבעת המינים	10%	11%	433	3126	3559
ערבה	19%	17%	787	4712	5499
יוספטל	22%	11%	894	2983	3877
הפיסגה ונווה חורש	3%	7%	104	1942	2046
לדוגמא	16%	22%	644	6181	6825
מלכי ישראל	11%	8%	476	2314	2790
ניצחון	13%	12%	530	3332	3862
נווה דוד	5%	12%	199	3430	3629
סה"כ	100%	100%	4151	28263	32414

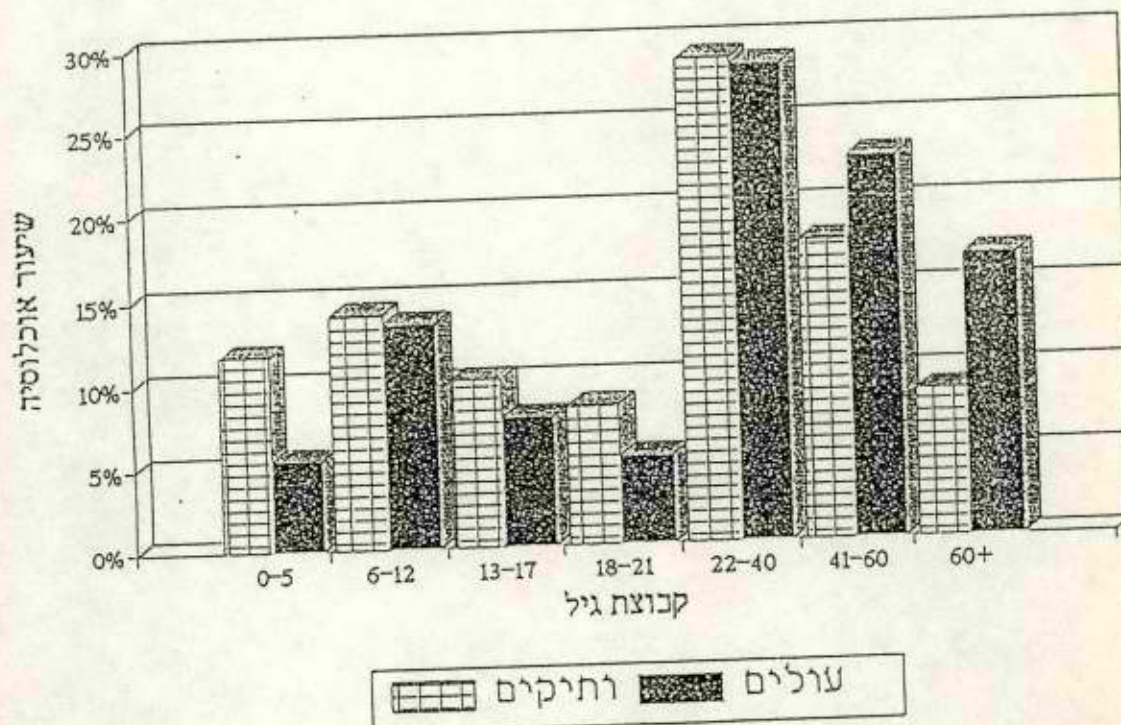
יחס וותיקים ועולים בשכונות העיר

באחוזים

התפלגות אוכלוסייה בקבוצות גיל, וותיקים ועולים

באחוזים

החל מיוני 1990 החלו ראשוני העולים להגיע לדימונה, בחודש זה נקלטו כ-50 משפחות.

עד 31.12.1990 קלטה דימונה כ-800 בתי אב.

מחודש 1.1.91 ועד ל-1.10.91 נקלטו 420 משפחות נוספות. נכון לתאריך זה קלטה העיר דימונה 1220 משפחות (בתי-אב) שהם כ-3,000 נפשות. מתוך 1220 משפחות, ממתנינים כיום 320 משפחות לקבלת דיור שנמצא בשלבים הסופיים של השיפוצים.

במהלך התקופה הנזכרת נקלטו 710 תלמידים עולים במערכת החינוך בעיר על-פי החלוקה הבאה:

גני ילדים	140 תלמידים
בתי-ספר יסודיים	310 תלמידים
חטיבות-הביניים	80 תלמידים
בתי-ספר על-יסודיים	180 תלמידים

בנוסף משרתות את העולים 18 כיתות אולפן. מהן 10 כיתות אולפן בוקר ו-8 כיתות אולפן ערב (לעולים שהשתלבו בעבודה וטרם הספיקו לעבור אולפן).

בדימונה נקלטו כ-45 רופאים וכ-145 מהנדסים.

מסקר שנעשה על-ידי יחידת הקליטה במפעלים מקומיים ומפעלי הסביבה עולה שכ-650 עולים השתלבו במקומות תעסוקה במפעלים ובשירותים. בנוסף עובדים עוד עולים באזור התעשייה במפעלים קטנים (דוגמת נגריות, מוסכים ועוד).

יחידת הקליטה בעיריה הקצתה אוטובוסים לסיורים להכרת הארץ. כמו כן נפתחו חוגים שונים לעולים ולוותיקים, דוגמת החוג לריקודי עם, שירי א"י ועוד.

ניתן סיוע לתלמידי העולים הנזקקים ברכישת מחברות, מכשירי כתיבה, תיקי בית-ספר ועוד.

לספרייה העירונית נרכשה ספרות עזר ברוסית לטובת ציבור העולים בעיר וכן מתקיימים מפגשים של העולים עם סופרים - עולים וישראלים.

מתקיימים מפגשים אחת לשבוע בנושאי יהדות ומסורת ואלה מועברים על-ידי הרב הראשי לדימונה.

התקיימו ויתקיימו טיולים וסיורים במקומות הקדושים ובאתרים היסטוריים, סדנאות בצפון הארץ בנושא ציונות והיסטוריה של א"י.

יחידת הקליטה בשיתוף אגף הרווחה מקיימים סדנה לטיפול החן, בריאות המשפחה וצרכנות נבונה לאמהות.

בקשר שנקרס בין עיריית דימונה ובסיס נבטים הבסיס אימץ את עולי דימונה, ובין היתר מתקיימים טיולים משותפים עם חיילי הבסיס, חיילים וחיילות מאמצים עולים, סיירת תיקונים מקרב החיילים פועלת בבתי העולים ולטובתם.

אחת לחודש מוקרן סרט איכות דובר רוסית לטובת ציבור העולים בעיר.

עיריית דימונה הקימה מרכז לאביוזרי בית / לסייע לאוכלוסייה נזקקת. את האביוזרים השונים הכוללים: ריהוט, מכשירי חשמל ועוד, תורמת האוכלוסייה המקומית ולאחר שיפוץ והחזרה לכשירות מועברים החפצים למשפחות נזקקות. עם בוא משפחות העולים הועמד המרכז הנ"ל גם לשירות העולים ולטובתם.

פרויקטים לעולים

1. **חממה למדענים** - בשיתוף עם קמ"ג מועסקים מדענים עולים בפרויקטים למטרות מחקר, פיתוח ויישום עסקי. בשלב זה מועסקים 16 מדענים כשבשיא יועסקו 50 מדענים בפרויקט. לרשות המדענים ובני משפחותיהם הוקצו דירות בשכונת בסט בעיר.
2. **חממת אמנים ואומנויות** - המטרה לרתום כשרונות ברוכים מקרב העולים בתחומי המוסיקה והאמנויות לטובת כלל התושבים. כשרונות אלה עוסקים, בין היתר, בלימוד מוסיקה בבתי-ספר. הקמת הרכבים מוסיקליים וחוגים בתחומי האמנויות. בהפעלת הפרויקט ניתנה תשובה ופתרון תעסוקתי הולם לעולים ואלה בוודאי יראו בדימונה את ביתם. קבוצה זו זוכה למלגת קיום חודשית קבועה.
3. **בית העולה** - המגמה ליצור מקום מפגש לעולים ולוותיקים לפעילות תרבותית וקהילתית משותפת.
4. **סדנאות כלכליות ליזמים בפוטנציה** - המטרה מאחורי סדנאות כאלה, לתת כלים בידי העולים שסייעו בידם לפתוח עסקים. במסגרת הסדנאות ניתנות הרצאות בנושא כלכלת ישראל, מפגשים עם מנהלי מוסדות פיננסיים, מס הכנסה ועוד.
5. **סדנא לפעילים בשיתוף אוניברסיטת בן-גוריון** - מטרת הסדנא להכשיר עולים המעוניינים לסייע בקליטת עולים במתן כלים שישמשו אותם בפעולותיהם. כמו כן היכרות ברמה המעשית עם מערכות נותנות שירותים ברמות העירוניות, המחוזיות והארציות, הכרה מקרוב ותפקוד בחברה הדמוקרטית.

תעשייה

בשטח העיר דימונה 3 מפעלים גדולים, המעסיקים כ-1180 עובדים (כיתן, דייל, דימונה טקסטיל). כמו כן קיימים בעיר כ-10 מפעלים קטנים כשכול אחד מאלה מעסיק כ-20 עובדים בממוצע. בנוסף כ-60 עסקים קטנים מעסיקים כ-5 עובדים בממוצע בכל עסק. בנוסף לאמור, קיימים כ-80 עסקים מסחריים קטנים (חנויות למיניהן), המעסיקים כ-3 עובדים כל אחת.

רוב כוח העבודה הדימונאי מועסק במפעלי הכימיקלים לישראל (ים המלח, פריקלאס, רותם דשנים, פוספטים ועוד) באזור הנגב. בתקופות טובות 250 מתושבי דימונה הועסקו ברשת בתי המלונות שלחופי ים המלח.

תשתיות קיימות לפיתוח התעשייה

- * באזור התעשייה החדש בדימונה קיים מינחת למטוסים באורך של 1300 מטר המאפשר נחיתה של מטוסים קלים ובינוניים. בימים אלה החל העירייה דימונה בהליכים להפיכתו למינחת פעיל ומסודר.
- * באזור המלאכה של העיר דימונה עוברת מסילת הברזל. כמו כן קיימת בדימונה תחנת רכבת הכוללת תחנה להעמסה ופריקה - תחנה שניתן להרחיבה ולפתח למתן שירותים בהיקף גדול יותר על-פי הנדרש.
- * באזור התעשייה החדש קיימים עדיין כ-25,000 מ"ר פנוי להשכרה כאשר מתוכם כ-12,000 מ"ר נמצאים בשטח "דייל" שרובם מרוכזים במבנה אחד. היתרה של 13,000 מ"ר נמצאים במספר מבנים בגודל של כ-700 מ"ר כל אחד כמבני תעשייה סטנדרטים, ועוד מבנה אחד בן 11,000 מ"ר בבעלות פרטית. יש לציין, שבאזור תעשייה זה 2,500 דונם המיועדים לתעשייה על-פי תכנית המתאר הקיימת.

הכשרת תשתיות למבנה תעשייה

כבר כיום מורגשת הדרישה למבנה תעשייה זמינים ליזמים ועסקים קטנים, ובתכנית לבנות כ-2,000 מ"ר מבני לתעשייה בזמן הקרוב. כמו כן בכוונת משרד התמ"ס להכשיר שטחים לבנייה כוללת של 10,000 מ"ר לתעשייה וזאת לאור הדרישה הגוברת של יזמים וחברות למבנים כאלה בערי הפיתוח. בנוסף לאמור - מגלה התמ"ס עניין רב בהרחבת שטח מבנה התעשייה בפארק תמ"ד - הסמוך לדימונה (8 ק"מ).

פארק תמ"ד (תעשיות מדע)

הפארק הוקם במטרה לאכלס תעשיות מתקדמות בנגב, הפארק משרת את היוזמות מק"ג ויזמים פרטיים. בפארק זה זוכה היזם הפרטי בייעוץ מדעי, בתמיכה טכנולוגית מדעית, בשיווק, ובשירותי תכנון כולל הקמה.

הפארק נמצא כ-8 ק"מ דרומית לדימונה, ומשתרע על שטח של 6,400 מ"ר (שטח בנוי) באתר הפארק רזרבה קרקעית גדולה וקיימת תשתית לעוד מבנים. באתר הפארק 6 מפעלים קטנים.

הפארק עצמו נשען על היכולת המדעית, לוגיסטית, אירגונית, מפעולות של קמ"ג, שהיא ברמת אמינות ומהימנות גבוהים ביותר.

בפארק הוקם לא מכבר מפעל דיספומדיק (מפעל לייצור מחטים ומזרקים רפואיים מתכלים) - המעסיק כ-60 מבני דימונה וזאת בנוסף לעוד תושבים מדימונה והאזור המועסקים ב-6 המפעלים הקטנים בפארק.

לאחרונה, הוקמה בפארק החממה הטכנולוגית לפיתוח יישומים עסקיים. היזם הינו קמ"ג, כשהמטרה מאחורי חממה זו - פיתוח רעיונות והמצאות ליישום עסקי לאב טיפוס של מוצר, מערכת. האוכלוסייה שנקלטה לחממה הינה מקרב המדענים העולים החדשים. למדענים אלה הוכשרו ושופצו דירות בעיר דימונה. 25 מדענים מועסקים בחממה ומתגוררים בדימונה כשהיעד להגיע ל-10 פרויקטים שיעסיקו קרוב ל-50 עולים.

* למרות כל האמור - עדיין דימונה מתחבטת בבעיה הכאובה של תעסוקה מגוונת ועדיין שיעור האבטלה עומד על 12%, זאת מבלי לקחת בחשבון את העולים המסיימים את כיתות האולפן ומתווספים לדורשי העבודה.

מצבת עובדים במפעלים בדימונה

מס"ד	שם העסק	מס' עובדים כללי	מס' עובדים מדימונה	אחוז המועסקים מדימונה
	<u>יצור אריחים</u>			
01	גידג'י בע"מ	30	28	93%
	<u>עבודות מתכת</u>			
02	מתכת סדום	90	60	66%
03	פלדה בנגב	35	32	91%
	<u>טכסטיל/סריגים</u>			
04	כיתן דימונה	520	370	71%
05	טכסטיל דימונה	200	150	75%
06	סריגי דימונה	38	38	100%
07	סריגי שריו	50	44	88%
08	מתפרת דניאל	50	50	100%
09	לירון לתינוק	11	11	100%
	<u>יצור סכו"ם</u>			
10	תעשיות סכו"ם	36	36	100%
	<u>תעשיות אלקטרוניקה</u>			
11	דייל ישראל	460	360	80%
	<u>מוצרי עור</u>			
12	אליבי עור	50	46	92%
13	דימונה עור	19	18	95%
	<u>תחבורה</u>			
14	רכבת ישראל	145	140	97%
	סה"כ	1734	1383	

מצבת עובדים בירוחם

מס"ד	שם העסק	מס' עובדים כללי	מס' עובדים מדימונה	אחוז המועסקים מדימונה
	<u>תרופות ותמרוקים</u>			
01	אגיס ירוחם	194	13	67%
	<u>קרמיקה</u>			
02	נגב קרמיקה	125	60	48%
	<u>יצור בקבוקים</u>			
03	פיניציה ירוחם	240	120	50%
04	טמפו תעשיות פלסטיק	26	9	35%
	<u>אקרשטיין</u>			
05	ארקשטיין ירוחם	90	13	14%
	<u>עבודות מתכת</u>			
06	מתכת ברנד	120	17	14%
		-----	-----	
		795	232	

מצבת עובדים באיזור

שם העסק\מפעל	סה"כ עובדים	סה"כ עובדים מדימונה	אחוז המועסקים מדימונה
מפעלים כימיקלים			
01 מפעלי ים המלח	ע.חברה - 1100 ע.קבלן - 540	ע.חברה - 350 ע.קבלן - 300	סה"כ - 40%
02 פריקלאס	ע.חברה - 193 ע.קבלן - 50	ע.חברה - 50 ע.קבלן - 40	סה"כ - 37%
03 פוספטים	963	405	42%
תובלה			
04 רכבת ישראל	145	140	97%
מחקר גרעיני			
05 קמ"ג			
פארק ת.מ.ד.			
06 דיגיטל	30	14	47%
07 אפסילור	35	31	89%
08 דיספומדיק	70	60	86%
09 חממה למדענים	83	43	52%
1- רצ"ג	5	5	100%
11 רותלקס	15	2	13%
12 מל"מ	16	16	100%

היחידה הכלכלית לפיתוח דימונה

היחידה הכלכלית לפיתוח עסקים בדימונה הוקמה בדצמבר 1988. במשך 6 חודשי פעילות ראשונית נלמדה הסביבה העסקית באזור ונבנה בסיס נתונים כללי.

עד תקופה זו פעלו בדימונה 3 מפעלים גדולים: כיתן דימונה, דימונה טקסטיל, דייל ישראל, ומפעל בינוני אחד - כמפעל מאושר - סריגי שריו. באותה תקופה נסגרו המפעלים: "מתכות סדום", "סכום דימונה".

ביחידה הכלכלית ניתן לקבל מידע, טפסים והכוונה לגבי האפשרויות לפיתוח עסקים בסיוע משרד התמ"ס. חשוב לציין, כי משרד התמ"ס ומרכזי ההשקעות העמידו לרשות היחידה כל שנדרש ופתחו בפנייה את כל האפשרויות לפיתוח וקידום עסקים, בחינת מצב העסקים בעיר ביחס לשנים קודמות, מעלה, כי השינוי הוא רב, לדוגמה: עד מאי 1989 היו בדימונה 3 מפעלים מאושרים. נכון להיום מאי 1991 התווספו לדימונה 8 מפעלים מאושרים. כמו כן מפעל סריגי שריו הגיש בקשה לערבות מדינה וזאת אושרה לו.

לאחרונה הוחל בהפעלת פרויקט החונכות בדימונה - והדי הצלחתו ניכרים. כיום מופעל הפרויקט ב-5 מפעלים בעיר ונבחנים עסקים נוספים להתאמת חונך.

יש לציין, שבאזור התעשייה צר המידות בעיר דימונה - מורגשת כיום תחושת השינוי ועצם מיקום היחידה הכלכלית במרכז אזור התעשייה, מקרבת את משרד התמ"ס אל בעלי העסקים והופכת את תמריצי המשרד לברי השגה.

באזור התעשייה מורגשת כיום מצוקה במבנה תעשייה זמינים ליזמים ועסקים קטנים ובתכניות מבנה תעשייה - אין תכניות לבנייה באזורינו.

על-כן מומלץ לעודד יזמים פרטיים לבנייה להשכרה.

שירותים חברתיים

אגף הרווחה בעיריית דימונה מפעיל 4 מוקדים קהילתיים. מוקדים אלה משמשים את הקשישים בפעילות מגוונת עד שעות הצהריים כולל ארוחות. מוקדים אלה משמשים את הקהילה הרחבה בשעות אחר הצהריים בפעילות קהילתית רחבה שבה משתלבים עולים וותיקים גם יחד. האגף מפעיל מועדוניות שכונתיות המשרתות את הילדים ממשפחות מצוקה, כשהפעילות כוללת פעילות חינוכית, חוגים והזנה. בנוסף למוקדים ולמועדוניות, מטופח גם המועדון לעיוורים - הנותן שירות ותעסוקה לאוכלוסייה מוגבלת זו, עם הדרכה וליווי צמוד של האגף. על מוקדים ומועדוניות אלה - יש להוסיף את המועדון לקשיש - בו מבלה הקשיש את זמנו בפעילות חברתית רחבה ומגוונת.

בית אבות

בית אבות החל את פעילותו ביוני 1988. כיום בבית האבות 33 דיירים, במקביל פועל במקום מרכז יום המשרת 30 קשישים, המבקרים בו מידי יום ונהנים מפעילות חברתית וקהילתית כדוגמת: שירותי תעסוקה, מלאכה, פיזיותרפיה, טיולים, מוסיקה. לרשות הקשישים עומדת הסעה המביאה אותם לביתם בתום הפעילות. האגף הסיעודי - החל את פעילותו ביוני 1991 ומתעתד לקלוט 28 זקנים סיעודיים מדימונה ומיישובי הסביבה.

מוקד לילי

ביוני 1991 נפתח המוקד הלילי, המשמש מעין חדר מיון קדמי. המוקד מצוייד במיטב המכשור הרפואי, מעסיק רופאים מקומיים בתורנות לילית, כשאת שכר התורנות משלימה עיריית דימונה. בזמן הקרוב לאחר סיום ההשתלמות המקצועית יועסקו במוקד הלילי גם הרופאים העולים שנקלטו בעיר ועל-ידי כך תיפתר הבעיה של מחסור רופאים לתורנות הלילית.

מערכת החינוך

בדימונה 60 כיתות גן, 11 בתי-ספר יסודיים, 3 חטיבות-ביניים, 3 בתי-ספר תיכוניים, 2 בתי-ספר מקצועיים כשאחד מהם משמש גם להסבה והכשרה מקצועית וללימוד מבוגרים. במסגרות אלה לומדים ומתחנכים כ-8900 ילדי דימונה.

בנוסף, קיימות מסגרות העשרה לתלמידים, כגון:

קונסרבטוריון עירוני - בו לומדים 600 תלמידים מכיתות ב'-י"ב, המכשירים עצמם בלימודי המוסיקה במגוון רחב של כלים מוסיקליים.

ספרייה עירונית - הספרייה משמשת את כלל האוכלוסייה בעיר, ומקיימת פעילות ספרותית עניפה דוגמת הכתיבה היצירתית, מפגשים עם סופרים. פעילות זו הניבה פירות בדמות סופרים ומשוררים צעירים דימונאים שהספיקו להוציא לאור את יצירותיהם. פעילות זו אף זכתה להדים חיוביים מפי סופרים ומשוררים ידועי שם.

מיחשוב - כל מערכת החינוך בדימונה ממוחשבת במחשבים מן המתקדמים, החל מכיתות הגן וכלה בבתי-הספר התיכוניים. כאן המקום לציין שדימונה נחשבת לאחת הערים שמספר המחשבים במערכת החינוך שלה הוא מן הגבוהים בארץ.

אקדימזציה - דימונה נותנת הזדמנות ואפשרות למוריה להמשיך ולהשתלם וללמוד לקראת תארים אקדמיים. לשם כך נטלה על עצמה עיריית דימונה את ההוצאות הכרוכות בלימודים אלה. תכנית ייחודית זו מבוצעת בשיתוף אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

מרכז תקשורת - בדימונה קיים מרכז תקשורת מן המשוכללים והמתקדמים בארץ. המרכז משמש את כלל הקהילה לקורסי ערב וזאת בנוסף למגמות התקשורת בה לומדים תלמידים מכיתות ה'-י"ב.

מערכת החינוך בראי מספרים

גני ילדים	טרום חובה/חובה	1002
חינוך יסודי	ממלכתי	2656
	ממלכתי-דתי	1100
	סה"כ	3756
חינוך על-יסודי	ממלכתי	2322
	ממלכתי-דתי	725
	סה"כ	3047

נתוני מבחני בגרות 1988-1993

השנה	מספר בוגרים	מס' תלמידים בעיוני	מס' תלמידים בטכני	מס' תלמידים זכאים לבגרות	אחוז הזכאים* לבגרות
1988-תשמ"ח	380	156	224	73	19.2
1989-תשמ"ט	430	187	233	92	21.3
1990-תש"ן	375	178	197	76	20.2
1991-תשנ"א	399	189	210	91	22.8
* אחוז הזכאים מכלל הבוגרים במחזור					
אחוז התלמידים בתשנ"ב הזכאים לבגרות					
אחוז התלמידים בתשנ"ג הזכאים לבגרות					
					24.5
					35.0

- מחלקת החינוך בדימונה יוזמת תכניות חדשות במערכת החינוך. נציין כמה מהן:
- קן שי"ח (שילוב ילדים חריגים) המשרת את אוכלוסיית הילדים החריגים הקיימים בתוך הגנים הרגילים. בגנים אלו אמצעי הוראה מתאימים ותחומי העשרה ספציפיים שלא היו קיימים בגנים הרגילים.
 - כיתות למצויינים.
 - בית-ספר לאומנויות (שילוב לימודי אמנויות בבית-ספר יסודי הנמצא בשכונה וותיקה בדימונה).
 - חינוך טכנולוגי.
 - הרכב לימודי אישי.

מוסדות ממלכתיים, ציבוריים וקהילתיים

מס'ד	המוסד הציבורי / קהילתי	כמות	חברות
1	בנקים	5	מרוכזים במרכז המסחרי בעיר (דיסקונט, פועלים, לאומי, מזרחי, ברקליס)
2	משרדי הביטוח הלאומי	1	
3	משרד מס הכנסה	1	פעיל אחת לשבוע בבנין העיריה
4	משרד הפנים - רישום תושבים	1	פעיל בימים א' - ה' בבנין העיריה
5	משרד הרישוי	1	נפתח בשנת 90
6	היכל התרבות	1	בשירות הקהילה הרחבה
7	מתנ"ס	1	
8	משרדי חברת עמידר		
9	בית משפט השלום	1	
10	משרד קליטה	1	
11	חברת בוק - אזורי		בנין משרדים לשירות תושבי דימונה
12	בית הדואר	1	
13	רכבת ישראל / תחנה		יש בכוונת משרד התחבורה לחדש את רכבת הנוסעים עוד בשנת 91, כיום פועלות רכבות המטען מצין לאשדוד וממפעלי הסביבה.
14	מוסד קטרים (רכבת ישראל)	1	מן החדשים ביותר, האמור לתת מענים וטיפולים לקטרים לכל איזור הדרום.
15	מרפאות (קופ"ח - מכבי)	4	
16	מוקד רפואי לילי	1	פעיל החל מהשנה, מתוך תחנת מד"א
17	מד"א	1	
18	תחנת כיבוי אש	1	

המלצות למדיניות ברמה היישובית

תקציר/טיוטה

1. הרחבת שטח השיפוט של היישובים החסרים שטח לפיתוח.
2. תיאום בין משרדי הממשלה לרשות המקומית.
3. בניה מגוונת: טיפוס דירות לקבוצות אוכלוסייה ברמה סוציו-כלכלית שונה.
4. בניה מודולרית: יכולת מהירה לשנות ייעוד המבנה: ממגורים למסחר, ממסחר למגורים וכיו"ב.
5. מניעת פיגור התשתיות פיתוח למגורים. מניעת מצב בו היצע הדיור משיג באופן משמעותי את הכנת התשתיות. כדאי לשקול הקדמת פיתוח תשתיות לפיתוח מגורים.
6. ביצוע התאמות בין תב"ע לתכניות בפועל כדי למנוע סתירות בין יעדי תכנון ברשות המקומית. תכניות מגירה אינן מתאימות תמיד לפיתוח מואץ.
7. חשוב להגדיר רמת גמישות בתכניות תב"ע עם דרגות חופש גבוהות למהנדס העיר (למרות שיש סיכון בכך).
8. להשאיר "קצוות פתוחים" בתכנון העיר כדי למנוע אופציות פיתוח עתידיות.
9. פיתוח מואץ זה גם שינוי במרקם חברתי ומערכת חינוך והשירותים החברתיים צריכים להיות ערוכים לכך.
10. פיתוח מואץ עלול לגרום למשבר חברתי והרשויות המקומיות צריכות להערך לכך, במחלקות לשירותים חברתיים.
11. בעידן של גידול מהיר של אוכלוסייה, הביקושים לשירותי חינוך מגיבים מיד ובטווח הקצר. משרדי הממשלה צריכים לתמוך באגפי החינוך ברשויות המקומיות, כדי למנוע "פקקים".
12. התמיכה במערכת החינוך איננה רק כספית, אלא גם תמיכה במשאבים של תכנים וחדרכה.
13. בינוי מואץ גורם לפיתוח שכונות חדשות. הגירה פנימית של אוכלוסייה משפיעה על ביקושים דיפרנציאלים למערכת החינוך.
14. פיתוח מואץ זאת גם מודרניזציה, שמשמעותה שינוי תכנים לימודיים.
15. פיתוח מואץ בשירותי הרווחה משמעותו הגדלה ניכרת במספר הפניות (רבים מהם עולים). יש צורך להגדיל תקציבים ואמצעים למחלקות לשירותים חברתיים.

15. בעת פיתוח מואץ ותחת מגבלת היצע הקרקעות, יש לבחון ולברור סוגי מפעלים המבקשים להקים מפעל חדש ביישוב. פרמטרים לבדיקת המפעל: עתיר שטח, עתיר כוח עבודה, עתיר ידע וטכנולוגיה.
16. בעידן של פיתוח מואץ יש למצוא משאבים כספיים ומשאבי הנחייה וחדרכה לעידוד יזמות קטנה ובינונית.
17. יש לשקול העדפת מפעלים בבעלות מקומית על בעלות חיצונית ("מפעלי בת"). בהכללה, יש לשקול סוגי בעלות של מפעלים והשלכותיהם על פיתוח מקומי.
18. יש לשקול מעבר ממפעלים גדולים עתירי כוח עבודה למפעלים בינוניים עתירי ידע וטכנולוגיה או עתירי כוח עבודה, אך בגודל בינוני.
19. להגביר שיתוף פעולה אזורי בכל הקשור להיצע קרקעות ולפיתוח תעסוקה אזורי.
20. להגביר שיתוף פעולה בין יישובים עירוניים במרחב. למשל אזור תעשייה צחי"ר: צפת, חצור, ראש פינה. בשל מגבלת הקרקע, ובשל הדרישה לקרקעות לתעשייה ומלאכה בעת פיתוח מואץ - יש לפתח ולעודד פתרונות אזוריים.
21. בעת הקמתם של אזורי תעשייה חדשים, יש לקחת בחשבון את השיקול האקולוגי. (בכרמיאל: כיווני הרוחות).
22. במקרים של אילוץ בהיצע של קרקעות יש לשקול הקמת אזורי תעשייה עתירת ידע וטכנולוגיה בשולי אזורי מגורים.
23. לעודד הקמת מפעלים אשר מוצריהם הם, בין היתר, "מוצרים משלימים" למפעלים קיימים. יחסי גומלין (קשרי תשומה-תפוקה) בין מפעלים ביישוב מונע צורך ב"יבוא מוצרים" (כתשומות לייצור) ו"יבוא שירותים", ומגביר את הפיתוח הכלכלי המקומי.
24. פיתוח מערך של קבלני משנה אשר יוכלו לספק למפעלים את השירותים אולי אף חלק מן התשומות (מוצרים). בעידן ההפרטה (שהוא אחד הביטויים לשינויים המבניים בתהליכי הצמיחה) זה עשוי להיות הכיוון הנכון, וכדאי שהרשויות תערכנה בהתאם.
25. פיתוח מואץ עשוי להצליח ביישוב בו מתרחשת תשתית פיננסית איתנה. גרעון אינו מקור הכנסה, ואילו איזון תקציבי, המבטא עוצמה כלכלית, הוא אשר יכול לסייע בהגדלת ההכנסות של הרשות. יעילות כלכלית בניהול הרשות גורמת לגופים פיננסיים (כמו: בנקים) לרצות לחלוות ולהשקיע ברשות.
26. המוניטין הכלכלי של תקציב מאוזן הוא מנוף לפיתוח בעידן של פיתוח מואץ. הרשויות הממלכתיות מתייחסות בחשדנות לרשויות הנמצאות

- בגרעון. הן חוששות שהזרמת הכספים לפיתוח יגיעו בסופו של דבר, לתקציב הרגיל: משכורות וכיסוי גרעונות.
27. להקים יחידות כלכליות וחברות כלכליות שינווטו את הפיתוח הכלכלי העירוני. תפקידן: תיאום, הכוונה, יוזמה, קיצור הליכים בירוקרטיים, ייעוץ פיננסי, סקרים וכיו"ב.
- חברה כלכלית המכירה את הנעשה ברשות יכולה להכנס לפוייקטים, הנראית ליזם חיצוני כמסוכנים. בכך, יזמים חיצוניים יסכימו להכנס כשותפים בפרוייקטים בהם החברה הכלכלית של הרשות היא אחת מן השותפים.
28. בעידן של הפיתוח המואץ המנהיגות המקומית חייבת להיות גם המנהיגות הכלכלית/יזמית.
29. בעידן של פיתוח מואץ גדלות הכמויות והאיכויות של הביקושים. ומכאן מומלץ לרשות המקומית לשקול את דרך התאמה לשינויים אלה.
30. עידוד הקשרים בין מנהלי אגפים ומחלקות ברשות המקומית לבין המוסדות להשכלה גבוהה בתחומי הטכנולוגיה, החינוך, הרווחה והפיתוח הפיזי והסביבתי.
31. פיתוח מואץ מחייב הגדלת גבולות שטח השיפוט. בחלק מן הערים (כמו: קרית-מלאכי) יש צורך במו"מ עם המגזר הכפרי, שאדמותיו מקיפות את היישובים העירוניים. מן הצד הכפרי יש כיום נכונות להכנס ליזמות משותפת על אדמותיהם.
32. מומלץ לערוך שיפוץ במרכז המסחרי של היישובים העירוניים ובמוקדים ציבוריים נוספים. מרכז מסחרי (מע"ר) ברמה גבוהה מהווה משתנה חשוב במשיכת אוכלוסייה ופונקציות כלכליות.
33. בעידן הפיתוח המואץ שנבע בעיקר מגלי העלייה האחרונים, גדל הביקוש לשירותי רווחה. יש להגדיל את היצע שירותי הרווחה ואת התקציב למחלקות לשירותי רווחה.
34. בכל התחומים (חינוך, דיור, רווחה, תעסוקה וכיו"ב) יש להערך באופן שונה לקליטת האתיופים בהשוואה לקליטת עולים ממדינות אחרות. מן הראוי לשים לב לעובדה שלאתיופים נטיה להתרכז הן ברמה הארצית והן ברמה היישובית (ולעתים הרשויות תומכות בכך).
35. יש למצוא דרכים לעודד מורים הגרים מחוץ ליישובים בהם הם מלמדים, להגר ליישובים אלה. ביישובים בשולי המרכז, כמו: קרית-מלאכי ומגדל העמק קיימת נטיה גבוהה לגור במרחבים המטרופוליניים ולעבוד ביישובי בפריפריה. "המונית של משרד החינוך" מעודדת תהליך זה.

36. בעידן פיתוח מואץ נבנות שכונות חדשות וקיימת הגירת אוכלוסייה מבוססת לעבר שכונות אלה. בו זמנית נחלשות השכונות החלשות והבינוניות. יש להמשיך את פרויקט שיקום השכונות בשכונות החלשות.
37. מומלץ לרכז פעילות הפיתוח תחת מטה מתאם, כמו המרכז לפיתוח בבית-שמש, או הקמה של יחידות לתכנון אסטרטגי, בסיוע הגיונט ומשרד הפנים.
38. פיתוח מערך חינוך בלתי פורמלי בצד הגברת והשבחת החינוך הפורמלי. בנוסף לתרומה במישור החינוכי יש בכך תרומה להעלאת איכותו של ההון האנושי.
39. חיוני לפתח מרכזים להסבה מקצועית של אוכלוסיית העולים והאוכלוסייה הוותיקה.
40. הקמת מרכזים ו/או תכניות ללימוד מקצועות מדעיים; יצירת קשרים עם תכניות אוניברסיטאיות במטרה לשפר את רמת ההוראה במקצועות המדעיים.
41. חיוני לפתח מערך שירותים עסקיים התומך במערך התעשייה, המלאכה והשירותים הציבוריים ביישוב.
42. עידוד הקמת שכונות "בנה-ביתך" או שכונות בעלות אופי פרברי, כדי למנוע עזיבת אוכלוסייה "חזקה" ולעודד הגירה של קבוצה זו של אוכלוסייה אל היישוב.
43. בערים הרלבנטיות לפתח את הפונקציות הכלכליות האזוריות. זאת כדי להגביר צריכת שירותים של אוכלוסיית האזור בעיר המרכזית ובמקביל להגביר את שיתוף הפעולה האזורי בתחום הייצור, הצריכה, החינוך והתרבות.
44. במקביל לפיתוח שכונות חדשות ואזורי תעשייה חדשות מומלץ מאד להשקיע משאבים בשיפור ופיתוח האזור הוותיק. זאת כדי למנוע מצב של "שני יישובים ביישוב אחד".
45. מומלץ לשפר את איכות הסביבה והנוף בתוך אזורי התעשייה הקיימים ובעת בנייתם של אזורי תעשייה חדשים רצוי מאד להקדיש תשומת לב רבה לפיתוח הסביבתי.
46. להגדיל את רמת הגיוון התעסוקתי בכל ענפי התעסוקה.
47. לשקול פיתוח מוקדי תיירות קטנים ופיתוח חממות להגברת התעסוקה המגוונת.
48. לבחון שינוי במבנה הארגוני של רשויות מקומיות העוברות פיתוח מואץ.

49. בעת פיתוח מואץ רבים הם היזמים המעוניינים לפתוח עסקים ומפעלים חדשים. יש לעודד מגמה זו ולסייע ליזמים (למשל ע"י הקמת היחידות הכלכליות). אך עם זאת לבחון היטב את יכולת ההשרדות של היזם הפוטנציאלי (על פי הגורמים לסגירה של מפעלים).

50. מערך התמיכה הממשלתי ביישובים העוברים פיתוח מואץ צריך להיות דיפרנציאלי. יש להבחין, למשל, בין יישובים רחוקים שכלכלתם המרחבית דומה לזו של משק כלכלי-מרחבי סגור לבין אלו הממוקמות בשולי המרחבים המטרופוליניים או ביניהם. אבחנה נוספת יכולה להיות על פי הבסיס הכלכלי-חברתי של היישוב.

51. כל יישוב העובר פיתוח מואץ בגידול אוכלוסייה חיוני שישקול האם לפעול במקביל לפיתוח מואץ בתחום התעסוקה. במילים אחרות: האם רצוי שהיישוב יתמחה במגורים וישען בתעסוקה על המרחב? או שיפעל לפיתוח מואץ בכל התחומים. ישנן יתרונות וחסרונות לכל אסטרטגיות פיתוח.

52. בעת הפיתוח המואץ של עסקים ושירותים ביישובים יש לבחון היטב את "סף הכניסה" של היישוב והאזור במונחי אוכלוסייה ובמונחי כוח קנייה, וכן את הרצוי לפיתוח היישובים מול הפוטנציאל האנושי, הכלכלי והקרקעי העומדים לרשותם.

כניסה
לשוק

משרד הבינוי והשיכון
אגף תכנון ובינוי ערים

13 בדצמבר 1992
1-131292

מס' הזמנה: 2/55214/92
סעיף תקציבי: 29.01.12.010

לכבוד
החברה למשק וכלכלה
רח' החשמונאים 91
תל-אביב

..נ.א

הנדון: מחקר ישובים בפיתוח מוא

לפי החלטת ועדת מחקרים מיום 23.11.92 מאושרת התחייבות בס"כ 40,000 ש"ח לחמישים אלף שקלים חדשים עבור השתתפות במחקר: "ישובים בפיתוח מוא".

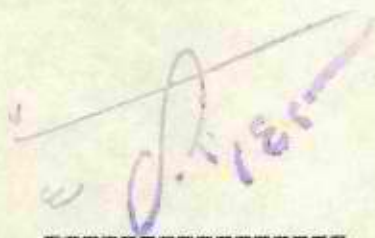
המחקר יכלול בדיקת תהליכי הגידול המואץ בישובים והשפעותיהם על התארגנות הרשויות המקומיות, המשרדים הממשלתיים, מערכות השרותים, מלאי הדיור לסוגיו ומערכות התשתית.

משך ביצוע המחקר עד - 6 חודשים.

בועדת ההיגוי המשותפת למשרד הבינוי והשיכון והחברה למשק וכלכלה.

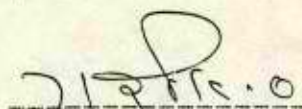
מטעם משרד הבינוי והשיכון ישתתפו ר. אבלסון, ר. שגיא ור. וילקנסקי.

התשלום יועבר בשלבים עפ"י התקדמות בביצוע המחקר ולאחר הגשת חשבונות כמקובל.

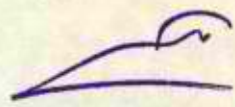

ד. בן יהודה
חשב המשרד

ובכבוד רב,

ס. אלדור
מנהלת אגף תכנון ערים

א. בר
המנהל הכללי

727

החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

י"ב בתמוז תשנ"ג
1 ביולי 93
עת93/1718

לכבוד
הגב' אורה אחימאיר
מנהלת מכון ירושלים וחקר ישראל

שלום רב,

הנדון: הזמנת עבודה בנושא פיתוח מואץ ברשויות המקומיות

בהמשך להצעת המחקר שהוגשה ע"י פרופ' גבי ליפשיץ וישיבת הבהרות שנערכה בהמשך, הננו להזמין בזאת מחקר בהתאם למפרט הבדיקה ולתנאים שהוגדרו.

התשלום יהיה בסך כולל של - 87,000 ש"ח.
התשלום יתבצע בשלושה תשלומים זהים, על סך - 29,000 ש"ח כל אחד.

תשלום ראשון עם תחילת העבודה - עד 15.7.93.
תשלום שני 1.11.93

תשלום שלישי עם סיום העבודה ולאחר אישור וועדת ההיגוי המלווה את המחקר.

לצורך ביצוע התשלום נא לשלוח אישור ניהול פנקסים וניכוי במקור לידי חשב החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי מר ניסים צרפתי.

בכבוד רב

קלמן דינס
מנהל כלכלי

העתק: מר יעקב ברדוגו - מנכ"ל מרכז השלטון המקומי.
פרופ' גבי ליפשיץ - מכון ירושלים.
גבי רבקה אוולסון - משרד השיכון.
גבי קלרה פלדמן - חברה למשק וכלכלה.
מר עופר תודר - יחידה כלכלית מרכז השלטון המקומי.
מר ניסים צרפתי - חשב

710

— ЛЮДИ

21

וזכרת:

במחנה בצאת ארץ מצרים

סימון:

ישנם כמאה שנים.

שנים נהגתי

נאמר ר' שמעון בן יוחנן
על רבנן כוונתן את בנין/בין

224

1. חלק גדול של הנוסחה

מחנה' פמלקר

2. אולם פניצור - (ביולוציה) - מיצור מלאכותי.

3. דימויות מעבר אצור

4. תיקל בכתב (מחבר ישראלי)

מס באיגור (כח)

5'5

222

→ 1/10

ולוקוס
כפיתון
מ/מ

ישובים עירוניים בפיתוח מואץ

דפי רקע לדיון בוועדת ההיגוי

ביום שני, 21 ביוני 1993

ערך: פרופ' גבריאל ליפשיץ

1. הצעה לרשימת יישובי המחקר

- כרמיאל
- מעלות
- מגדל העמק
- קרית-ים
- אור עקיבא
- נתניה
- קרית מלאכי
- שדרות
- אפקים
- בית שמש

מ"ס
מ"י

2. הצעה למבנה המחקר בכל יישוב

- האוכלוסיה הקולטת

- שינוי על פני זמן במספר התושבים.
- מאפייני האוכלוסיה ביישוב ובשכונות.

- מאפייני האוכלוסיה הנקלטת

- היבטים דימוגרפיים: חתך גילים, מספר ילדים, גודל משפחה.
- היבטים חברתיים: רמת, השכלה, ארצות ורפובליקות מוצא.
- היבטים כלכליים: ענפי תעסוקה ומשלח יד.

- מאפייני שוק התעסוקה

- שיעורי אבטלה על פני זמן.
- יזמות בין העולים ויזמות משותפת.
- קליטת עולים במפעלים ובעסקים קטנים.
- קליטת עולים בשרותים הציבוריים.
- יציבות העולים בתעסוקה.
- מידת ההתאמה בין משלח יד בארצות המוצא ובישראל.

מ"ס
מ"י

- מאפייני שוק הדיור

- אכלוס העולים לפי: דירות ריקות, דירות של וותיקים (שכירות או מיקום גיאוגרפי של העולים בתוך היישוב (מאפייני השכונות).
- הגירה של עולים אל היישוב וממנו.
- הגירה של ותיקים אל היישוב וממנו.
- תכניות בנייה לטווח קצר, בינוני וארוך.
- הצע מול ביקוש בשוק הדיור וההשפעה על מחירי הדירות

- הרשות המקומית

- תקציב הרשות המקומית: הכנסות עצמיות מול תמיכה ממשלתית.
- עלות הרשות המקומית לקליטת עולה.
- ההערכות האירגונית של המועצה/עיריה (עבודת המטה).
- הערכות הרשות לאספקת שירותים ציבוריים: חינוך, בריאות, תברואה, רווחה וכיו"ב.
- מבנה "רשת התקשורת" (ערוצי התקשורת) בין הרשות המקומית לבין העולים.

- הממשלה

- המעורבות הממשלתית בקליטת העולים ביישוב לפי תחומים: תעסוקה, דיור, חינוך, רווחה וכיו"ב.
- מידת המעורבות/האחריות של הממשלה ביחס לרשות המקומית בשלבי הקליטה השונים: תכנון, ביצוע, מעקב.

- מסקנות והמלצות לפיתוח היישוב

המחקר יבחן את התחומים הנ"ל בכל אחד מיישובי המחקר דרך איסוף נתונים ממקורות קיימים. המקורות העיקריים יהיו: פרסומי הרשויות המקומיות (מדור קליטה, מדור תעסוקה, וכיו"ב), פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, פרסומי משרדי הממשלה השונים (משרד הקליטה, משרד העבודה וחרווחה/שרות התעסוקה, משרד השיכון, וכיוצ"ב), ראיונות בקרב נושאי תפקידים בכירים ברשות המקומית, ראיונות בקרב נושאי תפקידים בכירים

במשרדי הממלשה הרלבנטיים, ראיונות בקרב מספר מצומצם של בעלי מפעלים ובעלי עסקים.

3. הצעה לשלבי המחקר ולוח זמנים

שלב א'

היישובים: מגדל העמק, אור עקיבא ובית שמש 2 חודשים

דו"ח ביניים ושיבת ועדת ההיגוי

שלב ב'

היישובים: מעלות, נתניה וקרית מלאכי 2 חודשים

דו"ח ביניים ושיבת ועדת ההיגוי

שלב ג'

היישובים: כרמיאל, קרית-ים, אפקים ושדרות 3 חודשים

דו"ח ביניים ושיבת ועדת ההיגוי

שלב ד'

ניתוח משווה בין היישובים והמלצות למדיניות
ברמה הארצית 1 חודש

דו"ח מסכם ושיבת ועדת ההיגוי

סיכום ישיבה בנושא מחקר מעקב על ישובים בפיתוח מואץ
שהתקיימה בתאריך 2.1.93

השתתפו: עופר תודר, קלרה פלדמן - מרכז לשלטון מקומי
רחל וילקנסקי, מקס וולפסון, רחל שגיא, אילנה פרסמן, רבקה
אבלסון - משרד הבינוי והשיכון

1. סוכמו הנושאים המוצעים לבדיקה במסגרת המחקר.
2. על פי בקשת אנשי משהב"ש יושם דגש נוסף לנושא של פריסת הדיור החדש הריק והשלכותיו על כל שוק הדיור ועל תפקוד הרשויות המקומיות.
3. כן יבדק נושא מערכת התקשורת ודרכי זרימת המידע בין העולים לרשויות המקומיות.
4. סוכם כי הישובים במחקר יהיו כדלקמן:

נצרת עילית	ק. ים	נתניה	ק. מלאכי	באר שבע
כרמיאל	חיפה	אשדוד		אופקים
מעלות	אור עקיבא			דימונה
5. הגופים אליהם יפנו הבקשות והצעות המחקר הם:
 - א. המרכז למדיניות חברתית - יעקב קופ
 - ב. המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה - פרופ' ד. אליעזר (מותנה בבירור מוקדם של גבי קלרה פלדמן)
 - ג. ד"ר נחום בן אליא
 - ד. מר מיק ויל
 - ה. מכון ירושלים לחקר ישראל
 - ו. זאב ברקאי
6. המרכז לשלטון המקומי יכין את ההצעה בתאום עם משהב"ש ויעבירה לגופים שהוזכרו לעיל בהקדם האפשרי.

רשמה: רבקה אבלסון

העתק: לנוכחים

ושנים
מפיתוח
הוא

שיעורי גידול האוכלוסייה והבנייה הציבורית למגורים
- ישובים מעל 10,000 תושבים

שם הישוב	% גידול האוכלוסייה 1992	דירוג הישוב לפי % הגידול	% גידול ממוצע שנתי 1990-1991	הדירוג לפי % הגידול	בנייה ציבורית ל-1,000 תושבים (יח"ד בבנייה או שנמסרו) - 1990-1992	הדירוג לפי שיעור הבנייה	הערות
אופקים	18.1	1	3.7	52-53	165.7	2	
שדרות	12.4	2	8.7	15	160.7	3	
נשר	8.8	3	8.5	16	136.3	5	
ראש העין	8.1	4	3.7	52-53	192.5	1	
בית שמש	7.7	5	7.1	21	92.9	9	
נתיבות	7.2	6	10.0	10	146.0	4	
אשדוד	6.8	7	8.8	13-14	84.6	13	
רמלה	6.6	8-9	4.7	40-41	34.7	24	
קרית גת	6.6	8-9	8.8	13-14	127.4	7	
עפולה	5.5	10	10.2	8	70.6	16	
פרדס-חנה-כרכור	5.3	11	4.6	42-44	23.0	27	
לוד	4.9	12	4.6	42-44	29.5	26	
חדרה	4.7	13-15	7.3	21	44.8	21	
כרמיאל	4.7	13-15	16.1	2	100.4	8	רוב הבנייה עדיין לא נמסרה
אילת	4.7	13-15	8.4	17	67.6	19	
באר-שבע	4.5	16	6.4	27	73.0	15	
קרית מלאכי	4.3	17	6.8	25	38.0	23	
יבנה	4.2	18	5.6	33-34	14.4	30	
מעלה אדומים	3.9	19	7.4	20	86.0	12	
מבשרת ציון	3.5	20-21	5.9	31	-	-	

שיעורי גידול האוכלוסייה והבנייה הציבורית למגורים
- ישובים מעל 10,000 תושבים

שם הישוב	% גידול האוכלוסייה 1992	דירוג הישוב לפי % הגידול	% גידול ממוצע שנתי 1990-1991	הדירוג לפי % הגידול	בנייה ציבורית ל-1,000 תושבים (יח"ד בבנייה או שנמסרו) - 1990-1992	הדירוג לפי שיעור הבנייה	הערות
דימונה	3.5	20-21	7.0	23	68.0	18	
אשקלון	3.4	22	6.5	26	78.8	14	רוב הבניה עדיין לא נמסרה
טירת הכרמל	3.3	23-24	4.1	48	19.7	28	
ראשון לציון	3.3	23-24	6.2	28-29	12.9	32	
מגדל העמק	3.0	25-26	10.4	7	54.0	20	
קרית ים	3.0	25-26	9.0	12	30.7	25	
בית-שאן	2.7	27	3.8	51	11.0	34-35	
ירושלים	2.5	28	3.9	50	13.3	31	
בני-ברק	2.4	29-30	4.2	47	-	-	
כפר-סבא	2.4	29-30	6.1	30	4.3	43	
רעננה	2.1	31-32	4.3	46	3.5	48	
יהוד	2.1	31-32	3.5	54-55	8.1	38	
הוד השרון	1.9	33	4.0	49	-	-	
הרצליה	1.8	34-35	4.7	40-41	3.6	47	
נתניה	1.8	34-35	8.0	19	9.5	37	
נצרת עלית	1.6	36	16.3	1	89.5	10	רוב הבניה עדיין לא נמסרה
עכו	1.5	37-39	8.2	18	11.3	33	
פתח-תקוה	1.5	37-39	4.9	36-38	5.4	40	
קרית-אוננו	1.5	37-39	2.7	58	3.7	46	

שיעורי גידול האוכלוסייה והבנייה הציבורית למגורים
- ישובים מעל 10,000 תושבים

שם הישוב	% גידול האוכלוסייה 1992	דירוג הישוב לפי % הגידול	% גידול ממוצע שנתי 1990-1991	הדירוג לפי % הגידול	בנייה ציבורית ל-1,000 תושבים (יח"ד בבנייה או שנמסרו) - 1990-1992	הדירוג לפי שיעור הבנייה	הערות
רמת-גן	1.4	40	2.8	57	3.3	49	
תל-אביב	1.3	41	4.9	36-38	1.6	51	
נט-ציונה	1.2	42	5.7	32	-	-	
מעלות-תרשיחא	1.1	43	15.9	3	131.2	6	רוב הבניה עדיין לא נמסרה
קרית-שמונה	1.0	44-46	10.1	9	44.7	22	
חולון	1.0	44-46	4.5	45	1.5	52-53	
גבעתיים	1.0	44-46	2.0	59	1.5	52-53	
ערד	0.9	47	13.0	5	86.7	11	
קרית-אמת	0.8	48	6.9	24	3.9	45	
אור יהודה	0.6	49	5.4	35	11.0	34-35	
רחובות	0.6	50	6.2	28-29	4.0	44	
גבעת שמואל	0.5	51	3.5	54-55	-	-	
בת-ים	0.0	52	4.9	36-38	2.0	50	
חיפה	-0.1	53	5.6	33-34	4.7	42	
קרית מוצקין	-0.1	54	4.6	42-44	5.9	39	
קרית טבעון	-0.1	55	3.3	56	-	-	
רמת השרון	-0.1	56	1.3	60	-	-	
נהריה	-0.3	57	10.5	6	10.0	36	
קרית ביאליק	-0.5	58	4.8	39	5.1	41	
צפת	-2.3	59	14.5	4	69.6	17	הכל בבניה
טבריה	-4.4	60	9.3	11	19.4	29	הכל בבניה

לכבוד

גבי רבקה אבולסון

משרד השיכון

לרבקה שלום רב,

מצורף דו"ח ביניים אשר ישמש בסיס לדיון בישיבת ועדת ההיגוי שתתקיים
ביום שלישי, 14 בספטמבר 1993.

הנושאים לדיון מבוססים על: סיורים שערכתי בשלושה יישובים - מגדל
העמק, אור עקיבא ובית שמש, ראיונות שקיימתי בהם, מסמכים ונתונים
שאספתי במהלך הסיורים ועל פרסומים סטטיסטיים רשמיים.

במהלך הישיבה בכוונתי לתאר ולנתח כל אחד מן הנושאים על בסיס החומר
שנשאב מתוך שטח ומתוך הפרסומיים הרשמיים.

בברכה נאמנה,

פרופ' גבריאל ליפשיץ

1. נושאים לדיון

1. השתלבות עולים בתעסוקה בפיתוח מואץ.
2. שיעורי אבטלה בקרב וותיקים ובקרב העולים בפיתוח מואץ.
3. תפקידם ומידת חשיבותם של מפעלים גדולים (מסורתיים) בפיתוח מואץ.
4. אחוז השטח המנוצל לבנייה ומשמעותו בפיתוח מואץ (הצגת מפות לתכניות עתידיות).
5. טיפוס דירות בבנייה חדשה בפיתוח מואץ.
6. ריכוזיות אתנית וריכוזיות גאוגרפית של עולים בתוך היישוב ומשמעותן בפיתוח מואץ.
7. הגירה של וותיקים ושל עולים אל יישובים העוברים פיתוח מואץ.
8. שינויים במחירי דירות ישנות וחדשות בתהליך של פיתוח מואץ.
9. יצירת "שני יישובים" ביישוב אחד בעת פיתוח מואץ.
10. המשכנתא כמכשיר ברכישת דירות.
11. העסקים הקטנים בפיתוח מואץ.
12. הרשות המקומית כמעסיק בפיתוח מואץ.
13. שינויי גבולות וחשיבותם בפיתוח מואץ.
14. מדוור צפוף לדוור פתוח (צמוד קרקע) בפיתוח מואץ.
15. היחידה לפיתוח כלכלי וחשיבותה בפיתוח מואץ.
16. היחידה לתכנון אסטרטגי וחשיבותה בפיתוח מואץ.
17. שינוי תדמית הישוב כפרמטר בפיתוח מואץ.
18. תכנון הסובב התעשייתי בפיתוח מואץ.
19. יצירת "נישות ניסיוניות" (חממה) בפיתוח מואץ.
20. מוקדי תיירות "קטנים" בפיתוח מואץ.
21. פסיפס תרבותי בפיתוח מואץ.
22. שרותי רווחה בתהליך של פיתוח מואץ.
23. שרותי חינוך בתהליך של פיתוח מואץ.
24. שיפוצו ותוכנו של המרכז המסחרי בעת פיתוח מואץ.
25. המנהיג המקומי (ראש העיר, ראש המועצה) כיום בפיתוח מואץ.
26. הטבות כספיות למשקיעים ולדיירים כגורם מושך בעת פיתוח מואץ.
27. שינויים בעומס השרותים של העירייה/מועצה בפיתוח מואץ.
28. איכות הסביבה בפיתוח מואץ.
29. שיקום שכונות בפיתוח מואץ.
30. העיר וסביבתה הכפרית והעירונית בתהליך של פיתוח מואץ.

2. נתונים

מגדל העמק בית שמש אור עקיבא

+	+	+	1. מסי תושבים על פני זמן
+	+	+	2. מאזן הגירה על פני זמן
+	+	+	3. מסי עולים בגל האחרון לפי שנים
+	+	+	4. העולים לפי משלח יד
+	+	+	5. העולים לפי חתך גילים ולפי שנת עלייה
+	+	+	6. מאפיינים סוציו-כלכליים 1983 (הכנסה לנפש, השכלה גבוהה, צפיפות דיור וכו')
+	+	+	7. התפלגות יעדי חעוזבים
+	+	+	8. התפלגות מוצא הנכנסים
+	+	+	9. ריכוז גיאוגרפי של העולים בתוך היישובים (אכלוס עולים)
+	+	+	10. רמת המינוע על פני זמן
+	+	+	11. אחוז שטח מנוצל
+	+	+	12. הכנסות עצמיות בתקציב הרשות
+	+	+	13. הכנסות מחממשה " "
+	+	+	14. הוצאה לרווחה לנפש " "
+	+	+	15. הוצאה לחינוך לנפש " "
+	+	+	16. חתך גילים (כולל זקנים)
+	+	+	17. משלח יד של וותיקים
+	+	+	18. ענפי תעסוקה של וותיקים
+	+	+	19. שיעורי אבטלה על פני זמן (וותיקים ועולים)
+	+	+	20. יציבות עולים בתעסוקה
+	+	+	21. הגירה של וותיקים אל היישוב (מסי נכנסים)
+	+	+	22. הגירה של וותיקים מן היישוב (מסי יוצאים)

3. ראיונות

בית שמש

יאיר טבת - מזכיר העיר
אריה ארנון - מדור תעסוקת עולים
רבקה ענבל - האגף לשיקום שכונות
משה פרץ - מחלקת הפיתוח
דוד סיטבון - היחידה לפיתוח כלכלי
יוסף אלון - גזבר העיר
- מחלקת הרווחה
- מחלקת החינוך

מגדל העמק

אלברט בן דריהן - סגן ראש העיר
שמואל שוקרון - שרות התעסוקה
זוהרה חזן - מחלקת הקליטה
דני אדלר - גזבר
טוני - מהנדס העיר
מזל ברנאי - מחלקת הרווחה
יעקב אדרי - מחלקת החינוך

אור עקיבא

יעקב אדרי - ראש המועצה
יצחק וענונו - מחלקה טכנית
אלי אברגיל - מחלקת עלייה
אדוארד אסייג - שרות התעסוקה
- מחלקת הרווחה
- מחלקת החינוך

4. סקרים

סקר מפעלים במגדל העמק ובית שמש.
סקר עסקים קטנים במגדל העמק ובבית שמש.

Sept

[Handwritten signature]

1. חשתלבות עולים בתעסוקה בפיתוח מואץ.
2. שיעורי אבטלה בקרב וותיקים ובקרב העולים בפיתוח מואץ.
3. תפקידים ומידת חשיבותם של מפעלים גדולים (מסורתיים) בפיתוח מואץ.
4. אחוז השיטה המנוצל ~~בבנייה~~ ומשמעותו בפיתוח מואץ (חצגת מפות לתכניות עתידיות).
5. טיפוס דירות בבנייה חדשה בפיתוח מואץ.
6. ריכוזיות אתנית וריכוזיות גאוגרפית של עולים בתוך היישוב ומשמעותן בפיתוח מואץ.
7. הגירה של וותיקים ושל עולים אל יישובים העוברים פיתוח מואץ.
8. שינויים במחירי דירות ישנות וחדשות בתחליך של פיתוח מואץ.
9. יצירת "שני יישובים" ביישוב אחד בעת פיתוח מואץ.
10. המשכנתא כמכשיר ברכישת דירות.
11. העסקים חקטנים בפיתוח מואץ.
12. הרשות המקומית כמעסיק בפיתוח מואץ.
13. שינויי גזולות וחשיבותם בפיתוח מואץ.
14. מדיור צפוף לדיור פתוח (צמוד קרקע) בפיתוח מואץ.
15. היחידה לפיתוח כלכלי וחשיבותה בפיתוח מואץ.
16. היחידה לתכנון אסטרטגי וחשיבותה בפיתוח מואץ.
17. שינוי תזמית הישוב כפרמטר בפיתוח מואץ.
18. תכנון הסובב התעשייתי בפיתוח מואץ.
19. יצירת "גישות ניסיוניות" (חממה) בפיתוח מואץ.
20. מוקדי ריירות "קטנים" בפיתוח מואץ.
21. פסיפס ותרבותי בפיתוח מואץ.
22. שרותי רווחה בתחליך של פיתוח מואץ.
23. שרותי ווינוך בתחליך של פיתוח מואץ.
24. שיפוצו ותוכנו של המרכז המסחרי בעת פיתוח מואץ.
25. המנחיג המקומי (ראש העיר, ראש המועצה) כיום בפיתוח מואץ.
26. הטבות כספיות למשקיעים ולדיירים כגורם מושך בעת פיתוח מואץ.
27. שינויים בעומס השרותים של העירייה/מועצה בפיתוח מואץ.
28. איכות הסביבה בפיתוח מואץ.
29. שיקום ושכונות בפיתוח מואץ.
30. העיר וסביבתה הכפרית והעירונית בתחליך של פיתוח מואץ.

אברהם
אברהם

2000

15/11/2014

11/2/8N

pen
2000
30

מקור
המאמר
הוא
פומל

2. נתונים

מגדל העמק בית שמש אור עקיבא

+	+	+	1. מסי תושבים על פני זמן
+	+	+	2. מאזן חגירה על פני זמן
+	+	+	3. מסי עולים בגל האחרון לפי שנים
+	+	+	4. העולים לפי משלח יד
+	+	+	5. העולים לפי חתך גילים ולפי שנת עלייה
+	+	+	6. מאפיינינו סוציו-כלכליים 1983 (רוכנסה לנפש, השכלה גבוהה, צפיפות דיור וכו')
+	+	+	7. התפלגות: יעדי העוזבים
+	+	+	8. התפלגות: מוצא הנכנסים
+	+	+	9. ריכוז גיאוגרפי של העולים בתוך היישובים (אכלוס עולים)
+	+	+	10. רמת המינוע על פני זמן
+	+	+	11. אחוז עוטה מנוצל
+	+	+	12. הכנסות: עצמיות בתקציב הרשות
+	+	+	13. הכנסות: מהמשלח " "
+	+	+	14. הוצאה לרווחה לנפש " "
+	+	+	15. הוצאה לחינוך לנפש " "
+	+	+	16. חתך גילים (כולל זקנים)
+	+	+	17. משלח יד של וותיקים
+	+	+	18. ענפי תעסוקה של וותיקים
+	+	+	19. שיעורי אבטלה על פני זמן (וותיקים ועולים)
+	+	+	20. יציבות עולים בתעסוקה
+	+	+	21. חגירה של וותיקים אל היישוב (מסי נכנסים)
+	+	+	22. הגירה של וותיקים מן היישוב (מסי יוצאים)

3. ראיונות

בית שמש

יאיר טבת - מוזכיר העיר
 אריה ארנון - מדור תעסוקת עולים
 רבקה ענבל - האגף לשיקום שכונות
 משח פרץ - מחלקת חפיתוח
 דוד סיטבון - היחידה לפיתוח כלכלי
 יוסף אלון - גובר העיר
 - מחלקת חינוך
 - מחלקת חינוך

מגדל העמק

אלברט בן דריחן - סגן ראש העיר
 שמואל שוקרון - שרות התעסוקה
 זוהרה חזן - מחלקת חקליטת
 דני אדלר - גובר
 טוני - מחנך העיר
 מזל ברנאי - מחלקת חינוך
 יעקב אדרי - מחלקת חינוך

אור עקיבא

יעקב אדרי - ראש המועצה
 יצחק וענונו - מחלקת טכנית
 אלי אברגיל - מחלקת עלייה
 אדוארד אסייג - שרות התעסוקה
 - מחלקת חינוך
 - מחלקת חינוך

4. סקרים

סקר מפעלינו במגדל העמק ובית שמש.
 סקר עסקים קטנים במגדל העמק ובבית שמש.

Hi Hilda -

~~We are next door~~
Went to town (730)
Elaine
& Patrick

Went to sleep,

Good night C.

Shirley

So we did

C & D

משרד הבינוי והשיכון
אגף תכנון ובינוי ערים

13 בדצמבר 1992
1-131292

מס' הזמנה: 2/55214/92
סעיף תקציבי: 29.01.12.010

לכבוד
החברה למשק וכלכלה
רח' החשמונאים 91
תל-אביב

..נ.א

הנדון: מחקר ישובים בפיתוח מואץ

לפי החלטת ועדת מחקרים מיום 23.11.92 מאושרת התחייבות בס"כ 40,000 ש"ח (מסומן) אלף שקלים חדשים עבור השתתפות במחקר: "ישובים בפיתוח מואץ".

המחקר יכלול בדיקת תהליכי הגידול המואץ בישובים והשפעותיהם על התארגנות הרשויות המקומיות, המשרדים הממשלתיים, מערכות השרותים, מלאי הדיור לסוגיו ומערכות התשתית.

משך ביצוע המחקר עד - 6 חודשים.

בועדת ההיגוי המשותפת למשרד הבינוי והשיכון והחברה למשק וכלכלה.

מטעם משרד הבינוי והשיכון ישתתפו ר. אבלסון, ר. שגיא ור. וילקנסקי.

התשלום יועבר בשלבים עפ"י התקדמות בביצוע המחקר ולאחר הגשת חשבונות כמקובל.

בכבוד רב,

ד. בן יהודה
מנהל משרד

ס. אלדור
מנהל אגף תכנון ערים

א. בר
המנהל הכללי

1302 23

משרד הבינוי והשיכון
אגף תכנון ובינוי ערים

13 בדצמבר 1992
1-131292

מס' הזמנה: 2/55214/92
סעיף תקציבי: 29.01.12.010

לכבוד
החברה למשק וכלכלה
רח' החשמונאים 91
תל-אביב

א.נ.,

הנדון: מחקר ישובים בפיתוח מואץ

לפי החלטת ועדת מחקרים מיום 23.11.92 מאושרת התחייבות בס"כ 40,000 ש"ח לחמישים אלף שקלים חדשים עבור השתתפות במחקר: "ישובים בפיתוח מואץ".

המחקר יכלול בדיקת תהליכי הגידול המואץ בישובים והשפעותיהם על התארגנות הרשויות המקומיות, המשרדים הממשלתיים, מערכות השרותים, מלאי הדיור לסוגיו ומערכות התשתית.

משך ביצוע המחקר עד - 6 חודשים.

בועדת ההיגוי המשותפת למשרד הבינוי והשיכון והחברה למשק וכלכלה.

מטעם משרד הבינוי והשיכון ישתתפו ר. אבלסון, ר. שגיא ור. וילקנסקי.

התשלום יועבר בשלבים עפ"י התקדמות בביצוע המחקר ולאחר הגשת חשבונות כמקובל.

בכבוד רב,

ס. אלדור
מנהל אגף תכנון ערים

א. בר
המנהל הכללי

ד. בן יהודה
חשב המשרד

22 דצ 1992

משרד הבינוי והשיכון
אגף תכנון ובינוי ערים

13 בדצמבר 1992
1-131292

מס' הזמנה: 2/55214/92
סעיף תקציבי: 29.01.12.010

לכבוד
החברה למשק וכלכלה
רח' החשמונאים 91
תל-אביב

א.נ.

הנדון: מחקר ישובים בפיתוח מוא

לפי החלטת ועדת מחקרים מיום 23.11.92 מאושרת התחייבות בס"כ 40,000 ש"ח לחמישים אלף שקלים חדשים עבור השתתפות במחקר: "ישובים בפיתוח מוא".

המחקר יכלול בדיקת תהליכי הגידול המואץ בישובים והשפעותיהם על התארגנות הרשויות המקומיות, המשרדים הממשלתיים, מערכות השרותים, מלאי הדיור לסוגיו ומערכות התשתית.

משך ביצוע המחקר עד - 6 חודשים.

בועדת ההיגוי המשותפת למשרד הבינוי והשיכון והחברה למשק וכלכלה.

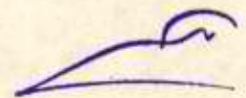
ממנם משרד הבינוי והשיכון ישתתפו ר. אבלסון, ר. שגיא ור. וילקנסקי.

התשלום יועבר בשלבים עפ"י התקדמות בביצוע המחקר ולאחר הגשת חשבונות כמקובל.

בכבוד רב,

ס. אלדור
מנהלת אגף תכנון ערים

א. בר
המנהל הכללי

ד. בן יהודה
חשב המשרד

סיכום ישיבה בנושא מחקר מעקב על ישובים בפיתוח מואץ
שהתקיימה בתאריך 2.1.93

השתתפו: עופר תודר, קלרה פלדמן - מרכז לשלטון מקומי
רחל וילקנסקי, מקס וולפסון, רחל שגיא, אילנה פרסמן, רבקה
אבלסון - משרד הבינוי והשיכון

1. סוכמו הנושאים המוצעים לבדיקה במסגרת המחקר.
2. על פי בקשת אנשי משהב"ש יושם דגש נוסף לנושא של פריסת הדיור
החדש הריק והשלכותיו על כל שוק הדיור ועל תפקוד הרשויות
המקומיות.
3. כן יבדק נושא מערכת התקשורת ודרכי זרימת המידע בין העולים
לרשויות המקומיות.
4. סוכם כי הישובים במחקר יהיו כדלקמן:

נצרת עילית	ק. ים	נתניה	ק. מלאכי	באר שבע
כרמיאל	חיפה	אשדוד		אופקים
מעלות	אור עקיב			דימונה
5. הגופים אליהם יפנו הבקשות והצעות המחקר הם:
 - א. המרכז למדיניות חברתית - יעקב קופ
 - ב. המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה - פרופ' ד. אליעזר
(מותנה בבירור מוקדם של גב' קלרה פלדמן)
 - ג. ד"ר נחום בן אליא
 - ד. מר מיק ויל
 - ה. מכון ירושלים לחקר ישראל
 - ו. זאב ברקאי
6. המרכז לשלטון המקומי יכין את ההצעה בתאום עם משהב"ש ויעבירה
לגופים שהוזכרו לעיל בהקדם האפשרי.

רשמה: רבקה אבלסון

העתק: לנוכחים

סיכום ישיבה בנושא מחקר מעקב על ישובים בפיתוח מואץ
שהתקיימה בתאריך 2.1.93

השתתפו: עופר תודר, קלרה פלדמן - מרכז לשלטון מקומי
רחל וילקנסקי, מקס וולפסון, רחל שגיא, אילנה פרסמן, רבקה
אבלסון - משרד הבינוי והשיכון

1. סוכמו הנושאים המוצעים לבדיקה במסגרת המחקר.
2. על פי בקשת אנשי משהב"ש יושם דגש נוסף לנושא של פריסת הדיור
החדש הריק והשלכותיו על כל שוק הדיור ועל תפקוד הרשויות
המקומיות.
3. כן יבדק נושא מערכת התקשורת ודרכי זרימת המידע בין העולים
לרשויות המקומיות.
4. סוכם כי הישובים במחקר יהיו כדלקמן:

נצרת עילית	ק. ים	נתניה	ק. מלאכי	באר שבע
כרמיאל	חיפה	אשדוד		אופקים
מעלות	אור עקיבא			דימונה
5. הגופים אליהם יפנו הבקשות והצעות המחקר הם:
 - א. המרכז למדיניות חברתית - יעקב קופ
 - ב. המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה - פרופ' ד. אליעזר
(מותנה בבירור מוקדם של גבי קלרה פלדמן)
 - ג. ד"ר נחום בן אליא
 - ד. מר מיק ויל
 - ה. מכון ירושלים לחקר ישראל
 - ו. זאב ברקאי
6. המרכז לשלטון המקומי יכין את ההצעה בתאום עם משהב"ש ויעבירה
לגופים שהוזכרו לעיל בהקדם האפשרי.

רשמה: רבקה אבלסון

העתק: לנוכחים

משרד הבינוי והשיכון
אגף תכנון ובינוי ערים

1-17193

סיכום ישיבה בנושא מחקר מעקב על ישובים בפיתוח מואץ
שהתקיימה בתאריך 2.1.93

השתתפו: עופר תודר, קלרה פלדמן - מרכז לשלטון מקומי
רחל וילקנסקי, מקס וולפסון, וחל שגיא, אילנה פרסמן, רבקה
אבלסון - משרד הבינוי והשיכון

1. סוכמו הנושאים המוצעים לבדיקה במסגרת המחקר.
2. על פי בקשת אנשי משהב"ש יושם דגש נוסף לנושא של פריסת הדיור
החדש הריק והשלכותיו על כל שוק הדיור ועל תפקוד הרשויות
המקומיות.
3. כן יבדק נושא מערכת התקשורת ודרכי זרימת המידע בין העולים
לרשויות המקומיות.
4. סוכם כי הישובים במחקר יהיו כדלקמן:

נצרת עילית	ק. ים	נתניה	ק. מלאכי	באר שבע
כרמיאל	חיפה	אשדוד		אופקים
מעלות	אור עקיבא			דימונה
5. הגופים אליהם יפנו הבקשות והצעות המחקר הם:
 - א. המרכז למדיניות חברתית - יעקב קופ
 - ב. המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה - פרופ' ד. אליעזר
(מותנה בבירור מוקדם של גבי קלרה פלדמן)
 - ג. ד"ר נחום בן אליא
 - ד. מר מיק ויל
 - ה. מכון ירושלים לחקר ישראל
 - ו. זאב ברקאי
6. המרכז לשלטון המקומי יכין את ההצעה בתאום עם משהב"ש ויעבירה
לגופים שהוזכרו לעיל בהקדם האפשרי.

רשמה: רבקה אבלסון

העתק: לנוכחים

ומכון ירושלים לחקר ישראל רחוב רד"ק 20א ירושלים 92186 טל. 02-630175 פקס. 639814

THE JERUSALEM INSTITUTE FOR ISRAEL STUDIES 20a Radak Street 92186 Jerusalem Tel. 02-630175
6 בספטמבר 1993

לכבוד

גב' רבקה אבילטון

משרד השיכון

לרבקה שלום רב,

מצורף דו"ח ביניים אשר ישמש בסיס לדיון בישיבת ועדת החינוך שתתקיים
ביום שלישי, 14 בספטמבר 1993.

הנושאים לדיון מבוססים על: סיורים שערכתי בשלושה יישובים - מגדל
העמק, אור עקיבא ובית שמש, ראיונות שקיימתי בהם, מסמכים ונתונים
שאספתי במהלך הסיורים ועל פרסומים סטטיסטיים רשמיים.

במהלך חשיבתי בכוונתי לתאר ולנתח כל אחד מן הנושאים על בסיס החומר
שנשאב מתוך שטח ומתוך הפרסומים הרשמיים.

בברכה נאמנה,

פרופ' גביאל ליפשיץ

בית שמש

יאיר טבת - מזכיר העיר
אריה ארנון - ומדור תעסוקת עולים
רבקה ענבל - האגף לשיקום שכונות
משה פרץ - מחלקת הפיתוח
דוד סיטבון - וזיחידה לפיתוח כלכלי
יוסף אלון - גזבר העיר
- מחלקת חרווחה
- מחלקת החינוך

מגדל העמק

אלברט בן דריזון - סגן ראש העיר
שמואל שוקרון - שרות התעסוקה
זוהרה חזן - מחלקת הקליטה
דני אדלר - גזבר
טוני - מהנדס העיר
מזל ברנאי - מחלקת חרווחה
יעקב אדרי - מחלקת החינוך

אור עקיבא

יעקב אדרי - ראש המועצה
נחשק וענונו - מחלקת טכנית
אלי אברגיל - מחלקת עלייה
אדוארד אסייג - שרות התעסוקה
- מחלקת חרווחה
- מחלקת החינוך

4. סקרים

סקר מפעלים: במגדל העמק ובית שמש.
סקר עסקים קטנים במגדל העמק ובבית שמש.

1. נושאים לדיון

1. השתלבות עולים בתעסוקה בפיתוח מואץ.
2. שיעורי אבולוה בקרב וותיקים ובקרב העולים בפיתוח מואץ.
3. תפקידים ומידת חשיבותם של מפעלים גדולים (מסורתיים) בפיתוח מואץ.
4. אחוז השטח המנוצל לבנייה ומשמעותו בפיתוח מואץ (הצגת מפות לתכנון עתידיות).
5. טיפוס דירות בבנייה חדשה בפיתוח מואץ.
6. ריכוזיות אתנית וריכוזיות גאוגרפית של עולים בתוך הישוב ומשמעותן בפיתוח מואץ.
7. חגירה של וותיקים ושל עולים אל יישובים העוברים פיתוח מואץ.
8. שינויים במחירי דירות ישנות וחדשות בתחליך של פיתוח מואץ.
9. יצירת "שני יישובים" בישוב אחד בעת פיתוח מואץ.
10. המשכנתא כמכשיר ברכישת דירות.
11. העסקים הקטנים בפיתוח מואץ.
12. הרשות המקומית כמעסיק בפיתוח מואץ.
13. שינויי גבולות וחשיבותם בפיתוח מואץ.
14. מדור צפוף לדור פתוח (צמוד קרקע) בפיתוח מואץ.
15. היחידה לפיתוח כלכלי וחשיבותה בפיתוח מואץ.
16. היחידה לתכנון אסטרטגי וחשיבותה בפיתוח מואץ.
17. שינוי תדמית הישוב כפרמטר בפיתוח מואץ.
18. תכנון הסובב התעשייתי בפיתוח מואץ.
19. יצירת "נ'שות ניסוייות" (חממה) בפיתוח מואץ.
20. מוקדי תירות "קטנים" בפיתוח מואץ.
21. פסיפס תרבותי בפיתוח מואץ.
22. שירותי רווחה בתחליך של פיתוח מואץ.
23. שירותי חינוך בתחליך של פיתוח מואץ.
24. שיפוצו ותוכנו של המרכז המסחרי בעת פיתוח מואץ.
25. המנהיג המקומי (ראש העיר, ראש המועצה) כיום בפיתוח מואץ.
26. הטבות נספיות למשקיעים ולדיירים כגורם מושך בעת פיתוח מואץ.
27. שינויים בעומס השרותים של העירייה/מועצה בפיתוח מואץ.
28. איכות הסביבה בפיתוח מואץ.
29. שיקום עיכונוות בפיתוח מואץ.
30. העיר וסביבתה הכפרית והעירונית בתחליך של פיתוח מואץ.

2. תווים

מגדל העמק בית שמש אור עקיבא

+	+	+	1. מסי תושבים על פני זמן
+	+	+	2. מאזן הגירה על פני זמן
+	+	+	3. מסי עולים בגל האחרון לפי שנים
+	+	+	4. העולים לפי משלח יד
+	+	+	5. העולים לפי חתך גילים ולפי שנת עלייה
+	+	+	6. מאפיינים יסוציו-כלכליים 1983 (הכנסה לגפש, השכלה גבוהה, צפיפות דיור וכו')
+	+	+	7. התפלגות יעדי העוזבים
+	+	+	8. התפלגות מוצא הנכנסים
+	+	+	9. ריכוז גיאוגרפי של העולים בתוך היישובים (אכלוס עולים)
+	+	+	10. רמת המיוע על פני זמן
+	+	+	11. אחוז שטח מנוצל
+	+	+	12. הכנסות עצמיות בתקציב הרשות
+	+	+	13. הכנסות נוחממשלח " "
+	+	+	14. הוצאה לזיוחה לגפש " "
+	+	+	15. הוצאה לזיונך לגפש " "
+	+	+	16. חתך גיליון (כולל זקנים)
+	+	+	17. משלח יד של ווהתיקים
+	+	+	18. ענפי תעסוקה של ווהתיקים
+	+	+	19. שיעורי אונטלה על פני זמן (ווהתיקים ועולים)
+	+	+	20. יציבות עולים בתעסוקה
+	+	+	21. הגירה של ווהתיקים אל היישוב (מסי נכנסים)
+	+	+	22. הגירה של ווהתיקים מן היישוב (מסי יוצאים)

הכנה

הכנה של פקדים

הכנה של פקדים

הכנה של פקדים

הכנה של פקדים

הכנה של פקדים

מרכז השלטון המקומי בישראל

UNION OF LOCAL AUTHORITIES IN ISRAEL

היחידה לכלכלה

יג' בתשרי תשנ"ד
28 בספטמבר 93
ע"ת 93/2717

סיכום ישיבה בנושא פיתוח מואץ - 14.9.93

משתתפים: פרופ' גבי ליפשיץ
גב' רבקה אוולסון
גב' אילנה פרסמן
גב' קלרה פלדמן
גב' אלה פין
מר עופר תודר

1. פרופ' ליפשיץ סקר את המחקר, שנערך עד כה ב-3 ישובים.
2. פרופ' ליפשיץ מציע לבדוק 2 מודלים דיפרנציאליים, האחד לרשויות גדולות, והשני לרשויות קטנות ובינוניות.
הנושא ישקל לאחר שפרופ' ליפשיץ יקיים מספר ראיונות עם נושאי משרה ברשויות גדולות.
3. נדונו סוגיות שונות, אשר עלו בהמשך לראיונות שבוצעו.
4. מפגש הבא של וועדת ההיגוי המשותפת יתקיים בי"מ, לקראת סוף חודש נובמבר.
כשבועיים לפני כן, יעביר פרופ' ליפשיץ את ממצאי הבדיקה, לרבות ההצעות וההמלצות הנקודתיות של 6 הישובים.

רשם: עופר תודר

העתק: משתתפים
מר יעקב ברדוגו - מנכ"ל מ.ש.מ.
מר קלמן דינס - מנכ"ל חברה למשק וכלכלה

במשרד היחידה הכלכלית:

רח' החשמונאים 91, תל-אביב 60201
טלפון 03-5614181/2 פקס 03-5614183

במרכז השלטון המקומי:

רח' הפסמן 3, תל-אביב 61200
טלפון 03-219241 פקס 03-267447

מרכז השלטון המקומי בישראל
היחידה הכלכלית

כ-9-8-א

אליהו נחרי פלדמן
ג' רבקה אלוסי

שמות, ע' פלדמן אישלי. רבקה נחרי פלדמן.
1. ב'א-3 רשניל (ב'ר שניל, מנחם ח'נן, א'ר א'יבא).
2. ז'ב'ר אש'ב'ר ד'רשניל.

3. רב'ש' ע'ר ב'ש' רש' מ'ר' מ'ב'ר, מ'ב'ר, מ'נ'ר מ'נ'ר ח'ל'ה.
מ'נ'ר 35. ה'מ'ב'ר א'ש'ב'ר א'ר ע'ר מ'נ'ר מ'נ'ר ח'ל'ה.
ל'ח'ה.

4. א'י'ר א'ש'ב'ר א'ר ב'א'ר'ה א'ש'ב'ר (י'ג'א'מ
ב'א'ר'ה א'י'ר).

5. מ'ס'ר י'ג'ר א'ש'ב'ר הי'ש'ב'ה א'ש'ב'ר א'ר ב'א'ר א'ש'ב'ר.
מ'נ'ר, מ'נ'ר א'ש'ב'ר.

6. מ'נ'ר הי'ש'ב'ר א'ש'ב'ר ש'א'ר א'ש'ב'ר מ'נ'ר א'ש'ב'ר.
ה'ש'ב'ר מ'נ'ר, י'ג'ר א'ר הי'ש'ב'ר א'ש'ב'ר.

ב'ב'א'ר ר'ב'

א'ש'ב'ר א'ש'ב'ר

י'ג'ר א'ר ח'י'ן

20-9-71

1. 1000

2. 1000

3. 1000

4. 1000

5. 1000

6. 1000

7. 1000

8. 1000

9. 1000

10. 1000

11. 1000

ישובים עירוניים בפיתוח מואץ

דפי רקע לדיון בוועדת ההיגוי

ביום שני, 21 ביוני 1993

ערך: פרופ' גבריאל ליפשיץ

1. הצעה לרשימת יישובי המחקר

- כרמיאל
- מעלות
- מגדל העמק
- קרית-ים
- אור עקיבא
- נתניה
- קרית מלאכי
- שדרות
- אפקים
- בית שמש
- קאז' קאז' 828

2. הצעה למבנה המחקר בכל יישוב

- האוכלוסיה הקולטת
 - שינוי על פני זמן במספר התושבים.
 - מאפייני האוכלוסיה ביישוב ובשכונות.
- מאפייני האוכלוסיה הנקלטת
 - היבטים דימוגרפיים: חתך גילים, מספר ילדים, גודל משפחה.
 - היבטים חברתיים: רמת, השכלה, ארצות ורפובליקות מוצא.
 - היבטים כלכליים: ענפי תעסוקה ומשלח יד.
- מאפייני שוק התעסוקה
 - שיעורי אבטלה על פני זמן.
 - יזמות בין העולים ויזמות משותפת.
 - קליטת עולים במפעלים ובעסקים קטנים.
 - קליטת עולים בשרותים הציבוריים.
 - יציבות העולים בתעסוקה.
 - מידת ההתאמה בין משלח יד בארצות המוצא ובישראל.

- מאפייני שוק הדיור

- אכלוס העולים לפי: דירות ריקות, דירות של וותיקים (שכירות או מיקום גיאוגרפי של העולים בתוך היישוב (מאפייני השכונות).
- הגירה של עולים אל היישוב וממנו.
- הגירה של ותיקים אל היישוב וממנו.
- תכניות בנייה לטווח קצר, בינוני וארוך.
- הצע מול ביקוש בשוק הדיור וההשפעה על מחירי הדירות

- הרשות המקומית

- תקציב הרשות המקומית: הכנסות עצמיות מול תמיכה ממשלתית.
- עלות הרשות המקומית לקליטת עולה.
- ההערכות האירגונית של המועצה/עיריה (עבודת המטה).
- הערכות הרשות לאספקת שירותים ציבוריים: חינוך, בריאות, תברואה, רווחה וכיו"ב.
- מבנה "רשת התקשורת" (ערוצי התקשורת) בין הרשות המקומית לבין העולים.

- הממשלה

- המעורבות הממשלתית בקליטת העולים ביישוב לפי תחומים: תעסוקה, דיור, חינוך, רווחה וכיו"ב.
- מידת המעורבות/האחריות של הממשלה ביחס לרשות המקומית בשלבי הקליטה השונים: תכנון, ביצוע, מעקב.

- מסקנות והמלצות לפיתוח היישוב

המחקר יבחן את התחומים הנ"ל בכל אחד מיישובי המחקר דרך איסוף נתונים ממקורות קיימים. המקורות העיקריים יהיו: פרסומי הרשויות המקומיות (מדור קליטה, מדור תעסוקה, וכיו"ב), פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, פרסומי משרדי הממשלה השונים (משרד הקליטה, משרד העבודה והרווחה/שרות התעסוקה, משרד השיכון, וכיוצ"ב), ראיונות בקרב נושאי תפקידים בכירים ברשות המקומית, ראיונות בקרב נושאי תפקידים בכירים

במשרדי הממשלה הרלבנטיים, ראיונות בקרב מספר מצומצם של בעלי מפעלים ובעלי עסקים.

3. הצעה לשלבי המחקר ולוח זמנים

שלב א'

היישובים: מגדל העמק, אור עקיבא ובית שמש 2 חודשים

דו"ח ביניים ושיבת ועדת ההיגוי

שלב ב'

היישובים: מעלות, נתניה וקרית מלאכי 2 חודשים

דו"ח ביניים ושיבת ועדת ההיגוי

שלב ג'

היישובים: כרמיאל, קרית-ים, אפקים ושדרות 3 חודשים

דו"ח ביניים ושיבת ועדת ההיגוי

שלב ד'

ניתוח משווה בין היישובים והמלצות למדיניות
ברמה הארצית 1 חודש

דו"ח מסכם ושיבת ועדת ההיגוי

החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

מזכר דחוף

תאריך _____

אל _____

מאת _____

רבה אלוואסון
זאסי גרצו

1. רצוב מכתב שהוצא למען י"ט
ב. ש/מ"י עם בלח' אישי.
לא יהיה חלק 10.6-63 לייצ
באל שאל א 63 גמאם אינך
אם הקול בתיבה.

בכח רב

אל

חתימה _____

מרכז השלטון המקומי בישראל

UNION OF LOCAL AUTHORITIES IN ISRAEL

היחידה לכלכלה

כח' באייר תשנ"ג
19 במאי
93 עת 93/1277

לכבוד
פרופ' גבריאל ליפשיץ
מכון ירושלים

הנדון: מחקר פיתוח מואץ

בישיבת הוועדה המצומצמת מיום 18.5.93 בנושא פיתוח מואץ סוכמו
הדברים הבאים:

1. לאור ההבהרות שניתנו על ידך בנדון הוחלט לקבל את הצעתך לביצוע המחקר.
2. בוועדת ההיגוי לנושא יהיו חברים:
נציגי משרד השיכון: גבי רבקה אוולסון, גבי רחל שגיא, גבי רחל וילקונסקי,
מר מקס וולפסון, גבי אילנה פרסמן.
נציגי מרכז שלטון מקומי והחברה למשק וכלכלה: גבי קלרה פלדמן, מר עופר
תודר, גבי אלה פיינ.
3. לוועדת ההיגוי שתתכנס בחודש יוני אנו מבקשים לקבל הצעה ליישום
כולל שלבים ולוח זמנים.
4. סיכום פרטי הזמנת העבודה תתואם עם מכון ירושלים כמקובל ותועבר לביצוע
בהקדם.

מאחל עבודה פורייה.

מכבוד רב

קלמן דינס
מנהל כלכלי

העתק: מר יעקב ברדוגו - מנכ"ל מרכז השלטון המקומי
חברי וועדת ההיגוי

במשרד היחידה הכלכלית:

רח' החשמונאים 91, תל-אביב 60201
טלפון 03*5614181/2 פקס 03*5614183

במרכז השלטון המקומי:

רח' הפטמן 3, תל-אביב 61200
טלפון 03*219241 פקס 03*267447

23 במרץ 1993

2/45

לכבוד

גבי קלרה פלדמן, מר עופר תודר,
החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי,
רח' החשמונאים 91,
תל אביב 60201

שלום רב,

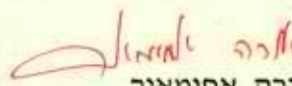
הנדון: יישובים עירוניים בפיתוח מואץ

אנו מתכבדים להגיש הצעת מחקר בנושא הנדון.

למכון ולחוקר הראשי, פרופ' גבריאל ליפשיץ, יש יתרון יחסי מובהק בתחום זה: בשנים האחרונות בדק פרופ' ליפשיץ ביוזמת המכון ובמימונו, את השפעת העלייה על ארבע ערי פיתוח, וכן הכין מחקר חשוב על מדיניות התמיכה הממשלתית החדשה הדרושה לערי הפיתוח. המדיניות שפרופ' ליפשיץ המליץ עליה, מדיניות פרטנית על פי התנאים המיוחדים בכל עיר, היא המדיניות הממשלתית דהיום ועבודותיו של פרופ' ליפשיץ, היו מקור חשוב למעצבי המדיניות במישור הארצי ובמישור המקומי.

אנו מצרפים את עבודותיו של פרופ' ליפשיץ אשר לאור המיומנות שרכש, ולאור ההערכה המקצועית לעבודותיו, עשוי לתרום תרומה חשובה למחקר יישומי על ערים בפיתוח מואץ.

ב ב ר כ ה,

אורה אחימאיר
מנהלת המכון

ישובים עירוניים בפיתוח מואץ

הצעת מחקר

1. מבוא
2. מטרת המחקר
3. שיטת המחקר, שלביו ולוח זמנים
4. יישובי המחקר
5. צוות המחקר
6. הערכה תקציבית

יישובים עירוניים בפיתוח מואץ

הצעת מחקר

1. מבוא

המחקר המוצע מתכוון לעסוק במדגם של עשרה יישובים בישראל אשר בעקבות גלי העלייה הנוכחיים עברו "זעזוע" מסויים, או במונחים מקצועיים: Shock of Change כלשונו של הכלכלן הנודע גונאר מירדל. מן התיאוריה של כלכלה ופיתוח עירונית עולה, כי עידן של זעזוע הוא הזמן המתאים ביותר לערוך שינויים מבניים בכלכלה של יישוב, בתכנונו הפיזי, בפיתוח מערך השירותים ובמבנהו הארגוני. כאשר השינויים במספר התושבים ביישוב הם תוספתיים/הדרגתיים (incremental changes), קשה לנצלם לשינויים עמוקים במבנהו הכלכלי והחברתי.

רוב היישובים (ולא רק בישראל) מתפתחים באופן הדרגתי ומעטים מהם זוכים פעם אחת בחיי היישוב לאותו "זעזוע" מיוחד. עיצוב מדיניות נכונה "לטיפול" בזעזוע זה עשוי לגרום למפנה חיובי במאפייני היישובים השונים (כלכליים, דוריים, תכנוניים וכיו"ב), ואילו מדיניות לא נכונה או מדיניות פאסיבית, בחינת "שב ואל תעשה" - עלולה לגרום לנסיגה בפיתוחם.

מאז הקמתה עברה מדינת ישראל שני זעזועים דמוגרפיים בולטים, אשר השפיעו השפעה ניכרת על המערכות העיקריות במדינה:

האחד - העלייה של שנות ה-50 אשר תוך פחות מעשר שנים גרמה להכפלת אוכלוסיית המדינה, והטביעה את חותמה על המערכת הכלכלית (פטינקין, 1960), על המערכת המרחבית (שחר, 1970; שחר וליפשיץ, 1980) ועל המערכת הדמוגרפית (סיקרון 1960).

השני - העלייה הנוכחית, אשר תוך פחות משלוש שנים הביאה ארצה כ-450,000 עולים המהווים יותר מ-10% מכלל האוכלוסייה היהודית במדינה. בשעה שעולי שנות ה-50 נקלטו ביישובים חדשים שהוקמו לצורך קליטתם ואכלוסם (כ-30 ערים חדשות וכ-200 מושבים וקיבוצים חדשים), הרי העולים הנוכחיים נקלטו כולם ביישובים קיימים (על שלבי קליטתם בתחומים השונים בקרית-גת, בקרית-שמונה ובדימונה ראה: ליפשיץ, 1992a, 1992b).

ברם, התפרוסת הגיאוגרפית של העולים החדשים לא היתה אחידה. בחלק מן היישובים העירוניים בישראל השתקעו עולים רבים הן במונחים יחסיים (ביחס לאוכלוסייה הנוכחית) והן במונחים מוחלטים (מסה קריטית, כלשונם של מזמיני המחקר). במילים אחרות, חלק מן היישובים העירוניים בישראל עבר ועובר תהליך של פיתוח מואץ. פיתוח שעד עתה משמעותו העיקרית היא

הגדלת מספר התושבים והגדלת מספר הדירות. אולם, המונח "פיתוח עירוני" מקפל בתוכו מרכיבים נוספים, ובתוכם: כלכליים, תעסוקתיים, ארגוניים, חברתיים, קהילתיים ודיוריים (על המשמעות הכוללת של המונח "פיתוח עירוני ואזורי" ראה: ליפשיץ, 1989).

בחינתו של תהליך הפיתוח המואץ במשמעותו הכוללת, במדגם של עשרה יישובים, בישראל עומדת במוקד המחקר הנוכחי.

2. מטרת המחקר

תאור וניתוח "מצבם" של יישובים אשר קלטו בשלוש השנים האחרונות "מספר גבוה" של עולים במונחים יחסיים (יחסית לאוכלוסיה) ו/או במונחים מוחלטים (מסה קריטית), תוך מטרה להמליץ בפני קובעי המדיניות ברמה המקומית וברמה הלאומית על **אסטרטגיית פיתוח כוללת, בתנאי צמיחה מואצת**. יש לשער כי האסטרטגיות לא תהיינה דומות בכל יישוב והן תותאמנה למאפייניו השונים של היישוב ערב קליטת העלייה ובמהלך הקליטה. ניתן להניח, כי ההבדלים הכלכליים, החברתיים, הארגוניים והגיאוגרפיים בין היישובים וכן ההבדלים ביניהם בכל הקשור למספר העולים ולמאפייניהם החברתיים והכלכליים יכתיבו גם צורות של שונות של אסטרטגיות פיתוח (ראה למשל, המלצות לפיתוחן הדיפרנציאלי של ערי הפיתוח לפני גל העלייה הנוכחי אצל: ליפשיץ, 1990).

תאור וניתוח "מצב יישובי המחקר" יתייחס לתחומים הבאים, אשר הורכבו מאותן ארבע עשרה נקודות התייחסות שהופיעו במכתב הזמנת הצעות מחקר (מיום 4 במרץ 1993):

- מאפייני האוכלוסיה הנקלטת

- היבטים דימוגרפיים: חתך גילים, מספר ילדים, גודל משפחה.
- היבטים חברתיים: רמת השכלה, ארצות ורפובליקות מוצא.
- היבטים כלכליים: ענפי תעסוקה ומשלח יד.
- סיבות לבחירת היישוב כיעד בהשתקעות הראשונה (ואף בהשתקעות השניה: הגירה מיישוב אחר).

בעזרת מאפיינים אלה ואחרים ניתן להרכיב את פרופיל העולה ליישוב מסויים או במילים אחרות את איכותו של "ההון האנושי" שנקלט ביישוב. להון אנושי מרכיב חשוב בפיתוח כלכלי בעידן המודרני.

- מאפייני שוק התעסוקה

- שיעורי אבטלה על פני זמן.
- יזמות בין העולים ויזמות משותפת.
- קליטת עולים בעסקים קטנים.
- קליטת עולים בשרותים הציבוריים.
- יציבות העולים בתעסוקה.
- מידת ההתאמה בין משלח יד בארצות המוצא ובישראל.

- מאפייני שוק הדיור

- אכלוס העולים לפי: דירות ריקות, דירות של וותיקים (שכירות או קניה), דירות חדשות.
- בחינת תהליך "שרשור הדיור".
- מיקום גיאוגרפי של העולים בתוך היישוב (מאפייני השכונות).
- הגירה של עולים אל היישוב וממנו.
- הגירה של ותיקים אל היישוב וממנו.
- הגירה של ותיקים בתוך היישוב.
- תכניות בנייה לטווח קצר, בינוני וארוך.
- הצע מול ביקוש בשוק הדיור וההשפעה על מחירי הדירות

- האוכלוסיה הקולטת

- מאפייני האוכלוסיה ביישוב ובשכונות.
- עמדות האוכלוסיה הקולטת לפי קבוצות חברתיות-כלכליות.
- מוקדי מתיחות בין האוכלוסיה הקולטת והנקלטת.
- הקליטה בבתי-הספר.

- הרשות המקומית

- תקציב הרשות המקומית: הכנסות עצמיות מול תמיכה ממשלתית.
- עלות הרשות המקומית לקליטת עולה.
- ההערכות האירגונית של המועצה/עיריה (עבודת המטה).
- הערכות הרשות לאספקת שירותים ציבוריים: חינוך, בריאות, תברואה, רווחה וכו'.
- מבנה "רשת התקשורת" (ערוצי התקשורת) בין הרשות המקומית לבין העולים.

- הממשלה

- המעורבות הממשלתית בקליטת העולים ביישוב לפי תחומים: תעסוקה, דיור, חינוך, רווחה וכיו"ב.
- מידת המעורבות/האחריות של הממשלה ביחס לרשות המקומית בשלבי הקליטה השונים: תכנון, ביצוע, מעקב.

3. שיטת המחקר, שלביו ולוח זמנים

המחקר יבחן את התחומים הנ"ל בכל אחד מיישובי המחקר דרך איסוף נתונים ממקורות שונים. המקורות העיקריים יהיו: פרסומי הרשויות המקומיות (מדור קליטה, מדור תעסוקה, וכיו"ב), פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, פרסומי משרדי הממשלה השונים (משרד הקליטה, משרד העבודה והרווחה/שרות התעסוקה, משרד השיכון, וכיוצ"ב), ראיונות בקרב נושאי תפקידים בכירים ברשות המקומית, ראיונות בקרב נושאי תפקידים בכירים במשרדי הממשלה הרלבנטיים, ראיונות בקרב בעלי מפעלים, בעלי עסקים, נציגי התושבים, נציגי העולים, וכיו"ב.

המחקר יתאר וינתח את "המצב" בכל אחד מן היישובים וישווה ביניהם, תוך מטרה להמליץ בפני קובעי המדיניות אסטרטגיות מתאימות לפיתוחם.

שלב א' - איסוף נתונים ממקורות קיימים ומראיניות - 3 חודשים.

שלב ב' - בניית לוחות מחקר ובסיס אמפירי למחקר - חודש אחד.

שלב ג' - כתיבת דו"ח מחקר אשר יתייחס לכל יישוב בנפרד ולכלל היישובים (בתחומים הרלבנטיים) - 2 חודשים.

המחקר יסתיים 6 חודשים מיום התחלתו. במהלכו יקיים צוות המחקר מפגשים עם וועדת ההיגוי לעדכון ולייעוץ.

4. יישובי המחקר

עשרה יישובים מתוך שלושה עשר שברשימת המזמינים או על-פי קביעה אחרת שתערך בהסכמה בין המזמינים לבין מבצעי המחקר.

5. צוות המחקר

ראש צוות המחקר הוא פרופ' גבריאל ליפשיץ ממכון ירושלים לחקר ישראל (תולדות חיים ורשימת פרסומים מצורפים), בשיתוף ובסיוע: אסיסטנטים

ומתכנת. במקרה הצורך יצורף חוקר בכיר נוסף ממכון ירושלים לחקר
ישראל.

6. הערכה תקציבית ל-10 יישובים

פרופ' גבריאל ליפשיץ (ראש צוות המחקר)
וחוקר בכיר ממכון ירושלים (100 ש"ח לשעה) 500 שעות 50,000 ש"ח

עוזרי מחקר - סטודנטים לתואר שני
(15 ש"ח לשעה) 1000 שעות 15,000 ש"ח

מתכנת (כולל הקלדת נתונים) (75 שעות) 5,500 ש"ח

נסיעות ליישובים 3,000 ש"ח

הדפסת דו"חות ולוחות מחקר 3,000 ש"ח

הפקת הדו"חות (דפוס וכריכה) 7,000

תקורה 5% 3,500 ש"ח

סה"כ 87,000 ש"ח

פרופ' גבריאל ליפשיץ

1. נתונים אישיים:

Gabriel Lipshitz

שם: גבריאל ליפשיץ

כתובת פרטית: יציאת אירופה 11, מנחת, ירושלים.

טלפון: 02-424085

תעודת זהות: [REDACTED]

תאריך ומקום לידה: 1949, חיפה, ישראל

מצב משפחתי: נשוי + 4

צבא: 1971-1967 (סרן)

2. הדרגה הנוכחית: פרופ' חבר

חיקף המשרה: מלאה.

תחולת הדרגה הנוכחית: אפריל 1991

3. השכלה גבוהה והשתלמויות:

ב.א.: גיאוגרפיה וחיובות בסטטיסטיקה, האוניברסיטה העברית, ירושלים, 1974.

ב.א. (נוסף): כלכלה, האוניברסיטה העברית, ירושלים, 1980.

מ.א.: (בחצטינונות) גאוגרפיה והמכון ללימודים עירוניים ואזוריים, האוניברסיטה העברית, ירושלים, 1978.

ד"ר: גאוגרפיה, האוניברסיטה העברית, ירושלים, 1982.

פוסט דוקטוראט: אוניברסיטת קליפורניה, ברקלי, 1982/3 (קרן פולברייט לפיתוח סגל צעיר וקרן ברמן מן האוניברסיטה העברית)

מארח: Professor Allan Pred

שבתון: אוניברסיטת יורק, טורונטו 1991/2 (מענק מממשלת קנדה ומענק מהאגודה הישראלית ללימודים קנדיים).

קורות חיים

4. מינויים ודרגות
 אוניברסיטת בר אילן
 אוניברסיטת בר-אילן
 הטכניון
 האוניברסיטה העברית
- פרופסור חבר
 מרצה בכיר
 עמית מחקר בכיר עם זכות הוראה
 מרצה
- 1991
 1988
 1987
 1983

5. מקומות עבודה נוספים:

היקף המשרה

שם המוסד

האוניברסיטה העברית, המחלקה
 לגאוגרפיה והמכון ללימודים
 עירוניים ואזוריים

1/4 משרה - מורה מן החוץ
 בדרגת פרופסור חבר

6. מקומות עבודה קודמים:

שנות העבודה

שם המוסד

York University
 הטכניון, הפקולטה לארכיטקטורה
 ותכנון ערים

תשנ"ב - Visiting Professor
 תשנ"ג - עמית הוראה בדרגת מרצה בכיר

הטכניון, הפקולטה לארכיטקטורה
 ותכנון ערים

תשמ"ח (עמית מחקר בכיר עם זכות
 הוראה)

האוניברסיטה העברית

תש"מ-תשמ"ז (אסיסטנט, מדריך, מרצה).

7. תחומי התמחות מדעיים:

פערים חברתיים-כלכליים במרחב הלאומי והמטרופוליני; התפתחות המרחב
 העירוני והמטרופוליני; הגירה בין אזורית ותוך מטרופולינית; עלייה
 ופיתוח לאומי ואזורי; תמורות בעיצוב המרחב העירוני; שיטות מחקר
 בגאוגרפיה עירונית וכלכלית; התישבות עירונית וכפרית כמכשיר לפיתוח
 אזורי בישראל.

8. תפקידים ציבוריים:

מזכיר האגודה הגאוגרפית הישראלית (1988-1990)
 עורך "גאוגרפיה" - בטאון האגודה הגאוגרפית הישראלית (1990-1988)
 עורך שותף ל"אופקים בגאוגרפיה" (עורכים נוספים: חנוך לביא, מיכאל
 סוניס) חוברת 28-29.
 חבר ועד בארגון הישראלי למדעי האזור (1992-).

9. מידע נוסף:

ראש הועדה המארגנת של הכנס השנתי של האגודה הגאוגרפית הישראלית תשמ"ט נציג אוניברסיטת בר-אילן בועדה המיעצת למאגר הנתונים של מדעי החברה, השוכן באוניברסיטה העברית.
נציג המחלקה לגאוגרפיה בועדת הספרייה של הפקולטה למדעי החברה.
מרכז הלימודים לתואר שני, המחלקה לגאוגרפיה, אוניברסיטת בר-אילן (תשנ"א).
הועדה המארגנת, יום עיון: גאוגרפיה של קליטת עליה, האוניברסיטה העברית.

10. נסיון בחוראה:

גאוגרפיה של אוכלוסיה בארצות מפותחות ומתפתחות; גאוגרפיה של רווחה; גאוגרפיה של פיתוח; הגירה עירונית ואזורית - הגירה ואי שוויון אזורי בקנדה; יסודות בעיצוב מחקר אמפירי בגאוגרפיה; מחנה מחקר למ.א.; אזורי מטרופוליניים; גאוגרפיה יישובית של ארץ-ישראל (עירונית וכפרית); מבוא לגאוגרפיה של אוכלוסיה ויישובים; מבוא לגאוגרפיה חברתית-כלכלית; מבנה וארגון מחקר למ.א.; שיטות כמותיות ויישומן במחקר הגאוגרפי למ.א.

11. חבר בארגונים מקצועיים:

האגודה הגאוגרפית הישראלית.
הארגון הישראלי למדעי האזור.
האיגוד הישראלי לתכנון סביבתי.
הארגון האירופאי למדעי האזור (RSA).
איגוד הגאוגרפים האמריקאי (AAG).
הארגון הבריטי למדעי האזור (BRSA).

12. השתתפות בכנסים מדעיים: (הוגשו ופורסמו תקצירים בכל הכנסים):

האגודה הגאוגרפית הישראלית:

- הגירה בין-אזורית בישראל, חיפה, תשמ"מ.
- לשאלת הגדלת הפער הבין אזורי בישראל, ירושלים, תשמ"א.
- הגירה אל הגליל וממנו, תל-אביב, תשמ"ב.
- בעיות מדידה של צמיחה כלכלית אזורית - המקרה הישראלי, בר-אילן, תשמ"ד.
- העליה של שנות ה-50 כרקע להוצרות הפער הבין אזורי בישראל, חיפה, תשמ"ד.
- הגירה וצמיחה אזורית, תל-אביב, תשמ"ז.
- גיאוגרפיה של רווחה ופיתוח - תחום במחלוקת תיאורטית, מתודולוגית ואמפירית, אוניברסיטת בן גוריון בנגב, תשמ"ח.
- מגמות כלכליות מרחביות במדינות העולם השלישי, אוניברסיטת בר-אילן, תשמ"ט.
- הבדלים חברתיים-כלכליים בין ערי הפיתוח - בסיס לתכנון מדיניות, אוניברסיטת חיפה, תש"ן.
- התיישבות ציבורית כמכשיר לפיתוח אזורי שוליים, האוניברסיטה העברית בירושלים, תשנ"א.
- ערי פיתוח קולטות עליה, אוניברסיטת בן גוריון בנגב, תשנ"ג.

כנסים אחרים בישראל:

- אי-שוויון בין אזורי - מגמות בישראל, בכנס האיגוד הישראלי למדעי האזור: תל-אביב, תש"מ.
- ההגירה בישראל במסגרת מרחבית של גלעין ושוליים, בכנס: האיגוד הישראלי למדעי האזור, הטכניון, חיפה, יוני 1986.
- תחום התאור מול תחום ההסבר בחקר אי השוויון האזורי בישראל, בכנס: ריכוז וביזור בישראל, באר-שבע, תשמ"ה.
- הגירה ופיתוח אזורי - מסגרת תאורטית ומגמות בישראל בכנס: מדעי החברה בפיתוח כפרי ואזורי, לזכרו של פרופ' דב ויינראוב, האוניברסיטה העברית בירושלים.
- ערי הפיתוח ומרחבן הכפרי - ניתוח על פני זמן של פערים חברתיים, בכנס: השילוב האזורי בישראל, אוניברסיטת בן גוריון בנגב, יוני 1986.
- טיפולוגיה מרחבית של ישראל לפי משתנים אובייקטיביים וסובייקטיביים בכנס: האגודה הסוציולוגית הישראלית (מושב לזכרו של פרופ' לואי גוטמן), אוניברסיטת בן גוריון בנגב, 1988.
- ההתיישבות החדשה בגליל (המצפים) - יום עיון בנושא מגמות מרחביות בישראל, מכון ירושלים לחקר ישראל והמכון ללימודים עירוניים ואזוריים, האוניברסיטה העברית, יוני 1989.
- הבדלים חברתיים-כלכליים בין ערי הפיתוח - בסיס לתכנון מדיניות, יום עיון לסמנכ"לים של משרדי הממשלה, מכון ירושלים לחקר ישראל, ספטמבר 1989.
- השלכות העלייה על מדיניות פיזור האוכלוסין, מפגש מומחים: פורום ספיר, פורום למדיניות כלכלית ע"ש פנחס ספיר, אוניברסיטת תל-אביב והאוניברסיטה העברית.
- קליטת עליה, הגירה והיווצרות פערים בין-אזוריים, ביום העיון: גאוגרפיה של קליטת עליה - לקחי העבר ומבט לעתיד, יולי 1990. מטעם האגודה הגאוגרפית הישראלית והמחלקה לגאוגרפיה, האוניברסיטה העברית בירושלים.
- קליטת עולים בערי הפיתוח, כנס בנושא ישראל קולטת עליה, מכון ירושלים לחקר ישראל, נובמבר 1992.

כנסים בינלאומיים בחו"ל ובישראל (לכל הכנסים נשלחו מאמרים ונתנו הרצאות):

- Regional Equality and Inequality according to 'Regional Growth Function', 24th Congress of European Regional Science Association, Milan, August 1984.
- Internal Migration and Regional Development-Stages in Empiric Research, 25th Congress of European Regional Science Ass., Budapest, August, 1985.
- Migration To, From and Within Metropolitan Region - The Israeli Case: 1960-1985, 26th Congress of European Regional Science Association, Krakov, August, 1986.
- Migration and Employment Structure within National Peripheries - The Israeli Case, in: International Workshop - The Role of Small and Medium Enterprises in Regional Development, Samos (Greece), September, 1986.

ההרצאה מוזמנת ובמימון מלא של המזמינים.

- Dispersion and Polarization in Regional Development - A New Definition, 27th Congress of European Regional Science Association Athens, 1987.
- Regional Development: The Methodological Debate and the Empirical Confusion, 28th Congress of European Regional Science Association, Stockholm, 1988.
- Four Stages in Spatial Analysis Between Migration and Development, 29th Congress of European Regional Science Association, Cambridge, 1989.
- Does Interregional Migration Affect Regional Inequality - A Geographical-Economic Approach, 6th European of Theoretical and Quantitative in Geography, Chantilly, France, 1989.
- Spatial Migration Versus Spatial Policy - The Israeli Case, 30th Congress of European Regional Science Association, Istanbul, 1990.
- Urban vs. Rural Migration for Regional Growth and Decline: Israel as a Case Study (with Prof. Yehuda Don), The British-Israeli Conference for Regional Science, Shefaim, 1991.
- Immigration, Internal Migration and Regional Disparities - Canada vs. Israel, 4th International Canadian Studies Conference, Jerusalem, May 1992.

הרצאות אורח בקנדה

"Quality of Life Indicators - The Methodological Debate."

In: Urban Social Geography, Director: Prof. B. Murdie (Nov. 1991), York University.

"Internal Migration and Regional Development in the Third World Countries". In: The Geography of the Third World, Director: Prof. D. Freeman (Oct. 1991), York University.

"Divergence vs. Convergence in Regional Development - The Theoretical Framework and the Main Trends in Developed and Developing Countries." In: Human Geography, Director: Prof. J. Radford (Feb. 1992), York University.

"Israel's Periphery: Internal Migration and Regional Development", Jewish Center, Vanier College, (March, 1992), York University.

"Internal Migration and Regional Disparities: Theoretical Framework and Trends in Israel," Graduate Programme in Geography Colloquium, (March 1992), York University.

"Internal Migration and Regional Disparities: Theoretical Framework and Trends in Israel," Graduate Geography and Planning Student Society, Seminar Series, March 1992, Univ. of Toronto.

13. מילגות, פרסים ומענקי מחקר:

- 1979 מענק מחקר, המועצה הלאומית למחקר ופיתוח.
- 1979 פרס למחקר (מענק מחקר), מפעל הפיס, קרן ספיר למחקרים אורבניים.
- 1980 מענק מחקר, מכון ירושלים לחקר ישראל.
- 1982 מענק השתלמות לפוסט דוקטוראט, קרן ברמן, האוניברסיטה העברית.
- 1982 מענק השתלמות לפוסט דוקטוראט באוניברסיטת ברקלי, קרן פולברייט (Fulbright).
- 1984 פרס למחקר (מענק מחקר) מפעל הפיס, קרן ספיר למחקרים אורבניים.
- 1984 פרס הצטיינות לעבודת הדוקטורט, הטכניון, הפקולטה לארכיטקטורה ובנוי ערים, פרס ע"ש דבורה ואברהם סגורסקי.
- 1984 מענק מחקר, האקדמיה הלאומית למדעים - הקרן למחקר בסיסי, מלגת מחקר לשנים 1984-1986.
- 1986 מענק מחקר, מכון אשכול לחקר הכלכלה, החברה והמדיניות בישראל, האוניברסיטה העברית.
- 1987 מענק מחקר, מכון ירושלים לחקר ישראל.
- 1987 מענק מחקר, משנה נשיא לענייני מחקר, הטכניון (קרן מנל"מ - 2 מענקי מחקר).
- 1989 מענק מחקר, מכון ירושלים לחקר ישראל.
- 1991 מענק מחקר, מכון ירושלים לחקר ישראל.
- 1991 מענק לפיתוח הוראה, ממשלת קנדה - (Faculty Enrichment Program)
- 1991 מענק מחקר, The Israeli Association for Canadian Studies

14. רשימת פירסומים:

א. עד לדרגת מרצה בכיר

מאמרים שפורסמו בכתבי עת שפיטים

(1) שחר, א., וליפשיץ, ג., "המערך המרחבי של ההגירה הבין-אזורית בישראל", מחקרים בגיאוגרפיה של ארץ-ישראל, 1980, חוברת י"א, עמ' 177-153.

Shachar, A., Lipshitz, G., "Regional Inequalities in Israel", (2) Environment and Planning A, 1981, vol. 13, pp. 463-473.
במימון: המועצה הלאומית למחקר ולפיתוח.

(3) ליפשיץ, ג., "הבדלים אזוריים בחתפתחותה של הרווחה הכלכלית בישראל", רבעון לכלכלה חוברת 123, דצמבר 1984, עמ' 380-365.

Lipshitz, G., "Regional Equality and Inequality According to the (4) Regional Growth Function", Proceedings of the 24th Congress of European Regional Science Association August 1984, vol. 1, pp. 197-208.

(5) ליפשיץ, ג., "העליה של שנות ה-50 כרקע להיווצרות הפער הבין אזורי בישראל", אופקים בגיאוגרפיה, חוברת 11-12, דצמבר 1984, עמ' 145-164.

Lipshitz, G., "Divergence or Convergence in Regional Inequality (6) Consumption Variables Versus Policy Variables", Geografiska Annaler 68B, 1986, pp. 13-20.

(7) ליפשיץ, ג., "הגיאוגרפיה של רווחת הפרט בישראל ומגמות השתנויות", מחקרים בגיאוגרפיה של ארץ ישראל, חוברת י"ב, תשמ"ו, 151-166.

Lipshitz, G., "The Stability of the Spatial Pattern of Welfare, (8) The Israeli Case", Geoforum, 1986, 17, pp. 353-366.

Lipshitz, G., "A Spatial Typology of Israel on the Basis of (9) Partial Order Analysis", Geographical Analysis, Vol. 18, 1986, pp.324-342.

(10) ליפשיץ, ג., "ההגירה אל הגליל, ממנו ובתוכו, 1961-1983", רבעון לכלכלה, חוברת 130, 1986, עמ' 738-756.
במימון: האקדמיה הלאומית למדעים - הקרן למחקר בסיסי.

Lipshitz, G., "Socio-Economic Variables as Alternatives to (11) Income in Measuring Regional Welfare", Social Indicators Research, An International and Interdisciplinary Journal for Quality-of-Life, 1987, Vol. 19, pp. 335-356.

Lipshitz, G., "Migration Within Metropolitan Areas of Israel (12) Comparative Periodic Analysis", Papers of Regional Science Association, 1987, Vol. 61, pp. 161-174.

מאמר זה הוא אחד מתוך 10 מאמרים שזכה בתחרות לפרסום מתוך כ-150 עבודות שהוצגו בכנס הארופאי למדעי האזור בקראקוב (פולין), 1986.

Lipshitz, G., "Dispersion and Polarization in Regional (13) Development - A New Definition", Proceedings of the 27th Congress of European Regional Science Association, August, 1987, Vol. 1, pp.200-221.

ב. רשימת פרסומים שיצאו לאור מדרגת מרצה בכיר

מונוגרפיות וספרים

- (1) ליפשיץ, ג., רווחה ופיתוח במרחב - ניתוח תאורטי, מתודולוגי ואמפירי, מוסד הטכניון למחקר ולפיתוח, המרכז לחקר העיר והאזור, אוקטובר 1989 (130 עמ').
במימון: קרן מנלי"מ - משנה הנשיא לענייני מחקר בטכניון.
 - (2) ליפשיץ, ג., (מרכז המחקר) חוקרים בכירים: כרמון, נ., לו-יון, י., ליפשיץ, ג., עמיר, ש., צ'מנסקי, ד., קיפניס, ב. ההתיישבות החדשה בגליל - מחקר הערכה, מוסד הטכניון למחקר ולפיתוח, המרכז לחקר העיר והאזור בטכניון, 1990 (258 עמ').
במימון: משרד הפנים, משרד השיכון, מנהל מקרקעי ישראל, הסוכנות היהודית.
 - (3) ליפשיץ, ג., ערי הפיתוח - בסיס חדש לתכנון מדיניות, פרסומי מכון ירושלים לחקר ישראל, דצמבר 1990 (144 עמ').
במימון: מכון ירושלים לחקר ישראל.
 - (4) ליפשיץ, ג. עיר פיתוח קולטת עלייה - קרית גת, פרסומי מכון ירושלים לחקר ישראל, ינואר 1992 (54 עמ').
 - (5) ליפשיץ, ג. ערי פיתוח קולטות עלייה - דימונה וקרית-שמונה, פרסומי מכון ירושלים לחקר ישראל, נובמבר 1992 (60 עמ').
- מאמרים בכתבי-עת שפיטים:
- (1) ליפשיץ, ג., צ'מנסקי, ד., "היבטים כלכליים-מרחביים של ההתיישבות החדשה בגליל", רבעון לכלכלה, 1990, חוברת 146, עמ' 279-293.
 - (2) Lipshitz, G., "Immigration and Internal Migration as a Mechanism of Polarization and Dispersion of Population and Development - The Israeli Case", Economic Development and Cultural Change, 1991, Vol. 39, pp. 391-408.
 - (3) Lipshitz, G. "Differences in Migratory Patterns in Israel's National Periphery - Theoretical Ramifications", Geography Research Forum, 1991, Vol. 11, pp. 66-77.
 - (4) Lipshitz, G. "Development Towns - A New Basis for Policy Planning", Israel Studies, 1991, Vol. 3, pp. 3-10.
 - (5) ליפשיץ, ג. "יישום שיטת ה-POSAC בהקבצת אזורים גאוגרפיים", מגמות, 1991, חוברת ל"ג, עמ' 627-641.

- (6) Lipshitz, G. "Ethnic Differences in Migration Patterns - Disparities among Arabs and Jews in the Peripheral Regions in Israel", Professional Geographer, November 1991, Vol. 49, pp. 445-456.
- (7) Lipshitz, G., "Internal Migration in Israel within a Core-Periphery Structure", The Pennsylvania Geographer, 1991, Vol. 29, pp. 34-45.
- (8) Law-Yone, U., Lipshitz, G., "Goal Ambiguity and Adhocism: The New Settlement Program in the Galilee", Center for Urban Studies, 1991 Technion (35 p.).
- (9) ליפשיץ, ג., קיפניס, ב., "מדיניות מרחבית בתנאי מציאות דמונית - המקרה של המצפים בגליל", מדינה, ממשל ויחסים בינלאומיים, 1991, חוברת 35, עמ' 118-99.
- (10) Lipshitz, G., "Regional Development and Welfare - The Methodological Debate over Evaluation and Definition", Institute for Social Research, York University, 1992 (21.p.)
- (11) ליפשיץ, ג., לו-יון, י., "ההתיישבות החדשה בגליל - יעדי התכנון ומאפייניו", מחקרים בגאוגרפיה של ארץ-ישראל, 1992, חוברת י"ג, עמ' 179-197.

מאמרים שפיטים בתוך ספרים

- (1) Lipshitz, G., "Trends in Migration and Characteristics of Entrepreneurs in the National Peripheries, The Israeli Case: 1961-1985", in: Nijkamp, P. Giaoutzi, M. and Storey, D. (eds.) The Role of Small and Medium Enterprise for Regional Development, 1988, pp. 282-294.
מאמר זה הוא על פי הזמנה לסדנא בינלאומית בפיתוח אזורי שהתקיימה בסמוס (יוון).
- (2) ליפשיץ, ג., "ערי הפיתוח ומרחבן הכפרי-ניתוח על פני זמן של פערים חברתיים", בתוך: ספר ארץ ישראל - לכבודם של דוד ורות עמירן, בעריכת: אריה שחר, יהושע בן אריה, עמירם גונן, דב ניר, שלום רייכמן, החברה לארץ ישראל ועתיקותיה, ירושלים, 1990, עמ' 117-106.
במימון: מכון אשכול לחקר הכלכלה, החברה והמדיניות בישראל, האוניברסיטה העברית.
- (3) ליפשיץ, ג. "מוקד גידול מבוזר בפיתוח אזור שוליים", בתוך: שחר, א. (עורך), ישראל כמרחב מפותח: גלעין מול שוליים, משרד החינוך והתרבות, ירושלים, יולי 1991, עמ' 139-126.

שיעורי גידול האוכלוסייה והבנייה הציבורית למגורים
- ישובים מעל 10,000 תושבים -

שם הישוב	% גידול האוכלוסייה 1992	דירוג הישוב לפי % הגידול	% גידול ממוצע שנתי 1990-1991	הדירוג לפי % הגידול	בנייה ציבורית ל-1,000 תושבים (יח"ד בבנייה או שנמסרו) 1990-1992	הדירוג לפי שיעור הבנייה	הערות
אופקים	18.1	1	3.7	52-53	165.7	2	
שדרות	12.4	2	8.7	15	160.7	3	
נשר	8.8	3	8.5	16	136.3	5	
ראש העין	8.1	4	3.7	52-53	192.5	1	
בית שמש	7.7	5	7.1	21	92.9	9	
נתיבות	7.2	6	10.0	10	146.0	4	
אשדוד	6.8	7	8.8	13-14	84.6	13	
רמלה	6.6	8-9	4.7	40-41	34.7	24	
קרית גת	6.6	8-9	8.8	13-14	127.4	7	
עפולה	5.5	10	10.2	8	70.6	16	
פרדס-חנה-כרכור	5.3	11	4.6	42-44	23.0	27	
לוד	4.9	12	4.6	42-44	29.5	26	
חדרה	4.7	13-15	7.3	21	44.8	21	
כרמיאל	4.7	13-15	16.1	2	100.4	8	רוב הבנייה עדיין לא נמסרה
אילת	4.7	13-15	8.4	17	67.6	19	
באר-שבע	4.5	16	6.4	27	73.0	15	
קרית מלאכי	4.3	17	6.8	25	38.0	23	
יבנה	4.2	18	5.6	33-34	14.4	30	
מעלה אדומים	3.9	19	7.4	20	86.0	12	
מבשרת ציון	3.5	20-21	5.9	31	-	-	

שיעורי גידול האוכלוסייה והבנייה הציבורית למגורים
- ישובים מעל 10,000 תושבים

שם הישוב	% גידול האוכלוסייה 1992	דירוג הישוב לפי % הגידול	% גידול ממוצע שנתי 1990-1991	הדירוג לפי % הגידול	בנייה ציבורית ל-1,000 תושבים (יח"ד בבנייה או שנמסרו) - 1990-1992	הדירוג לפי שיעור הבנייה	הערות
דימונה	3.5	20-21	7.0	23	68.0	18	
אשקלון	3.4	22	6.5	26	78.8	14	רוב הבנייה עדיין לא נמסרה
טירת הכרמל	3.3	23-24	4.1	48	19.7	28	
ראשון לציון	3.3	23-24	6.2	28-29	12.9	32	
מגדל העמק	3.0	25-26	10.4	7	54.0	20	
קרית ים	3.0	25-26	9.0	12	30.7	25	
בית-שאן	2.7	27	3.8	51	11.0	34-35	
ירושלים	2.5	28	3.9	50	13.3	31	
בני-ברק	2.4	29-30	4.2	47	-	-	
כפר-סבא	2.4	29-30	6.1	30	4.3	43	
רעננה	2.1	31-32	4.3	46	3.5	48	
יהוד	2.1	31-32	3.5	54-55	8.1	38	
הוד השרון	1.9	33	4.0	49	-	-	
הרצליה	1.8	34-35	4.7	40-41	3.6	47	
נתניה	1.8	34-35	8.0	19	9.5	37	
נצרת עלית	1.6	36	16.3	1	89.5	10	רוב הבנייה עדיין לא נמסרה
עכו	1.5	37-39	8.2	18	11.3	33	
פתח-תקוה	1.5	37-39	4.9	36-38	5.4	40	
קרית-אונן	1.5	37-39	2.7	58	3.7	46	

שיעורי גידול האוכלוסייה והבנייה הציבורית למגורים
- ישובים מעל 10,000 תושבים

שם הישוב	% גידול האוכלוסייה 1992	דירוג הישוב לפי % הגידול	% גידול ממוצע שנתי 1990-1991	הדירוג לפי % הגידול	בנייה ציבורית ל-1,000 תושבים (יח"ד בבנייה או שנמסרו) 1990-1992	הדירוג לפי שיעור הבנייה	הערות
רמת-גן	1.4	40	2.8	57	3.3	49	
תל-אביב	1.3	41	4.9	36-38	1.6	51	
נס-ציונה	1.2	42	5.7	32	-	-	
מעלות-תרשיחא	1.1	43	15.9	3	131.2	6	רוב הבנייה עדיין לא נמסרה
קרית-שמונה	1.0	44-46	10.1	9	44.7	22	
חולון	1.0	44-46	4.5	45	1.5	52-53	
גבעתיים	1.0	44-46	2.0	59	1.5	52-53	
ערד	0.9	47	13.0	5	86.7	11	
קרית-אחא	0.8	48	6.9	24	3.9	45	
אור יהודה	0.6	49	5.4	35	11.0	34-35	
רחובות	0.6	50	6.2	28-29	4.0	44	
גבעת שמואל	0.5	51	3.5	54-55	-	-	
בת-ים	0.0	52	4.9	36-38	2.0	50	
חיפה	-0.1	53	5.6	33-34	4.7	42	
קרית מוצקין	-0.1	54	4.6	42-44	5.9	39	
קרית מבעון	-0.1	55	3.3	56	-	-	
רמת השרון	-0.1	56	1.3	60	-	-	
נהריה	-0.3	57	10.5	6	10.0	36	
קרית ביאליק	-0.5	58	4.8	39	5.1	41	
צפת	-2.3	59	14.5	4	69.6	17	הכל בבנייה
טבריה	-4.4	60	9.3	11	19.4	29	הכל בבנייה

מרכז השלטון המקומי בישראל

UNION OF LOCAL AUTHORITIES IN ISRAEL

היחידה לכלכלה

כ"א באייר תשנ"ג
13 במאי
93
93/1191נע

הנדון: פרוטוקול ועדת היגוי בנושא פיתוח מואץ

ביום 5.5.93 נערכה ישיבה של ועדת ההיגוי למחקר של פיתוח מואץ ברשויות. ועדה המשותפת למשרד השיכון ולמרכז השלטון המקומי. הועדה ניתחה הצעות מחקר שניתנו ע"י גופים:

מגיש ההצעה	עלות בש"ח	שעות העבודה	צוות
מרכז לימודי פיתוח	130,000		כלכלן, סוציולוג, גאוגרף
ד"ר בן אליה	217,000 + מע"מ	180 יום	ד"ר בן אליה, רוזנמן, עפרוני, קורץ.
מגמה	134,000 + מע"מ	103 יום + ראיונות	מגמה + אנוש
מכון י"מ	87,000	1500 שעות	פרופ' ליפשיץ + מתכנת + אסיסטנטים
זאב ברקאי	80,800	1010 שעות	

סוכם: 1. 3 הצעות של ד"ר בן אליה, מרכז לימודי פיתוח ומר זאב ברקאי - נדחות.

2. הועדה רואה את הצעתו של מכון י"מ ופרופ' ליפשיץ כהצעה מועדפת. יתבצע תיאום עם פרופ' ליפשיץ, מתבקש כי הנ"ל יעבוד עם כלכלן בעל ניסיון בעבודת השלטון המקומי.

3. צוות משותף (קלרה פלדמן, עופר תודר, רבקה אוולסון) יפגש עם פרופ' ליפשיץ לצורך העניין.

4. הצעת "מגמה" הנה הצעה שדורגה כשניה בטיבה. מבחינה תמחירית עלות ההצעה כוללת 20.000 ש"ח לראיונות שלא התבקשו במפרט, קרי ההצעה הינה בהיקף כספי של 114,000. במידה והסיכום עם מכון י"מ לא יעלה יפה תתבצע פניה ל"מגמה".

רשם: עופר תודר

העתק: מר יעקב ברדוגו - מנכ"ל המרכז לשלטון מקומי
מר קלמן דינס - מנכ"ל החברה למשק וכלכלה משתתפים

במשרד היחידה הכלכלית:

רח' החשמונאים 91, תל-אביב 60201
טלפון 03-5614181/2 פקס 03-5614183

במרכז השלטון המקומי:

רח' הפטמן 3, תל-אביב 61200
טלפון 03-219241 פקס 03-267447

שיעורי גידול האוכלוסייה והבנייה הציבורית למגורים
- ישובים מעל 10,000 תושבים

שם הישוב	% גידול האוכלוסייה 1992	דירוג הישוב לפי % הגידול	% גידול ממוצע שנתי 1990-1991	הדירוג לפי % הגידול	בנייה ציבורית ל-1,000 תושבים (יח"ד בבנייה או שנמסרו) - 1990-1992	הדירוג לפי שיעור הבנייה	הערות
אופקים	18.1	1	3.7	52-53	165.7	2	
שדרות	12.4	2	8.7	15	160.7	3	
נשר	8.8	3	8.5	16	136.3	5	
ראש העין	8.1	4	3.7	52-53	192.5	1	
בית שמש	7.7	5	7.1	21	92.9	9	
נתיבות	7.2	6	10.0	10	146.0	4	
אשדוד	6.8	7	8.8	13-14	84.6	13	
רמלה	6.6	8-9	4.7	40-41	34.7	24	
קרית גת	6.6	8-9	8.8	13-14	127.4	7	
עפולה	5.5	10	10.2	8	70.6	16	
פרדס-חנה-כרכור	5.3	11	4.6	42-44	23.0	27	
לוד	4.9	12	4.6	42-44	29.5	26	
חדרה	4.7	13-15	7.3	21	44.8	21	
כרמיאל	4.7	13-15	16.1	2	100.4	8	רוב הבניה עדיין לא נמסרה
אילת	4.7	13-15	8.4	17	67.6	19	
באר-שבע	4.5	16	6.4	27	73.0	15	
קרית מלאכי	4.3	17	6.8	25	38.0	23	
יבנה	4.2	18	5.6	33-34	14.4	30	
מעלה אדומים	3.9	19	7.4	20	86.0	12	
מבשרת ציון	3.5	20-21	5.9	31	-	-	

שיעורי גידול האוכלוסייה והבנייה הציבורית למגורים
- ישובים מעל 10,000 תושבים -

שם הישוב	% גידול האוכלוסייה 1992	דירוג הישוב לפי % הגידול	% גידול ממוצע שנתי 1990-1991	הדירוג לפי % הגידול	בנייה ציבורית ל-1,000 תושבים (יח"ד בבנייה או שנמסרו) - 1990-1992	הדירוג לפי שיעור הבנייה	הערות
דימונה	3.5	20-21	7.0	23	68.0	18	
אשקלון	3.4	22	6.5	26	78.8	14	רוב הבניה עדיין לא נמסרה
טירת הכרמל	3.3	23-24	4.1	48	19.7	28	
ראשון לציון	3.3	23-24	6.2	28-29	12.9	32	
מגדל העמק	3.0	25-26	10.4	7	54.0	20	
קרית ים	3.0	25-26	9.0	12	30.7	25	
בית-שאן	2.7	27	3.8	51	11.0	34-35	
ירושלים	2.5	28	3.9	50	13.3	31	
בני-ברק	2.4	29-30	4.2	47	-	-	
כפר-סבא	2.4	29-30	6.1	30	4.3	43	
רעננה	2.1	31-32	4.3	46	3.5	48	
יהוד	2.1	31-32	3.5	54-55	8.1	38	
הוד השרון	1.9	33	4.0	49	-	-	
הרצליה	1.8	34-35	4.7	40-41	3.6	47	
נתניה	1.8	34-35	8.0	19	9.5	37	
נצרת עלית	1.6	36	16.3	1	89.5	10	רוב הבניה עדיין לא נמסרה
עכו	1.5	37-39	8.2	18	11.3	33	
פתח-תקוה	1.5	37-39	4.9	36-38	5.4	40	
קרית-אוננו	1.5	37-39	2.7	58	3.7	46	

שיעורי גידול האוכלוסייה והבנייה הציבורית למגורים
- ישובים מעל 10,000 תושבים

שם הישוב	% גידול האוכלוסייה 1992	דירוג הישוב לפי % הגידול	% גידול ממוצע שנתי 1990-1991	הדירוג לפי % הגידול	בנייה ציבורית ל-1,000 תושבים (יח"ד בבנייה או שנמסרו) - 1990-1992	הדירוג לפי שיעור הבנייה	הערות
רמת-גן	1.4	40	2.8	57	3.3	49	
תל-אביב	1.3	41	4.9	36-38	1.6	51	
נס-ציונה	1.2	42	5.7	32	-	-	
מעלות-תרשיחא	1.1	43	15.9	3	131.2	6	רוב הבניה עדיין לא נמסרה
קרית-שמונה	1.0	44-46	10.1	9	44.7	22	
חולון	1.0	44-46	4.5	45	1.5	52-53	
גבעתיים	1.0	44-46	2.0	59	1.5	52-53	
ערד	0.9	47	13.0	5	86.7	11	
קרית-אחא	0.8	48	6.9	24	3.9	45	
אור יהודה	0.6	49	5.4	35	11.0	34-35	
רחובות	0.6	50	6.2	28-29	4.0	44	
גבעת שמואל	0.5	51	3.5	54-55	-	-	
בת-ים	0.0	52	4.9	36-38	2.0	50	
חיפה	-0.1	53	5.6	33-34	4.7	42	
קרית מוצקין	-0.1	54	4.6	42-44	5.9	39	
קרית טבעון	-0.1	55	3.3	56	-	-	
רמת השרון	-0.1	56	1.3	60	-	-	
נהריה	-0.3	57	10.5	6	10.0	36	
קרית ביאליק	-0.5	58	4.8	39	5.1	41	
צפת	-2.3	59	14.5	4	69.6	17	הכל בבניה
טבריה	-4.4	60	9.3	11	19.4	29	הכל בבניה

מרכז השלטון המקומי בישראל

UNION OF LOCAL AUTHORITIES IN ISRAEL

היחידה לכלכלה

כטי באייר תשנ"ג

20 במאי 93

עת 93/1297

סיכום ישיבה מיום 18.5.93 בנושא מחקר פיתוח מואץ

משתתפים: פרופ' גבריאל ליפשיץ, גבי רבקה אוולסון, גבי קלרה פלדמן, גבי אלה פיין, מר עופר תודר.

1. בישיבה לובנו נושאים שונים לגבי ביצוע המחקר.
2. פרופ' ליפשיץ הינו כלכלן בהשכלתו, ירכז את הנושא בכללו לרבות את הנושא הכלכלי. במידה וידרש יעסיק כלכלן ויעשה זאת במסגרת התקציב שהוצע (87,000 ש"ח).
3. בוועדת ההיגוי הקרובה יציג פרופ' ליפשיץ את התוכנית המוצעת לרבות שלבים ולוח זמנים.
4. משרד השיכון העביר את החיובות להשתתפות 50% מעלות המחקר.

רשם: עופר תודר

העתק: מר יעקב ברדוגו	- מנכ"ל מ.ש.מ.
מר קלמן דינס	- מנכ"ל החברה למשק וכלכלה
גבי רבקה אוולסון	- משרד השיכון
גבי קלרה פלדמן	- רכזת קליטה
מר אמיר פונטקי	- מנהל שיווק
יחידה כלכלית	- באו

במשרד היחידה הכלכלית:

רח' החשמונאים 91, תל-אביב 60201
טלפון 03-5614181/2 פקס 03-5614183

במרכז השלטון המקומי:

רח' הפסמן 3, תל-אביב 61200
טלפון 03-219241 פקס 03-267447

התאריך

תיק מס

הנדון:

סימולין

1) איתני - קמנים שא הוצבה איתני ולורה

ולישני

2) קברה מקדוניה גסה
והשנייה במספרם של יונה נוסף

3) נמני ושינוש צמחים
4) אנציקלורים קורבא אף קצב הכניא
עם פמוקרים

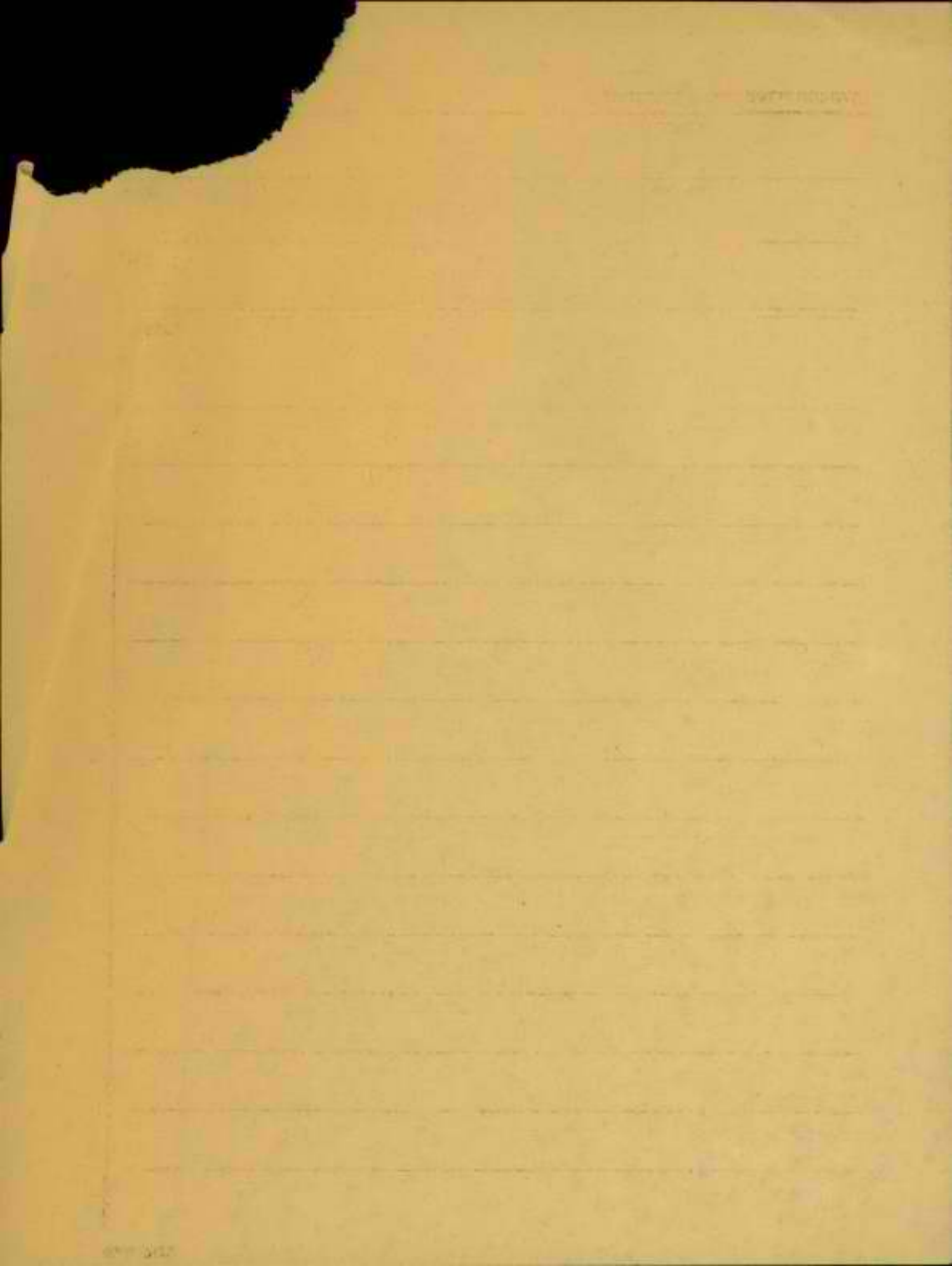
5) אמי נסוח קרובות - אין מקדמים

הכיצות קרובות -

ברישני אילוצים או חוק פחמק
הא עם יולצים או סלעים של
מורה איתני נאלץ

6) כיצות אים מנון קמני - איננו פרישו
ומסתמקיות צבין סלסן נוסבה

המחאה ברישני

החברה למסעק ולכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

FAX: 03-5614183

DATE: 21.10.92 תאריך:

TO: משרד המבחן - אגף המבחן - אגף המבחן

FAXSIMILE: 823508-02 פקסימיליה:

ATT: מר' רבקה אצלסון עבוד:

RE: סנים ציון הנדו:

FROM: מר' משה - מר' משה השולח:

REMARKS: הערות:

רבקה אצלסון

דניאל מילרד

רבקה סנים ציון מר' משה אצלסון
אוקראינה אגף המבחן - אגף המבחן
אגף המבחן - אגף המבחן

סנים ציון

מר' משה

NO. OF PAGES (INCLUDING THIS PAGE) 4 מספר דפים (כולל דף זה)

ברגשי כבוד,

WITH COMPLIMENTS.

FORM 10-1 (Rev. 1-64)

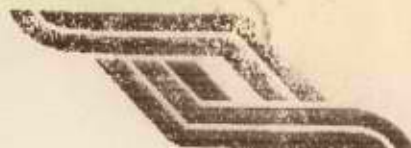
DATE: 8/19/64

TO: Mr. J. Edgar Hoover
 FROM: Mr. J. Edgar Hoover
 SUBJECT: [illegible]
 RE: [illegible]
 REMARKS: [illegible]

NO. OF PAGES (INCLUDING THIS PAGE) 1

11/23/64

WITH COMMENTS

החברה למסד וייעוץ של העוסקין המקומיים בע"מ

92/2441ש

2.4 זיהוי הממנים עבור השנים 1991 ו-1992 (כ"ב ק"מ, מ"ג, מחנך מ"ב) וניהול (א) ש"ר ו"ב

2.5 (מ"ג) א"ר ו"ב (מ"ג) סכום דיון
וניהול (מ"ג) א"ר ו"ב (מ"ג) א"ר ו"ב (מ"ג) א"ר ו"ב

בנושא: סקר פתוח מואץ של ישובים

בתאריך: 8 / 10 / 92 במקום: משרד החברה

משתתפים: רבקה אדלסון, אלנה פרסמן, יגאל צרבי - אגף חכנון ובני ערים
אמיר פושינסקי, עופר חוזה, ששי שיכה - מ.ש.מ.

מערב	מועד	אחריות ביצוע	ח נ ש א
			1. <u>עבודות שבוצעו עד היום:</u> 1.1 מכון ירושלים - פרופ' גבי ליפשיץ - המחקר יועבר לנציג מ.ש.מ. 1.2 פרופ' ר. אלתרמן - נמצאת בחו"ל. יועבר סיכום פעילות של המחקר. 1.3 המחקר לחקר ההתיישבות (רחובות) גבי חוליה מרגוליס - העבודה טרם פורסמה. תחואם פגישה בנושא. 2. <u>הנושאים שמציע מ.ש.מ. שיבדקו במסגרת המחקר (הוגש נייר עבודה):</u> 2.1 בדיקת הוצאות רגילות והוצאות פיתוח של רשו"מ בעמדות הגידול המואץ. (תוך דגש לנושא התשתיות הפיזיות ברשו"מ). 2.2 מפוי צרכים חברתיים של העולים מתוך מטרה לפתח שירותים חברתיים מקומיים. 2.3 בתינת נושא התעסוקה לפתוח כלכלי על רקע הגידול המואץ ברשות.
		נציג אגף חכנון ובני ערים	
		נציג אגף חכנון ובני ערים	
		נציג אגף חכנון ובני ערים	

משרד החינוך וההשכלה גבוהה

מסמך

המשרד החינוך וההשכלה גבוהה
מסמך מס' 1000/1000/1000
תאריך: 10.10.10
נושא: תוכנית הלימודים

המשרד החינוך וההשכלה גבוהה
מסמך מס' 1000/1000/1000
תאריך: 10.10.10
נושא: תוכנית הלימודים

מסמך	תאריך	שם המחבר	שם המערכת
1. תוכנית הלימודים	10.10.10	ד"ר י. י. י.	ד"ר י. י. י.
2. תוכנית הלימודים	10.10.10	ד"ר י. י. י.	ד"ר י. י. י.
3. תוכנית הלימודים	10.10.10	ד"ר י. י. י.	ד"ר י. י. י.
4. תוכנית הלימודים	10.10.10	ד"ר י. י. י.	ד"ר י. י. י.
5. תוכנית הלימודים	10.10.10	ד"ר י. י. י.	ד"ר י. י. י.
6. תוכנית הלימודים	10.10.10	ד"ר י. י. י.	ד"ר י. י. י.
7. תוכנית הלימודים	10.10.10	ד"ר י. י. י.	ד"ר י. י. י.
8. תוכנית הלימודים	10.10.10	ד"ר י. י. י.	ד"ר י. י. י.
9. תוכנית הלימודים	10.10.10	ד"ר י. י. י.	ד"ר י. י. י.
10. תוכנית הלימודים	10.10.10	ד"ר י. י. י.	ד"ר י. י. י.

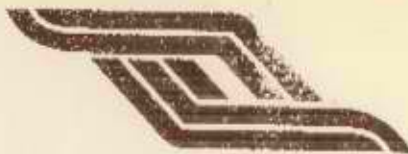
החברה למעשה וכלכלה של השלמות החקיקה כנ"ל

הנ"ל	אחריות ביצוע	מועד	מעקב
2.4 בחינת נושא נידות עולים והבנתו. 2.5 השפעת המליטה על המערכת המקומית מבחינת השרותים הנ"תנים לחושבים הותיקים. 2.6 התאמת השרותים (הנוכחיים) לצרכים והערכות לשרותים עירוניים וחברתיים עתידיים. 3. <u>הגדרת הישובים שיכללו במסגרת המחקר</u> גדול מואץ ברשות מקומית יוגדר כאחוז גדילה של רשות מסויימת בזמן נתון ובמליטה של מסה קריטית של עולים. מ.ש.מ. יציע מודל של מסגרת בו יכללו הרשויות שיבדקו (לרבות רשויות גדולות). 4. <u>הגמת מאגר מידע</u> הוצגה באופן כללי (וללא מעד (למחקר) התפיסה לגבי מאגר מידע. סוכם כי תזומן פגישה מיוחדת לנושא (בהשתתפות נציגי משב"ש ונציגי החברה).	חלרה פלדמן מירה		

משרד החינוך וההשכלה גבוהה

תאריך	שם המועמד	מספר	תוצאות
1. תאריך	שם המועמד	מספר	תוצאות
2. תאריך	שם המועמד	מספר	תוצאות
3. תאריך	שם המועמד	מספר	תוצאות
4. תאריך	שם המועמד	מספר	תוצאות
5. תאריך	שם המועמד	מספר	תוצאות
6. תאריך	שם המועמד	מספר	תוצאות
7. תאריך	שם המועמד	מספר	תוצאות
8. תאריך	שם המועמד	מספר	תוצאות
9. תאריך	שם המועמד	מספר	תוצאות
10. תאריך	שם המועמד	מספר	תוצאות

החברה לממשל וכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

הנ"א	אחריות ביצוע	מועד	מעקב
5. סוכם			
5.1 הנושאים שצוינו בסעיף 2 יכללו במסגרת המחקר.			
5.2 לפגישה הבאה יכינו נציגי משרד הבנוי והשכון את עמדתם לגבי נושאי המחקר.			
5.3 בפגישה הבאה יבחנו הקריטריונים לבחירת הישובים שישתתפו במחקר.			
5.4 על פי נושאי המחקר שיקבעו, יבחרו החוקרים הפוטנציאליים			
5.5 הפגישה הבאה תערך ביום 27/10 בשעה 10:00 במשרדי משרד השכון בירושלים.			

רשם: ששי שיכה

תפוצה: משתתפים + מלמו דינס, קצרה פלדמן, יהלי הרדי, מירה, דינה

משרד הביטחון וההגנה

שם	מיקום	תאריך	חתימה
1. שם			
2.1. שם			
2.2. שם			
2.3. שם			
2.4. שם			
2.5. שם			
2.6. שם			
2.7. שם			
2.8. שם			
2.9. שם			
2.10. שם			
2.11. שם			
2.12. שם			
2.13. שם			
2.14. שם			
2.15. שם			
2.16. שם			
2.17. שם			
2.18. שם			
2.19. שם			
2.20. שם			
2.21. שם			
2.22. שם			
2.23. שם			
2.24. שם			
2.25. שם			
2.26. שם			
2.27. שם			
2.28. שם			
2.29. שם			
2.30. שם			
2.31. שם			
2.32. שם			
2.33. שם			
2.34. שם			
2.35. שם			
2.36. שם			
2.37. שם			
2.38. שם			
2.39. שם			
2.40. שם			
2.41. שם			
2.42. שם			
2.43. שם			
2.44. שם			
2.45. שם			
2.46. שם			
2.47. שם			
2.48. שם			
2.49. שם			
2.50. שם			
2.51. שם			
2.52. שם			
2.53. שם			
2.54. שם			
2.55. שם			
2.56. שם			
2.57. שם			
2.58. שם			
2.59. שם			
2.60. שם			
2.61. שם			
2.62. שם			
2.63. שם			
2.64. שם			
2.65. שם			
2.66. שם			
2.67. שם			
2.68. שם			
2.69. שם			
2.70. שם			
2.71. שם			
2.72. שם			
2.73. שם			
2.74. שם			
2.75. שם			
2.76. שם			
2.77. שם			
2.78. שם			
2.79. שם			
2.80. שם			
2.81. שם			
2.82. שם			
2.83. שם			
2.84. שם			
2.85. שם			
2.86. שם			
2.87. שם			
2.88. שם			
2.89. שם			
2.90. שם			
2.91. שם			
2.92. שם			
2.93. שם			
2.94. שם			
2.95. שם			
2.96. שם			
2.97. שם			
2.98. שם			
2.99. שם			
2.100. שם			

חתימה: _____

שם: _____, תאריך: _____, חתימה: _____

החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

מחקר פיתוח מואף

1. ירכי/אבי פתא (מנהל) 10 6 130,000 300 אלף
מס. ישא... 300 אלף

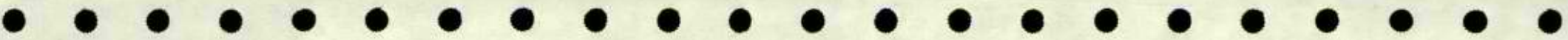
2. ין (מנהל) 10 6 217,000 180 אלף
* גמס - יכולה להתמקד... (3' 0)

3. מנהל 10 6 134,000 103 ימים + איילת
* גמס - איזה אקטורה, דאמנה ד-4 ימים, 1000 אלף, ודגמס.
מבטטים קבוצתים של למידה ואחר.
כולי המעשים הקריטיים - Vector Analysis

4. מנהל ינה 10 6 87,000 1500 אלף
* (סילן) קצת ביצור פיתוח מואף דינאמיק.

5. טאב בוקאי 10 6 80,800 1010 אלף
* מנהל איתחול צפיה. האילן מליים, תלמידה. האילן

מחיר	צוות	צמחים אכילים	מספרי אכילים	אוי	קצרה
חוליה מוקדש	130.000	כלכל סוציאל האקדמי	אנשים נכסלים - מאוניברסיטה טובה יותר	6 חודשים	1. לא אחת מהחוליות 2. שיטת החמק לא הוכרה - לא מפורטת אנחנו אכילה ברצות
מחממה - מעקב	+134,183 מחממה	מחממה מוקדש אין פה	הדגש לבסס פקונססטנטי vector analysis	6 חודש	1. סקירה של 1000 חלקים סקרי "אנטיקור" ר"י 2. מבקשים קבוצה 400 חלקים
צב (מיתר בן אלה) 217,200	צב בן אלה צב צפון מקדוקה צב הצפון מוקדש מדיניות קודם אלו זלזלם כל שני הצדדים	אין פה	"יכולת יחוליה" ומעקב חמק של הישג אכילה נכס הצד מוקדש	6 חודש	אלו סקרי שצב 100 חלקים
מבן ונשאל צב גבי רשאל	87.000 ולתו מחממה השנים החודשים	מדיניות מספרי מספר מוקדש אכילה חמק	קצרה אכילה	6 חודש	שיטת החמק חוקיות בקרב נכס הכרזה מוקדש 10 חלקים כולל 7000 חלקים
זוהי בקיאות	80.800	מדיניות אכילה	יש לה אכילה פחות מחממה	6 חודש	זה כולל חוקים 10 חלקים שיטת אכילה פחות מחממה

17

27.11.1992

1000

אבן

מספר (מחנ)

= כמו אומדן - חזית פניה

חלוקה מנהלים

לפי אישור

סל קליטה - מקור שומע
אלו תשומות

לפי אישור
בית

424085

883017
זאנ

אגודת סמיון

-584692

מסיק

584377

ד. קריטריונים אבמורה הישגים

שמן חצות

סמיתוב 716210
בן חנה 92

אני ואתם את הקבוצה.

מס 16
בן חנה

החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

ד' באב תשנ"ב

3 באוגוסט 92

עמ' 92/1836

נושאים מוצעים לבדיקה בתחום קליטת העליה בשלטון המקומי

קליטת העליה ההמונית כרוכה בפעילות ענפה בכל תחומי החיים ברשויות המקומיות. כעת לאחר תקופה של כ-3 שנים חשוב ביותר לבדוק את הפעילויות בצורה מדעית להסיק את המסקנות ולבטס את התיכנון לקראת הקליטה בעתיד.

להלן פירוט מספר נושאים נדרשים לבדיקה, לאחר קבלת ההצעה, יתבצע מפרט מלא כולל בדיקות ספציפיות נדרשות, אופן הבדיקה המוצע, עלויות וכו'.

1. בדיקת הוצאות רגילות והוצאות פיתוח ברשו"מ

מאז תחילת גל העליה בשנת 90, סופגות הרשויות הוצאות לא מתוקצבות הן בתקציב הרגיל והן בתקציבי הפיתוח. בשנת 1990 נערך ע"י היחידה הכלכלית סקר אשר הקיף 70 הרשויות ואשר בדק את ההוצאה המבוצעת בגין קליטת עולה ברשו"מ. בעקבות הסקר הוכר הצורך בסל קליטה מוניציפאלי לרשויות. נדרשה בדיקה עדכנית מפורטת לגבי עלויות הקליטה לעולה הן בתקציב הרגיל והן לגבי עלויות פיתוח (אשר לא נבדקו בצורה מסודרת כלל).

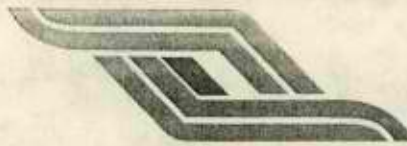
הבדיקה נדרשת, הן לגבי ממוצע ארצי והן לגבי הוצאה ממוצעת עפ"י חתכים: גאוגרפית (מרכז פריפריה) סוציאקונומיים, גודל אוכלוסייה, סוג רשות, (עיר, מ"מ, מו"א).

2. סקר על שימוש העולים בשירותים עירוניים לדוגמא:

שרותי רווחה, מתנ"סים, חוגים, שרותי יעוץ, יעוץ נישואין, שרותי בריאות וכו'.

הסקר הוא הן באופן ספציפי לאוכלוסיית העולים והן בהשוואה בין אוכלוסיית העולים לאוכלוסייה הוותיקה.

לתוצאות הבדיקה משמעות לגבי פיתוח שירותים מקומיים, מתן דגשים במערכות מידע לעולים, אינדקסיה להשתלבות וכו'.

החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

3. אפיון אוכלוסיית עולים עפ"י מיקום גיאוגרפי

קיימת שונות גדולה של אוכלוסיית העולים במוצא, השכלה, גיל, ונדרשת בדיקה בשאלה אלו אוכלוסיות הגיעו לאילו ישובים ומדוע. משמעות קריטית על פיתוח שירותים ברשו"מ.

4. ניידות עולים

- אחת הבעיות בתכנון בהיבטים החברתיים והתעסוקתיים הינה בעיית העולים.
- קיימת חשיבות להבנת השאלות: מי הן האוכלוסיות העוברות, מאיפה, מהן הסיבות למעבר.
- הבנת ניידות העולים חיונית בראיית מאקרו של מדיניות הממשלה ומיקרו של הרשות המקומית.
- התשובות עשויות לשמש בסיס לתכנון מערך שירותים שונה ברשויות "תחנת מעבר" מבחינת העולים.

5. השפעת הקליטה על המערכת המקומית

בחלק מן הרשויות מהווים העולים אחוז ניכר מן האוכלוסייה. הגמואץ ברשויות אלה יוצר בהכרח השפעה על המערכת המקומית, מבחינת השירותים הניתנים לתושבים הוותיקים.

מפוי השינויים (לדוגמא בשירותי חינוך, רווחה, פינוי אשפה), הבנה טובה יותר של השפעות הקליטה, ולמקד את הנושאים, בהם מיוחדת, אשר עשויה למנוע מתחים מיותרים בין אוכלוסיית העולים הוותיקה.

6. אתיופים - מדיוור זמני לדיוור קבע

- קיימת מגמה לשילוב עולי אתיופיה בקרב החברה הישראלית לצורך מאמצים שמטרתם סיוע ושכנוע העולים לרכוש מגורי קבע ולעבור אל
- נדרשת בדיקה מיהן ומה מאפיין האוכלוסיות אשר עוברות למגורי רמת ההשתלבות של משפחות אלה בחברה, מהם הקשיים היחודיים ופתרונם אפשריים להקלה עליהם.

מיון קבוע
כחול
שחור
אפור
לבן
אדום
ירוק
צהוב
סגול
כתום
ארגון
אדום
אפור
לבן
אדום
ירוק
צהוב
סגול
כתום

החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

קיימים נושאים נוספים אשר דורשים בדיקה:

1. בניית מערך מידע ארצי.
2. התאמת השירותים (הנוכחיים לצרכים והערכות לשירותים עירוניים וחברתיים עתידיים).
3. מתחים בין אוכלוסיות (אתיופים, רוסים, חסרי דיור). ניתוח רקע, אפשרויות לשילוב, באיזה שלב ואם בכלל.
4. פיתוח עסקים ויזמות עסקית בהתאם לאפיוני אוכלוסייה.
5. פתרונות דיור לאוכלוסיית הקשישים ברשויות המקומיות.
6. שעות פנאי - תכנון לאוכלוסייה חלשה עולים, מיעוטי יכולת (בדיקת הרגלי בילוי, דרכים בגילאים השונים).
7. בדיקת צרכים ופתרונות לאוכלוסיות חריגות (מוגבלים, מפגרים, וכד').

ערכו: קלרה פלדמן
עופר תודר

החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

92/1748sk

סכום דיון

בנושא: מתקן פיתוח מואץ של ישובים

בתאריך: 92 / 7 / 23 במקום: בחברה למשק וכלכלה

משתתפים: מר אמיר פושינסקי, גבי אבלסון, גבי אלנה פרסמן - אגף תכנון
ערים משרד השיכון

ה נ ו א	אחריות ביצוע	מועד	מעקב
מחקר על גידול מואץ של ישובים <u>גבי רבקה אבלסון:</u> הכוונה היא לדעת כיצד יש להתמודד עם גידול מואץ של יישוב. כיצד התמודדו הרשויות עם הגידול וכיצד התמודד המשרד (השיכון). כיצד תיפתר הבעיה היום, מסקנות והצעות. ישובים לדוגמא: כרמיאל ונצרת שקיבלו תוספות אוכלוסיה ניכרות וגם המועצות האזוריות אשר קלטו אתרים לשיכון זמני. עבודות שבוצעו עד היום: הינן יותר בתחום החברתי דיורי, כיצד הנקלטים התקבלו - מכון ירושלים גבי ליפשיץ. 1.1 סיום עבודה על ק. גת מתבצע בעוד 4 ישובים. 1.2 פרופ' אלתרמן על נצרת עילית וכרמיאל. התרכז בעיקר בחינוך. יש לתת את הדעת על קליטה מפוזרת ביישוב. כיצד השפיעה על יכולת הערכות הישוב 1.3 המרכז לחקר התיישבות (רחובות) גבי חוליה מרגוליס. מוזמן ע"י המנהל לבנייה כפרית חלק של המועצות האזוריות נושא מוסדי וחברתי.			

החברה לממשל וכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

ה נ ו ש א	אחריות ביצוע	מועד	מעקב
לסיכום:			
2.1 הזמנת עבודה תהיה באמצעות החברה למשכ"ל.			
2.2 תזומן ועדת היגוי אשר תכלול משתתפי פורום זה + נציגי היח' הכלכלית מ.ש.מ. + מבצעי העבודות שהזכרו מעלה.	מירה	תוך שבועיים	אמיר
2.3 במקביל, תוגש הצעה על תקציב העבודה והערכה ע"י משכ"ל.	אמיר	תוך שבועיים	אמיר

רשם: אמיר פושינסקי

תפוצה: משתתפים + מנכ"ל + יח' כלכלית + קלרה

520029844

מדינת ישראל
משרד הבינוי והשיכון
הצוות למדיניות חברתית

מסמך חוזר

לכבוד

משרד הבינוי והשיכון
מחלקת המחקר והתכנון
מסמך חוזר - מס' 91/

א.ג.ב.

הנדון: מכרז מס' 91/ לבצוע מחקר "ישובים עירוניים
בפיתוח מואץ - מחקר מעקב"

משרד הבינוי והשיכון והחברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי
פונים אליכם בבקשה לקבלת הצעה לעריכת מחקר שבנדון כמפורט להלן:

א. מטרת המחקר

לתאר ולנתח מצבם של ישובים עירוניים שקלטו בשנתיים האחרונות
אוכלוסיה בהיקף רחב.
לתאר ולנתח את הסיבות לגידול המואץ באוכלוסיה, ואת התהליכים
והשינויים העירוניים, הפיזיים, הכלכליים והחברתיים המתרחשים בישוב
בעיקבות הגידול.
כל זאת על מנת להמליץ על מדיניות ודרכי פעולה נכונות לפיתוח
הישובים, ברמה המקומית והארצית, של הגורמים המעורבים בפיתוח הישוב.

המחקר יתייחס לנקודות הבאות:

1. זיהוי ההיקף, הסיבות והגורמים לגידול המואץ באוכלוסיה.
(גורמים ממשלתיים, מקומיים, עסקיים וכו').
2. איפיון דמוגרפי וסוציו-כלכלי של האוכלוסיה הנקלטת בישוב
(עולים, וותיקים, זוגות צעירים), ושל האוכלוסיה הקיימת בישוב.
3. מצב כלכלי וכלכלי של הרשות המקומית, וכיצד היא נערכת מבחינה
אירגונית, כלכלית עירונית וחברתית לפיתוח המואץ, ומהם הקשיים
בתחום זה.
4. מה מעורבותם של משרד הבינוי והשיכון, משרד התעשייה והמסחר
ומשרדים אחרים בקביעת קצב ואופי הגידול, ומהי מערכת היחסים בין
משרדי הממשלה לרשות המקומית בתחום זה.
5. בדיקת המצב הכלכלי והתעסוקתי בישוב, מעורבות הרשות המקומית
בפיתוח כלכלי, ההשפעות שהיו לגידול האוכלוסיה על הכלכלה
והתעסוקה בישוב.

6. בדיקת השכונות החדשות בישוב: כיצד חוברו למעמד העירוני
מבחינה פיזית, תשתיות, דרכים, סוגי ורמת הבניה, תהליכי שיפור
הדיוור ומידת המטרוגניות של תושבי השכונות החדשות.

יש כ-2

מדינת ישראל

משרד הבינוי והשיכון

הצוות למדיניות חברתית

7. השפעת הגידול המואץ על מערכת השירותים הישוב - חינוך, בריאות, רווחה, תרבות וכו'. האם ישנן קבוצות אוכלוסיה או אזורים מסוימים בישוב היוצאים נפסדים בעקבות הגידול, והאם קיימים מתחים חברתיים על רקע השינויים בישוב.

8. זיהוי הגורמים (כלכליים, עירוניים חברתיים ואחרים) המהווים מנוף לפיתוח, לעומת הגורמים המעמיסים על הישוב ומכשילים פיתוחו.

ב. שיטת המחקר

מבצע המחקר יערוך את המחקר באמצעות איסוף נתונים שונים על הישוב וניתוחם.

מבצע המחקר יערוך ראיונות עומק עם אנשי מפתח ברשות המקומית ובמשרדי הממשלה הרלוונטים.

המחקר יתבצע במידגם של 10 ישובים עירוניים ברחבי המדינה, הנמצאים בגידול מואץ. קביעת הישובים תיעשה בתיאום עם מזמיני המחקר, ויכללו ישובים בגדלים שונים, כולל ערים גדולות.

ג. השלבים והתפוקות לביצוע המחקר:

1. איסוף נתונים על הישוב: אוכלוסיה, תקציב, פעולות, היקף ואופי בניה, תוכניות מתאר, שירותים, תעסוקה, וכד'.

2. ראיונות עומק עם אנשי מפתח בישוב, ניתוח המימצאים והגשת דו"ח ביניים לגבי מימצאי המחקר.

3. הגשת דו"ח סופי ומסכם של מימצאי המחקר, כולל מסקנות והמלצות לגבי כל ישוב ומסקנות והמלצות ברמה הארצית. (לכל ישוב יוגש דו"ח בנפרד)

ד. משך זמן ביצוע המחקר הוא עד 6 חודשים מיום עריכת החוזה.

ה. המחקר כולו ילווה על ידי ועדת היגוי משותפת למשרד השיכון והחברה למשק וכלכלה של מרכז השלטון המקומי. ביצוע התחבובותיו של מבצע המחקר ייעשה בתיאום ועל פי אישורה של ועדת ההיגוי.

ו. כל חומר לוועדת ההיגוי יוגש ב- 10 עותקים ללא תשלום נוסף.

ז. העבודה הסופית תוגש ב- 100 עותקים עד 500 עותקים, לפי בקשת ועדת ההיגוי והתשלום יהיה כאמור בנספח ב'.

ח. נתוני המחקר ומימצאיו יועמדו לרשות המזמינים לפי דרישת המנהל (על גבי דיסקט).

מגזר עירוני - מחוז גליל

מגזר עירוני - מחוז מרכז

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים			סה"כ	
	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים		
מ-1.1.90 עד 30.9.92	סה"כ	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים
23,505	8.5%	177,418	2,096,297	סה"כ	
212	0.0%	0	90	אבני חפץ	
218	10.2%	2,408	23,500	אור יהודה	
285	0.2%	7	2,941	אלפי מנשה	
1,634	11.0%	1,032	9,382	אריאל	
7,334	11.9%	12,069	101,388	אשדוד	
52	7.3%	410	5,634	באר יעקב	
40	1.1%	28	2,649	בית דגון	
54	0.7%	8	1,215	בני ע"ש	
274	9.6%	15,423	160,045	בת ים	
72	4.7%	2,525	53,718	גבעתיים	
59	8.7%	735	8,496	גדרה	
104	2.3%	86	3,688	גן יבנה	
12	3.1%	306	9,760	גני חקוה	
160	5.6%	4,922	87,451	הרצליה	
24	7.7%	13,597	176,897	חולון	
304	5.7%	1,494	26,014	יבנה	
138	4.3%	760	17,636	יהוד	
264	2.0%	105	5,134	כפר יונה	
188	8.0%	5,388	67,758	כפר סבא	
1,169	8.7%	4,524	52,175	לוד	
905	13.1%	20,105	153,455	נחניה	
144	0.0%	0	40	עופרים	
743	8.9%	14,068	158,457	פחם חקוה	
186				צופים	
140	2.0%	86	4,208	קרימה	
90	5.0%	1,287	25,883	קרית אוננו	
1215				קרית ספר	
12	3.5%	194	5,553	קרית עקרון	
581	2.4%	95	3,889	קרית שומרון	
2,243	0.9%	125	14,343	ראש העין	
1663	9.3%	14,330	154,443	ראשון לציון	
90	0.0%	0	85	רבבה	
302	11.8%	10,605	89,855	רחובות	
1,675	7.6%	3,968	52,428	רמלה	
385	6.0%	8,355	139,960	רמת גן	
68	6.5%	3,770	57,788	רעננה	
442	8.3%	34,576	416,372	חל אביב	
24	0.7%	27	3,950	חל מונד	

מגזר עירוני - מחוז ירושלים

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים			סה"כ	
	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים		
מ-1.1.90 עד 30.9.92	סה"כ	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים
19,752	5.9%	45,998	777,502	סה"כ	
273	6.9%	221	3,181	אפרתה	
4,957	10.2%	7,250	71,058	אשקלון	
1,493	9.0%	1,645	18,308	בית שמש	
711	2.5%	40	1,603	ביתר	
178	0.0%	0	96	גבע בנימין	
49	5.3%	311	5,885	גבעת זאב	
21	2.0%	7	345	חברון	
5,848	4.7%	28,502	602,458	ירושלים	
945	5.9%	830	139,68	מעלה אדומים	
46	5.9%	85	1,461	מעלה אפרים	
389	12.5%	594	4,765	קרית ארבע	
4,277	13.4%	4,865	36,340	קרית גת	
565	9.1%	1,647	18,034	קרית מלאכי	

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים			סה"כ	
	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים		
מ-1.1.90 עד 30.9.92	סה"כ	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים
12,371	12.2%	35,879	293,178	סה"כ	
125	4.4%	698	15,779	בית שאן	
203	7.4%	616	8274	חצור	
687	9.6%	3,721	38,676	עבריה	
74	0.0%	0	9,922	יפיע	
2,641	22.6%	7,077	31,349	כרמיאל	
904	14.9%	3,026	20,266	מגדל העמק	
214	0.1%	28	55,732	נצרת	
3,037	25.6%	9,415	36,831	נצרת עלית	
2,215	15.8%	5,178	32,829	עפולה	
1,452	15.7%	3,639	23,190	צפת	
819	12.2%	2,481	20,330	קרית שמונה	

מגזר עירוני - מחוז חיפה

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים			סה"כ	
	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים		
מ-1.1.90 עד 30.9.92	סה"כ	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים
10,790	11.4%	77,242	676,129	סה"כ	
268	19.4%	2,101	10,826	אור עקיבא	
40	3.1%	120	3,851	בנימינה	
74	1.0%	16	1,563	גבעת עדה	
2,089	11.7%	6,096	51,932	חדרה	
616	10.6%	29,336	277,879	חיפה	
322	7.8%	1,361	17,370	סירת כרמל	
903	18.6%	1,538	8,271	יבנה	
1,486	19.3%	2,361	12,209	מעלות-תרשיחא	
290	12.5%	5,026	40,360	נהריה	
1,762	13.8%	1,936	14,033	נשר	
435	13.0%	6,334	48,891	סכנין	
102	4.5%	160	3,540	עמליה	
431	8.2%	1,526	18,637	פרדס חנה	
22	10.8%	4,692	43,564	קרית אתא	
171	9.3%	3,523	38,043	קרית ביאליק	
1,150	17.3%	7,337	42,344	קרית ים	
196	9.1%	3,144	34,717	קרית מוצקין	
209	1.7%	82	4,731	רבנים	
24	16.4%	553	3,368	שלומי	

מגזר עירוני - מחוז נגב

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים			סה"כ	
	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים		
מ-1.1.90 עד 30.9.92	סה"כ	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים	מזה: (1) מחוזים
22,272	11.9%	33,572	282,971	סה"כ	
1,945	4.2%	1,537	36,977	אילת	
2,802	9.2%	1,470	16,048	אפקים	
9,465	13.6%	18,957	139,341	באר שבע	
1,945	10.4%	3,243	31,201	דימונה	
586	8.8%	657	7,507	ירוחם	
384	19.8%	967	4,889	מעפה רמון	
1,644	10.2%	1,375	13,519	נתיבות	
1,460	15.8%	3,178	20,140	ערד	
2,041	16.4%	2,188	13,349	סדנה	

מגזר עירוני - מחוז גליל

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים	מזה: (1) סה"כ	% עולים מתושבים	מ-1.1.90 עד 30.9.92
12,371	293,178	35,879	12.2%	
125	15,779	698	4.4%	
203	8,274	616	7.4%	
687	38,676	3,721	9.6%	
74	9,922	0	0.0%	
2,641	31,349	7,077	22.6%	
904	20,266	3,026	14.9%	
214	55,732	28	0.1%	
3,037	36,831	9,415	25.6%	
2,215	32,829	5,178	15.8%	
1,452	23,190	3,639	15.7%	
819	20,330	2,481	12.2%	

מגזר עירוני - מחוז מרכז

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים	מזה: (1) סה"כ	% עולים מתושבים	מ-1.1.90 עד 30.9.92
23,505	2,096,297	177,418	8.5%	
212	90	0	0.0%	
218	23,500	2,408	10.2%	
285	2,941	7	0.2%	
1,634	9,382	1,032	11.0%	
7,334	101,388	12,069	11.9%	
52	5,634	410	7.3%	
40	2,649	28	1.1%	
54	1,215	8	0.7%	
274	160,046	15,423	9.6%	
72	53,718	2,525	4.7%	
59	8,496	735	8.7%	
104	3,688	86	2.3%	
12	9,760	306	3.1%	
160	87,451	4,922	5.6%	
24	176,897	13,597	7.7%	
304	26,014	1,494	5.7%	
138	17,636	760	4.3%	
264	5,134	105	2.0%	
188	67,758	5,388	8.0%	
1,169	52,175	4,524	8.7%	
905	153,456	20,105	13.1%	
144	40	0	0.0%	
743	158,457	14,068	8.9%	
186				
140	4,208	86	2.0%	
90	25,888	1,287	5.0%	
1215				
12	5,553	194	3.5%	
581	3,889	95	2.4%	
2,243	14,343	125	0.9%	
1663	154,443	14,330	9.3%	
90	85	0	0.0%	
302	89,865	10,605	11.8%	
1,675	52,428	3,968	7.6%	
385	139,960	8,355	6.0%	
68	57,788	3,770	6.5%	
442	416,372	34,576	8.3%	
24	3,950	27	0.7%	

מגזר עירוני - מחוז חיפה

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים	מזה: (1) סה"כ	% עולים מתושבים	מ-1.1.90 עד 30.9.92
10,790	676,129	77,242	11.4%	
268	10,826	2,101	19.4%	
40	3,851	120	3.1%	
74	1,563	16	1.0%	
2,089	51,932	6,096	11.7%	
816	277,879	29,336	10.6%	
322	17,370	1,361	7.8%	
903	8,271	1,538	18.6%	
1,486	12,209	2,361	19.3%	
290	40,360	5,026	12.5%	
1,762	14,033	1,936	13.8%	
435	48,891	6,334	13.0%	
102	3,540	160	4.5%	
431	18,637	1,526	8.2%	
22	43,564	4,692	10.8%	
171	38,043	3,523	9.3%	
1,150	42,344	7,337	17.3%	
196	34,717	3,144	9.1%	
209	4,731	82	1.7%	
24	3,368	553	16.4%	

מגזר עירוני - מחוז ירושלים

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים	מזה: (1) סה"כ	% עולים מתושבים	מ-1.1.90 עד 30.9.92
19,752	777,502	45,998	5.9%	
273	3,181	221	6.9%	
4,957	71,058	7,250	10.2%	
1,493	18,308	1,645	9.0%	
711	1,603	40	2.5%	
178	96	0	0.0%	
49	5,885	311	5.3%	
21	345	7	2.0%	
5,848	602,458	28,502	4.7%	
945	139,68	830	5.9%	
46	1,461	86	5.9%	
389	4,765	594	12.5%	
4,277	36,340	4,865	13.4%	
565	18,034	1,647	9.1%	

מגזר עירוני - מחוז נגב

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים	מזה: (1) סה"כ	% עולים מתושבים	מ-1.1.90 עד 30.9.92
22,272	282,971	33,572	11.9%	
1,945	36,977	1,537	4.2%	
2,802	16,048	1,470	9.2%	
9,465	139,341	18,957	13.6%	
1,945	31,201	3,243	10.4%	
586	7,507	657	8.8%	
384	4,889	967	19.8%	
1,644	13,519	1,375	10.2%	
1,460	20,140	3,178	15.8%	
2,041	13,349	2,188	16.4%	

החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

י"א באדר תשנ"ג
4 במרץ 93
תשנ"ג 92/2758

לכבוד

א.נ.,

הנדון: הצעה לביצוע מחקר ישומי

החברה למשק וכלכלה פונה בזאת לקבלת הצעה לעריכת מחקר ישומי בנוגע לפיתוח מואץ בישובים עירוניים.

המחקר יתבצע בשיתוף עם משרד השיכון ומרכז השלטון המקומי.

רצ"ב מפרט הנושאים לבדיקה.

את ההצעות לביצוע הפרויקט כולל הצעת מחיר, יש להעביר לא יאוחר מיום 30.3.93 לידי גבי קלרה פלדמן או מר עופר תודר, רחי החשמונאים 91, תל-אביב, 60201.

במידה וקיימות שאלות, ניתן לפנות בטלפון 03-5614181/2.

בכבוד רב,

קלמן דינס
יועץ כלכלי
מנכ"ל משכ"ל

העתק: מר יעקב ברדוגו - מנכ"ל מ.ש.מ.

✓ גבי רבקה אבלסון - משרד השיכון

גבי קלרה פלדמן - רכזת קליטה מ.ש.מ.

מר עופר תודר - יחידה כלכלית, מ.ש.מ.

התורה למשק ולכלכלה של השלטון המקומי

הצעה לביצוע מחקר יישומי בישובים עירוניים בפיתוח מואץ

א. מטרת המחקר

ניתוח מצב ישובים עירוניים אשר קלטו בשנתיים האחרונות אוכלוסיה בהיקף רחב, בין אם באחוז גבוה (ביחס לאוכלוסיה) ובין אם מספר גדול של עולים בזמן קצר (מסה קריטית), תאור וניתוח הסיבות לגידול המואץ, התהליכים והשינויים העירוניים, הפיזיים, הכלכליים והחברתיים המתרחשים ביישוב בעקבות הגידול, זאת על מנת להמליץ על מדיניות ודרכי פעולה אופרטיביות לפיתוח הישובים ברמה המקומית והארצית לגורמים המעורבים בפיתוח הישוב.

ב. המחקר יתייחס לנקודות הבאות:

1. זיהוי ההקף, קצב הגידול, הסיבות והגורמים לגידול המואץ באוכלוסיה (גורמים ממשלתיים, מקומיים, עסקיים וכו').
2. אפיון דמוגרפי וסוציו-אקונומי של האוכלוסיה הנקלטת בישוב ושל האוכלוסיה הקיימת.
3. מצב כלכלי, כללי ותקציבי של הרשו"מ, כיצד נערכה מבחינה ארגונית וכיצד עליה להיערך כלכלית ועירונית לפיתוח המואץ, בדיקת עלויות הקליטה לעולה הן בתקציב הרגיל והן בתקציב הפיתוח.
4. בדיקת התקשורת בין הרשות המקומית, שפת התקשורת וערוציה (טלוויזיה בכבלים, עתונות, מקומונים, פרוספקטים) כיצד מתבצע הקשר בין המוסדות של הרשות המקומית והעולים.
5. ניתוח מעורבות משרדי הממשלה בקביעת קצב ואופי הגידול בהיבט הארגוני, התקציבי והמלצות לעתיד (לפי משרדים) - שיכון, פנים, חינוך, רווחה, תמ"ס ומשרדים אחרים.
6. מערך היחסים, מידת המעורבות ברמת המדיניות, התכנון והביצוע, שבין הרשו"מ למשרדי הממשלה (בינוי ושיכון, תמ"ס ואחרים).
7. בדיקת איתנות הכלכלית והתעסוקתית של הישוב ומתן המלצות אופרטיביות לעתיד. מעורבות הרשויות המקומיות בפיתוח הכלכלי, השתלבות העולים בשוק התעסוקה לרבות יזמות של עולים וההשפעות שהיו לגידול האוכלוסיה על הכלכלה והתעסוקה בישוב.
8. אפיון מידת ההטרוגניות של תושבי השכונות הותיקות והחדשות, כולל בהיבט התעסוקתי.
9. היבטים שונים של הקליטה בשכונות וותיקות ביחס לשכונות חדשות.

החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי ב"ח

10. זיהוי פתרונות הדיור השונים לאוכלוסיה החדשה : דיור ריק, דיור חדש מרוכז, דיור חדש מפוזר. בדיקת השלכת הפתרונות על שוק הדיור על המחירים ועל הגירה פנימית של וותיקים ועולים בין השכונות.
11. בשכונות חדשות - כיצד אלה חוברו פיסית למערך העירוני, למערך התשתיות והדרכים, סוג ורמת הבניה בשכונות אלה. הצרכים המיוחדים של השכונות החדשות והערכות הרשויות למתן השרותים בשכונות אלה.
12. השפעת הגידול המואץ על המערכת המקומית מבחינת השרותים הניתנים לתושבים (חינוך, בריאות, רווחה, תרבות, פנוי אשפה), מיפוי השרותים המצריכים הערכות שונה.
13. האם ישנם קבוצות אוכלוסיה או אזורים הנפגעים באופן מיוחד והאם קיימת מתיחות על רקע השינויים ביישוב, בדיקת הצורך בהערכות מיוחדות אשר תאפשר מתן השרותים ומניעת מתחים מיותרים בין אוכלוסית העולים והאוכלוסיה הותיקה ברשות.
14. זיהוי גורמים כלכליים עירוניים וחברתיים המהווים מנוף לפיתוח לעומת גורמים המעמיסים על הישוב ומעכבים את התפתחותו.

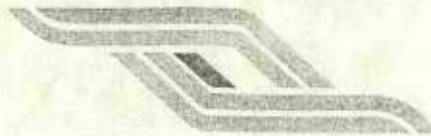
ב. שיטת המחקר

מבצע המחקר יערוך את המחקר באמצעות איסוף נתונים על הישוב וניתוחם. מבצע המחקר יסתייע בחומר אשר יסופק ע"י המזמינים וכן בחומר אשר פורסם ועסק בהבטים שונים של הנושא. בנוסף יבצע ראיונות אישיים עם אנשי מפתח ברשו"מ, במשרדי הממשלה הרלוונטים, וכן עם נציגי: תושבים, ארגוני עולים, פעילי שכונות, חברות כלכליות בתי עסק שהוקמו ע"י עולים.

המחקר יתבצע ב- 10 ישובים עירוניים הנמצאים בגידול מואץ. קביעת הישובים תעשה בתאום עם מזמיני המחקר ויכללו ישובים בגדלים שונים לרבות אחת הערים הגדולות. הישובים יהוו ייצוג של אוכלוסיה שונה, ישובים בהם קיימת קליטה בלעדית בשכונות קיימות לעומת קליטה בשכונות קיימות וחדשות, ישובים בהם היצע של דירות ריקות וכו'.

ג. שלבים לביצוע המחקר

1. איסוף נתונים על הישוב: אוכלוסיה, תקציב, פעולות, הקף ואופי בניה, תוכניות מתאר, שרותים, תעסוקה וכו'.
2. ראיונות אישיים עם אנשי מפתח בישוב, ניתוח הממצאים והגשת דו"ח ביניים.
3. הגשת דו"ח סופי כולל מסקנות והמלצות לגבי כל ישוב וברמה הארצית לכל ישוב יוגש דו"ח נפרד.

החברה למחקר ולכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

ד. משך ביצוע המחקר עד 6 חודשים מיום עריכת החוזה. תחילת המחקר חודש 4.93.

ה. המחקר ילווה על ידי וועדת היגוי משותפת למשרד השיכון/היחידה הכלכלית והחברה למשק וכלכלה של מ.ש.מ. ביצוע התחייבויות מבצע המחקר יעשה בתיאום ועפ"י אשורה של וועדת ההיגוי.

ו. העבודה הסופית תוגש ב-100 עותקים עד 500 עותקים עפ"י בקשת וועדת ההיגוי.

ז. נתוני המחקר וממצאיו יועמדו לרשות המזמינים ע"ג דיסקט.

רשימת רשויות לבדיקה:

כרמיאל, נצרת עילית, צפת, מעלות, חיפה, קרית ים, אור עקיבא, אשדוד
נתניה, קרית מלאכי, אופקים, באר שבע, שדרות.

מרכז השלטון המקומי בישראל

UNION OF LOCAL AUTHORITIES IN ISRAEL

היחידה לכלכלה

א' בכסלו תשנ"ג
26 בנובמבר 92
עמ' 92/2848

לכבוד
גבי רבקה אוולסון
משרד השיכון

ג.נ.,

הנדון: הצעה לבדיקת השלכות פיתוח מואץ ברש"מ

בהמשך לישיבה מיום 27/10/92, רצ"ב הצעה לביצוע העבודה.

נא עיונכם, הערותכם והשלמת החסר.

בכבוד רב,

עומד תווד
יחידה כלכלית

מקרה פלדמן
רכזת קליטת עליה

העתק: מר זאב בילסקי	- יו"ר קליטת מ.ש.מ.
מר יעקב ברדוגו	- מנכ"ל מ.ש.מ.
מר קלמן דינס	- יועץ כלכלי
מר גדעון לב	- משנה למנכ"ל, מ.ש.מ.
מר אמיר פושינסקי	- עוזר מנכ"ל משכ"ל
מר ששי שילה	- יחידה כלכלית
גבי אורלי און	- יחידה כלכלית

במשרד היחידה הכלכלית:

רח' החשמונאים 91, תל-אביב 60201
טלפון 03-5614181/2 פקס 03-5614183

במרכז השלטון המקומי:

רח' הפטמן 3, תל-אביב 61200
טלפון 03-219241 פקס 03-267447

מרכז השלטון המקומי בישראל

UNION OF LOCAL AUTHORITIES IN ISRAEL

כג חשון תשנ"ג

19 בנובמבר 92

עת 92/2758

היחידה לכלכלה

לכבוד

הנדון: הצעה לביצוע מחקר יישומי ביישובים עירוניים בפיתוח מואץ

משרד הבינוי והשיכון והחברה למשק וכלכלה של מרכז השלטון המקומי פונים אליכם בבקשה לקבלת הצעה לעריכת מחקר שבנדון כמפורט להלן:

א. מטרת המחקר

ניתוח מצב יישובים עירוניים אשר קלטו בשנתיים האחרונות אוכלוסיה בהיקף רחב, בין אם באחוז גבוה (ביחס לאוכלוסיה) ובין אם מספר גדול של עולים בזמן קצר (מסה קריטית), תאור וניתוח הסיבות לגידול המואץ, התהליכים והשינויים העירוניים, הפיזיים, הכלכליים והחברתיים המתרחשים ביישוב בעקבות הגידול, זאת על מנת להמליץ על מדיניות ודרכי פעולה אופרטיביות לפיתוח היישובים ברמה המקומית והארצית לגורמים המעורבים בפיתוח היישוב.

ב. המחקר יתייחס לנקודות הבאות:

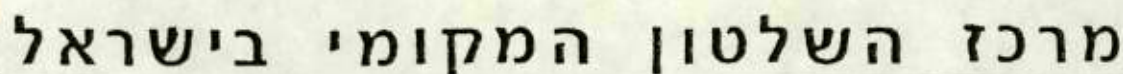
1. זיהוי ההקף, קצב הגידול, הסיבות והגורמים לגידול המואץ באוכלוסיה (גורמים ממשלתיים, מקומיים, עסקיים וכו').
2. אפיון דמוגרפי וסוציו-אקונומי של האוכלוסיה הנקלטת ביישוב ושל האוכלוסיה הקיימת.
3. מצב כלכלי, כללי ותקציבי של הרשו"מ, כיצד נערכה מבחינה ארגונית וכיצד עליה להיערך כלכלית ועירונית לפיתוח המואץ, בדיקת העלויות הנובעות מן הגידול המואץ הן בתקציב הרגיל והן בתקציב הפיתוח.

במשרד היחידה הכלכלית:

רח' החשמונאים 91, תל-אביב 60201
טלפון 03-5614181/2 פקס 03-5614183

במרכז השלטון המקומי:

רח' הפטמן 3, תל-אביב 61200
טלפון 03-219241 פקס 03-267447

UNION OF LOCAL AUTHORITIES IN ISRAEL

ה'חידה לכלכלה

4. ניתוח מעורבות משרדי הממשלה בהיבט הארגוני ותקציבי והמלצות לעתיד (לפי משרדים) - שיכון, פנים, חינוך, רווחה, תמ"ס ומשרדים אחרים מקביעת קצב ואופי הגידול.
5. מערך היחסים, מידת המעורבות ברמת המדיניות, התכנון והביצוע, שבין הרשו"מ למשרדי הממשלה.
6. בדיקת המצב הכלכלי והתעסוקתי בישוב ומתן המלצות לעתיד. מעורבות הרשויות המקומיות בפיתוח כלכלי, השתלבות העולים בשוק התעסוקה וההשפעות שהיו לגידול האוכלוסיה על הכלכלה והתעסוקה בישוב.
7. היבטים שונים של הקליטה בשכונות וותיקות ביחס לשכונות חדשות.
8. בשכונות חדשות - כיצד אלה חוברו פיסית למערך העירוני, למערך התשתיות העירוניות, הצרכים המיוחדים שלה השכונות החדשות והערכות הרשויות למתן השרותים בשכונות אלה.
9. איפיון מידת ההטרוגניות של תושבי השכונות הוותיקות והחדשות.
10. השפעת הגידול המואץ על המערכת המקומית מבחינת השרותים הניתנים לתושבים הוותיקים (חינוך, בריאות, רווחה, תרבות, פנוי אשפה).
11. האם ישנם קבוצות אוכלוסיה או אזורים הנפגעים באופן מיוחד והאם קיימת מתיחות על רקע השינויים בישוב, בדיקת הצורך בהערכות מיוחדת אשר תאפשר מתן השרותים ומניעת מתחים מיותרים בין אוכלוסית העולים והאוכלוסיה הוותיקה ברשות.
12. זיהוי נושאים מהוויים מנוף לפיתוח לעומת גורמים המעמיסים על הישוב ומעכבים את התפתחותו.

13. אדם אחד נהרג בשבועות האחרונים
(הוא היה בן 30 שנה)

במשדדי היחידה הכלכלית:

רח' החשמונאים 91, תל-אביב 60201
טלפון 03-5614181/2 פקס 03-5614183

במרכז השלטון המקומי:

רח' הפטמן 3, תל-אביב 61200
טלפון 03-219241 דק 03-267447

מרכז השלטון המקומי בישראל

UNION OF LOCAL AUTHORITIES IN ISRAEL

היחידה לכלכלה

ב. שיטת המחקר

מבצע המחקר יערוך את המחקר באמצעות איסוף נתונים על הישוב וניתוחם.
מבצע המחקר יסתייע בחומר אשר יסופק ע"י המזמינים וכן בחומר אשר פורסם
ועסק בהבטים שונים של הנושא.
בנוסף יבצע ראיונות אישיים עם אנשי מפתח ברשו"מ ובמשרדי הממשלה
הרלוונטים.

המחקר יתבצע ב- 10 ישובים עירוניים הנמצאים בגידול מואץ. קביעת
הישובים תעשה בתאום עם מזמיני המחקר ויכללו ישובים בגדלים שונים
לרבות אחת הערים הגדולות. הישובים יהוו ייצוג של אוכלוסיה שונה,
ישובים בהם קיימת קליטה בלעדית בשכונות קיימות לעומת קליטה בשכונות
קיימות וחדשות, ישובים בהם היצע של דירות ריקות וכו'.

ג. שלבים לביצוע המחקר

1. איסוף נתונים על הישוב: אוכלוסיה, תקציב, פעולות, הקף ואופי
בניה, תוכניות מתאר, שירותים, תעסוקה וכו'.
2. ראיונות אישיים עם אנשי מפתח בישוב, ניתוח הממצאים והגשת
דו"ח ביניים.
3. הגשת דו"ח סופי כולל מסקנות והמלצות לגבי כל ישוב וברמה הארצית
כאשר לכל ישוב יוגש דו"ח נפרד.
- ד. משך ביצוע המחקר עד 6 חודשים מיום עריכת החוזה. תחילת המחקר חודש
1.93.
- ה. המחקר ילווה על ידי וועדת היגוי משותפת למשרד השיכון/היחידה הכלכלית
והחברה למשק וכלכלה של מ.ש.מ.

נספח 1

רשימת רשויות מוצעות לבדיקה:

חיפה, באר-שבע, אופקים, נתניה, בית שמש, עתלית, דימונה, קרית-ים,
כרמיאל, אור עקיבה, צפת, קריית אתא, מגדל העמק.

מרכז השלטון המקומי:		במשרד היחידה הכלכלית:	
רח' הפטמן 3, תל-אביב 61200	טלפון 03*219241	רח' החשמונאים 91, תל-אביב 60201	טלפון 03*5614181/2
פקס 03*267447		פקס 03*5614183	

Handwritten notes and signatures are present in the bottom section of the page, including names like 'ח'י' and 'נ'י' and various dates and initials.

מרכז השלטון המקומי בישראל

UNION OF LOCAL AUTHORITIES IN ISRAEL

היחידה לכלכלה

נספח 2

רשימת יועצים מוצע למחקר:

(1) המרכז למדיניות חברתית - יעקב קופ. ✓

~~(2) המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה - פרופ' דניאל אלעזר. ✓~~

~~(3) ד"ר נחום אליה. ✓~~

~~(4) מר מייק וייל. ✓~~

(5) מר אלי פורן.

ערכו: קלרה פלדמן
עופר תודר

במשרד היחידה הכלכלית:

רח' החשמונאים 91, תל-אביב 60201
טלפון 03*5614181/2 פקס 03*5614183

במרכז השלטון המקומי:

רח' הפטמן 3, תל-אביב 61200
טלפון 03*219241 פקס 03*267447

נושאים מוצעים לבדיקה בתחום קליטת העליה בשלטון המקומי

קליטת העליה ההמונית כרובה בפעילות ענפה בכל תחומי החיים ברשויות המקומיות. כעת לאחר תקופה של כ-3 שנים חשוב ביותר לבדוק את הפעילויות בצורה מקיפה להסיק מסקנות ועל פיהן ולבסס את התכנון לקראת הקליטה בעתיד.

א. מטרת המחקר

לתאר ולנתח מצבם של ישובים עירוניים שקלטו בשנתיים האחרונות אוכלוסיה בהיקף רחב.
לתאר ולנתח את הסיבות לגידול המואץ באוכלוסיה, ואת התהליכים והשינויים העירוניים, הפיזיים, הכלכליים והחברתיים המתרחשים בישוב בעקבות הגידול. כל זאת על מנת להמליץ על מדיניות ודרכי פעולה נכונות לפיתוח הישובים.

המחקר יתיחס לנקודות הבאות:

1. אפיון דמוגרפי וסוציו-כלכלי של האוכלוסיה הנקלטת בישוב (עולים, וותיקים, זוגות צעירים), ושל האוכלוסיה הקיימת בישוב.

2. מאפייני תעסוקה כלליים - מספר מובטלים
יחס מובטלים - הצעות עבודה, מקומות
תעסוקה + איפיונים

3. זיהוי פתרונות הדיור השונים לאוכלוסייה החדשה: דיור ריק קיים, דיור חדש מרוכז, דיור חדש מפוזר, והשלכות על שוק הדיור (מחירים).
4. בדיקת השכונות החדשות בישוב: כיצד חוברו למערך העירוני מבחינה פיזית, תשתיות, ודרכים. סוג ורמת הבניה, ותהליכי שיפור הדיור.
5. הדיור הריק ומאפייניו.
6. הגירה פנימית של עולים - האם יש כבר עזיבות, כניסות יד שניה. הגירה פנימית בתוך היישוב.
7. בדיקת הוצאות רגילות והוצאות פיתוח ברשו"מ: נדרשה בדיקה עדכנית מפורטת לגבי עלויות הקליטה לעולה הן בתקציב הרגיל והן לגבי עלויות פיתוח (אשר לא נבדקו בצורה מסודרת כלל). הבדיקה נדרשת, הן לגבי ממוצע ארצי והן לגבי הוצאה ממוצעת עפ"י חתכים: גיאוגרפית (מרכז פריפריה) סוציאקומוניים, גודל אוכלוסיה, סוג רשות, (עיר, מ"מ, מו"א).
8. השפעת הקליטה על המערכת המקומית: השפעת הגידול המואץ ברשויות על המערכת המקומית, מבחינת השירותים הניתנים לתושבים הוותיקים, מיפוי השינויים במתן השרותים בתחומי החינוך, הרווחה, פינוי אשפה וכו'. מיפוי השינויים (לדוגמא בשירותי חינוך, רווחה, פינוי אשפה וכו'), המצריכים הערכות שונה, מיוחדת. השפעת הקליטה על מערכת השרותים המקומית לותיקים ולעולים ויחסי הגומלין ביניהם. האם חייבו הערכות שונה, מיסוי שונה ותקציבים אחרים.

1. The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work.

2. The second part of the report deals with the results of the work and the progress of the work.

3. The third part of the report deals with the results of the work and the progress of the work.

4. The fourth part of the report deals with the results of the work and the progress of the work.

5. The fifth part of the report deals with the results of the work and the progress of the work.

6. The sixth part of the report deals with the results of the work and the progress of the work.

9. זיהוי הגורמים (כלכליים, עירוניים חברתיים ואחרים) המהווים מנוף לפיתוח, לעומת הגורמים המעמיסים על הישוב ומכשילים פיתוחו.

10. מצב כלכלי ותקציבי של הרשות המקומית, וכיצד היא נערכת מבחינה אירגונית, כלכלית עירונית וחברתית לפיתוח המואץ, ומהם הקשיים בתחום זה.

11. בדיקת המצב הכלכלי והתעסוקתי בישוב, ההשפעות שהיו לגידול האוכלוסיה על הכלכלי והתעסוקה בישוב, ומידת מעורבותה של הרשות בתחום הפיתוח הכלכלי.

12. מעורבותם של משרד הבינוי והשיכון, משרד התעשייה והמסחר ומשרדים אחרים בקביעת קצב ואופי הגידול, ומהי מערכת היחסים בין משרדי הממשלה לרשות המקומית בתחום זה.

ב. שיטת המחקר

מבצע המחקר יערוך את המחקר באמצעות איסוף נתונים שונים על הישוב וניתוחם. מבצע המחקר יערוך ראיונות עומק עם אנשי מפתח ברשות המקומית ובמשרדי הממשלה הרלוונטיים. המחקר יתבצע במידגם של 10 ישובים עירוניים ברחבי המדינה, הנמצאים בגידול מואץ. קביעת הישובים תיעשה בתיאום אם מזמיני המחקר, ויכללו ישובים בגדלים שונים, כולל ערים גדולות.

ג. השלבים והתפוקות לביצוע המחקר:

1. איסוף נתונים על הישוב: אוכלוסיה, תקציב, פעולות, היקף ואופי בניה, תוכניות, שירותים, תעסוקה וכד'.
2. ראיונות עומק עם אנשי מפתח בישוב.
3. ניתוח הממצאים והגשת דו"ח ביניים לגבי מימצאי המחקר.
4. הגשת דו"ח סופי ומסכם של מימצאי המחקר, כולל מסקנות והמלצות לגבי כל ישוב ומסקנות והמלצות ברמה הארצית (לכל ישוב יוגש דו"ח בנפרד).

ד. משך ביצוע המחקר הוא עד 6 חודשים מיום עריכת החוזה.

ה. המחקר כולו ילווה על ידי ועדת היגוי משותפת למשרד השיכון והחברה למשק וכלכלי של מרכז השלטון המקומי. ביצוע התחייבותיו של מבצע המחקר ייעשה בתיאום ועל פי אישורה של ועדת ההיגוי.

ו. כל חומר לוועדת היגוי יוגש ב-10 עותקים ללא תשלום נוסף.

ז. העבודה הסופית תוגש ב-100 עותקים עד 500 עותקים לפי בקשת ועדת ההיגוי והתשלום יהיה האמור בנספח.

ח. נתוני המחקר וממצאיו יועמדו לרשות המזמינים על גבי הדיסקט.

ישובים בקליטה מואצת

הגדרת ישובים בקליטה מואצת מבוססת על נתוני ל.מ.ס. על מספר עולים שנקלטו בישובים העירוניים בשנים 1.1.90 עד 20.9.92 ובהתייחס לגודל הישוב (אחוז עולים מכלל תושבים).

הממוצע הארצי לתקופה זו לישובים העירוניים הוא 9.0% תוספת אוכלוסיה. הישובים שנבחרו במדגם מאופיינים בקצב גידול גבוה מזה. בערים הגדולות, גם אם שיעור הגידול דומה או גדול במעט מהממוצע הארצי, היות והמספרים האבסולוטים של עולים הוא גדול מאוד, מצאנו לנכון לכללם במדגם.

במדגם נכללו ישובים עירוניים בגדלים שונים בנוסף לקריטריון של שיעור הגידול (ראה טבלה מצ"ב)

רשימת הישובים למדגם

מחוז הגליל	מחוז חיפה	מחוז המרכז	מחוז ירושלים	מחוז הנגב
כרמיאל	אור עקיבא	אשדוד	אשקלון	אופקים
נצרת עילית	חיפה	נתניה		באר שבע
צפת	שלומי/או			שדרות
	עכו			

הצעות למועמדים לעריכת המחקר

- מכון ירושלים לחקר ישראל, רח' רד"ק 20א', ירושלים.
- הגב' חוליה מרגוליס, המרכז לחקר ההתיישבות, ת.ד. 2355, רחובות 76120.
- מוסד שמואל נאמן - הפקולטה לארכיטקטורה.
- המכון לחקר עיר ואזור - הטכניון, קרית הטכניון חיפה 32000.
- מייק וייל, מגמה - רח' עמק רפאים 46, ירושלים.
- זאב ברקאי, ת.ד. 11158, ירושלים.
- פרופ' יובל פורטיגלי, ראש החוג לגיאוגרפיה, אוניברסיטת תל-אביב.

משרד הבינוי והשיכון
הצוות למדיניות חברתית

21.10.91

לכבוד

אילנה פרסמן
שלוט רב,

מצב חומי למכור א המחקר
"שלב הפיתוח מופ" בראש
עם התמכה למחקר ולכלה א בשלוק
המחקר.
אם יש לך הדורות, אנא הדגיש
בהקדמ.

בברכה,

שלמה

נושאים מוצעים לבדיקה בתחום קליטת העליה בשלטון המקומי

קליטת העליה ההמונית כרוכה בפעילות ענפה בכל תחומי החיים ברשויות המקומיות. כעת לאחר תקופה של כ-3 שנים חשוב ביותר לבדוק את הפעילויות בצורה מקיפה להסיק מסקנות ועל פיהן ולבסס את התכנון לקראת הקליטה בעתיד.

א. מטרת המחקר

לתאר ולנתח מצבם של ישובים עירוניים שקלטו בשנתיים האחרונות אוכלוסיה בהיקף רחב.
לתאר ולנתח את הסיבות לגידול המואץ באוכלוסיה, ואת התהליכים והשינויים העירוניים, הפיזיים, הכלכליים והחברתיים המתרחשים בישוב בעקבות הגידול. כל זאת על מנת להמליץ על מדיניות ודרכי פעולה נכונות לפיתוח הישובים.

המחקר יתיחס לנקודות הבאות:

1. אפיון דמוגרפי וסוציו-כלכלי של האוכלוסיה הנקלטת בישוב (עולים, וותיקים, זוגות צעירים), ושל האוכלוסיה הקיימת בישוב.

2. מאפייני תעסוקה כלליים - מספר מובטלים
יחס מובטלים - הצעות עבודה, מקומות
תעסוקה + איפיונים

זיהוי פתרונות הדיור השונים לאוכלוסייה החדשה: דיור ריק קיים, ~~רכילות~~ ^{חכמה} ^{אין} ^{לפי} ^{סוגי} ^{אוכלוסיה}
דיור חדש מרוכז, דיור חדש מפוזר, והשלכות על שוק הדיור (מחירים).

1950

لہذا وہ

9. זיהוי הגורמים (כלכליים, עירוניים חברתיים ואחרים) המהווים מנוף לפיתוח, לעומת הגורמים המעמיסים על הישוב ומכשילים פיתוחו.

10. מצב כלכלי ותקציבי של הרשות המקומית, וכיצד היא נערכת מבחינה אירגונית, כלכלית עירונית וחברתית לפיתוח המואץ, ומהם הקשיים בתחום זה.

11. בדיקת המצב הכלכלי והתעסוקתי בישוב, ההשפעות שהיו לגידול האוכלוסיה על הכלכלי והתעסוקה בישוב, ומידת מעורבותה של הרשות בתחום הפיתוח הכלכלי.

12. מעורבותם של משרד הבינוי והשיכון, משרד התעשייה והמסחר ומשרדים אחרים בקביעת קצב ואופי הגידול, ומהי מערכת היחסים בין משרדי הממשלה לרשות המקומית בתחום זה.

ב. שיטת המחקר

מבצע המחקר יערוך את המחקר באמצעות איסוף נתונים שונים על הישוב וניתוחם. מבצע המחקר יערוך ראיונות עומק עם אנשי מפתח ברשות המקומית ובמשרדי הממשלה הרלוונטיים. המחקר יתבצע במידגם של 10 ישובים עירוניים ברחבי המדינה, הנמצאים בגידול מואץ. קביעת הישובים תיעשה בתיאום אם מזמיני המחקר, ויכללו ישובים בגדלים שונים, כולל ערים גדולות.

ג. השלבבים והתפוקות לביצוע המחקר:

1. איסוף נתונים על הישוב: אוכלוסיה, תקציב, פעולות, היקף ואופי בניה, תוכניות, שירותים, תעסוקה וכד'.
2. ראיונות עומק עם אנשי מפתח בישוב.
3. ניתוח הממצאים והגשת דו"ח ביניים לגבי מימצאי המחקר.
4. הגשת דו"ח סופי ומסכם של מימצאי המחקר, כולל מסקנות והמלצות לגבי כל ישוב ומסקנות והמלצות ברמה הארצית (לכל ישוב יוגש דו"ח בנפרד).

ד. משך ביצוע המחקר הוא עד 6 חודשים מיום עריכת החוזה.

ה. המחקר כולו ילווה על ידי ועדת היגוי משותפת למשרד השיכון והחברה למשק וכלכלי של מרכז השלטון המקומי. ביצוע התחביויותיו של מבצע המחקר ייעשה בתיאום ועל פי אישורה של ועדת ההיגוי.

ו. כל חומר לוועדת היגוי יוגש ב-10 עותקים ללא תשלום נוסף.

ז. העבודה הסופית תוגש ב-100 עותקים עד 500 עותקים לפי בקשת ועדת ההיגוי והתשלום יהיה האמור בנספח.

ח. נתוני המחקר ומימצאיו יועמדו לרשות המזמינים על גבי הדיסקט.

ישובים בקליטה מואצת

הגדרת ישובים בקליטה מואצת מבוססת על נתוני ל.מ.ס. על מספר עולים שנקלטו בישובים העירוניים בשנים 1.1.90 עד 20.9.92 ובהתייחס לגודל הישוב (אחוז עולים מכלל תושבים).

הממוצע הארצי לתקופה זו לישובים העירוניים הוא 9.0% תוספת אוכלוסיה. הישובים שנבחרו במדגם מאופיינים בקצב גידול גבוה מזה. בערים הגדולות, גם אם שיעור הגידול דומה או גדול במעט מהממוצע הארצי, היות והמספרים האבסולוטים של עולים הוא גדול מאוד, מצאנו לנכון לכללם במדגם.

במדגם נכללו ישובים עירוניים בגדלים שונים בנוסף לקריטריון של שיעור הגידול (ראה טבלה מצ"ב)

רשימת הישובים למדגם

מחוז הגליל	מחוז חיפה	מחוז המרכז	מחוז ירושלים	מחוז הנגב
קרמיאל	אור עקיבא	אשדוד	אשקלון	אשקלון
נצרת עילית	חיפה	נתניה	באר שבע	באר שבע
אשקלון	שלומי/א	אשקלון	אשקלון	אשקלון
אשקלון	אשקלון	אשקלון	אשקלון	אשקלון

120.000

חסר על מחוז המרכז

130

100.000

הצעות למועמדים לעריכת המחקר

- ✓ - מכון ירושלים לחקר ישראל, רח" רד"ק 20א", ירושלים.
- ✓ - הגב' חוליה מרגוליס, המרכז לחקר ההתיישבות, ת.ד. 2355, רחובות 76120.
- מוסד שמואל נאמן - הפקולטה לארכיטקטורה.
- ✓ - המכון לחקר עיר ואזור - הטכניון, קרית הטכניון חיפה 32000.
- ✓ - מייק וייל, מגמה - רח" עמק רפאים 46, ירושלים.
- ✓ - זאב ברקאי, ת.ד. 11158, ירושלים.
- פרופ' יובל פורטיגלי, ראש החוג לגיאוגרפיה, אוניברסיטת תל-אביב.

37 נ"א

חזק ממדיניות צי קולנוע

08-758111

16 ימים

758488

17 ימים

18 ימים

758570

19 ימים

7726 2/10 L'n

מספר סימולין

gels = 2nd 10% 20% 40 2, pk 1870

אוסק מורלב

מספר ח'סר
אשר מס

מגזר כפרי - מחוז מרכז									
ממשי סיוע		מכירת דירות מפרוגרמת הבניה		התחלות בניה צבורית		מספר תושבים			
מזה: עולים	סה"כ	לשוק (2) (3) החופשי למשב"ש		מ-1.1.90 עד 30.9.92		מזה: (1) עולים	סה"כ		
161	1,026	0	0	2,559	8.2%	916	11,111	סה"כ	
	37			121	0.0%	0	90	אבני חפץ	
	10			76	4.1%	9	222	איתמר תל חי	
16	27			190	23.1%	259	1,120	אלון מורה	
19	44			40				בית אב"א (בר	
11	179			24	2.2%	26	1,182	בית אריה	
3	14			75	2.4%	4	165	ברכה	
3	23			26	6.2%	49	796	חלמיש נוה צו	
1	4			66	0.0%	0	139	חמש	
	11			58	18.9%	23	122	חומש	
	46			83	1.2%	2	173	טלמון	
	39			80	9.0%	15	167	יצהר	
1	41			60	3.5%	15	432	יקיר	
3	9			132	6.6%	16	243	כפר תפוח	
	11			30	0.0%	0	218	מבוא דותן	
				30	1.3%	5	376	מבוא חורון	
	1			30	14.1%	11	78	מגדלים	
5	18			60	7.4%	17	231	מעלה לבונה	
				30	9.2%	16	174	מתתיהו	
4	10			25	8.5%	14	165	נחליאל (נאווה	
4	75			18	5.9%	21	355	ניל"י	
45	169			414	18.7%	46	246	עלי	
2	12			26	3.1%	7	224	עלי זהב יועז	
	2			72	13.6%	44	324	ענב	
	8			18	0.4%	1	280	פדואל	
10	114			184	6.9%	130	1,882	קדומים	
25	66			404	22.8%	60	263	קציר	
	1			30	0.0%	0	184	קריית נטפים	
	31			27	15.0%	78	521	שבי שומרון	
8	24			130	6.5%	48	739	שילה	

מגזר כפרי - מחוז נגב							
ממשי סיוע		מכירת דירות מפרוגמת הבניה		התחלות בניה צבורית	מספר תושבים		
מזה: עולים	סה"כ	לשוק (2) (3) החופשי למשב"ש		מ-1.1.90 עד 30.9.92	מזה: (1) עולים	סה"כ	
15	513	12	0	2,257	27.7%	2,967	10,701
2	22			45	9.6%	14	146
	22			40	4.6%	9	194
				1	2.0%	3	153
	12	12		40	0.0%	0	133
	2			75	2.3%	8	351
	5			70	0.0%	0	211
	11			60	1.0%	2	205
	4			40	3.1%	11	354
	8			56	3.6%	7	196
				102	0.0%	0	0
	14			40	0.9%	1	117
	1			30	6.0%	10	166
1	66			90	71.8%	749	1,043
1	43			94	77.2%	856	1,109
				30	13.5%	19	141
6	10			30	23.5%	12	51
2	45			92	54.5%	598	1,097
1	81			280	3.9%	52	1,337
2	58			330	3.8%	5	133
	2			23	2.9%	11	384
				30			
	6			31	6.5%	15	230
				50	2.1%	7	327
	24			60	2.0%	4	203
				1			
	4			30	0.2%	1	506
	1			14	0.6%	2	328
				108			
				52			
				30	0.0%	0	78
	6			16	0.5%	1	214
	47			77	62.7%	561	895
	1			60	3.8%	5	132
	15			60			
				69	4.1%	4	97
	3			1	0.0%	0	170

מגזר כפרי - מחוז ירושלים									
ממשי סיוע		מכירת דירות מפרוגרמת הבניה		התחלות בניה צבורית		מספר תושבים			
מזה: עולים	סה"כ	לשוק (2) (3) החופשי למשב"ש		מ-1.1.90 עד 30.9.92	% עולים מחושבים	מזה: (1) עולים	סה"כ		
18	136	0	32	356	6.6%	285	4,298		סה"כ
6	30			50	0.0%	0	244		אביעזר
2	38			37	7.5%	123	1,636		אלון שבות
				14	1.9%	6	315		אלעזר
				50	5.3%	12	228		אספר (מיצד)
	24	32		100	3.8%	39	1,017		בית אל ב'
				18	5.0%	9	180		כרמי צור
2	8			44	15.3%	47	308		מעלה עמוס
8	36			25	13.9%	39	280		נוה דניאל
				18	11.1%	10	90		נעמי

מגזר כפרי - מחוז חיפה							
ממשי סיוע		מכירת דירות מפרוגרמת הבניה		התחלות בניה צבורית	מספר תושבים		
מזה: עולים	סה"כ	לשוק (2) (3) החופשי למשב"ש		מ-1.1.90 עד 30.9.92	% עולים מתושבים	מזה: (1) עולים	סה"כ
33	275	0	0	492	5.4%	160	2,983
3	12			52	2.0%	2	98
14	28			40	30.5%	100	328
2	91			122	0.0%	0	220
	4			30	5.3%	8	152
	2			15	9.8%	14	143
	18			25	0.6%	5	796
	12			56	7.6%	9	118
				30	6.7%	10	149
				21	40.0%	6	15
8	59			27	0.0%	0	242
				19	1.9%	3	161
5	37			25	0.0%	0	205
1	12			30	0.8%	3	356

מגזר כפרי - מחוז גליל						
מספר תושבים		החללות בניה צבורית	מכירת דירות מפרוגרמת הבניה	ממשי סיוע		
סה"כ	מזה: (1) עולים	% עולים מתושבים	מ-1.1.90 עד 30.9.92	לשוק (2) (3) החופשי למשב"ש	סה"כ	מזה: עולים
סה"כ	8,679	7.1%	1,474	0	234	19
אלוני הבשן	94	5.3%	30			1
אמנון	164	0.6%	30			20
אניעם	171	0.0%	50			
בני יהודה	557	0.5%	130			16
בעינה			24			23
בר יוחאי	84	0.0%	84			
גיחה	12	0.0%	64			2
דוב'ב	377	0.0%	40			3
חד נס	103	0.0%	30			10
חספין	478	2.3%	154			13
טפחות	186	6.5%	23			3
יונתן	176	3.4%	25			
כחל	192	0.0%	30			2
כנף	68	0.0%	20			4
כעביה-טבאש			16			1
כרכום	154	1.9%	22			2
לבני'ם	167	0.0%	20			10
מסד	169	0.0%	22			1
נוב	413	7.0%	49			2
קדמת צבי	184	0.0%	13			3
קצורין	3,929	13.2%	534	234		12
קשת	392	3.3%	30			1
רמת מגשימים	451	2.2%	14			1
שעל	158	5.1%	20			5

מגזר עירוני - מחוז גליל

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים			סה"כ
	מ-1.1.90 עד 30.9.92	% עולים מחושבים	מזה:(1) עולים	
	12,371	12.2%	35,879	293,178
	125	4.4%	698	15,779
	203	7.4%	616	8,274
	687	9.6%	3,721	38,676
	74	0.0%	0	9,922
	2,641	22.6%	7,077	31,349
	904	14.9%	3,026	20,266
	214	0.1%	28	55,732
	3,037	25.6%	9,415	36,831
	2,215	15.8%	5,178	32,829
	1,452	15.7%	3,639	23,190
	819	12.2%	2,481	20,330

מגזר עירוני - מחוז חיפה

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים			סה"כ
	מ-1.1.90 עד 30.9.92	% עולים מחושבים	מזה:(1) עולים	
	10,790	11.4%	77,242	676,129
	268	19.4%	2,101	10,826
	40	3.1%	120	3,851
	74	1.0%	16	1,563
	2,089	11.7%	6,096	51,932
	816	10.6%	29,336	277,879
	322	7.8%	1,361	17,370
	903	18.6%	1,538	8,271
	1,486	19.3%	2,361	12,209
	290	12.5%	5,026	40,360
	1,762	13.8%	1,936	14,033
	435	13.0%	6,334	48,891
	102	4.5%	160	3,540
	431	8.2%	1,526	18,637
	22	10.8%	4,692	43,564
	171	9.3%	3,523	38,043
	1,150	17.3%	7,337	42,344
	196	9.1%	3,144	34,717
	209	1.7%	82	4,731
	24	16.4%	553	3,368

מגזר עירוני - מחוז נגב

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים			סה"כ
	מ-1.1.90 עד 30.9.92	% עולים מחושבים	מזה:(1) עולים	
	22,272	11.9%	33,572	282,971
	1,945	4.2%	1,537	36,977
	2,802	9.2%	1,470	16,048
	9,465	13.6%	18,957	139,341
	1,945	10.4%	3,243	31,201
	586	8.8%	657	7,507
	384	19.8%	967	4,889
	1,644	10.2%	1,375	13,519
	1,460	15.8%	3,178	20,140
	2,041	16.4%	2,188	13,349

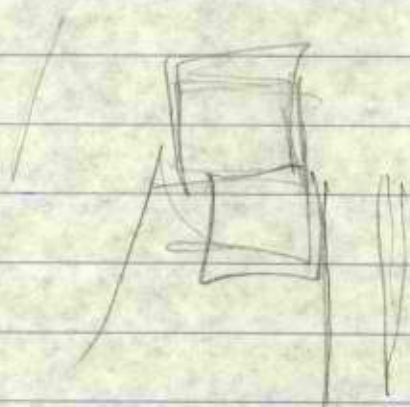
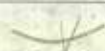
מגזר עירוני - מחוז מרכז

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים			סה"כ
	מ-1.1.90 עד 30.9.92	% עולים מחושבים	מזה:(1) עולים	
	23,505	8.5%	177,418	2,096,297
	212	0.0%	0	90
	218	10.2%	2,408	23,500
	285	0.2%	7	2,941
	1,634	11.0%	1,032	9,382
	7,334	11.9%	12,069	101,388
	52	7.3%	410	5,634
	40	1.1%	28	2,649
	54	0.7%	8	1,215
	274	9.6%	15,423	160,046
	72	4.7%	2,525	53,718
	59	8.7%	735	8,496
	104	2.3%	86	3,688
	12	3.1%	306	9,760
	160	5.6%	4,922	87,451
	24	7.7%	13,597	176,897
	304	5.7%	1,494	26,014
	138	4.3%	760	17,636
	264	2.0%	105	5,134
	188	8.0%	5,388	67,758
	1,169	8.7%	4,524	52,175
	905	13.1%	20,105	153,456
	144	0.0%	0	40
	743	8.9%	14,068	158,457
	186			
	140	2.0%	86	4,208
	90	5.0%	1,287	25,888
	1215			
	12	3.5%	194	5,553
	581	2.4%	95	3,889
	2,243	0.9%	125	14,343
	1663	9.3%	14,330	154,443
	90	0.0%	0	85
	302	11.8%	10,605	89,865
	1,675	7.6%	3,968	52,428
	385	6.0%	8,355	139,960
	68	6.5%	3,770	57,788
	442	8.3%	34,576	416,372
	24	0.7%	27	3,950

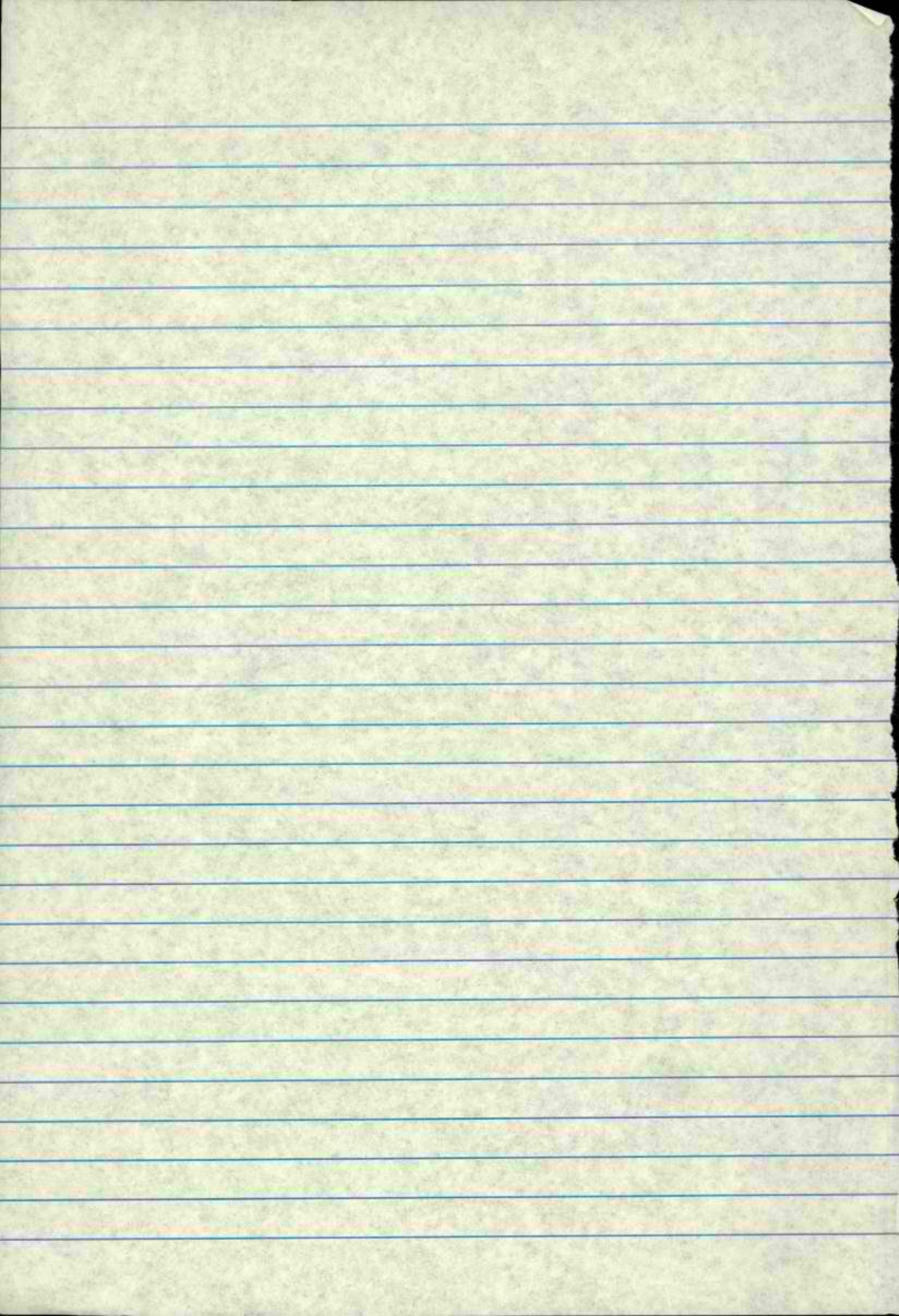
מגזר עירוני - מחוז ירושלים

התחלות בניה צבורית	מספר תושבים			סה"כ
	מ-1.1.90 עד 30.9.92	% עולים מחושבים	מזה:(1) עולים	
	19,752	5.9%	45,998	777,502
	273	6.9%	221	3,181
	4,957	10.2%	7,250	71,058
	1,493	9.0%	1,645	18,308
	711	2.5%	40	1,603
	178	0.0%	0	96
	49	5.3%	311	5,885
	21	2.0%	7	345
	5,848	4.7%	28,502	602,458
	945	5.9%	830	139,68
	46	5.9%	86	1,461
	389	12.5%	594	4,765
	4,277	13.4%	4,865	36,340
	565	9.1%	1,647	18,034

1.0.0.1

שולחן ערוך
ל
פנח

Altogether some 5000 mobile homes of 45 meters and 22,000 of the smaller units were set up, 43% was along the Coastal Plain (Haifa to Ashkelon) and the rest in the periphery. The largest sites are in Beer Sheva - 2300 housings units - and in Akko - 1660 units. The goal of decentralizing the new immigrants to the degree possible, on the other hand, has created smaller sites of dozens of housing units. In total, 430 neighborhoods were established.

The existence of available land, in proximity to stable populations, and existing infrastructures (national roads, sewage systems, water, and electricity) was a pre-condition to the location of the mobile home sites. The construction of sites larger than optimal size - from the point of view of the above factors was a result of budgetary constraints and lack of available sites, resulting in present situation.

The end of 1990 brought about a dramatic rise in the number of new immigrants, and with it, a change in planning tactics. In place of mobile homes measuring 45 square meters, in small clusters of several units, new temporary housing sites would include housing units of 23 square meters, having a bedroom and a living room, in larger groupings totaling tens of thousands of units.

(2)

יום מקום רבועים הם עם שאלון ארבעה מדינות
ומספרים אחרים שאלו במחיר שאלים שונים
ומספרים.

אמר
כן

השאלה על שינויים בקניין הם מקום במחיר
הם מקום במחיר (קניין) וזהו ארבעה
המחיר כספים

אמר
במספר
15-
סדרה
אמר
המחיר

קניינים אחרים בישראל

קניין ארבעה
המחיר

קניין ארבעה
המחיר

המחיר ישרה קניין - 180,000
30,000 - 31

המחיר - מחירים
המחירים מחיר

המחיר

המחיר - המחיר
המחיר 1-2

המחיר - המחיר
המחיר

TEMPORARY NEIGHBORHOODS

In mid 1990, hopes soared for massive waves of immigration, a fact that immediately influenced the prices in the housing market. The high demand for housing in crowded metropolitan areas created additional pressure on apartment prices. As a result, many young families lost their rented housing. This situation was exacerbated by the homeless, who had never found permanent housing solutions. Pressure from the homeless who were located in tent cities turned into a public social phenomenon that cried out for immediate solution.

In August 1990, a decision was made to build 2000 housing units in temporary neighborhoods that would utilize the existing urban services network, until new building would make possible permanent solutions. 3000 additional temporary housing units were set up in rural settlements, community centers, and educational institutions. These consisted of mobile homes, each having an area of 45 square meters, with two bedrooms and a living room.

During October 1990 to January 1991, the first caravans were set up, primarily for the purpose of solving the problems of the homeless, and to a lesser degree for the new immigrants that began coming in 1991.

3

הנחיה אנוני של חתונה ואלוה

1. בנפיל חתונה יש צורך בהספקת ישיבה של משפחה
מחשבה אחרת שנים

2. יש אבדוק מראש בין השלומים המולכים אבין השומע
מה עם מיני, מסחר

3. בנפיל של בנפיל מיל פכילי הקווימים -
בבנה בלי א ש נייסג- בלדים יוצר בקו
ומחשבה

4. צנחניק מנחיה במין פייסג- האם משפחה
ארכיז מ מנח אפציר- פסכיר א
מנח פייסג-

באם פייסג מנח בלי ים נחשג (מנחיה פנחיה
מנחיה) ביל בנח נחשגיות

5. בנח סאג- אין מנחיה

6. אין צורך ארכיז אג סנחיה בלחשבים המנחיה
צ

Altogether some 5000 mobile homes of 45 meters and 22,000 of the smaller units were set up, 43% was along the Coastal Plain (Haifa to Ashkelon) and the rest in the periphery. The largest sites are in Beer Sheva - 2300 housing units - and in Akko - 1660 units. The goal of decentralizing the new immigrants to the degree possible, on the other hand, has created smaller sites of dozens of housing units. In total, 430 neighborhoods were established.

The existence of available land, in proximity to stable populations, and existing infrastructures (national roads, sewage systems, water, and electricity) was a precondition to the location of the mobile home sites. The construction of sites larger than optimal size - from the point of view of the above factors was a result of budgetary constraints and lack of available sites, resulting in present situation.

The end of 1990 brought about a dramatic rise in the number of new immigrants, and with it, a change in planning tactics. In place of mobile homes measuring 45 square meters, in small clusters of several units, new temporary housing sites would include housing units of 23 square meters, having a bedroom and a living room, in larger groupings totaling tens of thousands of units.

מרכז השלטון המקומי בישראל

UNION OF LOCAL AUTHORITIES IN ISRAEL

היחידה לכלכלה

ט' בחשוון תשנ"ג

5 בנובמבר 92

עת92/2568

סיכום ישיבה בנושא מחקרים הנוגעים לפיתוח מואצ

השתתפו: גבי רחל שגיא, גבי אלנה פרסמן, מר אמיר פושינסקי,
גבי קלרה פלדמן, מר עופר תודר.

1. בהתייחס לנושאי המחקר אשר הועברו ע"י גבי קלרה פלדמן והיח' הכלכלית, הנושאים מקובלים.
2. הוצע כי דגש יינתן על נושא הדיור, לרבות אבחנה בין עולים שנקלטו בשכונות קיימות ושכונות חדשות.
3. המחקר יבדוק מצב בו קיים דיור מסיבי ללא תושבים, השפעות על שוק הדיור ועל הישוב.
4. המחקר יכלול חלק יישומי של מסקנות והמלצות.
5. חשיבה נוספת נדרשת למיקוד מטרות המחקר.
6. היח' הכלכלית וגבי קלרה פלדמן יכינו טיוטת מפרט למחקר, הצעה לגבי גופים שיבצעו את המחקר, רשימת רשויות לביצוע הבדיקה (לרבות אחת הערים הגדולות), החומר האמור יועבר למשרד השיכון ותתבצע הצלבה לגבי ההצעות.
7. המחקר יתחיל עד תחילת דצמבר ויימשך עד 6 חודשים.
8. לצוות ההיגוי יתווספו מטעם משרד השיכון גבי רחל וילקנסקי ומר מקס וולפסון.

רשם: עופר תודר

העתק: מר יעקב ברדוגו, מנכ"ל בפועל מ.ש.מ.
מר קלמן דינס, יועץ כלכלי
מר ששי שילה, יחידה כלכלית
משתתפים

במשרד היחידה הכלכלית:

רח' החשמונאים 91, תל-אביב 60201
טלפון 03-5614181/2 פקס 03-5614183

במרכז השלטון המקומי:

רח' הפסמן 3, תל-אביב 61200
טלפון 03-219241 פקס 03-267447

ריכוז נתונים לפי ישובים ומחוזות משב"ש
ישובים שיש בהם התחלות-בנייה

מחוז משב"ש		מספר תושבים			התחלות בניה צבורית		מכירת דירות מפרוגרמת הבניה		ממשי סיוע (4)	
		מזה: (1) סה"כ עולים			מ-1.1.90 עד 30.9.92		לשוק (2) (3) החופשי למשב"ש		מזה: סה"כ עולים	
ארצי - סה"כ		9.0%	375,057	4,163,849	95,828		15,406	29,296	36,127	97,753
ארצי - עירוני		9.0%	370,109	4,126,077	88,690		15,128	29,296	35,881	95,487
ארצי - כפרי		13.1%	4,948	37,772	7,138		278	0	246	2,266
גליל - סה"כ		12.1%	36,499	301,857	13,845		4,428	2,622	2,834	9,057
גליל - עירוני		12.2%	35,879	293,178	12,371		4,194	2,622	2,815	8,741
גליל - כפרי		7.1%	620	8,679	1,474		234	0	19	316
חיפה - סה"כ		11.4%	77,402	679,112	11,282		1,577	4,858	8,470	18,197
חיפה - עירוני		11.4%	77,242	676,129	10,790		1,577	4,858	8,437	17,922
חיפה - כפרי		5.4%	160	2,983	492		0	0	33	275
מרכז - סה"כ		8.5%	178,334	2,107,408	26,064		249	11,167	14,991	40,129
מרכז - עירוני		8.5%	177,418	2,096,297	23,505		249	11,167	14,830	39,103
מרכז - כפרי		8.2%	916	11,111	2,559		0	0	161	1,026
נגב - סה"כ		12.4%	36,539	293,672	24,529		6,907	3,943	4,259	12,895
נגב - עירוני		11.9%	33,572	282,971	22,272		6,895	3,943	4,244	12,382
נגב - כפרי		27.7%	2,967	10,701	2,257		12	0	15	513
ירושלים - סה"כ		5.9%	46,283	781,800	20,108		2,245	6,706	5,573	17,475
ירושלים - עירוני		5.9%	45,998	777,502	19,752		2,213	6,706	5,555	17,339
ירושלים - כפרי		6.6%	285	4,298	356		32	0	18	136

הערות:

=====

- (1) נתוני העולים מצטברים מ-1989 ועד יוני 1992 .
 (2) נתוני המכירות לשוק החופשי מצטברים מ-1989 ועד אוגוסט 1992 .
 (3) נתוני המכירות למשב"ש נכונים לספטמבר 1992 .
 (4) נתוני ממשי הסיוע מצטברים מ-1990 ועד 1992 .

213

המרכז ללימודי הפיתוח

DEVELOPMENT STUDY CENTER (D.S.C.)

CENTRO DE ESTUDIOS REGIONALES URBANO-RURALES (C.E.R.U.R.)

28 במרץ, 1993

לכבוד
גב' קלרה פלדמן
רכות קליטה מרכז השלטון המקומי
רח' החשמונאים 91
תל-אביב 60201

לקלרה שלום רב,

מצ"ב הצעת מוסדנו למחקר בנושא יישובים בגידול מואץ.

בברכה,

חוליה מרגוליס
מנהלת חטיבת המחקרים

ג' בניסן תשנ"ג
25.3.1993

הצעה לביצוע מחקר יישומי בנושא יישובים בגידול מואץ

מטרת המחקר

מטרתו של המחקר המוצע היא להגיע לכלל גיבוש של המלצות על מדיניות ודרכי פעולה אופרטיביים, המכוונים לפיתוח יישובים אשר עברו כשנתיים האחרונות גידול מואץ. זאת על בסיס ניתוח המצב הקיים ביישובים אלה היום והערכת ההשפעות הצפויות של הגידול המואץ במישורים שונים - פיסיים, כלכליים וחברתיים.

נושאי המחקר

המחקר יתמקד בחמישה מרכיבים עיקריים:

א. תיאור וניתוח המצב הקיים בהשוואה למצב שלפני קליטת האוכלוסייה החדשה

1. היקף וקצב הגידול באוכלוסייה.
2. אפיון האוכלוסייה הקיימת והנקלטת - הרכב דמוגרפי, מבנה חברתי-כלכלי.
3. השתלבות העולים במערך העירוני - תפוסת מרחבית (פיזור מול ריכוז בשכונות מוגדרות) ופתרונות הדיור (מלאי ריק קיים, בנייה חדשה - מרוכזת או מפוזרת, אתרי דיור זמני).
4. השתלבות העולים בעיר - היבטים חברתיים וכלכליים, דפוסי תעסוקה ויזמות, נגישות לשירותים חברתיים וקהילתיים.

ב. אפיון היישוב והרשות המקומית

1. הערכת החוסן הכלכלי-חברתי של היישוב בעזרת מדדים שונים, כגון ריכוזיות התעשיות, ענפי תעשייה ודפוסי יוממות אל היישוב וממנו, הגירה.
2. הערכת המצב הכלכלי והתקציבי של הרשות המקומית.

ג. היערכות הרשות לקליטת האוכלוסייה

1. היערכות ארגונית לטיפול באוכלוסייה החדשה, כגון תפקידים שנוספו, משרות ודרך פעולתן של רשויות שונות.
2. עלויות הקליטה ומקורות המימון.
3. ערוצי תקשורת בין הרשות לבין האוכלוסייה הנקלטת, ישירים או עקיפים, איתור מתווכים בין העולים לרשות.

4. פיתוח תשתיות ושירותים נוספים לצורך הקליטה.
5. מערכת היחסים בין הרשות המקומית למשרדי הממשלה, ובעיקר הערכת מידת היזמות של הרשות ויכולתה לנצל הזדמנויות כדי להשיג סיוע ממלכתי בתחומים שונים.

ד. מעורבותם של משרדי הממשלה בתהליך הקליטה

1. קביעת מדיניות, תכנון וביצוע.
2. סיוע כספי לפעילות הרשות.
3. סיוע ישיר לעולים.
4. השקעות ישירות
- ה. השפעות הגידול המואץ על היישוב
1. מלאי הדיור.
2. דפוסי הגירה פנימית.
3. שינוי במבנה הדמוגרפי
4. יחסים בין וותיקים לעולים.
5. השפעות על מערכת התשתית והשירותים הציבוריים.
6. פיתוח פעילויות כלכליות חדשות.
7. פיתוח פעילויות חברתיות / תרבותיות חדשות.

שיטת המחקר

1. כשלב מקדים לגיבוש המלצות לפיתוח עתידי מוצע לערוך סקר ספרות המכוון להפיק לקחים מנסיוןן של ארצות אחרות בעולם המערבי אשר עברו תהליכים דומים של קליטת אוכלוסייה חדשה בשיעורים גבוהים.
2. איסוף נתונים ממקורות מוסדיים ומפרסומים קיימים וניתוחם.
3. ראיונות עומק עם אנשי מפתח ברשויות המקומיות ובמשרדי הממשלה הרלוונטיים ועם פעילים בתחומים הקשורים בקליטת האוכלוסייה החדשה.
4. ראיונות עומק עם נציגים של תושבים ותיקים ועולים

המדגם

המחקר יתבצע ב-10 יישובים אשר ייבחרו על-פי מספר קריטריונים שיתואמו עם מזמיני המחקר.

התוצר הצפוי

ממצאי המחקר יסוכמו בשלוש דרכים:

1. דו"חות נפרדים, הכוללים גם המלצות, לכל אחד מ-10 יישובי המחקר.
 2. ניתוח משווה המבוסס על דירוג היישובים על-פי מדדים נבחרים.
 3. המלצות ברמה הארצית.
- הדו"חות ילוו בהצגה גרפית של עיקרי הממצאים, כולל שימוש במיפוי ממוחשב לגבי נתונים נבחרים.

לוח זמנים

1. איסוף נתונים קיימים וביצוע ראיונות ביישובים - 3 חדשים
2. ניתוח הממצאים לצורך הגשת דו"ח ביניים - 2 חדשים
3. הכנת דו"חות סופיים - 1 חודש

צוות המחקר

יהיה מורכב מכלכלן, סוציולוג וגיאוגרף.

עלות העבודה - 130,000 ש"ח.

החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

יחי באייר תשנ"ג
93 9 למאי
עמ' 93/1142

לכבוד
מר זאב ברקאי

א.נ.,

הנדון: הצעות מחקר בנושא פיתוח מואץ

ביום 5.4.93, התקיים דיון של ועדת ההיגוי.

לאור הדיון ובהמשך לבחינת ההצעות הוחלט שלא לקבל את הצעתך.

אני מודה לך על פנייתך ומקווה לשיתוף פעולה בהמשך.

בכבוד רב,

הלמן דינס
מנהל כלכלי

העתק: גבי רבקה אולסון - משרד השיכון
גבי קלרה פלדמן - חברה למשק וכלכלה
מר עופר תודר - יחידה כלכלית מ.ש.מ.

החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

92/1748א

סכום דיון

בנושא: מחקר פיתוח מואץ של ישובים

בתאריך: 92 / 7 / 23 במקום: בתברה למשק וכלכלה

משתתפים: מר אמיר פושינסקי, גבי אבלסון, גבי אלנה פרסמן - אגף תכנון
ערים משרד השיכון

הנ"א	אחריות ביצוע	מועד	מעקב
מחקר על גידול מואץ של ישובים גבי רבקה אבלסון: הכוונה היא לדעת כיצד יש להתמודד עם גידול מואץ של ישוב. כיצד התמודדו הרשויות עם הגידול וכיצד התמודד המשרד (השיכון). כיצד תיפתר הבעיה היום, מסקנות והצעות. ישובים לדוגמא: כרמיאל ונצרת שקיבלו תוספות אוכלוסיה ניכרות וגם המועצות האזוריות אשר קלטו אתרים לשיכון זמני. עבודות שבוצעו עד היום: הינו יותר בתחום החברתי דיורי, כיצד הנקלטים התקבלו - מכון ירושלים גבי ליפשיץ. 1.1 סיום עבודה על ק. גת מתבצע בעוד 4 ישובים. 1.2 פרופ' אלתרמן על נצרת עילית וכרמיאל. התרכז בעיקר בחינוך. יש לתת את הדעת על קליטה מפוזרת בישוב. כיצד השפיעה על יכולת הערכות הישוב 1.3 המרכז לחקר התיישבות (רחובות) גבי חוליה מרגוליס. מוזמן ע"י המנהל לבנייה כפרית חלק של המועצות האזוריות נושא מוסדי וחברתי.			

החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי בע"מ

ה נ ו ש א	אחריות ביצוע	מועד	מעקב
לסיכום:			
2.1 הזמנת עבודה תהיה באמצעות החברה למשכ"ל.			
2.2 תזומן ועדת היגוי אשר תכלול משתתפי פורום זה + נציגי יח' הכלכלית מ.ש.מ. + מבצעי העבודות שהוזכרו מעלה.	מירה	תוך שבועיים	אמיר
2.3 במקביל, תוגש הצעה על תקציב העבודה והערכה ע"י משכ"ל.	אמיר	תוך שבועיים	אמיר

רשם: אמיר פושינסקי

תפוצה: משתתפים + מנכ"ל + יח' כלכלית + קלרה

4000

10) 11)	הקל 2/181	סמ"ס	113	מח'ר
+		סגר סמ"ס	+	130.000
		ממ"ס	ה"ן סמ"ס 113	20.000 130.000 מ"ס / סמ"ס
		ממ"ס	ה"ן סמ"ס 113	84.000 ממ"ס
-				210.000
				ממ"ס
				ממ"ס
				ממ"ס

מדינת ישראל

משרד הבינוי והשיכון

אגף תכנון ובינוי ערים

הצעה לביצוע מחקר יישומי בישובים עירוניים בפיתוח מואץ

ד"ר נחום בן-אליא

מרס 1993

30 במרס 1993

לכבוד
מר קלמן דינס
מנכ"ל החברה למשק וכלכלה
רח' החשמונאים 91
תל אביב
60201

שלום רב לך,

הנדון: הצעה לביצוע מחקר יישומי בישובים עירוניים בפיתוח מואץ

1. לאחר עיון מעמיק במפרט העבודה שנמסר לי ושיחות הבהרה שקיימתי אתכם בנדון, הריני להביע את נכונותי לבצע את המחקר הנ"ל.

כידוע לכם נושא הפיתוח המואץ אינו זר לי. ב-1991 ערכתי, על פי בקשת משרד הפנים, תדריך יישומי לרשויות המקומיות. במסגרת זו נסקרו מרבית הסוגיות הכלולות במחקר המוצע. מבחינה זו, ניתן לראות במחקר זה, שלב לוגי מתבקש.

2. הואיל והמפרט שהוכן הוא בהיר, לרבות מתודולוגיית הביצוע, אינני רואה טעם לחזור על הצגת הדברים שכן הם מקובלים עלי.

עם זאת, למען הסרת ספק, חשוב שיהיה מוסכם שהניתוח הנדרש הוא בעל אופי כללי, על בסיס מידע זמין ואינו כרוך בביצוע סקרי שדה מיוחדים. סוגיה זו מודגשת בעיקר לגבי נושא מחירי דירות והגירה פנים-ישובית.

3. אם יורשה לי, הייתי מציע תוספת אחד הנושאים שנכללים במפרט והיא בחינת היכולת הניהולית והמקצועית של הרשות להתמודד עם גידול מואץ. מתוך ליווי מקצועי צמוד של רשויות אשר עברו תהליך זה וכן ידע אישי על רשויות אחרות, אין לי ספק שהנושא האמור הוא בעל חשיבות מכרעת. על רקע האפשרות העתידית לחידוש העלייה המסיבית והפיתוח המואץ הנלווה, מן הראוי להפיק לקחים גם בתחום זה.

4. העבודה תבוצע, כמקובל אצלי, על ידי באופן אישי. מספר יועצים מקצועיים בכירים יספקו גיבוי מקצועי על פי הצורך. בין יועצים אלו נמנים ד"ר לינדה עפרוני (תעסוקה), ד"ר שמואל רוזנמן (חינוך), מר ישראל קורץ ו/או מר אלכס כהן (שוק הדיור).

5. לוח הזמנים הוא כנדרש על פי המפרט, דהיינו 6 חודשים. הואיל ובלו"ז זה נכללים תקופת הקיץ (חופשות), חגים ותקופת טרום-בחירות, עלולים להיות עיכובים בלתי תלויים בנו. נעשה כל מאמץ על מנת לסיים את העבודה במועד האמור.

6. עלות העבודה היא 217,200 ש"ח (לפני מע"מ) והיא צמודה למדד המחירים לצרכן. עלות זו מבוססת על ההנחות הבאות:

- ◀ סה"כ תשומות לצורך איסוף נתונים (ראיונות אישיים ואיסוף נתונים מוסדיים ברמה המקומית, המחוזית והארצית), לרבות השלמות ובצ"מ: 80 ימי עבודה/אדם.
- ◀ עיבוד הנתונים, ביצוע בדיקות לוגיות ומחשובם: 30 ימי עבודה/אדם.
- ◀ הכנת דו"חות על בסיס יישובי: 50 ימי עבודה/אדם
- ◀ הכנת דו"ח סופי: 15 ימי עבודה/אדם
- ◀ בלתי צפוי מראש: 5 ימי עבודה/אדם
- ◀ החזר הוצאות נסיעה לפי 20,000 ק"מ
- ◀ הפקת 100 עותקים מהדו"ח הסופי

7. תנאי התשלום יהיו 6 תשלומים חודשיים שווים. התשלום הראשון יבוצע עם הזמנת העבודה.

אני מודה לכם על פנייתכם ומקווה שנוכל להמשיך בשיתוף הפעולה הפורה שהתקיים בינינו עד כה. לאור נסיוני המקצועי רב-שנים עם כל אחד מיוזמי המחקר, אין לי ספק שנוכל להפיק עבודה יישומית בעלת תרומה ציבורית חשובה.

בברכה,

ד"ר נחום בן-אליא

העתק: מר יעקב ברדוגו - מנכ"ל מ.ש.מ.
גב' רבקה אבלסון - משב"ש
גב' קלרה פלדמן - רכזת קליטה מ.ש.מ.
מר עופר תוזר - היחידה הכלכלית, מ.ש.מ.

28/3/1993

לכבוד

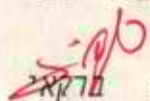
מר קלמן דינס - מנכ"ל
החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי
רחוב החשמונאים 91
חל-אביב 60201

א.נ.

הנדון: "מחקר ישומי בישובים עירוניים בפיתוח מואץ"
הצעת עבודה

בתשובה למכתבך מיום 4/3/1993 הריני להציע את שירותי להכנת הסקר המבוקש.
אני מניח כי המזמין יסייע בהכנת העבודה על ידי סיוע בהשגת נתונים ומסמכים ממשרדי הממשלה השונים, וכן בהבטחת הקשר היעיל עם הרשויות המקומיות ועם גורמים מקומיים אחרים.
העבודה תוכן על ידי ובעזרת עובדים נוספים כפי שיידרש, ובמיוחד בשלב איסוף החומר והנתונים השונים.
אני מניח כי התשובה תתקבל בחודש אפריל, ניתן יהיה להשלים את העבודה תוך 6 חודשים כמבוקש.
סיום העבודה על פי לוח הזמנים המבוקש מחייב בין השאר שיחוף פעולה עם המזמין באופן ישיר עם כל גורם, ובמידה וחוקם וועדת היגוי, שיחוף פעולה יעיל עם הוועדה.
במידה ותקבלו את הצעתי זו, אהיה מוכן להתחיל בעבודה תוך שבוע ימים מהודעתכם המוסמכת בנדון.

בכבוד רב

זאב ברקאי

העתיק: גב' רבקה אבולסון, אגף תכנון ערים, מושב"ש

תכנית עבודה

אוכלוסיית המטרה

האוכלוסיה מוגדרת לשובים עירוניים אשר בשנתיים האחרונות נמצא בהם גידול אוכלוסיה מואץ - או יחסית או אבסולוטית. מתוך הישובים העונים לקריטריון זה, (מוזכרים כ-13 ישובים בצפון ובדרום) ייבחרו 10 ישובים אשר עליהם יתבצע הסקר, ואשר ממנו יוסקו מסקנות ביחס לשובים אלה ובהרחבה גם על ישובים נוספים.

מטרת המחקר

הגדרת מדיניות ואמצעי מדיניות אופרטיביים לפיתוח הישובים (אשר עונים לקריטריון זה) ברמה המקומית והארצית.

שיטת העבודה

1. לימוד הנושא ממספר היבטים:
-ההיבט הכוללני והמשותף לכל הישובים כמו קצב העליה, ארצות המוצא, מדיניות משרדי הממשלה (בעיקר שיכון, פנים, עבודה, קליטה והסוכנות היהודית).
-ההיבט המקומי הניתן ללימוד ללא צורך בשיחה עם אנשי המקום כמו נתונים על אוכלוסיה, נתוני תכנון ישוביים, התייחסות למדיניות משרדי ממשלה ביחס לשובים מסוימים וכדומה.
-לימוד המצב המקומי בעזרת ראיונות אישיים עם אנשי מפחח מקבוצות שונות כמו: אנשי הממסד המקומי בדרג הפוליטי, בדרג הפקידותי - מקצועי, נציגי חושבים וותיקים, נציגי עולים, נציגי פעילויות כלכליות, תרבותיות וכדומה.
2. ניתוח המצב עקב השינוי הדמוגרפי הנדון חוך מטרה להציגו באופן "אובייקטיבי" וכפי שהוא נראה כיום (אולי יפוי העבר, אולי ההיפך), וניסיון להסיק על מוכנות הישוב לקליטת העליה הגדולה.
3. ניתוח התופעה באופן כמותי ויחסי מול המצב ה"אמיתי" ששרר בישוב ערב המהפך הדימוגרפי.
4. ניתוח הפעילויות אשר כן נעשו כתוצאה מהמהפך כמו למשל פעולות תכנון

ובנייה, גיוס מתנדבים, מדגיניות תעסוקה מקומית (למשל פיטורי ערבים וניסיון לקלוט עולים), הרחבת פעולות קהילה באופן כללי, או ההיפך, פעולות הסתגרות.

5. ניתוח המצב הנוכחי - לאחר שהמהפך נרגע, וכיום זרימת העולים מצומצמת בהרבה ו"כאילו" אינה בעיה יותר.

6. על בסיס הנ"ל תוכן תחזית להתפתחות הצפויה של הישוב לאור כל מה שנלמד על הישוב וההתפתחות שעברה על הישוב בשנים האחרונות.

7. על בסיס ניתוח הנתונים והראיונות כפי שנוסחו לעיל, והתחזיות שהוכנו בסעיף לעיל יוכן מסמך מסקנות והמלצות אופרטיבי לטווח של מספר שנים למשל לשנים 1993-1996.

שיטת לימוד המצב

1. שימוש בשיטות המקובלות של איסוף נתונים כתובים המופיעים בפרסומים שונים, בין קבועים המפורסמים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרדי הממשלה השונים, ספר התקציב של משרדי הממשלה, דו"ח מבקר המדינה, נידרש גם לנתונים כתובים של הרשויות המקומיות, כמו התקציב של הרשות, פרסומים רשמיים של הרשות לתושבים וכדומה.

2. ראיון אנשים בדרגים השונים, הן בדרגים המשרדיים בדרג המטה הארצי, והן בדרג המחוזי-מקומי. כך למשל יש מקום לדאין את מנכ"ל שרות התעסוקה, את מנהל הלשכה המחוזי, ואת מנהל הלשכה המקומי. בדומה, כדאי לדאין גם את אנשי ההסתדרות המטפלים בעלייה בדרג הארצי, ובדרג המקומי של מזכיר מועצת הפועלים וראש המחלקה לקליטת עלייה.

3. יהיה צורך לדאין את כל המנהיגות המקומית, הן בדרג הפוליטי והן בדרג הפקידותי. הכוונה לראש הרשות, לסגני ראש הרשות, אלה המטפלים בעלייה, בתעסוקה, בחינוך, בשירותי הרווחה ונציג האופוזיציה. בנוסף יהיה צורך לדאין את הפקידים האחראים על תחומים אלה כמו ראש מחלקת הרווחה, ראש מחלקת החינוך, מהנדס המועצה וכדומה.

4. מעבר לדאין אנשי הממסד בדרגים השונים יש צורך לאתר אנשים חוץ-ממסדיים כמו חברים בוועדי שכונות, חברים בארגונים וולנטריים אשר ניסו לעזור בקליטת העלייה, (כמו למשל ארגוני עולים "ווחיקים", "הבונים החופשיים" "רוטרי" "בני-ברית" וכדומה).

5. כדאי לדאין מורים הורים וחלמידים במוסדות חינוך אשר נתקלים ביום-יום בעולים וקולטים אותם למעשה.

6. ולבסוף יהיה צורך לאתר עולים או נציגי עולים ולנסות ולשמוע על

הבעיות המקומיות בהם נתקלו.

7. בסך הכל יהיה צורך לדאין מספר גדול יחסית של אנשים בדרגים השונים ולנסות להביא את הדוברים השונים ממגזרים שונים ומשטחי אחריות ועניין שונים ונחמד דברים אלה ולהביא דברים אלה לידי מכנה משותף אשר יאפשר ניתוח והסקת מסקנות רלבנטיות לקביעת מדיניות.

8. על מנת להגיע למטרה, יהיה צורך להכין מעין שאלון עקרוני לדאיון כך שהשאלות המרכזיות תהיינה דומות ותאפשרנה אחר כך ניתוח רלבנטי של התשובות.

9. על מנת שהמחקר יהיה רלבנטי גם לישובים שאינם במדגם, יהיה צורך לסקור ישובים בעלי קבוצות עניין אשר יכולים, לפחות לכאורה, להוות מעין מדגם לקבוצת אוכלוסיה. כך למשל יהיה צורך לדגום ישובים מהצפון ומהדרום; ישובים בקבוצות גודל שונה, (באר-שבע כדגם לעיר גדולה, אופקים בדרום מול כרמיאל בצפון, נתניה כעיר במרכז הארץ מול אשדוד, אור-עקיבא מול קרית-מלאכי וכדומה).

שיטת העבודה עם המזמין

1. בשלב הראשון ייקבעו 10 הישובים במדגם. כפי שמוצג במסמך ייקבעו הישובים על ידי וועדת ההיגוי יחד עם מבצע הסקר. על מנת לסייע בקביעה רציונלית של הישובים יציע עורך הסקר קריטריונים לבחירת הישובים, והצעה ליישום הקריטריונים. אישור וועדת ההיגוי יאפשר קביעת הישובים, שלאחר אישור הוועדה ניתן יהיה לפעול בהם.

2. לאחר לימוד הנושא בכל ישוב, יוצגו המסקנות מלימוד הבעיות בשני מישורים: המישור הכוללני של המסקנות המתייחסות לכלל הישובים, וסדרה של מסקנות המתייחסות לכל ישוב נפרד. במסגרת זו יציג העורך לוועדת ההיגוי את פירוט המשך העבודה והנחות היסוד באשר להכנת התחזיות והבאה לסיום של תמונת המצב.

3. לאחר אישור וועדת ההיגוי, יכין העורך את המסקנות כפי שתוארו לעיל, ביחס לכלל הישובים ולגבי כל ישוב בנפרד לדיון בוועדת ההיגוי.

4. לאחר הדיון והתאמת הדו"ח להערות וועדת ההיגוי יוכן הנוסח הסופי של חוצרי העבודה, אשר יוגשו בכמות של העתקים כמבוקש.

כלומר, נראה כסביר להניח כי יידרשו כ-4 ישיבות עם וועדת ההיגוי, סביר שהן חוכלנה להתקיים מדי כחודש או חודש ומחצה.

התמורה המתחייבת

בהנחה שמדובר ב-10 ישובים המפוזרים על פני הארץ, הן בגליל והן בנגב, בגדלים שונים ובהרכבים של בעיות, ולוח זמנים מוגבל יהיה צורך להתארגן בצורה הבאה:

א. שלב הראיונות

תוכן רשימה של כל האנשים הרלבנטיים במשרדי הממשלה ובארגונים ארציים אשר ניתן לדאין ולהסיק מסקנות רלבנטיות לכלל הישובים (הכוונה לאנשי המטה של משרדי הממשלה, הסוכנות, ההסתדרות, עמידר וכדומה). הכוונה לרשימה של עד כדי-20 אנשים.

תוכן רשימה של אנשים המטפלים במישור המקומי, כפי שפורט לעיל. נראה כי כאן נידרש לדאין כ-10 אנשים בכל ישוב (הכוונה לאנשי ממשד). בנוסף לאלה נידרש לדאין כ-5-10 אנשים שאינם מזוהים עם הממשד אך חשובים לעניינינו.

כלומר, נידרש לדאין בין 150 ל-200 איש בדרג המקומי ובנוסף עוד כ-20 איש בדרג הלאומי, וביחד עד כדי 220 איש. מבחינת לוח הזמנים חייבים לסיים ראיון כל האנשים בכחודשיים לכל היותר. (יש להדגיש כי אסור להיגרר לדאיון לאחר חודש יוני, כי ניתקל בבעיה של חופשות ואז אנו עלולים להידרש לחכות עד לאחר החגים).

בהנחה שכל ראיון מחייב שעה ראיון, ועוד כחצי שעה אירגון הראיון נסיעה וכדומה, כלומר כשעה ומחצה בממוצע למראיון, בסך הכל 265 שעות לערך. אנו מניחים כי המזמין בכלל, והחברה למשק וכלכלה במיוחד יסייעו בידינו ביצירת הקשר עם הרשות המקומית ועודה בקיום יעיל של הפגישות וקבלת חומר מסייע.

ב. איסוף חומר כתוב

איסוף החומר הסטטיסטי המתפרסם בציבור, ספרי תקציב וכו', יחייב כ-10 שעות לישוב, כלומר כ-100 שעות.

ג. שלב הצגת "הישוב" במצב הנוכחי

מחייב ניסוח כל הבעיות אשר נלמדו בשלבים השונים, כולל ניחוח המצב לפני 1990, שלב הגעת העולים, וכחוצאה מכל מכלול העשייה המצב הנוכחי כולל הבעיות הקיימות.

כל ישוב מחייב עבודה נפרדת והתייחסות יחודית, בהיקף של כ-20 שעות עבודה, ועוד כ-25 שעות עבודה לניסוח הכוללני לגבי כלל הישובים, המשותף המפריד והמסקנות המשותפות, כלומר 245 שעות עבודה.

ד. שלב הצעת הפתרונות

שלב זה ננסח את ההמלצות כולל ההתייחסות הכמותית להמלצות בתחומים השונים כמצוין במכתב ההזמנה:

-הגדרת נושאים לטיפול הממשלה בשונה מהמצב הנוכחי
-תחומי הפעילות של הרשות המקומית
-תחומי הפעילות של הסקטור העסקי בישוב
-תחומי פעולה של הציבור הן העולים והן הוותיקים

לכל מישור מהמצוינים לעיל, יהיה תרגום כמותי הכולל אמצעים כספיים, קרקעיים, תשומות כח אדם, ולוח זמנים כאשר טווח ההתייחסות הוא עד לשנת 1996 (ניתן לשנות אבל הכוונה לטווח "קצר" יחסית).

שלב חיוני זה יחייב תשומה של כ-35 שעות לישוב, כלומר כ-350 שעות, ועוד 50 שעות לכלל המערכת הארצית, כלומר בסך הכל לשלב הזה כ-400 שעות.

סיכום תשומות העבודה

א. שלב לימוד וריאון	265 שעות עובד
ב. שלב לימוד במשרד	100 שעות עובד
ג. הצגת הישוב כיום	245 שעות עובד
ד. הצעת פתרונות	400 שעות עובד
סך הכל שעות עובד	1,010 שעות עובד

התקציב המבוקש

בעבודות מהסוג המבוקש עיקר העלות היא בתחום שכר העבודה. בהנחה שעבודה מהסוג המוצע במסמך זה מחייבת שילוב של מספר דרגי עובד, כלומר בכירים ביותר עד עוזרים טכניים למיניהם, מדובר במעין צוות עבודה "משוקלל" לצורך חיוב החשומה. אנו מציעים כי התמורה תהיה על בסיס שכר ליועץ המתפרסם על ידי הממונה על השכר במשרד האוצר, כאשר התעריף המוצע בבסיס הוא 80 שקל לשעת עבודה, צמוד לשינויים בתעריף כפי שהוא מתפרסם מעת לעת.

80 שקל לשעה*1,010 שעות = 80,800 שקל.

על זה יש להוסיף חוברות לפי 10 שקל לחוברת בת 100 עמודים, בכמות שלמעלה מ-100 חוברות.

DIRECTOR Michael J. Weil

מנהל מיכאל וייל

30.3.1993

ביצוע מחקר יישומי בישובים עירוניים בפיתוח מואץ

הצעת עבודה

1. רקע

מדינת ישראל עברה בשנים האחרונות תהליך נדיר יוצר דופן של קליטה המונית של מהגרים. עולים חדשים אלו, שהגיעו לישראל בהיקף גדול ובפרק זמן קצר מאוד, יצרו בפני השלטון המרכזי והשלטון המקומי מבחר של אתגרים, הזדמנויות ובעיות מורכבות בכל הקשור בקליטתם.

בישובים עירוניים רבים כמות העולים שהגיעה, בדרך כלל במסה אדירה, יצרה גידול מואץ מאוד, תוך יצירת שינויים עירוניים, פסיים, כלכליים וחברתיים בישוב; חלק מהישובים מתמודדים בהצלחה עם אילוצים אלו ומשתמשים בתהליך קליטה לפיתוח הישוב כולו. לעומתם, רשויות מקומיות אחרות סובלות מעומס על השירותים והפיתוח הישובי היה שולי.

2. מטרת ותוצרי העבודה

מטרת העבודה היא לאתר, לתאר ולנתח את הסיבות לגידול מואץ שהתרחש בכל אחד מעשרת ישובי המדגם בתחומים השונים: כלכלי, חברתי, ארגוני, דימוגרפי ופיסי. כל זאת על-מנת ליצור קובץ המלצות למדיניות ודרכי פעולה הן ברמה הארצית והן ברמה המקומית, כדי לפתח את הישובים.

3. אופן הביצוע

3.1 שלבים

העבודה תתבצע בשלושה שלבים:

- הגדרת קונספציה מרכזית של גידול מואץ ומהי משמעותו של המושג.
- איסוף נתונים וניתוחם.
- גיבוש המלצות ברמה מקומית וברמה ארצית.

3.2 הבסיס הקונספטואלי

בגלל כמויות גדולות של נתונים, חשוב לגבש מראש קונספציה שתכוון את המחקר כולו ואיסוף הנתונים בפרט.

3.2.1 אמות מידה

בראש ובראשונה נגדיר מהן אמות המידה לפיתוח מוצלח
(Key Indicators) בתחומים:

- חברתיים (הגירה פנימית, רמת פשיעה, תחושת שייכות)
 - כלכליים (רמת אבטלה, עסקים חדשים, עלות נדל"ן)
 - שירותים (תוספת בתחומים: חינוך, בריאות, רווחה, תרבות)
 - פיסיים (שכונות חדשות, שטחים חדשים למסחר ותעשייה, תשתיות)
- יוגדרו קריטריונים כדי למדוד באיזו מידה תהליך הקליטה תרם לשינוי בתחומים הנ"ל ולשינוי באופן התפקוד של הרשות המקומית. יושם דגש מיוחד על העלאת סף הכניסה של שירותים הנובע משינויים בסדר גודל של הישוב (Changes In Scale).

על בסיס אמו המידה יפותח מודל "Vector Analysis" אשר ימדוד את כיוון השינויים ועוצמתם (מגמות של הטבת שירותים לתושבים מול מגמות של צמצום שירותים יחסית עקב עומס יתר). כך נוכל לבדוק עד כמה גדלה היכולת של הישוב לתת מענה לצורכי תושביו, תוך שיפור האטרקטיביות של המקום ביחס לסביבה.

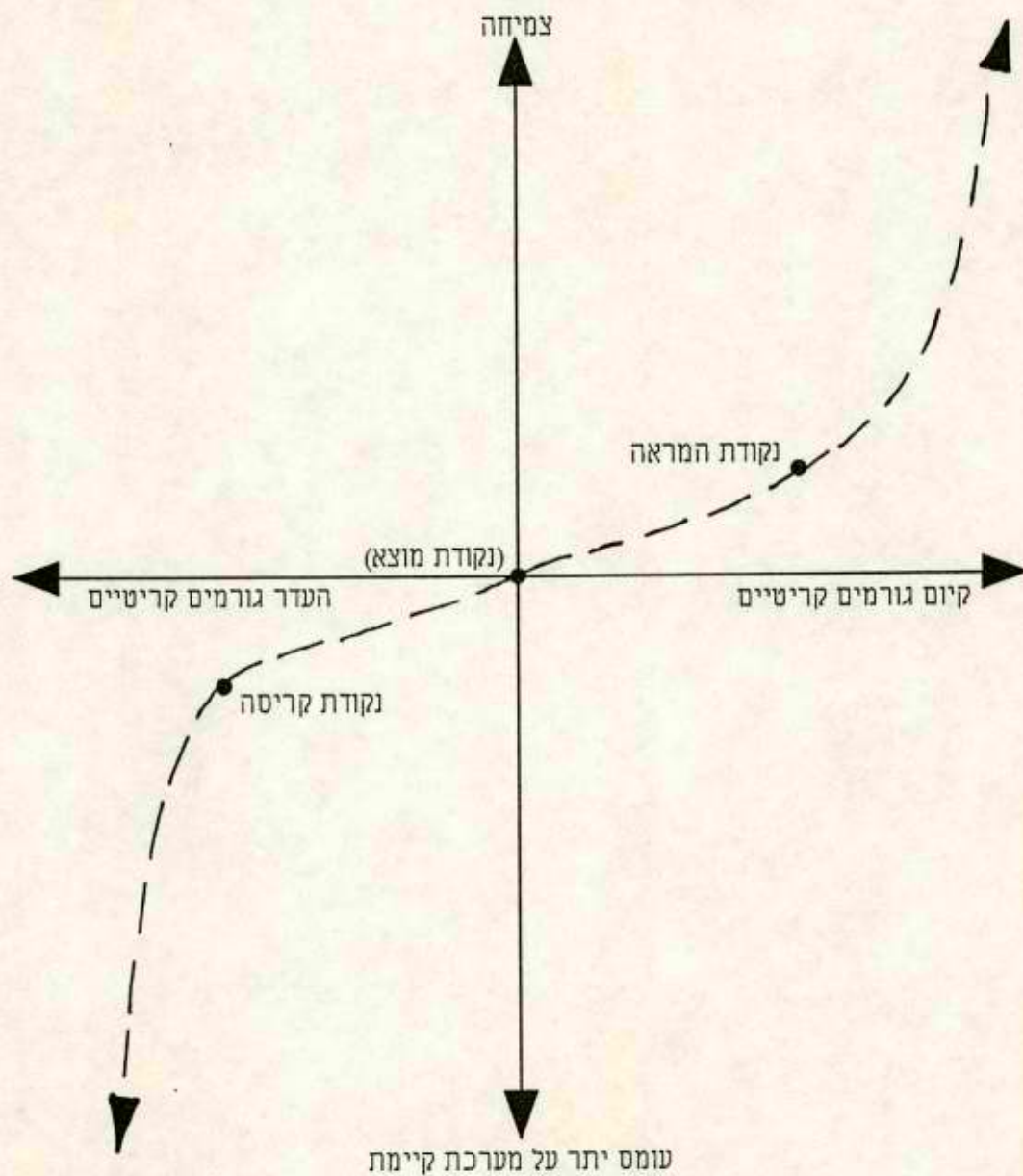
בנוסף, תוגדרנה אמות מידה לקליטת עולים ברמת הפרט בתחומים כגון:

- אינטגרציה חברתית (השתתפות במסגרות ארגוניות, חברים במקום, תחושת שייכות)

- תעסוקה (במקום, במקצוע, השתתפות בקורסים)

- דיור (שכירות/בעלות, חדר/נפש, משך זמן במקום)

כיווני שינוי אורבני בעקבות תוספת אוכלוסיה מקליטה

כיוון השינוי — — —

VECTOR ANALYSIS

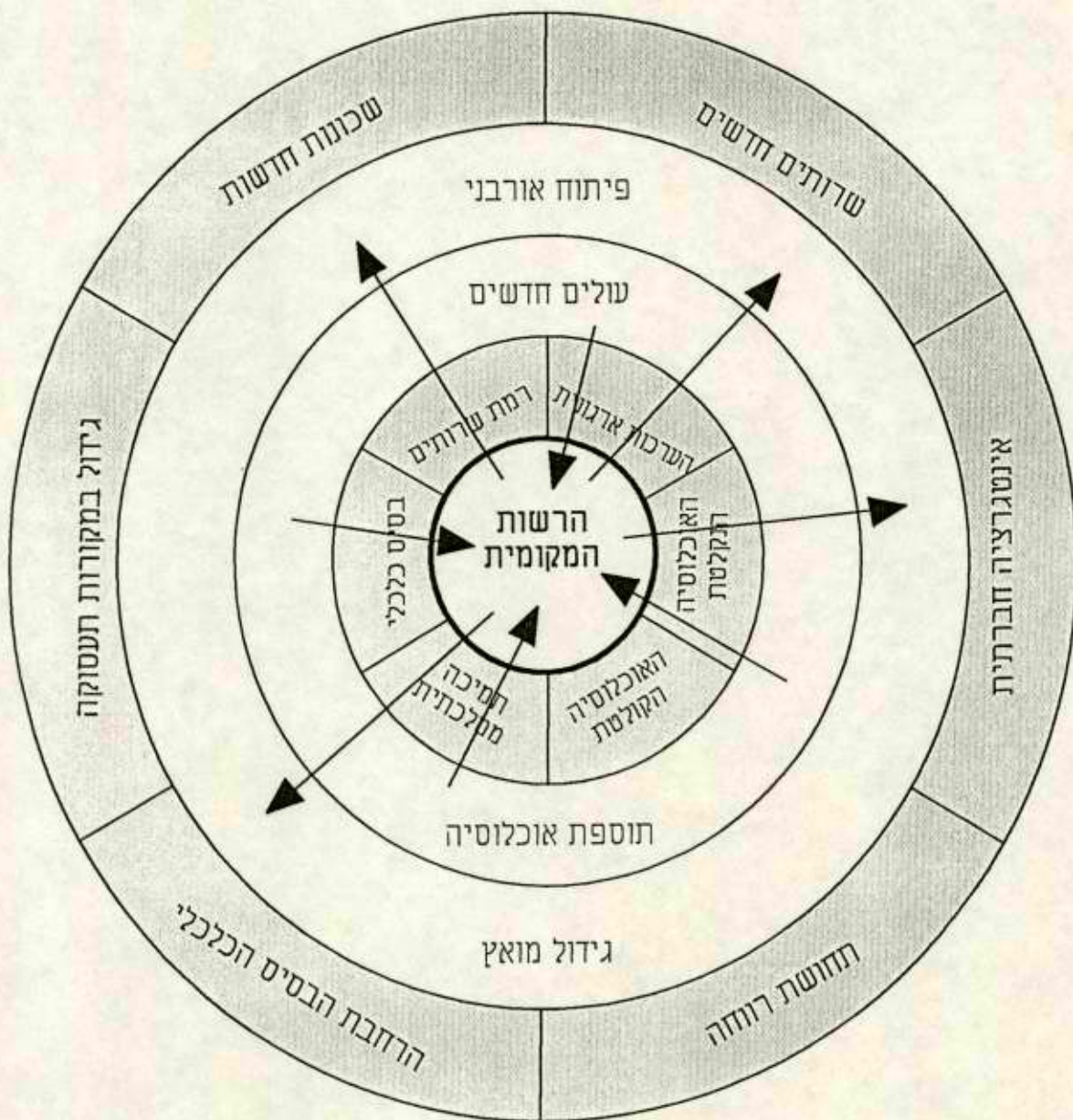
3.2.2 גורמים קריטיים

המחקר יתמקד בזיהוי גורמים קריטיים (critical factors) שהשפיעו על תהליך הפיתוח והגידול של הרשות המקומית בישובי המדגם.

נתייחס במיוחד ל:

- היערכות ארגונית וניהולית של הרשות המקומית.
- התנהגות של המנהיגות הפוליטית.
- המספר המוחלט של העולים שנקלטו ולאחוז ביחס לאוכלוסיה הקולטת.
- מיקום גיאוגרפי של הישוב.
- מעורבות, תמיכה ופעילות של גורמים ממלכתיים ואחרים.
- שיתוף פעולה מקומי ואזורי בין הגופים העוסקים בקליטה ובפיתוח עירוני.
- שוק העבודה ומקורות תעסוקה קיימים וחדשים.
- מלאי הדיור הקיים והחדש.
- התהליך ההיסטורי של קליטה וגידול.
- מאפייני האוכלוסיה הקולטת ומאפייני האוכלוסיה הנקלטת.

השפעת גורמים קריטיים על גידול מואץ עקב קליטת עולים

3.3 איסוף הנתונים

על בסיס אמות המידה ורשימת המשתנים הקריטיים, ייאספו נתונים כמותיים ואיכותיים רלוונטיים בכל אחד מעשרת ישובי המדגם מתוך מגמה כי אלו יתארו "צילום מצב עכשווי" בכל ישוב וישוב.

במקביל, ייערך ניסיון לאסוף נתונים, אשר יאפשרו שיחזור מצבם של הישובים לפני מספר שנים בטרם החלה העליה המסיבית. השוואת הנתונים תסייע במדידת תהליך השינוי שהתרחש בכל ישוב וישוב.

איסוף הנתונים יתבצע בשתי רמות:

1. בעשרת ישובי המדגם יתבסס על:

- חומר רקע ומסמכים כתובים, נתונים סטטיסטיים, דוחות תקציב, תכניות מיתאר וכד'.

- ריאיונות אישיים עם אנשי מפתח ברשות המקומית, משרדי ממשלה רלוונטיים, נציגי תושבים, חברות כלכליות וכד'. הריאיונות יתבצעו באמצעות שאלונים מובנים ופתוחים.

- מפגש קבוצתי עם כעשרה בעלי תפקידים מובילים בישוב במסגרתו יובהרו ויאומתו הנתונים הישוביים העיקריים שנאספו עד כה וכן יובהרו הדגשים נוספים הרלוונטיים לפיתוח המואץ בכל ישוב.

2. בארבעה ישובים מתוך העשרה תבוצע בנוסף העמקה אשר תכלול בנוסף:

- סקר של כ-1,000 עולים חדשים, אשר במסגרתו נבקש לעמוד על מידת השתלבותם של העולים בישוב. הסקר יתבצע בשיטת סקרי "אומניבוס".

- מפגשים קבוצתיים בהם יופגשו 3-4 בעלי תפקידי מפתח בישוב עם 3-4 תושבים ותיקים ומספר דומה של עולים חדשים.

בחירת הישובים בהם יתבצע סקר העומק, תתבצע בשלב מתקדם של המחקר. זאת לאחר, שהישובים יסווגו באשכולות הומוגניים, בהתייחס למערכת

משתנים כגון: מצב כלכלי של הרשות המקומית, נתונים פיסיים שונים וכד'. מתוך כל אשכול ייבחר ישוב אחד.

3.4 ניתוח הממצאים

על בסיס הנתונים נבחן עד כמה תהליך של גידול מואץ כתוצאה מתוספת אוכלוסיה בזמן קצר תרם לפיתוח הישובים או היווה מעמסה על הישובים.

שלב א'

בשלב ראשון נשתמש ב-Vector Analysis למפות את כיוון השינוי בישוב. ננתח את התפתחות התחומים השונים לפי אמות המידה כתוצאה מגידול האוכלוסיה. על בסיס זה תגובש תמונה כוללת של תהליך הפיתוח או חוסר פיתוח של המקום כולו.

שלב ב'

כדי לגבש מדיניות מתאימה לקידום פיתוח אורבני וקליטה מוצלחת, נזהה את הגורמים הקריטיים. ניתוח זה יתבסס על הקשר בין כיוון השינוי העירוני לבין קיומם של גורמים מסוימים בפועל.

שלב ג'

לאחר זיהוי הגורמים הקריטיים תגובשנה המלצות אודות דרכי הפעולה הרצויות של גופים ארציים והרשויות מקומיות

4. לוח זמנים ותקציב

העבודה תתבצע תוך ששה חודשים מיום הזמנת העבודה.

עלות העבודה מסתכמת בסך 134,183 שקל + מע"מ לפי הפירוט הבא:

5 ימים	1. בניית קונספציה
66 ימים	2. איסוף נתונים
25 ימים	3. הכנת דו"ח לפי ישובים
7 ימים	4. הכנת דו"ח סופי

103 ימים	5. ריאיון omnibus
10% הנחה	6. הדפסה והכנת 400 עותקים
	7. אש"ל ונסיעות

ש"ח 104,648	
- 10,465	

94,183	
20,000	
12,000	
8,000	

ש"ח 134,183	
+ מע"מ	

המחיר צמוד למדד 31.3.93 ביום התשלום.

5. הצוות המקצועי

מגמה יועצים
אנוש ניהול מערכות ופרויקטים

